

T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

HÂMİDÎ'NİN TÜRKÇE ŞİİRLERİNİN SÖZ VARLIĞI VE BAĞLAMLI DİZİNİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice DURAN ÇETİN

OSMANİYE / 2022

T.C.

OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

HÂMİDÎ'NİN TÜRKÇE ŞİİRLERİNİN SÖZ VARLIĞI VE BAĞLAMLI DİZİNİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice DURAN ÇETİN

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah DEMİRAL

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi Resul Özavşar

Jüri Üyesi: Dr. Öğr. Üyesi. Mehmet Emin Tuğluk

OSMANİYE / 2022

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

"Hâmidî'nin Türkçe Şiirlerinin Söz Varlığı ve Bağlamlı Dizini" başlıklı çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Abdullah DEMİRAL
(Danışman)

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Resul ÖZAVŞAR

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin TUĞLUK

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
…/…/ 2022

Doç. Dr. Ebru GÜHER
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK BEYANI FORMU

FORM
TEZLİ YL-15

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Osmaniye

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım; Hâmidî'nin Türkçe Şiirlerinin Söz Varlığı ve Bağlamlı Dizini başlıklı Yüksek LisansTez çalışmamda;

- Sunulan verilerin; gerekli izinleri alınmış ve denetimli laboratuvar koşullarında tarafımdan veya ilgili görevlilerce elde edildiğini ya da izin belgesine dayalı olarak ve kaynak göstermek suretiyle kullanıldığını,
- Kullanılan veriler üzerinde herhangi bir değişiklik veya eksiltme yapılmaksızın etik kurallara uygun olarak işlenip sunulduğunu,
- Maddi veya manevi destek sağlamış olan Kurum, Kuruluş ve kişilere destek türü de belirtilerek, varsa proje protokol numarası ile yoksa ismen Ön Söz/Teşekkür Bölümlerinde yer verildiğini,
- Yararlanılan kaynaklara Tez metni içinde atıf göstermek suretiyle değinildiğini ve bunların Kaynaklar Bölümüne eklendiğini,
- Teknik/Bilimsel Eser niteliği taşıyan Tezin özgün parçalarının bir başka ortamdan kopyalanarak alınmadığını ve bu parçaların bir başka Kurum/Kuruluş bünyesinde akademik amaç veya unvan almak amacıyla hiçbir suretle kullanılmadığını ve bir başkasının kullanmasına izin verilmediğini,
- Burada belirttiğim hususların aksinin tespit edilmesi halinde tüm yasal sorumluluğun şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

30 / 12 / 2022

Hatice DURAN ÇETİN

ÖĞRENCİ NO	1821107109
ANABİLİM/ ANA SANAT DALI	Türk Dili ve Edebiyatı
BİLİM/ SANAT DALI	Türk Dili ve Edebiyatı
ENSTİTÜ KAYIT TARİHİ	16 / 08 / 2018

ÖZET

HÂMİDÎ'NİN TÜRKÇE ŞİİRLERİNİN SÖZ VARLIĞI VE BAĞLAMLI DİZİNİ

Hatice DURAN ÇETİN

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Danışman: Dr. Öğr Üyesi Abdullah DEMİRAL
Aralık 2022, 308 sayfa

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada, 15. yüzyıl şairlerinden Hâmidî'nin Farsça divanında geçen Türkçe şiirlerinin bağlamlı dizini oluşturularak söz varlığı incelenmiştir.

Çalışma, dört ana bölümden oluşmaktadır. *Birinci Bölüm'*de çalışmaya giriş yapılmış ve ardından Hâmidî, Hâmidî'nin eserleri ve Türkçe şiirleri hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci Bölüm'de söz varlığı hakkında bilgi verilmiş ve eserin söz varlığı; *adlar, fiiller, sıfatlar, zamirler, zarflar, edatlar, bağlaçlar, ünlemler, ikilemeler, deyimler, atasözleri, ilişki sözleri (kalıp sözler), Arapça ve Farsça yapılı tamlamalar* olmak üzere 13 ana başlık altında incelenmiştir. Bu bölümde toplam 1018 söz tespit edilmiştir.

Üçüncü Bölüm'de bağlamlı dizine yer verilmiştir. Bu bölümde şiirlerde yer alan sözcükler ve söz grupları, şiirlerdeki anlamları ile beyit ve mısra numaraları belirtilerek sıralanmıştır. Bu bölümde toplam 1058 madde başı bulunmaktadır. Madde başları 896 ana madde, 162 alt maddeden oluşmaktadır.

Dördüncü Bölüm'de çalışmada elde edilen verilerin değerlendirildiği *Sonuç* ile yararlanılan eser ve çalışmaların verildiği *Kaynakça* bulunmaktadır.

<u>Anahtar Sözcük:</u> Bağlamlı Dizin, Hâmidî, Hâmidî'nin Türkçe Şiirleri.

ABSTRACT

VOCABULARY AND CONCORDANCE OF HÂMİDÎ'S TURKİSH POEMS

Hatice DURAN ÇETİN

Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature
Supervisor: Dr. Öğr Üyesi Abdullah DEMİRAL
December 2022, 308 pages

In this study, which was prepared as a master's thesis, the vocabulary of the 15th century poets Hamidî was examined by creating a contextual index of Turkish poems in the Persian divan.

The study consists of four main parts. In the *First Chapter*, an introduction to the study is made and then information about Hamidî and his Turkish poems and other works were given.

In the *Second Chapter*, information about the vocabulary is given and the vocabulary of the work; *nouns, verbs, adjectives, pronouns, adverbs, prepositions, conjunctions, exclamations, reduplications, idioms, proverbs, relationship words (patterns), Arabic and Persian phrases* were examined under 13 main headings. A total of 1018 words were identified in this section.

In the *Third Chapter*, the contextual index is given. In this section, the words and phrases in the poems, their meanings in the poems and the couplet and verse numbers are listed. There are 1058 items in total in this section. Headings consist of 896 main articles and 162 sub-items.

In the *Fourth Chapter*, there is the *Conclusion* in which the data obtained in the study is evaluated and the *Bibliography* of the works and studies used.

Keywords: Contextual Index, Hamidî, Turkish Poems of Hamidî.

ÖN SÖZ

Dil, yaşayan bir varlıktır. Bu sebeple dil, konuşulduğu çevreden etkilenerek gelişmeye devam etmektedir. Dili geliştiren pek çok etken vardır. Bunlardan biri de edebiyattır. Dil, edebiyata yön vermekte edebiyat da dili etkilemektedir. Bu iki kavram zaman içerisinde birbirini etkileyip değiştirdiğinden dillerin tarihî dönemlerinde kaleme alınan edebî eserler Türk dili çalışmalarında büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple her geçen gün bu tür eserler üzerinde yeni çalışmalar yapılmaktadır.

Geçmişten bugüne Türk dilinde verilmiş birçok eser mevcuttur. Bu eserler üzerindeki çalışmalarda birçok yol izlenmektedir. Bu yollardan söz varlığı ve bağlamlı dizin çalışmaları, içerisinde pek çok tarihî ve edebî metnin söz varlığını barındıran TEBDİZ (Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü) ile hız kazanmıştır. *Hâmidî'nin Türkçe Şiirlerinin Söz Varlığı ve Bağlamlı Dizini* adlı bu çalışma TEBDİZ projesi kapsamında hazırlanmıştır.

15. yüzyıl şairlerinden Hâmidî'nin, Türkçe şiirleri müstakil bir eser olarak mevcut değildir. Türkçe şiirler, Farsça divanı içerisinde karışık bir şekilde yer almaktadır. Farsça divanı üzerinde yapılmış en kapsamlı çalışmayı, İstanbul'un fethinin beş yüzüncü yıl dönümü münasebetiyle İsmail Hikmet Ertaylan yapmıştır. Divan içinde karışık hâlde yer alan Türkçe şiirler üzerine İsmail Ünver tarafından çalışma yapılmıştır.

İsmail Ünver'in *Hâmidî'nin Türkçe Şiirleri* adlı makalesinde, bahsi geçen Türkçe şiirler ve şairi Hâmidî hakkında pek çok bilgi verilmiş, aynı zamanda şiirler birçok yönden incelenmiştir. Bu şiirlerin söz varlığı ve bağlamlı dizininin olmayışı, şiirlerin daha kolay anlaşılmasını sağlamak adına bizi bu çalışmayı yapmaya yönlendirmiştir.

Bu çalışmada Hâmidî'nin Türkçe şiirlerinin söz varlığı incelenerek bağlamlı dizini oluşturulmuştur. Dört ana bölümden oluşan bu çalışmanın *Birinci Bölüm*'ünde girişten sonra Hâmidî ve Hâmidî'nin Türkçe şiirleri hakkında bilgilere yer verilmiştir. *İkinci Bölüm*'de Türkçe şiirlerin söz varlığına yer verilmiştir. *Üçüncü Bölüm*'de çalışmanın temelini oluşturan TEBDİZ formatında bağlamlı dizine yer verilmiştir. *Dördüncü Bölüm'*de ise çalışmada elde edilen verilerin değerlendirildiği *Sonuç* ile yararlanılan eser ve çalışmaların verildiği *Kaynakça* bulunmaktadır.

Yüksek lisans eğitimim esnasında ve çalışmamın her aşamasında engin bilgi ve tecrübeleriyle yol göstericiliğini benden esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Abdullah DEMİRAL'a teşekkür ederim. TEBDİZ projesinin yürütücüsü Prof. Dr.

İsmail Hakkı AKSOYAK'a teşekkür ederim. Ayrıca, yüksek lisans çalışmalarım esnasında beni destekleyen eşim Ertuğrul ÇETİN'e ve tüm hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

3. BÖLÜM

HÂMİDÎ'NİN TÜRKÇE ŞİİRLERİNİN BAĞLAMLI DİZİNİ

4. BÖLÜM

KISALTMALAR

TEBDİZ : Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü

ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ

ا, آ A, a, ā, Ā, E, e	ض Ż, ż, Ḍ, ḍ
ب B, b, p	ط Ṭ, ṭ
پ P, p	ظ Ẓ,ẓ
ت T, t	ع ᶜ
ث s̱	غ Ġ, ġ
ج C, c	ف F, f
چ Ç, ç	ق Ḳ, ḳ
ح Ḥ, ḥ	ك K, k, / Ñ, ñ / G, g
خ Ḫ, ḫ	ل L, l
د D, d	م M, m
ذ Ḏ, ḏ, Ẕ, ẕ	ن N, n
ر R, r	و V, v/ U, u, ū/ Ü, ü/ Ö, ö/ O,o
ز Z, z	ه H, h, a, e
س S, s	ى Y, y / I, ı/ İ, i/ Ī, ī
ش Ş, ş	ء ᵓ
ص ṣ ,Ṣ	

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Dil; coğrafyadan, yaşam tarzından, kültürden ve edebiyattan etkilenir. Bu alanlardaki değişim hâliyle dilin gelişim sürecine de etki eder. Bugün konuşulan dil yüzyıllardır varlığını sürdürüp değişerek günümüze ulaşan toplumsal birikimin eseridir. Bu birikimin en önemli koruyucuları dillerin tarihî dönemlerinden bugünlere ulaşan tarihî ve edebî metinleridir.

Türkçenin yazılı tarihi, söz varlığı açısından oldukça zengin olan Orhun Yazıtlarına dayanmaktadır. Bu yazıtların söz varlıkları sayesinde Türkçenin yazılı olmayan dönemlerine dair çıkarım yapılabilmektedir. Ayrıca dönemin sosyal, siyasi ve askerî durumu hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. O devirden günümüze kadar, Türkçe pek çok tarihî dönemden geçmiştir. Osmanlı Türkçesi de bu dönemlerden biridir. Bugüne ulaşan, Osmanlı Türkçesi ile yazılmış eserler de mevcuttur. Bilindiği üzre Osmanlı Türkçesinin kullanımı geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Dolayısıyla belirli bir dönemde Osmanlı Türkçesinin farklı yerlerde verilen eserlerinde bazı kullanım veya yazım farklılıkları görülebilmektedir. Aynı zamanda çoğunlukla Arapça ve Farsça olmak üzere, farklı dillerden sözcüklerin dilimize yerleşerek kimilerinin aynı anlamda kullanıldığı kimilerinin yeni anlamlar kazandığı bilinmektedir. Bütün bunlar tek bir sanatçının aynı eserinde dahi görülebilmektedir. Böyle kullanımlar, olağan bir karışım ve değişimin getirdiği bir durumdur. Bu karışım ve değişimin tam manasıyla anlaşılmasında söz varlığı ve bağlamlı dizin çalışmaları en kullanışlı kaynaklardır. Bünyesinde birçok tarihî ve edebî metnin bağlamlı dizini ve işlevsel sözlüğünün yer aldığı TEBDİZ (Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü) projesi bu çalışmaların hız kazanmasına olanak sağlamıştır. "Hâmidî'nin Türkçe Şiirlerinin Söz Varlığı ve Bağlamlı Dizini" adlı bu çalışma TEBDİZ projesi kapsamında hazırlanmıştır.

1.1. Çalışmanın Amacı

Çalışmanın amacı, şiirlerinin büyük bir kısmı Farsça olan Hâmidî'nin, divanı içinde yer alan Türkçe şiirlerinin söz varlığını ve bağlamlı dizinini ortaya koyup bu şiirleri daha anlaşılır hâle getirmek ve söz varlığı ve bağlamlı dizin çalışmalarına katkı sağlamaktır. Bu çalışma şiirlerin İsmail Ünver'in *Hâmidî'nin Türkçe Şiirleri* adlı

makalesinde yer alan çeviri yazılı metinleri esas alınarak hazırlanmıştır. Söz konusu makalede çeviri yazılı metnin yanı sıra Hâmidî, Hâmidî'nin eserleri ve Türkçe şiirleri hakkında bilgilere yer verilmiştir. Ancak şiirlerin bağlamlı dizinlerinin olmayışı anlaşılmalarını ve şiirlerden faydalanılmasını güçleştirmektedir. Bu çalışmanın hazırlanmasında; Mevlânâ Hâmidî'nin *Külliyât-ı Dîvân-ı Mevlânâ Hâmidî* adlı eseri üzerine İsmail Hikmet Ertaylan'ın, *Külliyât-ı Dîvân-ı Mevlânâ Hâmidî* (Ertaylan, 1949) adlı çalışmasından faydalanılmıştır. Ayrıca İsmail Ünver'in *Hâmidî'nin Türkçe Şiirleri* (Ünver, 1974) adlı makalesindeki çeviri yazılı metinler esas alınmıştır. Bu eserler ışığında yapılan bu çalışma, Türkçe şiirlerin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacağı düşünülerek hazırlanmıştır. Yapılan *Hâmidî'nin Türkçe Şiirlerinin Söz Varlığı ve Bağlamlı Dizini* adlı çalışmanın, geçmişte ortaya konmuş çalışmaların daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı ve daha sonra yapılacak ilgili çalışmalara katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

1.2. Çalışmanın Yöntemi

Hâmidî'nin Türkçe şiirlerinin söz varlığının incelendiği ve bağlamlı dizininin oluşturulduğu bu çalışma TEBDİZ projesi kapsamında hazırlanmıştır. Bu şiirler ve şairi hakkında literatür taraması yapılarak konu ile ilgili hazırlanmış çalışmalar taranmıştır. Ardından, Ünver tarafından okunmuş olan şiirlerin çeviri yazılı metnini içeren word dosyası elde edilmiş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu dosya TEBDİZ projesi çalışmalarında kullanılan *Gentium Plus* fontuna çevrilip projenin sistemine aktarılmıştır. Sözcükler bağlamlarına göre anlamlandırılmıştır. Bağlamları dışındaki anlamlarına yer verilmemiştir. Anlamlandırma işlemi tamamlandıktan sonra dizin, TEBDİZ formatıyla alınmıştır. TEBDİZ'den elde edilen verilerle şiirlerin söz varlığı sınıflandırması yapılmıştır. Aynı sözcüğün birden fazla anlam taşıdığı durumlarda anlam ayrımları *sözcük*$_1$*, sözcük*$_2$ olarak gösterilmiştir. Bu şekildeki kullanımlar ayrı madde başı olarak değerlendirilmemiştir. Yazılışları aynı olan farklı sözcükler *sözcük(I), sözcük(II)* şeklinde gösterilmiştir. Bu şekildeki kullanımlar ayrı birer madde başı olarak değerlendirilmiştir.

1.3. Çalışmanın Kapsamı

"Hâmidî'nin Türkçe Şiirlerinin Söz Varlığı ve Bağlamlı Dizini" adlı bu çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci Bölüm'de çalışmaya giriş yapılmasının ardından Hâmidî, Hâmidî'nin

eserleri ve Türkçe şiirleri hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci Bölüm'de söz varlığı kavramıyla ilgili genel bilgilere yer verilmiştir. Ardından Hâmidî'nin Türkçe Şiirlerinin söz varlığı incelenmiştir.

Üçüncü Bölüm'de çalışmanın temelini oluşturan TEBDİZ formatında bağlamlı dizine yer verilmiştir.

Dördüncü Bölüm'de çalışma sonucunda elde edilen bilgilerle yazılmış *Sonuç* kısmı ve çalışmanın yapılmasında yararlanılan *Kaynakça*'ya yer verilmiştir.

1.4. Hâmidî'nin Hayatı ve Eserleri

Hâmidî, İsfahan'da doğmuştur. Hâmidî, Anadolu dışındaki Türk şairlerdendir. İsfahan'da bir süre eğitim aldıktan sonra İsfahan'daki siyasi ve toplumsal karışıklıklar sebebiyle devrindeki pek çok sanatçı gibi kendisi de daha güvenli ve eserlerin kıymetinin bilineceği yerlere gitmek üzere memleketinden ayrılmıştır (Ertaylan, 1949, s. 1-3). Fuad Köprülü'nün *Edebiyat Araştırmaları* adlı eserinde "Hicri 843 (M. 1439-40)'de doğarak, önce Şirvanşahlar sarayına intisap eden ve H. 864 (M. 1459-60)'de Fatih'in sarayına gelerek büyük iltifatlarını kazanmış olan şâir Hâmidî, Türkçe-Farsca Dîvân'ındaki bir Terciʿin başında, Hilâlî-i Semerkandî'nin Şirvânşâh'ın meclisinde bir ozancı'ya yenildiğini kaydediyor"(Köprülü, 1999, s.139) bilgisine dayanarak şairin doğum tarihiyle ilgili bilgi sahibi olmaktayız.

Hâmidî'nin Anadolu'ya gelişini anlattığı bir manzum eseri inceleyen Ertaylan, şair için "30 yıl süren bir seyr ü seyahatten sonra Osmanlı diyarına kadem basabilmiştir" demiştir. Anadolu'da bulunduğu süreçte İsfendiyaroğlu İsmail Bey'e ve Mahmut Paşa'ya kaside sunmuş olan Hâmidî, Mahmut Paşa aracılığıyla da padişahla tanışma imkânı bulmuştur. Saraya girdikten sonra padişah meclisinde bulunmuş, devlet adamları ve kendi arkadaşları ile iyi geçinmiştir. (Ertaylan, 1949, s. 6-13)

Padişaha kasideler gazeller yazmak dışında hünerlerini gösterebilmek adına Arapça Farsça falnâmeler tercüme etmiş, padişahın kütüphanesinde bulundurmak istediği çeşitli konulardaki kıymetli eserleri kendi el yazısı ile yazarak padişahın gözüne girmek için çabalamıştır. (Ertaylan, 1949, s. 12-13)

Yirmi sene padişah meclisinde bulunup kendisine lütuf ve ihsanlarda bulunulan Hâmidî, Kefe'nin fethi sonrası zafer kutlamasında yazdığı fethiyeyi okuyarak padişah tarafından ödüllendirilmiş fakat ağzından kaçırdığı bir söz üzerine padişahı kızdırarak türbedarlık görevi ile Bursa'ya gönderilmiştir. Sonraki yıl padişahtan af dilemek için İstanbul'a gitmiş fakat tekrar Bursa'ya dönmesi emredilmiştir. (Ertaylan, 1949, s. 14-21)

Ertaylan, Hâmidî'nin Hasbihâl-nâme'sinde başından geçmiş olayları anlatmış, ancak bir tarih belirtmemiş olduğunu ifade etmiştir. Ardından şu açıklamada bulunmuştur: "Bildiğimiz bir şey varsa, o da, kendisinin menkûben Bursa'ya gönderilmiş olduğu târihtir. Bu da Kefe'nin 881 de zaptı üzerine yapılan âyinler esnâsında , pâdişahın hoşuna gitmeyen bir sözü üzerine Bursa'ya sürülmüş olmasıdır. Herhalde, orada, birkaç sene geçirmiş olacaktır. Hâmidî, sonunda affa mazhâr olmuş ama, tekrar İstanbul'a dönebilmiş mi, yoksa Bursa'da mı kalmış ve hangi târihte nerede ölmüş buraları mâlum değildir." (Ertaylan, 1949, s.26)

Hâmidî, sarayda bulunduğu süre boyunca pek çok telif eser vücuda getirmiştir ve yazmış olduğu telif eserleri şunlardır:

Vasiyyetnâme: Eser elde edilememiştir. Ancak Âşık Çelebi'nin tezkiresinde bahsinden ötürü eserin varlığı bilinmektedir. Söz konusu tezkirede; Hâmidî'nin, bu eseri oğlu Celîlî için yazdığı bildirilmiş, örnek olarak iki beyit verilmiştir (Ertaylan, 1949, s. 65).

Câm-ı Süḫan-gûy: Fâtih Sultan Mehmet adına yazılmış Farsça bir falnâmedir. Eser iki Arapça falnâmeden faydalanılarak meydana getirilmiştir. Padişah adına da eklemeler yapılmıştır (Ertaylan, 1949, s. 66-67).

Târîh-i Âl-i Osmân: Eser, Hâmidî tarafından II. Bayezid'e sunulmuş Türkçe manzum bir eserdir. Ertaylan, *Külliyāt-ı Dīvān-ı Mevlānā Ḥāmidī* adlı eserinde, söz konusu eserden rivayet olarak bahsederken Yinanç eserin tek nüshasının kendisinde olduğunu söyleyerek iki beyit örneği vermiştir (Ünver, 1997, s. 462).

Külliyāt-ı Dīvān-ı Ḥāmidī: Ḥasbiḥâlnâme ile divanını içeren eserin bilinen iki nüshası vardır. Bu nüshalardan biri Türk Tarih Kurumu Kütüphanesinde diğeri İstanbul Arkeoloji Müzelerindedir. Türk Tarih Kurumu Kütüphanesindeki nüshanın tıpkıbasımı bir inceleme ile birlikte Ertaylan tarafından yayımlanmıştır. *Külliyyāt-ı Dīvān-ı Mevlānā Ḥāmidī* adlı çalışma İstanbul Arkeoloji Müzesindeki nüsha dikkate alınmadan hazırlanmıştır. Divanın büyük bir kısmı Farsça olarak yazılmıştır. Bu divanda Türkçe yazılmış dört kaside, yirmi sekiz gazel ve iki matla' bulunmaktadır (Ünver, 1997, s. 462).

Ertaylan, *Külliyāt-ı Dīvān-ı Ḥāmidī*'yi dört bölümde incelemiştir. Birinci bölüm olarak ele aldığı tamamı Farsça olan *Dībāçe*'de kaside, mesnevi ve gazel nazım şekillerini kullanarak farklı konularda şiirler yazmıştır. İkinci bölüm olarak ele alınan *Ḥasbiḥālnāme*, hem Hâmidî'nin hayatı hakkında hem de yaşadığı dönemin çeşitli özellikleri bilgiler barındıran önemli bir kısımdır. *Kasā'id ve Tevārih* kısmında Türkçe

ve Farsça kasideler ve önemli tarihler içermektedir. *Gazeliyyāt ve Mukatta'āt* kısmı da münacaat ve naatlatla başlamakta ve gazel şeklinde devam etmektedir (Ertaylan, 1949, s. 32-53).

Hâmidî, telif eserler kaleme almasının yanı sıra hat sanatında da oldukça maharetlidir. Kendi eserlerinden *Külliyāt-ı Dīvān-ı Ḥāmidī* ile *Câm-ı Süḫan-gûy*'u kendi el yazısı ile yazmıştır. Bunun yanında padişahın kendisi için istinsah ettiği eserlerin de olduğu bilinmektedir (Ertaylan, 1949, s. 73-82).

1.5. Hâmidî'nin Türkçe Şiirleri

Hâmidî'nin Türkçe şiirleri dört kaside, yirmi sekiz gazel ve iki beyit olmak üzere otuz dört tanedir. Toplam beyit sayısı iki yüz kırktır.

"Bu şiirler divanda belli bir bölümde toplanmamıştır. Türkçe kasideler "Kasâid ve tevârih" bölümünde; gazeller kafiyelerine göre Farsça gazeller içinde bulunmaktadır. Beyitler ise sayfa kenarındaki iki Türkçe gazelden sonra yazılmıştır. Şiirler 15. yüzyıl Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olmakla beraber bazı kelime ve eklerde Doğu Türkçesi özellikleri de göstermektedir." (Ünver, 1974, s. 206)

Hâmidî'nin Türkçe şiirlerinin bir kısmında saraydan uzaklaştırıldıktan sonra Bursa'ya gönderilişini, padişahtan ayrı kalmanın üzüntüsünü görmek mümkündür. Şair yazdığı dört Türkçe kasideden ikisini Fatih Sultan Mehmet'e, birini Gedik Ahmet Paşa'ya ve diğer kasidesini de Vezir-i azam Mehmet Paşa'ya yazmıştır. (Ünver, 1974, s.201-202)

"Şair Türkçe gazellerinde aşkı, aşk derdine katlanmanın verdiği zevki, tabiat güzelliklerini dile getirmiştir. Kimi gazellerinde ise, Bursa'ya sürülme olayının yarattığı üzüntüler yankılanır." (Ünver, 1974, s. 202)

2. BÖLÜM

SÖZ VARLIĞI VE HÂMİDÎ'NİN TÜRKÇE ŞİİRLERİNDE SÖZ VARLIĞI

2.1. Söz Varlığı

2.1.1. Sözcük ve Söz

Toplumların, duygu ve düşüncelerini anatabilmek amacıyla işaretler veya sözcüklerle yaptıkları anlaşmaya dil denir. Dilin temelini oluşturan en önemli anlamlı kavram ise sözcüktür. Sözcük için kelime kavramının da kullanıldığını görmekteyiz. Kelime kavramı "Bir veya birkaç heceden meydana gelen anlamlı söz, sözcük" (Ayverdi, 2010, s.652) şeklinde tanımlanmaktadır. Zeynep Korkmaz da bu kavramı, "Bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında zihinde tek başına kullanıldığında belli bir kavrama karşılık olan somut veya belli bir duygu ve düşünceyi yansıtan soyut yahut da somut ve soyut kavramlar arasında ilişki kuran dil birimi" (Korkmaz, 1992, s.100) olarak ifade etmiştir. Ayrıca Muharrem Ergin'e göre "Kelime, mânâsı veya gramer vazifesi bulunan ve tek başına kullanılan ses veya sesler topluluğudur." (Ergin, 2013, s. 95).

Sözcük kavramı üzerine çeşitli tanımlamalar mevcuttur. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

"Kendisinden önce ve sonra bir boşluk bulunabilen, anlam taşıyan birim; bir sözce içinde tek bir biçimbirimden oluşabildiği gibi, tümce içinde gerekli ekleri de almış olan diğer birimlerden bağımsız olarak söylenebilen birim. Sözlükbirim, sözlüksel birim, sözcük-biçim için kullanılan ve kuramsal sezdirimi olmayan, geleneksel adlandırma" (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011, s. 228-229)

"Bir ya da birkaç seslemden oluşan, bir anlamı olan ve tümce kurmaya yarayan ses." (Püsküllüoğlu, 2002, s.414)

Söz kavramı ile sözcük kavramının birbirini tam olarak karşılamadığını görmekteyiz. Zeynep Korkmaz tarafından, "Bir maksadı anlatmak üzere söylenen kelime veya kelimelerden oluşan dizi; toplumsal bir kurum olan dilin kişi tarafından özel olarak kullanılması." (Korkmaz, 1992, s.139) olarak tanımlanan söz kavramı, sözcüklerin bir araya gelmesiyle oluşan yapıları ifade etmektedir. Söz kavramı üzerine yapılan tanımlamalar şu şekildedir:

"Söz, bireylerin söylediklerinin toplamıdır ve konuşanlara bağlı bireysel birleştirmeleri ve bu birleştirmelerin gerçekleşmesi için zorunlu sesleme eylemlerini kapsar." (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011, s. 228).

"Dil yetisinin kişisel bir istenç ve anlak eylemiyle özdeşleşen bireysel yanı. F. de Saussure'ün yaptığı ve birçok dilbilimcinin benimsediği ayrıma göre, toplumsal nitelikli dilden ayrı olan söz, konuşan bireyin, kişisel düşüncesini anlatmak için dil dizgesini kullanmasını sağlayan birleşimleri ve bunların dışa iletilmesini olanaklı kılan anlıksal-fiziksel düzeneği kapsar" (Vardar, 2002, s.180).

Tüm bu tanımlardan hareketle sözcük, bir dilin temelini oluşturan anlamlı en küçük yapı taşı; söz ise sözcüklerin bir araya gelerek oluşturduğu, insanların kendini ifade edebilmesine yarayan yeni oluşmuş anlamlı bir bütündür.

2.1.2. Söz Varlığının Tanımı ve Kapsamı

Söz varlığı kavramı; söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi gibi çeşitli adlandırmalarla karşımıza çıkmaktadır. Söz varlığı, bir dilde bulunan smzlerin bütününü kapsar. Doğan Aksan tarafından "Bir dilin söz varlığı denince, yalnızca, o dilin sözcüklerini değil, deyimlerin, kalıp sözlerin, kalıplaşmış sözlerin, atasözlerinin, terimlerin ve çeşitli anlatım kalıplarının oluşturduğu bütünü anlıyoruz." (Aksan, 2018, s. 15) şeklinde açıklanan söz varlığı kavramı üzerine yapılan tanımlamalar şu şekilde sıralanabilir:

"Her dilde anadilden gelen bir *temel kelime* (mot primitif) varlığı bulunur. Daha yeni zamanlarda *üretim* ve *birleşim* yolları ile yapılmış, veya yabancı dillerden gelmiş kelimelerle birlikte bu varlık dilin *kelime dağarcığı*nı meydana getirir. *Deyimler, atasözleri* (proverbe), *fıkralar* (anecdote) v.b. de dilin varlıklarındandır." (Banguoğlu, 2019, s.141)

"Bir dilin bütün kelimeleri; bir kişinin veya bir topluluğun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı" (Korkmaz, 1992, s.100)

"Bir dilin sözlüksel birimlerinin ve sözlükçesinin tümü; sözlüksel birimlerin oluşturduğu açık dizge."(İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011 s. 233).

Bir dildeki söz varlığı, o dilin konuşulduğu toplum hakkında bize fikirler verir. Toplumun yaşam biçimi, inanışları, etkileşimde bulunduğu kültürler vb. konularda bilgi edinmemizi sağlar. Söz varlığı üzerine kapsamlı çalışmalar yapmış olan Doğan Aksan, söz varlığının temel niteliklerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Türkçenin yapısından gelen güçlü türetme ve birleştirme yeteneği, ona soyut ve somut, çeşitli kavramları kolaylıkla oluşturma, ayrıntılara inen bir kavramlaştırma gücü vermiştir. Bu güç, en eski kaynaklarımız olan Köktürk metinlerinden bugüne, hiç eksilmeden süregelmektedir.
2. Türkler, değişik toplumlarla kurdukları ilişkiler sırasında yabancı etkiye büyük ölçüde kapı açmış, çoğu zaman yabancı ögeleri kendi öz sözcüklerine yeğlemişlerdir. Bunun sonucunda birçok yerli ögenin kaybolup unutularak yabancıların yerleştiği görülmüştür.
3. Kavramlaştırma sırasında Türkçe en çok somut nesnelere, doğaya da dayanmakta, böylece kavramları daha canlı olarak dile getirmektedir.
4. Türkçede ikilemelerin kullanılışı, anlatıma güç veren bir yol olarak çok yaygındır. Bu nitelik ona, tek tek sözcüklerin yanı sıra ayrı bir "kalıplaşmış ögelerden oluşmuş sözvarlığı" kazandırmıştır. Eşanlamlılarla kurulmuş ikilemelerin unutulan ögeleri ikilemelerde yaşamlarını sürdürmektedir.
5. Daha Köktürkçe döneminde Türkçe sözcüklerin geniş bir çokanlamlılık gösterdikleri göze çarpmakta, bu durum, dilin bir yazı dili olarak çok eskilere uzandığına tanıklık etmektedir.
6. En eski belgelerde bile eşanlamlıların sayıca çokluğu dikkati çekmekte, asıl ilginç olan, bunların bir bölümünü, birbirine anlamca çok yakın eşanlamlılar oluşturmaktadır.
7. Bugün Türkiye Türkçesi yazı dilinde unutulmuş, yitirilmiş birçok öge -başka dillerde de benzerleri görüldüğü gibi- Türkçenin değişik lehçelerinde ve bugünkü Anadolu ağızlarında yaşamlarını sürdürmektedir (Aksan, 2018, s. 51- 52).

2.2. Hâmidî'nin Türkçe Şiirlerinin Söz Varlığı

İncelenen metinlerde tespit edilen söz varlığı, *Adlar, Fiiller, Sıfatlar, Zamirler, Zarflar, Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler, İkilemeler, Deyimler, Atasözleri, İlişki Sözleri (Kalıp Sözler), Arapça ve Farsça Yapılı Tamlamalar* olmak üzere 13 başlık altında incelenmiştir. Tespit edilen 1018 söz şu şekildedir:

2.2.1. Adlar

Türkçe Sözlük'te, "Canlı ve cansız varlıkları, duygu ve düşünceleri, çeşitli durumları bildiren kelime, isim." (TDK, 2019, s. 23) olarak tanımlanan *ad* kavramı *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*'te "Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime, isim." (Ayverdi, 2010, s.9) şeklinde açıklanmıştır. Bu ifadelerden hareketle yaptığımız incelemede incelenen metinlerdeki sözler; *Kişi Adları, Yer Adları, Hayvan Adları, İnsan Bedeni İle İlgili Adlar ve Organ Adları, Meslek Adları, Siyaset Unvan ve Hükümdarlık ile İlgili Adlar, Savaş ve Askerlik ile İlgili Adlar, Dinî İnanç ile İlgili Adlar, Eşya ve Araç Gereç Adları, Giyim Kuşam Adları, Yiyecek İçecek Adları, Renk Adları, Coğrafya ve Yeryüzü Şekilleri İle İlgili Adlar, Hava Gökyüzü ve Gök Bilimi ile İlgili Adlar, Değerli Taş ve Madde Adları, Mimari ile İlgili*

Adlar, Bitki Çiçek ve Orman Adları, İnsanlara Ait Vasıflar Duygular ve Davranış Biçimleri ile İlgili Adlar, Zaman ve Mevsim ile İlgili Adlar, Musiki ile İlgili Adlar, Karanlık ve Aydınlık Kavramları ile İlgili Adlar, Yer veya Yön Belirten Adlar, Benzetme İfade Eden Adlar olmak üzere toplam 23 başlık altında incelenmiş ve 368 ad tespit edilmiştir. Bu verilerden anlaşılacağı üzere, metinlerin adların kullanımı yönünden zengin olduğu görülmektedir.

2.2.1.1. Kişi Adları

İncelenen metinde 15 adet kişi adı tespit edilmiştir. Bu adlardan kullanımı en sık olan *Ḥāmidī* 23 kez geçmektedir. Tamlamalar içindeki kullanımlarıyla birlikte toplam 32 kez tekrar etmektedir. Metinde tespit edilen kişi adları ve kullanım sıklıkları şu şekildedir:

Āṣaf -1- (Kaside 4/ Mısra 32)

Cemşid -1- (Gazel 15/ Mısra 5)

Ḥāmidī -23- (Kaside 2/ Mısra 35, Gazel 1/ Mısra 11, Gazel 2/ Mısra 9, Gazel 3/ Mısra 10, Gazel 4/ Mısra 13, Gazel 6/ Mısra 14, Gazel 7/ Mısra 9, Gazel 9/ Mısra 9, Gazel 10/ Mısra 11, Gazel 11/ Mısra 13, Gazel 13/ Mısra 9, Gazel 14/ Mısra 11, Gazel 15/ Mısra 9, Gazel 16/ Mısra 11, Gazel 17/ Mısra 13, Gazel 18/ Mısra 13, Gazel 19/ Mısra 13, Gazel 21/ Mısra 13, Gazel 22/ Mısra 10, Gazel 23/ Mısra 9, Gazel 24/ Mısra 11, Gazel 25/ Mısra 9, Gazel 28/ Mısra 11)

Ḥāmidī (-i bī-nevā) -1- (Kaside 3/ Mısra 13)

Ḥāmidī (-i miskīn) -1- (Kaside 1/ Mısra 27)

Ḥāmidī (-i müflis-i ser-geşte) -1- (Gazel 8/ Mısra 9)

Ḥāmidī (-i sūẖte) -4- (Gazel 5/ Mısra 9, Gazel 12/ Mısra 9, Gazel 20/ Mısra 9, Gazel 27/ Mısra 13)

Hāmidī (-i sūẖte-dil) -1- (Gazel 26/ Mısra 10)

Ḥāmidī (-i sūẖte-ẖāṭır) -1- (Kaside 4/ Mısra 33)

Ḫıżr -3- (Kaside 3/ Mısra 11, Gazel 4/ Mısra 5, Gazel 15/ Mısra 3)

Ḫıżr nebī -1- (Kaside 3/ Mısra 2)

İlyās -1- (Kaside 3/ Mısra 11)

ʿ**Īsī** -1- (Gazel 16/ Mısra 4)

Manṣūr -2- (Kaside 4/ Mısra 40, Gazel 1/ Mısra 7)

Memi -1- (Gazel 22/ Mısra 9)

Mesīh(-dem) -1- (Gazel 16/ Mısra 3)

Muhammed Çelebi -1- (Kaside 4/ Mısra 15)

Muṣṭafā -6- (Gazel 3/ Mısra 1, Gazel 3/ Mısra 2, Gazel 3/ Mısra 4, Gazel 3/ Mısra 6, Gazel 3/ Mısra 8, Gazel 3/ Mısra 10)

servḳad oġlı Memi -1- (Gazel 22/ Mısra 1)

Sulṭān Muḥammed ibni Sulṭān Murād-ı Gāzī -1- (Kaside 1/ Mısra 17)

Şāh Muḥammed "Fatih Sultan Mehmet" -1- (Kaside 2/ Mısra 19)

2.2.1.2. Yer Adları

Metinde 4 adet yer adı tespit edilmiştir. bu yer adlarından en çok tekrar eden *Bursa* olmuştur. Metinde üç kez tekrar etmektedir. Tespit edilen yer adları ve kullanım sıklıkları şu şekildedir:

Bursa -3- (Gazel 5/5, Gazel 21/7, Gazel 22/1)

Ḫıṭāy "Çin" -1- (Kaside 1/ Mısra 16)

Ḳabluca -1- (Gazel 4/ Mısra 13)

Rūm "Anadolu" -1- (Kaside 1/ Mısra 16)

2.2.1.3. Hayvan Adları

İncelenen metinde 7 adet hayvan adı tespit edilmiştir. Bunlardan en çok *bülbül* adı geçmekte ve 4 kez tekrar etmektedir. Metinde bulunan hayvan adları şu şekildedir:

balıḳ -1- (Gazel 18/ Mısra 5)

bülbül -4- (Kaside 2/ Mısra 2, Kaside 2/ Mısra 37, Gazel 17/ Mısra 6, Gazel 17/ Mısra 9)

it -2- (Gazel 24/ Mısra 6, Gazel 25/ Mısra 6)

pervāne -1- (Kaside 2/ Mısra 12)

semend -1- (Kaside 3/ Mısra 12)

ṭoġan -1- (Kaside 4/ Mısra 28)

ʿ**uṣfūr** -1- (Kaside 4/ Mısra 28)

2.2.1.4. İnsan Bedeni ile İlgili Adlar ve Organ Adları

Şiirlerde insan bedeni ile ilgili 42 adet ad tespit edilmiştir. Bu adlardan *göñ(ü)l* 25 kez kullanılmış ve bu adlardan en çok kullanılanı olmuştur. Şiirlerde tespit edilen İnsan bedeni ile ilgili adlar ve organ adları şu şekildedir:

aġız -1- (Gazel 6/ Mısra 6)

avuç -1- (Kaside 2/ Mısra 47)

ayaġ -1- (Gazel 28/ Mısra 2)

baş -1- (Gazel 26/ Mısra 4)

bil -2- (Kaside 4/ Mısra 30, Gazel 21/ Mısra 6)

boy -1- (Gazel 12/ Mısra 2)

cān -17- (Kaside 2/ Mısra 2, Gazel 4/ Mısra 1, Gazel 4/ Mısra 2, Gazel 6/ Mısra 10, Gazel 7/ Mısra 5, Gazel 8/ Mısra 4, Gazel 9/ Mısra 1, Gazel 12/ Mısra 1, Gazel 16/ Mısra 9, Gazel 18/ Mısra 2, Gazel 19/ Mısra 21, Gazel 19/ Mısra 14, Gazel 21/ Mısra 11, Gazel 21/ Mısra 12, Gazel 22/ Mısra 4, Gazel 26/ Mısra 3, Gazel 27/ Mısra 7)

ciger -2- (Gazel 5/ Mısra 3, Gazel 5/ Mısra 6)

çeşm -1- (Gazel 22/ Mısra 7)

dehān -2- (Gazel 1/ Mısra 11, Gazel 27/ Mısra 7)

dehen -1- (Gazel 20/ Mısra 9)

dest -2- (Kaside 4/ Mısra 45, Gazel 21/ Mısra 7)

dil(I) -8- (Gazel 8/ Mısra 6, Gazel 13/ Mısra 4, Gazel 13/ Mısra 7, Gazel 18/ Mısra 9, Gazel 19/ Mısra 1, Gazel 20/ Mısra 1, Gazel 22/ Mısra 4, Gazel 27/ Mısra 5)

dil(II) -1- Gazel 18/ Mısra 5

diş -1- (Gazel 6/ Mısra 6)

elı -2- (Kaside 4/ Mısra 26, Gazel 25/Mısra 9)

göñ(ü)l -25- (Kaside 1/ Mısra 7, Kaside 2/ Mısra 1, Kaside 2/ Mısra 3, Kaside 2/ Mısra 9, Kaside 2/ Mısra 10, Kaside 2/ Mısra 13, Kaside 2/ Mısra 15, Kaside 4/ Mısra 10, Gazel 4/ Mısra 9, Gazel 4/ Mısra 11, Gazel 6/ Mısra 9, Gazel 7/ Mısra 3, Gazel 11/ Mısra 7, Gazel 19/ Mısra 4, Gazel 19/ Mısra 13, Gazel 20/ Mısra 2, Gazel 21/ Mısra 12, Gazel 21/ Mısra 13, Gazel 24/ Mısra 5, Gazel 25/ Mısra 1, Gazel 25/ Mısra 7, Gazel 27/ Mısra 7, Gazel 28/ Mısra 1, Gazel 28/ Mısra 3, Beyit 2/ Mısra 2)

göz -6- (Kaside 2/ Mısra 7, Kaside 4/ Mısra 6, Kaside 4/ Mısra 8, Gazel 4/ Mısra 3, Gazel 18/ Mısra 7, Gazel 26/ Mısra 2)

ḥad “yanak” -1- (Kaside 4/ Mısra 5)

ḫāl -1- (Gazel 6/ Mısra 7)

ḫaṭ -4- (Kaside 4/ Mısra 5, Gazel 4/ Mısra 3, Gazel 6/ Mısra 4, Gazel 6/ Mısra 7)

hūn -1- (Beyit 2/ Mısra 2)

ḳad -4- Gazel 3/ Mısra 3, Gazel 3/ Mısra 5, Gazel 4/ Mısra 1, Gazel 4/ Mısra 7

ḳāmet -1- (Gazel 6/ Mısra 3)

ḳan -5- (Kaside 2/ Mısra 7, Gazel 1/ Mısra 9, Gazel 2/ Mısra 7, Gazel 5/ Mısra 3, Gazel 19/ Mısra 4)

ḳaş -4- (Gazel 12/ Mısra 8, Gazel 21/ Mısra 3, Gazel 22/ Mısra 7, Gazel 26/ Mısra 1)

kirpüg -1- (Gazel 5/ Mısra 3)

leb -6- (Gazel 3/ Mısra 2, Gazel 12/ Mısra 5, Gazel 12/ Mısra 6, Gazel 16/ Mısra 4, Gazel 20/ Mısra 5, Gazel 22/

Mısra 4)
merdüm$_1$ -1- (Gazel 22/ Mısra 7)
ruḫ -6- (Kaside 4/ Mısra 1, Kaside 4/ Mısra 2, Gazel 3/ Mısra2, Gazel 12/ Mısra 3, Gazel 21/ Mısra 3, Gazel 23/ Mısra 6)
sīne -1- (Kaside 2/ Mısra 10)
sirişk -1- (Gazel 26/ Mısra 7)
su "gözyaşı" -1- (Gazel 20/ Mısra 6)
ṣūret$_{1F}$ -1- Gazel 21/ Mısra 2
ṭalʿat -1- (Kaside 4/ Mısra 14)
ten -5- (Kaside 4/ Mısra 10, Gazel 7/ Mısra 5, Gazel 8/ Mısra 3, Gazel 8/ Mısra 4, Gazel 18/ Mısra 9)
üst (Gazel 15/ Mısra 4)
vücūd -1- (Kaside 2/ Mısra 4)
yaş "gözyaşı" -1- (Gazel 2/ Mısra 7)
yüreg -1- (Kaside 2/ Mısra 7)
yüz(I) -16- (Kaside 1/ Mısra 1, Kaside 1/ Mısra 2, Kaside 1/ Mısra 5, Kaside 2/ Mısra 1, Kaside 2/ Mısra 5, Kaside 2/ Mısra 24, Kaside 2/ Mısra 45, Gazel 5/ Mısra 3, Gazel 6/ Mısra 1, Gazel 6/ Mısra 4, Gazel 9/ Mısra 3, Gazel 9/ Mısra 9, Gazel 13/ Mısra 1, Gazel 15/ Mısra 7, Gazel 16/ Mısra 1, Gazel 20/ Mısra 3)
zülf -3- (Gazel 4/ Mısra 9, Gazel 25/ Mısra 1, Gazel 27/ Mısra 5

2.2.1.5. Meslek Adları

İncelenen metinlerde 5 adet meslek adı tespit edilmiştir. Her biri birer kez kullanılan meslek adları şu şekildedir:

ḳaṣṣāb -1- (Kaside 4/ Mısra 30)
meddāḥ -1- (Kaside 4/ Mısra 34)
müzdūr -1- (Kaside 4/ Mısra 32)
naḫl-bend -1- (Gazel 21/ Mısra 7)
rāh-ber -1- (Kaside 3/ Mısra 2)

2.2.1.6. Siyaset, Unvan ve Hükümdarlık ile İlgili Adlar

İncelenen metinlerde 13 adet siyaset, unvan ve hükümdarlık ile ilgili ad tespit edilmiştir. Bu adlardan 4 kez kullanılarak en çok tekrar eden ad *şeh* sözüdür. Bu sınıflandırmaya dâhil olduğu tespit edilen adlar aşağıda verilmiştir:

bāc -1- (Gazel 28/ Mısra 6)
devlet$_2$ "Osmanlı Devleti"-1- (Gazel 7/ Mısra 10)
devlet$_3$ "makam" -2- (Kaside 1/ Mısra 26, Kaside 4/ Mısra 22)
hān -1- (Gazel 16/ Mısra 3)
ḫānkār -1- (Gazel 5/ Mısra 10)
mülk -3- (Kaside 2/ Mısra 30, Kaside

4/ Mısra 19, Gazel 21/ Mısra 11)

pādişāh -2- (Kaside 3/ Mısra 5, Beyit 1/ Mısra 2)

pādişeh -2- (Kaside 3/ Mısra 10, Gazel 24/ Mısra 1)

server -1- (Kaside 3/ Mısra 9)

sulṭān -3- (Kaside 1/ Mısra 8, Gazel 7/ Mısra 10, Gazel 9/ Mısra 6)

şāh -3- (Kaside 1/ Mısra 13, Kaside 2/ Mısra 44, Gazel 14/ Mısra 12

şeh -4- (Kaside 2/ Mısra 51, Gazel 4/ Mısra 12, Gazel 23/ Mısra 2, Gazel 28/ Mısra 6)

şehinşāh -1- (Gazel 21/ Mısra 14)

2.2.1.7. Savaş ve Askerlik ile İlgili Adlar

İncelenen metinlerde savaş ve askerlik ile ilgili 10 adet ad tespit edilmiştir. Bu adlardan en sık kullanılan *fetḥ* sözü 3 kez tekrar etmektedir. Bu adlar kullanım sıklıklarıyla birlikte aşağıda verilmiştir:

çeri -1- (Gazel 4/ Mısra 4)

fetḥ -3- (Kaside 2/ Mısra 30, Kaside 3/ Mısra 1, Gazel 4/ Mısra 12)

fütuh -1- (Gazel 21/ Mısra 14)

ġazā -1- (Gazel 17/ Mısra 13)

gemi -2- (Kaside 1/ Mısra 31, Gazel 22/ Mısra 8)

hadeng -1- (Gazel 15/ Mısra 8)

sefer -1- (Gazel 4/ Mısra 12)

sipeh -1- (Gazel 24/ Mısra 3)

tīg -1- (Gazel 26/ Mısra 4)

tīr -1- (Kaside 2/ Mısra 9)

2.2.1.8. Dinî İnanç ile İlgili Adlar

Metinlerde dinî inanç ile ilgili adlardan 14 adet tespit edilmiştir. Bu adlardan en çok kullanılan *Rab* 4 kez tekrar etmiştir.

Allah -1- (Gazel 14/ Mısra 8)

āye -1- (Kaside 1/ Mısra 2)

āyin -2- (Gazel 21/ Mısra 12, Gazel 21/ Mısra 14)

cennet -3- (Kaside 4/ Mısra 18, Gazel 7/ Mısra 2, Gazel 24/ Mısra 6)

günāh -1- (Gazel 24/ Mısra 11)

güneh -2- (Gazel 23/ Mısra 10, Gazel 24/ Mısra 12)

Ḥaḳ(I) -2- (isim, dinī)(Gazel 11/ Mısra 9, Gazel 26/ Mısra 6)

ḥaşr -1- (Kaside 1/ Mısra 33)

Ḫudā -2- (Kaside 1/ Mısra 12, Gazel 16/ Mısra 12)

Kirdgār -1- (Gazel 11/ Mısra 14)

muṣḥaf -2- (Kaside 1/ Mısra 2, Gazel 6/ Mısra 4)

Rab -4- (Kaside 2/ Mısra 51, Gazel 4/ Mısra 5 Gazel 14/ Mısra 3, Gazel 22/ Mısra 2)

Tañrı -1- (Kaside 4/ Mısra 17)

ṭūbī -1- (Gazel 23/ Mısra 4)

zekāt -1- (Gazel 23/ Mısra 1)

2.2.1.9. Eşya ve Araç Gereç Adları

Metinlerde 14 adet eşya ve araç gereç adı geçmektedir. Bunlardan en fazla geçen *defter*, *şemʿ* ve *zencir* sözcükleri 2 kez tekrar etmektedir. Metinlerdeki eşya ve araç gereç adları aşağıda verilmiştir.

āyine -1- (Gazel 12/ Mısra 3)

çāder -1- (Gazel 17/ Mısra 8)

çerāġ -1- (Gazel 6/ Mısra 9)

defter -2- (Gazel 17/ Mısra 10, Gazel 21/ Mısra 2)

ḫancer -1- (Gazel 5/ Mısra 6)

micmer -1- (Gazel 17/ Mısra 4)

müttekā -1- (Kaside 1/ Mısra 26)

sāġar -1- (Gazel 6/ Mısra 5, Gazel 17/ Mısra 1, Gazel 17/ Mısra 12)

sāṭūr -1- (Kaside 4/ Mısra 30)

sürme -1- (Gazel 6/ Mısra 2)

şemʿ -2- (Gazel 6/ Mısra 10, Gazel 26/ Mısra 4)

taḫt -1- (Kaside 4/ Mısra 50)

zencir -2- (Gazel 18/ Mısra 10, Gazel 25/ Mısra 2)

zücāc -1- (Gazel 28/ Mısra 4)

2.2.1.10. Giyim Kuşam Adları

Metinlerde 2 adet giyim kuşam adı mevcuttur. Bu adlar birer kez kullanılmıştır. Bahsi geçen giyim kuşam adları şunlardır:

küleh -1- (Gazel 24/ Mısra 2)

tāc -1- (Gazel 28/ Mısra 2)

2.2.1.11. Yiyecek İçecek Adları

Metinlerde bu sınıflandırmaya dâhil olduğu tespit edilen 2 adet ad bulunmaktadır:

bāde -1- (Gazel 17/ Mısra 2)

laʿlı -1- (Gazel 17/ Mısra 1)

2.2.1.12. Renk Adları

İncelenen metinlerde 3 adet renk adı tespit edilmiştir. Bu adlardan en çok kullanılan *ṣaru* sözü 3 kez tekrar etmektedir. Metinlerdeki renk adları şunlardır:

al -1- (Gazel 1, Mısra 9).

ṣaru -3- (Kaside 4/ Mısra 11, Kaside 4/ Mısra 43, Gazel 5/ Mısra 3)

yāḳūt-gūn -1- (Gazel 18/ Mısra 3)

2.2.1.13. Coğrafya ve Yeryüzü Şekilleri ile İlgili Adlar

İncelenen metinlerde bu sınıflandırmaya dâhil olan 11 adet ad tespit edilmiştir. Bunlardan en çok kullanılan *cihān* 13 kez tekrar etmektedir. Metinlerdeki coğrafya ve yeryüzü şekilleri ile ilgili adlar aşağıda verilmiştir.

ʿālem$_1$ -3- (Kaside 2/ Mısra 23, Gazel 10/ Mısra 9, Gazel 22/ Mısra 6)
cihān -14- (Kaside 1/ Mısra 6, Kaside 1/ Mısra 32, Kaside 2/ Mısra 52, Kaside 3/ Mısra 6, Kaside 3/ Mısra 8, Kaside 3/ Mısra 15, Kaside 4/ Mısra 17, Kaside 4/ Mısra 47, Gazel 1/ Mısra 12, Gazel 12/ Mısra 1, Gazel 18/ Mısra 3, Gazel 22/ Mısra 10, Gazel 28/ Mısra 5, Gazel 28/ Mısra 12)
daġ -1- (Kaside 2/ Mısra 42)
deñiz -4- (Kaside 1/ Mısra 31, Kaside 2/ Mısra 8, Gazel 14/ Mısra 11, Gazel 22/ Mısra 8)
devrān -1- (Gazel 19/ Mısra 2)
dünyā -6- (Kaside 3/ Mısra 3, Kaside 3/ Mısra 7, Gazel 10/ Mısra 6, Gazel 15/ Mısra 3, Gazel 17/ Mısra 11, Gazel 28/ Mısra 10)
şehr -9- (Kaside 4/ Mısra 4, Kaside 4/ Mısra 20, Gazel 5/ Mısra 8, Gazel 8/ Mısra 1, Gazel 8/ Mısra 9, Gazel 9/ Mısra 5, Gazel 17/ Mısra 14, Gazel 21/ Mısra 12, Gazel 21/ Mısra 13)
ṭaş -1- (Kaside 2/ Mısra 14)
ṭopraḳ -4- (Kaside 2/ Mısra 6, Kaside 2/ Mısra 47, Kaside 2/ Mısra 48, Gazel 28/ Mısra 2)
yazı "ova" -1- (Kaside 4/ Mısra 28)
yiryüzi -2- (Kaside 1/ Mısra 21, Kaside 4/ Mısra 16)

2.2.1.14. Hava, Gökyüzü ve Gök Bilimi ile İlgili Adlar

Metinlerde hava, gökyüzü ve gök bilimi ile ilgili 25 adet ad tespit edilmiştir. Bu adlardan en çok kullanılan *ay* sözcüğü 9 kez tekrar etmektedir. Metinlerde bu sınıflandırmaya dâhil edilen adlar aşağıda verilmiştir.

āfāḳ -1- (Kaside 1/ Mısra 34)
ay$_2$ -9- (Kaside 1/ Mısra 1, Kaside 1/ Mısra 3, Kaside 1/ Mısra 4, Kaside 1/ Mısra 10, Kaside 1/ Mısra 27, Kaside 4/ Mısra 4, Gazel 12/ Mısra 4, Gazel 15/ Mısra 8, Gazel 24/ Mısra 2)
bārān -1- (Gazel 6/ Mısra 13)
Behrām -1- (Kaside 4/ Mısra 29)
dolu -1- (Kaside 2/ Mısra 8)
eflāk -1- (Kaside 4/ Mısra 5)
encüm -1- (Kaside 2/ Mısra 49)
felek -4- (Kaside 1/ Mısra 18, Kaside

2/ Mısra 22, Kaside 2/ Mısra 37, Gazel 13/ Mısra 5)
gerdūn -2- Kaside 2/ Mısra 18, Kaside 2/ Mısra 26
gün1 "güneş" -7- (Kaside 1/ Mısra 2, Kaside 1/ Mısra 27, Kaside 2/ Mısra 8, Kaside 2/ Mısra 25, Kaside 2/ Mısra 42, Gazel 12/ Mısra 2, Gazel 15/ Mısra 2)
güneş -4- (Kaside 1/ Mısra 23, Kaside 1/ Mısra 24, Kaside 2/ Mısra 14, Kaside 4/ Mısra 21)
hevā -1- (Gazel 12/ Mısra 7)
ḫurşīd -6- (Kaside 1/ Mısra 6, Kaside 1/ Mısra 19, Kaside 1/ Mısra 22, Kaside 1/ Mısra 25, Kaside 2/ Mısra 22, Gazel 28/ Mısra 2)
ḳamer -3- (Gazel 6/ Mısra 1, Gazel 9/ Mısra 3, Gazel 14/ Mısra 1)
Keyvān -1- (Gazel 9/ Mısra 4)
ḳutb "kutup yıldızı" -1- (Kaside 2/ Mısra 50)
māh -2- (Gazel 22/ Mısra 3, Gazel 28/ Mısra 11)
maḥmil -1- (Gazel 8/ Mısra 7)
meh -5- (Kaside 2/ Mısra 50, Gazel 1/ Mısra 1, Gazel 2/ Mısra 1, Gazel 18/ Mısra 11, Gazel 19/ Mısra 13)
mihr2 -2- (Kaside 2/ Mısra 7, Gazel 28/ Mısra 3)
sitāre -1- (Gazel 15/ Mısra 7)
Sühā -2- (Kaside 1/ Mısra 24, Gazel 15/ Mısra 9)
yeñi ay -1- (Kaside 1/ Mısra 31)
yıldız -2- (Kaside 3/ Mısra 16, Gazel 18/ Mısra 11)
Zühre -1- (Kaside 4/ Mısra 25)

2.2.1.15. Değerli Taş ve Madde Adları

İncelenen metinlerde 3 adet değerli taş ve madde adı tespit edilmiştir. Bunlardan en çok kullanılan *laʿl* 2 kez tekrar etmektedir. Mevcut değerli taş ve madde adları şunlardır:

alṭun -1- (Kaside 1/ Mısra 26)
incü -1- (Gazel 6/ Mısra 6)
laʿl2 -2- (Kaside 2/ Mısra 42, Gazel 20/ Mısra 5)

2.2.1.16. Mimari ile İlgili Adlar

İncelenen metinlerde mimari ile ilgili 4 adet ad tespit edilmiştir. Bu adlar birer kez kullanılmıştır. Metinlerde geçen mimari ile ilgili adlar aşağıda verilmiştir.

ev -1- (Kaside 2/ Mısra 26)
eyvān -1- (Gazel 4/ Mısra 12)
ḳalʿa -1- (Kaside 3/ Mısra 6)
zindān -1- (Gazel 18/ Mısra 10)

2.2.1.17. Bitki, Çiçek ve Orman Adları

İncelenen metinlerde bu sınıflandırmaya dâhil 13 adet ad tespit edilmiştir.

Bunlardan en çok kullanılan *gül* Metinlerde 14 kez tekrar etmektedir. Tespit edilen bitki, çiçek ve orman adları şu şekildedir.

çemen -3- (Gazel 17/ Mısra 1, Gazel 17/ Mısra 8, Gazel 17/ Mısra 10)
gül -14- (Kaside 1/ Mısra 1, Kaside 2/ Mısra 1, Kaside 2/ Mısra 38, Kaside 4/ Mısra 2, Gazel 3/ Mısra 2, Gazel 4/ Mısra 6, Gazel 17/ Mısra 2, Gazel 17/ Mısra 4, Gazel 17/ Mısra 6, Gazel 17/ Mısra 9, Gazel 20/ Mısra 3, Gazel 21/ Mısra 2, Gazel 23/ Mısra 8)
gülistān -3- (Gazel 10/ Mısra 2, Gazel 4/ Mısra 14)
gülşen -1- (Gazel 3/ Mısra 4)
lāle -3- (Gazel 17/ Mısra 1, Gazel 17/ Mısra 4, Gazel 17/ Mısra 12)
naḫl -1- (Gazel 3/ Mısra 1)
nergis -1- (Gazel 17/ Mısra 2)
ney -1- (Kaside 2/ Mısra 4)
reyāḥīn -1- (Gazel 17/ Mısra 5)
serv$_2$ -2- (Gazel 3/ Mısra 3, Gazel 21/ Mısra 8)
sünbül -1- (Gazel 22/ Mısra 4)
şimşād -1- (Gazel 3/ Mısra 3)
şükūfe -1- (Gazel 17/ Mısra 8)

2.2.1.18. İnsanlara Ait Vasıflar, Duygular ve Davranış Biçimleri ile İlgili Adlar

İncelenen metinlerde insanlara ait vasıflar, duygular ve davranış biçimleri ile ilgili 141 adet ad tespit edilmiştir. Bunlardan metinlerde en çok kullanılan *yār* sözcüğü 13 kez tekrar etmektedir. Bu sınıflandırmaya dâhil edilen adlar şunlardır:

ʿ**adl** -2- (Kaside 4/ Mısra 19, Kaside 4/ Mısra 27)
āh -1- (Gazel 14/ Mısra 9, Gazel 14/ Mısra 10, Gazel 15/ Mısra 8, Gazel 15/ Mısra 9, Gazel 26/ Mısra 7)
ʿ**ākıbet** -1- (Gazel 16/ Mısra 7)
ʿ**āşıḳ** -5- (Gazel 3/ Mısra 8, Gazel 5/ Mısra 7, Gazel 6/ Mısra 1, Gazel 23/ Mısra 3, Beyit 2/ Mısra 2)
ʿ**atā** -1- (Kaside 1/ Mısra 32)
āvāze -1- (Kaside 1/ Mısra 16)
ayuḳ -1- (Kaside 4/ Mısra 8)
bahādır -1- (Gazel 4/ Mısra 10)
baḫt -4- (Kaside 2/ Mısra 27, Kaside 2/ Mısra 42, Kaside 4/ Mısra 50, Gazel 1/ Mısra 6)
beẕl -1- (Kaside 4/ Mısra 20)
bī-vefā -2- (Gazel 2/ Mısra 9, Gazel 16/ Mısra 6)
cānbāz -1- (Gazel 12/ Mısra 7)
cefa -2- (Gazel 9/ Mısra 5, Gazel 16/ Mısra 5)
cefācı -1- (Gazel 7/ Mısra 9)
cefā-kārlıġ -1- (Gazel 27/ Mısra 4)

cevr -2- (Gazel 2/ Mısra 5, Gazel 23/ Mısra 9)

cūd -2- (Kaside 1/ Mısra 29, Kaside 4/ Mısra 20)

çāre -1- (Gazel 8/ Mısra 2)

delü -1- (Gazel 25/ Mısra 2)

derd -4- (Kaside 2/ Mısra 5, Gazel 4/ Mısra 14, Gazel 9/ Mısra 8, Gazel 20/ Mısra 6)

dermān -2- (Gazel 7/ Mısra 8, Gazel 9/ Mısra 8)

dervīş -1- (Gazel 14/ Mısra 6)

devlet₁ "mutluluk" -5- (Kaside 1/ Mısra 8, Kaside 2/ Mısra 27, Kaside 3/ Mısra 16, Kaside 4/ Mısra 36, Gazel 1/ Mısra 8)

devlet virici -1- (Kaside 4/ Mısra 45)

dilber -1- (Gazel 14/ Mısra 3)

dil-dār -2- (Gazel 6/ Mısra 2, Gazel 8/ Mısra 6)

dil-dārlıġ -1- (Gazel 27/ Mısra 6)

dil-efgār -1- (Gazel 8/ Mısra 4)

dilrübā -2- (Gazel 3/ Mısra 7, Gazel 16/ Mısra 1)

dost -3- (Gazel 2/ Mısra 10, Gazel 4/ Mısra 1, Gazel 8/ Mısra 2)

duʿācu -1- (Kaside 3/ Mısra 13)

düstūr -1- (Kaside 4/ Mısra 46)

ehl -1- (Kaside 4/ Mısra 27)

el "irade" -1- (Gazel 25/ Mısra 9)

elḳāb -2- (Kaside 1/ Mısra 18, Kaside 2/ Mısra 18)

fażl -1- (Kaside 4/ Mısra 19)

firāḳ -1- (Kaside 4/ Mısra 39)

firḳat -3- (Gazel 2/ Mısra 8, Gazel 6/ Mısra 14, Gazel 19/ Mısra 7)

ġam -5- (Kaside 1/ Mısra 5, Kaside 1/ Mısra 13, Kaside 4/ Mısra 9, Gazel 14/ Mısra 11, Gazel 25/ Mısra 7)

ġamze -5- (Kaside 2/ Mısra 9, Gazel 2/ Mısra 3, Gazel 2/ Mısra 4, Gazel 12/ Mısra 8, Gazel 26/ Mısra 1)

ġaraż -1- (Gazel 13/ Mısra 6)

ġarīb -2- (Gazel 23/ Mısra 10, Gazel 25/ Mısra 6)

ġazab -1- (Kaside 2/ Mısra 22)

gedā -2- (Kaside 1/ Mısra 8, Gazel 23/ Mısra 2)

göñül darlıġı -1- (Gazel 27/ Mısra 2)

güzel -2- (Gazel 12/ Mısra 1, Gazel 22/ Mısra 1)

güzeller begi -2- (Kaside 4/ Mısra 3, Gazel 28/ Mısra 5)

ḥaḳ(II) "nam" -1- (Kaside 2/ Mısra 40)

ḥāl -3- (Kaside 2/ Mısra 44, Gazel 15/ Mısra 10, Gazel 24/ Mısra 10)

ḫalḳ -1- (Kaside 4/ Mısra 5)

ḫasm -1- (Kaside 2/ Mısra 31)

ḫaste -1- (Gazel 8/ Mısra 3)

ḫayāl -4- (Gazel 4/ Mısra 1, Gazel 18/ Mısra 7, Gazel 21/ Mısra 3, Gazel 21/ Mısra 11)

hem-dem -1- (Gazel 22/ Mısra 4)

hem-serlik -1- (Kaside 2/ Mısra 34)

ḫışm -1- (Kaside 2/ Mısra 26)

ḫıred -3- (Kaside 2/ Mısra 11, Kaside 2/ Mısra 27, Gazel 13/ Mısra 7)

hicr -6- (Kaside 2/ Mısra 38, Kaside 4/ Mısra 9, Gazel 4/ Mısra 13, Gazel 7/ Mısra 5, Gazel 7/ Mısra 7, Beyit 2/ Mısra 2)

hicrān -4- (Kaside 1/ Mısra 11, Kaside 4/ Mısra 13, Gazel 18/ Mısra 14, Gazel 19/ Mısra 1)

ḫidmet -1- (Gazel 21/ Mısra 6

ḫilāf -1- (Kaside 2/ Mısra 31)

himmet -1- (Kaside 3/ Mısra 5)

ḫūb -1- (Gazel 24/ Mısra 1)

ḫūbān -1- (Gazel 18/ Mısra 12)

ḥūr -2- (Kaside 4/ Mısra 18, Gazel 24/ Mısra 6)

hüner -1- (Kaside 2/ Mısra 41)

ḥüsn -10- (Kaside 1/1, Kaside 4/2, Gazel 21/5, Gazel 23/1, Gazel 23/3, Gazel 24/1, Gazel 24/2, Gazel 24/4, Gazel 28/3)

ʿışḳ -9- (Kaside 4/ Mısra 10, Gazel 1/ Mısra 7, Gazel 2/ Mısra 6, Gazel 4/ Mısra 4, Gazel 4/ Mısra 9, Gazel 6/ Mısra 12, Gazel 16/ Mısra 10, Gazel 22/ Mısra 9, Gazel 26/ Mısra 8)

ihtiyac -1- (Gazel 28/ Mısra 12)

inṣāf -1- (Kaside 2/ Mısra 39)

insān -1- (Gazel 18/ Mısra 8)

iş -1- (Gazel 6/ Mısra 10)

ʿişve -1- (Gazel 23/ Mısra 3)

ḳadr -1- (Kaside 1/ Mısra 2)

kişver-küşā -1- (Kaside 3/ Mısra 3)

luṭf -9- (Kaside 1/ Mısra 30, Kaside 4/ Mısra 14, Kaside 4/ Mısra 44, Kaside 4/ Mısra 46, Gazel 3/ Mısra 3, Gazel 14/ Mısra 2, Gazel 21/ Mısra 7, Gazel 23/ Mısra 10, Beyit 1/ Mısra 1)

maḥbūb -1- (Gazel 3/ Mısra 7)

maḫmūr -1- (Kaside 4/ Mısra 8)

māh-ruḫ -1- (Gazel 23/ Mısra 5)

māh-ruḫsār -1- (Gazel 18/ Mısra 7)

maḳṣūd -1- (Kaside 2/ Mısra 45)

maʿrūf -1- (Kaside 4/ Mısra 19)

matlūb -1- (Gazel 13/ Mısra 3)

medḥ -2- (Kaside 2/ Mısra 37, Kaside 4/ Mısra 25)

meh-çihre -1- (Gazel 3/ Mısra 5)

merdüm -1- (Gazel 22/ Mısra 8)

merhamet -1- (Gazel 14/ Mısra 5)

mesrūr -1- (Kaside 4/ Mısra 2)

meşhūr -2- (Kaside 4/ Mısra 4, Kaside 4/ Mısra 20)

mihmān -1- (Gazel 10/ Mısra 6)

mihr -1- (Gazel 18/ Mısra 1)

mīzāc -1- (Gazel 28/ Mısra 10)

murād -1- (Gazel 28/ Mısra 11)

mutlu -1- (Gazel 18/ Mısra 3)

mūnis -1- (Gazel 22/ Mısra 4)

nāle -1- (Gazel 2/ Mısra 7)

naṣiḥat -1- (Gazel 2/ Mısra 6)

nāz -2- (Gazel 3/ Mısra 4, Gazel 9/ Mısra 1, Gazel 22/ Mısra 5)

naẓar -1- (Kaside 3/ Mısra 10)

nigār -1- (Gazel 11/ Mısra 2)

niyāz -1- (Kaside 2/ Mısra 43)

oğlan -1- (Gazel 10/ Mısra 10)

ʿömr -2- (Kaside 3/ Mısra 14, Gazel 15/ Mısra 3)

perī -1- (Gazel 6/ Mısra 3, Gazel 21/

Mısra 9)

perī-rū -1- (Gazel 19/ Mısra 7)

perī-ruḫ -1- (Gazel 7/ Mısra 1)

Piyāde -1- (Gazel 11/ Mısra 12)

raḳīb -8- (Kaside 2/ Mısra 13, Gazel 9/ Mısra 7, Gazel 10/ Mısra 10, Gazel 14/ Mısra 7, Gazel 16/ Mısra 5, Gazel 25/ Mısra 5, Gazel 26/ Mısra 9, Gazel 28/ Mısra 7)

saʿādet -3- (Kaside 3/ Mısra 16, Gazel 23/ Mısra 7, Beyit 1/ Mısra 2)

ṣābir -1- (Gazel 11/ Mısra 7)

ṣabr -3-(Kaside 2/ Mısra 11, Gazel 13/ Mısra 7, Gazel 20/ Mısra 10)

ṣafa -1- (Gazel 16/ Mısra 2)

ṣāḥib-cāh -1- (Gazel 14/ Mısra 6)

ṣanem -3- (Gazel 10/ Mısra 9, Gazel 11/ Mısra 11, Gazel 27/ Mısra 14)

sehm -1- (Gazel 26/ Mısra 2)

serv-kāmet -1- (Gazel 15/ Mısra 4)

ṣıdk -1- (Kaside 3/ Mısra 14)

söz -1- (Kaside 2/ Mısra 44)

şādī -1- (Kaside 1/ Mısra 4)

şeh-suvār -1- (Gazel 11/ Mısra 12)

şeker-leb -1- (Gazel 13/ Mısra 9)

şekker-leb -1- (Gazel 21/ Mısra 5)

şevḳ -6- (Kaside 2/ Mısra 48, Kaside 4/13, Gazel 6/ Mısra 11, Gazel 20/ Mısra 9, Gazel 21/ Mısra 11, Gazel 26/ Mısra 9)

şīrīn -2- (Gazel 21/ Mısra 1, Gazel 21/ Mısra 14)

şūḫ -1- (Kaside 2/ Mısra 15)

ṭāliʿ -1- (Kaside 2/ Mısra 41)

tarab -1- (Gazel 17/ Mısra 3)

ṭoġrılıḳ -1- (Gazel 21/ Mısra 5)

uġurlu -1- (Kaside 3/ Mısra 4)

ʿuşşāḳ -1- (isim, insan) (Kaside 1/ Mısra 29, Kaside 4/ Mısra 2, Kaside 4/ Mısra 7)

ümmīd -2- (Kaside 4/ Mısra 44, Kaside 4/ Mısra 46)

vaṣf -3- (Gazel 1/ Mısra 11, Gazel 3/ Mısra 9, Gazel 17/ Mısra 10)

vefadārlıġ -1- (Gazel 27 Mısra /1)

viṣāl -1- (Gazel 16/ Mısra 2)

yār -13- (Gazel 2/ Mısra 5, Gazel 5/ Mısra 5, Gazel 5/ Mısra 1, Gazel 5/ Mısra 8, Gazel 6/ Mısra 1, Gazel 8/ Mısra 2, Gazel 8/ Mısra 5, Gazel 9/ Mısra 7, Gazel 11/ Mısra 4, Gazel 12/ Mısra 1, Gazel 18/ Mısra 12, Gazel 22/ Mısra 2, Gazel 27/ Mısra 1)

yārān -1- (isim,insan)(Gazel 19/ Mısra 10)

yārlıġ -1- (Gazel 27/ Mısra 14)

zāhid -1- (Gazel 26/ Mısra 5)

zār -4- (Kaside 2/ Mısra 11, Gazel 5/ Mısra 2, Gazel 8/ Mısra 8, Gazel 25/ Mısra 7)

ẕevḳ -2- (Gazel 12/ Mısra 5, Gazel 17/ Mısra 5)

ẓulm -1- (Kaside 4/ Mısra 27)

2.2.1.19. Zaman ve Mevsim ile İlgili Adlar

İncelenen metinlerde zaman ve mevsim ile ilgili 11 adet ad tespit edilmiştir. Bu adlardan en çok kullanılan *gice* metinlerde 8 defa tekrar etmektedir. Metinlerde bulunan zaman ve mevsim ile ilgili adlar şunlardır:

bu gün -3- (Gazel 11/ Mısra 8, Gazel 11/ Mısra 9, Gazel 16/ Mısra 1)
dem -2- (Gazel 15/ Mısra 1, Gazel 16/ Mısra 10)
devr -1- (Gazel 6/ Mısra 1)
gice -8- (Kaside 1/ Mısra 10, Kaside 4/ Mısra 6, Gazel 4/ Mısra 1, Gazel 4/ Mısra 10, Gazel 8/ Mısra 7, Gazel 9/ Mısra 4, Gazel 18/ Mısra 11, Gazel 19/ Mısra 6)
gün3 -3- (Kaside 4/ Mısra 35, Gazel 4/ Mısra 7, Gazel 15/ Mısra 1)
ʿıyd -1- (Gazel 6/ Mısra 1)
rūzgār -2- (Gazel 11/ Mısra 5, Gazel 11/ Mısra 6
ṣubḥ -4- (Kaside 2/1, Kaside 4/13, Gazel 6/7, Gazel 17/5)
vaḳt -1- (Gazel 17/ Mısra 3)
yaz -2- (Kaside 4/ Mısra 47, Gazel 17/ Mısra 11)
zaman -1- (Gazel 22/ Mısra 2)

2.2.1.20. Musiki ile İlgili Adlar

Metinlerde musiki ile ilgili 6 adet ad tespit edilmiştir. İncelenen metinde bu adlardan en çok kullanılan *çeng,* 2 defa tekrar etmektedir. Metinde tespit edilen musiki ile ilgili adlar şu şekildedir:

çeng -2- (Kaside 4/ Mısra 26, Gazel 8/ Mısra 8)
def -1- (Gazel 17/ Mısra 6)
mizher -1- (Gazel 17/ Mısra 6)
ney1 -1- (Gazel 21/ Mısra 6)
rebāb -1- (Gazel 2/ Mısra 7)
ṭanbūr -1- (Kaside 4/ Mısra 26)

2.2.1.21. Karanlık ve Aydınlık Kavramları İle İlgili Adlar

Metinde karanlık ve aydınlık ile ilgili 9 adet ad tespit edilmiştir. Bu adlardan en sık kullanılan *nūr* metinlerde toplam 4 kez tekrar etmektedir. Metinlerde geçen karanlık ve aydınlık ile ilgili adlar aşağıda verilmiştir.

fer -1- (Kaside 1/ Mısra 14)
gün -1- (Gazel 15/ Mısra 7)
mişbāḥ -1- (Gazel 28/ Mısra 4)
münevver -1- (Gazel 28/ Mısra 3)
nūr -4- (Kaside 2/ Mısra 14, Kaside 2/ Mısra 49, Gazel 12/ Mısra 4, Gazel 13/ Mısra 3)
pertev -1- (Kaside 2/ Mısra 8)
rūşen -1- (Gazel 12/ Mısra 3)
sirāc -1- (Gazel 28/ Mısra 1)
ẓulmet -1- (Kaside 1/ Mısra 5)

2.2.1.22. Yer veya Yön Belirten Adlar

İncelenen metinde 14 adet yer veya yön belirten ad tespit edilmiştir. Bu adlardan en çok tekrar eden adlar *taraf* sözcüğüdür. Metinde tespit edilen yer veya yön belirten adlar şunlardır:

ārām-geh -1- (Gazel 24/ Mısra 6)
ard -1- (Gazel 8/ Mısra 7)
ḫāb-geh -1- (Gazel 23/ Mısra 8)
har-gāh -1- (Gazel 14/ Mısra 1)
ḳarşu$_2$ -1- (Kaside 2/ Mısra 10)
ḳat -3- (Kaside 3/ Mısra 10, Gazel 12/ Mısra 10, Gazel 21/ Mısra 6)
kūy -2- (Gazel 5/ Mısra 9, Gazel 28/ Mısra 7)
maḳām -1- (Gazel 18/ Mısra 2)
meydān -1- (Gazel 4/ Mısra 10)
meykede -1- (Gazel 13/ Mısra 9)
öñ -1- (Kaside 2/ Mısra 28)
taraf -3- (Gazel 16/ Mısra 9, Gazel 22/ Mısra 6, Gazel 23/ Mısra 4)
üst$_1$ -2- (Gazel 4/ Mısra 6, Gazel 23/ Mısra 8)
yol$_1$ -1- (Gazel 11/ Mısra 11)

2.2.1.23. Benzetme İfade Eden Adlar

İncelenen metinlerde benzetme ifade eden 2 adet ad tespit edilmiştir. En çok kullanıldığı tesbit edilen *ġonçe-veş* sözü 2 kez kullanılmıştır.

ġonçe-veş -2- (Gazel 20/ Mısra 2, Gazel 27/ Mısra 2)
şebeh -1- (Gazel 24/ Mısra 7)

2.2.2. Fiiller

Fiilin tanımı hakkında, çeşitli araştırmacıların açıklamaları mevcuttur. Bu açıklamalardan bazıları şöyledir:

"Fiiller hareket, oluş ve tavır bildiren sözcüklerdir" (Hacıeminoğlu, 1991, s.12).

"Bir kılışı, bir oluşu veya bir durumu anlatan; olumlu ve olumsuz şekillere girebilen kelime" (Korkmaz, 1992, s.61).

Bu konuda Banguoğlu fiilin, bir oluş veya kılışı bildiren kelime olduğunu belirtmiştir. (Banguoğlu, 2019, s.152)

Bu tanımlamalardan hareketle incelenen şiirlerde toplam 200 fiil tespit edilmiş ve tespit edilen fiillerin de çeşitli yapılarda olduğu görülmüştür. Şiirlerde geçen fiiller, yapı bakımından sınıflandırılmış; basit, türemiş ve birleşik fiiller olmak üzere üç başlıkta incelenmiştir.

2.2.2.1. Basit Fiiller

Zeynep Korkmaz, basit fiilleri tanımlarken "Basit fiiller, kendi içinde daha basit ögelere ayrılamayan kök fiillerdir." (Korkmaz, 2019, s.488) şeklinde açıklamıştır. Bu tanımlamadan yola çıkarak şiirlerde 47 adet basit fiil tespit edilmiştir. Bu basit fiillerden en çok kullanıma sahip olan *git-* fiilidir. Bu fiil, şiirlerde birden fazla anlamda kullanılmıştır. En çok; *ayrılmak, uzaklaşmak* anlamında karşımıza çıkmaktadır. Bu kullanım sıklığının, Hâmidî'nin saraydan gönderilmesi ve padişahtan ayrı düşmesinin sebep olduğu üzüntüden kaynaklandığı düşünülmektedir. Şiirlerde geçen basit fiillerin kullanım sıklığı ve kullanıldığı yerler şu şekildedir:

al - -7- (Kaside 1/ Mısra 6, Kaside 2/ Mısra 48, Kaside 3/ Mısra 6, Kaside 4/ Mısra 26, Gazel 1/ Mısra 9, Gazel 13/ Mısra 4, Gazel 14/ Mısra 2)

at - -2- (Kaside 2/ Mısra 9, Gazel 24/ Mısra 9)

baḳ - -1- (Kaside 2/ Mısra 23, Gazel 15/ Mısra 6, Gazel 24/ Mısra 10)

bil - -15- (Kaside 1/ Mısra 27, Gazel 11/ Mısra 11, Gazel 12/ Mısra 1, Gazel 12/ Mısra 2, Gazel 12/ Mısra 4, Gazel 12/ Mısra 6, Gazel 12/ Mısra 8, Gazel 12/ Mısra 10, Gazel 13/ Mısra 1, Gazel 13/ Mısra 2, Gazel 13/ Mısra 4, Gazel 13/ Mısra 6, Gazel 13/ Mısra 8, Gazel 13/ Mısra 10, Gazel 28/ Mısra 10)

bin - -1- (Kaside 3/ Mısra 12)

bul - -2- (Kaside 3/ Mısra 10, Gazel 15/ Mısra 3)

çık - -1- (Gazel 14/ Mısra 1)

de - -1- (Gazel 16/ Mısra 6)

di - -18- (Kaside 1/ Mısra 10, Kaside 2/ Mısra 37, Kaside 2/ Mısra 44, Kaside 2/ Mısra 46, Kaside 4/ Mısra 5, Kaside 4/ Mısra 13, Gazel 1/ Mısra 10, Gazel 6/ Mısra 3, Gazel 3/ Mısra 6, Gazel 7/ Mısra 7, Gazel 8/ Mısra 1, Gazel 8/ Mısra 5, Gazel 9/ Mısra 5, Gazel 9/ Mısra 7, Gazel 10/ Mısra 11, Gazel 16/ Mısra 10, Gazel 22/ Mısra 1, Gazel 27/

Mısra 3)

dol - -1- (Gazel 25/ Mısra 7)

dön - -3- (Gazel 1/ Mısra 9, Gazel 4/ Mısra 12, Gazel 5/ Mısra5)

dur - -9- (Kaside 2/ Mısra 45, Kaside 4/ Mısra 18, Gazel 9/ Mısra 9, Gazel 16/ Mısra 4, Gazel 16/ Mısra 11, Gazel 18/ Mısra 8, Gazel 23/ Mısra 8, Gazel 24/ Mısra 1, Gazel 24/ Mısra 2)

düş - -2- (Gazel 14/ Mısra 11, Gazel 15/ Mısra 4)

geç - -1- (Gazel 11/ Mısra 11)

gel - -8- (Kaside 3/ Mısra 4, Kaside 4/ Mısra 13, Kaside 4/ Mısra , Gazel 8/ Mısra 5, Gazel 14/ Mısra 8, Gazel 17/ Mısra 1, Gazel 19/ Mısra 13)

gir - -3- (Gazel 4/ Mısra, Gazel 7/ Mısra 3, Gazel 21/6)

git - -26- (Gazel 4/ Mısra 8 Gazel 8/ Mısra 1, Gazel 8/ Mısra , Gazel 8/ Mısra 4, Gazel 8/ Mısra 6, Gazel 8/ Mısra 8, Gazel 8/ Mısra 10, Gazel 9/ Mısra 1, Gazel 9/ Mısra 2, Gazel 9/ Mısra 3, Gazel 9/ Mısra 5, Gazel 9/ Mısra 6, Gazel 9/ Mısra 7, Gazel 9/ Mısra 10, Gazel 14/ Mısra 7, Gazel 20/ Mısra 1, Gazel 20/ Mısra 2, Gazel 20/ Mısra 4, Gazel 20/ Mısra 6, Gazel 20/ Mısra 8, Gazel 20/ Mısra 10, Gazel 27/ Mısra 2)

gör - -20- (Kaside 1/ Mısra 5, Kaside 1/ Mısra 21, Kaside 2/ Mısra 12, Kaside 2/ Mısra 14, Kaside 3/ Mısra 15, Kaside 4/ Mısra 22, Kaside 2/ Mısra 39, Kaside 2/ Mısra 45, Kaside 4/ Mısra 2, Kaside 4/ Mısra 5, Kaside 4/ Mısra 42, Gazel 1/ Mısra 5, Gazel 10/ Mısra 3, Gazel 11/ Mısra 13, Gazel 14/ Mısra 3, Gazel 15/ Mısra 5, Gazel 18/ Mısra 11, Gazel 20/ Mısra 5, Gazel 21/ Mısra 9, Gazel 26/ Mısra 1, Gazel 27/ Mısra 6)

i - -13- (Kaside 2/ Mısra 37, Kaside 4/ Mısra 29, , Gazel 5/ Mısra 5, Gazel 5/ Mısra 7, Gazel 7/ Mısra 3, Gazel 11/ Mısra 7, Gazel 12/ Mısra 3, Gazel 15/ Mısra 6, Gazel 24/ Mısra 7, Gazel 24/ Mısra 9, Gazel 24/ Mısra 11, Gazel 27/ Mısra 14)

iç - -2- (Gazel 6/ Mısra 7, Gazel 17/ Mısra 2)

in - -1- (Kaside 4/ Mısra 17)

ir - -4- (Kaside 1/ Mısra 8, Kaside 2/ Mısra 47, Gazel 15/ Mısra 8, Gazel 15/ Mısra 9)

iste - -4- (Gazel 7/ Mısra 3, Gazel 11/ Mısra 13, Gazel 20/ Mısra 8, Gazel 26/ Mısra 7)

ḳaç - -1- (Gazel 2/ Mısra 5)

ḳal - -1- (Gazel 8/ Mısra 3, Gazel 17/ Mısra 14)

kes - -2- (Gazel 16/ Mısra 5, Gazel 26/ Mısra 4)

kıy - -1- (Gazel 16/ Mısra 6)

ḳo - -2- (Kaside 4/ Mısra 41, Gazel 19/ Mısra 8)

ḳav - -1- (Gazel 5/ Mısra 8)

ol - -10- (Kaside 2/ Mısra 42, Gazel 1/ Mısra 10, Gazel 1/ Mısra 12, Gazel 4/ Mısra 4, Gazel 4/ Mısra 10, Gazel 17/

Mısra 3, Gazel 17/ Mısra 11, Gazel 22/ Mısra 2, Gazel 23/ Mısra 4)

öl - -1- (Gazel 16/ Mısra 3)

öp - -1- (Kaside 4/ Mısra 45)

şan - -1- (Gazel 10/ Mısra 10, Gazel 24/ Mısra 5)

sev - -14- (Gazel 10/ Mısra 1, Gazel 10/ Mısra 2, Gazel 10/ Mısra 4, Gazel 10/ Mısra 6, Gazel 10/ Mısra 8, Gazel 10/ Mısra 9, Gazel 10/ Mısra 10, Gazel 10/ Mısra 12, Gazel 12/ Mısra 5, Gazel 21/ Mısra 5, Gazel 22/ Mısra 3, Gazel 22/ Mısra 9, Gazel 23/ Mısra 9, Gazel 26/ Mısra 8)

şı - -1- (Gazel 27/ Mısra 5)

tut - -1- (Gazel 24/ Mısra 9)

um - -2- (Gazel 14/ Mısra 5, Gazel 14/ Mısra 6)

var - -8- (Kaside 2/ Mısra 27, Kaside 2/ Mısra 30, Kaside 3/ Mısra 2, Kaside 3/ Mısra 8, Gazel 2/ Mısra 5, Gazel 11/ Mısra 1, Gazel 11/ Mısra 12, Gazel 17/ Mısra 13)

vir - -6- (Kaside 1/ Mısra 14, Kaside 2/ Mısra 49, Kaside 4/ Mısra 30, Gazel 12/ Mısra 7, Gazel 16/ Mısra 12, Gazel 26/ Mısra 6)

yaḳ - -2- (Kaside 2/ Mısra 11, Kaside 2/ Mısra 13)

yar - -1- (Gazel 5/ Mısra 6)

yat - -2- (Gazel 18/ Mısra 4, Gazel 18/ Mısra 10)

yaz - -2- (Gazel 5/ Mısra 3, Gazel 24/ Mısra 12)

yet- -1- (Gazel 24/ Mısra 3)

yüri - -1- (Gazel 23/ Mısra 4)

yürü - -2- (Kaside 1/ Mısra 31, Kaside 3/ Mısra 11)

yüz - -1- (Gazel 14/ Mısra 11, Gazel 19/ Mısra 4)

2.2.2.2. Türemiş Fiiller

Zeynep Korkmaz'ın *Türkiye Türkçesi Grameri - Şekil Bilgisi* kitabında yaptığı "Türemiş fiiller, adlara ya da fiil kök ve gövdelerine çeşitli türetme ekleri getirilerek kurulmuş olan fiillerdir." (Korkmaz, 2019, s.489) tanımından hareketle incelenen şiirlerde 48 adet türemiş fiil tespit edilmiştir. Bu birleşik fiillerden en çok kullanılan *kon-* fiili 13 kez tekrar edilmiştir.

aġla - -3- (Gazel 9/ Mısra 7, Gazel 9/ Mısra 8, Gazel 25/ Mısra 7)

baġla - -10- (Kaside 4/ Mısra 29, Gazel 21/ Mısra 1, Gazel 21/ Mısra 2, Gazel 21/ Mısra 3, Gazel 21/ Mısra 4, Gazel 21/ Mısra 6, Gazel 21/ Mısra 10, Gazel 21/ Mısra 12, Gazel 21/ Mısra)

beñze - -1- (Gazel 18/ Mısra 5)

beñzet - -2- (Kaside 1/ Mısra 1, Gazel 24/ Mısra 7)

besle - -1- (Gazel 19/ Mısra 14)

bildür - -1- (Gazel 15/ Mısra 10)

bulun - “mevcut olmak” -1- (Gazel 3/ Mısra 10)

dayan - ulaşmak -1- (Kaside 1/ Mısra 26)

depret - -1- (Gazel 17/ Mısra 6)

devrül - -1- (Gazel 22/ Mısra 8)

dile - -5- (Kaside 2/ Mısra 25, Kaside 2/ Mısra 29, Kaside 3/ Mısra 14, Kaside 4/ Mısra 39, Kaside 4/ Mısra 45)

diril - -2- (Gazel 4/ Mısra 7, Gazel 26/ Mısra 5)

dolaş - -1- (Gazel 25/ Mısra 1)

düken - -1- (Kaside 1/ Mısra 5)

eksil - -2- (Gazel 7/ Mısra 7, Gazel 7/ Mısra 8)

eyle - -2- (Beyit 2/ Mısra 1, Beyit 2/ Mısra 2)

getür - -1- (Gazel 28/ Mısra 6)

gönder - -1- (Gazel 5/ Mısra 10)

görün - -2- (Kaside 1/ Mısra 6, Kaside 4/ Mısra 6)

gözle - -1- (Gazel 7/ Mısra 4)

göster - -2- (Gazel 12/ Mısra 9, Gazel 16/ Mısra 1)

içil - -1- (Gazel 17/ Mısra 5)

ilet - -1- (Kaside 1/ Mısra 2, Gazel 13/ Mısra 9)

inan - -1- (Gazel 5/ Mısra 5)

incin - -1- (Gazel 5/ Mısra 7)

inle - -1- (Gazel 8/ Mısra 8)

iriş - -2- (Kaside 1/ Mısra 7, Kaside 1/ Mısra 16)

ḳızdur - -1- (Kaside 4/ Mısra 10)

ḳon - -13- (Gazel 4/ Mısra 1, Gazel 4/ Mısra 2, Gazel 4/ Mısra 3, Gazel 4/ Mısra 4, Gazel 4/ Mısra 6, Gazel 4/ Mısra 8, Gazel 4/ Mısra 10, Gazel 4/ Mısra 11, Gazel 4/ Mısra 12, Gazel 4/ Mısra 13, Gazel 4/ Mısra 14, Gazel 17/ Mısra 8)

oḳu - -3- (Kaside 4/ Mısra 25, Gazel 17/ Mısra 6, Gazel 17/ Mısra 10)

otur - -1- (Gazel 8/ Mısra 5)

oyna - -1- (Gazel 18/ Mısra 6)

ögren - -1- (Gazel 27/2)

öldür - -6- (Gazel 5/ Mısra 2, Gazel 10/ Mısra 11, Gazel 23/ Mısra 9, Gazel 25/ Mısra 9, Gazel 27/ Mısra 9, Gazel 28/ Mısra 7)

salın - -1- (Gazel 22/ Mısra 6)

ṣataş - -1- (Gazel 25/ Mısra 4)

savaş - -2- (Gazel 25/ Mısra 5, Gazel 25/ Mısra 6)

sevindür - -2- (Kaside 2/ Mısra 13, Gazel 19/ Mısra 13)

şuʿlelen - -1- (Gazel 19/ Mısra 5)

ṭañla - -1- (Gazel 9/ Mısra 7)

tutuş - -1- (Gazel 14/ Mısra 10)

ulaş - -1- (Gazel 25/ Mısra 2)

unut - -2- (Gazel 22/ Mısra 10, Gazel 27/ Mısra 1)

yaġdur - -1- (Gazel 6/ Mısra 13)

yaġmala - -1- (Kaside 2/ Mısra 11)

yalvar - -8- (Gazel 11/ Mısra 1, Gazel 11/ Mısra 2, Gazel 11/ Mısra 4, Gazel 11/ Mısra 6, Gazel 11/ Mısra 8, Gazel 11/ Mısra 5, Gazel 11/ Mısra 12, Gazel 11/ Mısra 14)

yaraş - -1- (Kaside 3/ Mısra 7)

yaşa - -1- (Beyit 1/ Mısra 2)

2.2.2.3. Birleşik Fiiller

"Birleşik fiiller, bir ad veya ad soylu Türkçe veya yabancı kökenli bir kelime ile *etmek, edilmek, olmak, olunmak, eylemek, kılmak, kılınmak, yapmak* yardımcı fiillerinin birleşmesinden ya da belirli kurallar içerisinde bir araya gelmiş iki ayrı fiilin anlamca kaynaşmasından oluşmuş birleşik yapıdaki fiil türleridir." (Korkmaz, 2019, s.489) Bu tanıma dayanarak, incelenen şiirlerde 105 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Bunlardan en çok kullanılan *naẓar ḳıl- , ṣabr it- , terk it-* birleşik fiilleri üçer kez tekrar etmektedir. Metinlerde tespit edilen birleşik fiiller aşağıda verilmiştir:

ʿafv ḳıl - -2- (Gazel 23/ Mısra 10, Beyit 1/ Mısra 1)

āmir ol - -1- (Kaside 4/ Mısra 23)

ārām it- -1- (Gazel 13/ Mısra 5)

ʿāşıḳ eyle - -1- (Gazel 22/ Mısra 6)

āşinā kıl - -1- (Gazel 16/ Mısra 8)

ʿavn u meded um - -1- (Gazel 14/ Mısra 12)

ʿayb it - -1- (Gazel 14/ Mısra 5)

āzār ol - -1- (Gazel 27/ Mısra 10)

ʿazm-i sefer it - -1- (Kaside 3/ Mısra 12)

bār ol - -1- (Gazel 1/ Mısra 1)

bigānelik kıl - -1- (Gazel 16/ Mısra 7)

bī-zārlıġı olma - -1- (Gazel 27/ Mısra 10)

çāre it - -1- (Gazel 11/ Mısra 10)

destūr vir - -1- (Kaside 4/ Mısra 46)

devā it - -1- (Gazel 16/ Mısra 4)

devletlü ol - -1- (Kaside 3/ Mısra 9)

duʿālar eyle - -1- (Kaside 1/ Mısra 28)

duʿā-yı seḥer eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 36)

dūr ol - -1- (Kaside 4/ Mısra 50)

dürüst eyle - -1- (Gazel 27/ Mısra 5)

ebedī ḳıl - -1- (Kaside 2/ Mısra 51)

el-gıyāŝ ur - -1- (Gazel 14/ Mısra 12)

fāş eyle - -1- (Gazel 27/ Mısra 11)

fāyıż ol - -1- (Kaside 1/ Mısra 33)

fetḥ u ẓafer eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 28)

fetḥ it - -1- (Kaside 3/ Mısra 8)

ġāret it - -1- (Gazel 13/ Mısra 7)

güher eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 8)

ḫaber eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 2)

ḥacer eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 42)

hāci vü nāci ol - -1- (Gazel 28/ Mısra 8)

ḫār ḳıl - -1- (Gazel 5/ Mısra 1)

ḥayrān ḳal - -1- (Gazel 3/ Mısra 3)

ḫayme-i ʿıyş ḳur - -1- (Gazel 17/ Mısra 7, Gazel 19/ Mısra 12

ḥayrlar eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 52)

ḫazān ol - -1- (Kaside 4/ Mısra 47)

ḥaẕer eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 22)

ıraḳ it - -2- (Kaside 4/ Mısra 38, Gazel

15/ Mısra 7)

iḫtiyār ol - -1- (Gazel 1/ Mısra 6)

incü ḳıl - -1- (Kaside 2/ Mısra 8)

iʿtibār ol - -1- (Gazel 1/ Mısra 2)

ḳabūl ol - -1- (Gazel 1/ Mısra 11)

kerem it - -1- (Gazel 23/ Mısra 1)

kühl-i başar eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 48)

laʿl ü yāḳūt eyle- -1- (Gazel 6/ Mısra 5)

lāyıḳ-ı tīr ü teber eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 32)

luṭf u iḥsān ḳıl - -1- (Gazel 3/ Mısra 8)

lutf kıl - -1- (Gazel 16/ Mısra 5)

maʿmūr ḳıl - -1- (Kaside 4/ Mısra 16)

mehcūr ol - -2- (Kaside 4/ Mısra 12, Kaside 4/ Mısra 36)

muḫtaşar eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 44)

muḥterıḳ ol - -1- (Kaside 2/ Mısra 25)

mücāvir ol - -1- (Kaside 2/ Mısra 50)

müsāʿid ol - -1- (Gazel 11/ Mısra 5)

nāşī ol - -1- (Gazel 26/ Mısra 10)

naẓar eyle - -2- (Kaside 2/1, Kaside 2/23)

naẓar ḳıl - -3- (Kaside 1/ Mısra 30, Kaside 1/ Mısra 7, Kaside 1/ Mısra 8)

neler eyle - -2- (Kaside 2/ Mısra 12, Kaside 2/ Mısra 40)

neyle - -3- (Gazel 8/ Mısra 2, Gazel 9/ Mısra 10, Gazel 27/ Mısra 8)

nigār it - -1- (Gazel 1/ Mısra 9)

nisbet it - -2- (Kaside 1/ Mısra 3, Kaside 1/ Mısra 24)

n'it - -2- (Gazel 8/ Mısra 9, Gazel 14/ Mısra 8)

pāydār olma - -1- (Gazel 1/ Mısra 8)

penāh it - -1- (Kaside 1/ Mısra 13)

pīş-keş ḳıl - -1- (Gazel 27/ Mısra 7)

rāh-ber ol- -1- (Kaside 3/ Mısra 16)

raḥm it - -1- (Kaside 2/ Mısra 15)

rāżī ol - -1- (Kaside 2/ Mısra 34)

revān ol - -1- (Gazel 20/ Mısra 10)

rūşen it - -1- (Gazel 28/ Mısra 4)

rūşen tut- -1- (Gazel 6/ Mısra 9)

rücūʿ it - -1- (Kaside 2/ Mısra 41)

rūzī ḳıl - -1- (Gazel 11/ Mısra 9

şabr eyle - -1- (Gazel 9/ Mısra 6)

şabr it - -3- (Gazel 8/ Mısra 6, Gazel 18/ Mısra 14, Gazel 19/ Mısra 1)

şabr ḳıl - -2- (Gazel 8/ Mısra 5, Gazel 9/ Mısra 5)

salṭanat-ı memleket-i baḥr ü ber eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 20)

ser-be-ser eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 34)

serhoş it - -1- (Kaside 4/ Mısra 7)

seyr it - -1- (Gazel 10/ Mısra 4)

seyrān ḳıl - -1- (Gazel 3/ Mısra 4)

şılāye it - -1- (Kaside 1/ Mısra 20)

şaşı ol - -1- (Gazel 26/ Mısra 2)

şefīʿ it - -1- (Gazel 11/ Mısra 4)

şeh-i ʿālī-güher eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 18)

şekker eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 4)

şekve ḳıl - -1- (Gazel 2/ Mısra 9)

şikāyet it - -2- (Kaside 1/ Mısra 9, Gazel 7/ Mısra 9)

şükr eyle - -2- (Kaside 1/ Mısra 12, Gazel 16/ Mısra 12)
tāze tut - -1- (Kaside 1/ Mısra 34)
zebūn eyle - -1- (Kaside 4/ Mısra 27)
terk eyle - -2- (Gazel 14/ Mısra 4, Gazel 27/ Mısra 9)
terk it - -3- (Gazel 7/ Mısra 5, Gazel 8/ Mısra 4, Gazel 26/ Mısra 3)
tesbīḥ it - -1- (Kaside 4/ Mısra 48)
teşbīh ḳıl - -1- (Kaside 1/ Mısra 22)
yād eyle - -2- (Gazel 19/ Mısra 10, Gazel 27/ Mısra 13)
yād it - -1- (Gazel 20/ Mısra 3)
zerd eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 5)
zer eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 6)
vaḳt olma- -2- (Gazel 19/ Mısra 9, Gazel 19/ Mısra 11)
zevāl görme- -1- (Kaside 3/ Mısra 15)
ẕikr it - -1- (Kaside 2/ Mısra 3)
zinde ḳıl - -1- (Kaside 1/ Mısra 29)
zīr ü zeber eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 26)
vaṣf-ı ḫaṭ u ḫadd-i şeh-i Cemşīd-fer eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 16)

2.2.3. Sıfatlar

Zeynep Korkmaz, sıfatları şu şekilde tanımlamıştır: "İsimleri niteleme, belirtme, gösterme gibi çeşitli yönlerden bildiren, sınırlayan kelime türü" (Korkmaz, 1992, s.132). Bu tanımdan hareketle şiirlerde bulunan sıfatlar iki ana başlık altında incelenmiştir.

2.2.3.1. Nitelik Sıfatları

Zeynep Korkmaz'ın "Varlıkları durum, biçim, renk vb. bakımlardan niteleyen sıfat" (Korkmaz, 1992, s. 112) tanımı doğrultusunda incelenen şiirlerde 17 adet nitelik sıfatı tespit edilmiştir. Bunlardan en çok *bī-çāre* nitelik sıfatı 3 kez tekrar etmektedir.

bī-çāre -3- (Kaside 2/ Mısra 10, Kaside 2/ Mısra 43, Gazel 15/ Mısra 9)
bilūrīn -1- (Gazel 21/ Mısra 8)
cāndan -1- (Kaside 3/ Mısra 13)
devletlü -2- (Kaside 4/ Mısra 12, Kaside 4/ Mısra 31)
ḫoş-elḥān -1- (Gazel 3/ Mısra 10)
muʿayyen -1- (Gazel 24/ Mısra 8)
mübārek -1- (Kaside 3/ Mısra 9)
müselsel -1- (Gazel 25/ Mısra 1)
nā-pāydār -1- (Gazel 1/ Mısra 7
nigārīn -1- (Gazel 25/ Mısra 10)
nihān -1- (Gazel 13/ Mısra 4)
saʿādetlü -1- (Kaside 4/ Mısra 21)
şīrīn -1- (Gazel 12/ Mısra 5)
tāze -1- (Gazel 10/ Mısra 2)
vefāsuz -1- (Gazel 17/ Mısra 10)
vefā-dār -1- (Kaside 2/ Mısra 35)
zerrece (Gazel 27/ Mısra 7)

2.2.3.2. Belirtme Sıfatları

"İsimleri işaret, soru, belirsizlik ve sayı bakımından belirten sıfat" (Korkmaz, 1992, s.29)

Şiirlerde tespit edilen 15 adet belirtme sıfatı, Korkmaz'ın yukarıdaki tanımına dayanılarak *işaret, sayı, soru* ve *belirsizlik sıfatları* olmak üzere dört alt başlığa ayrılmıştır:

2.2.3.2.1. İşaret (Gösterme) Sıfatları

Metinde 6 adet işaret sıfatı tespit edilmiştir. En çok kullanılan işaret sıfatı 46 kez tekrar eden *ol* sıfatıdır.

bu$_1$ -32- (Kaside 1/ Mısra 4, Kaside 1/ Mısra 20, Kaside 1/ Mısra 30, Kaside 1/ Mısra 31, Kaside 2/ Mısra 14, Kaside 2/ Mısra 21, Kaside 2/ Mısra 35, Kaside 2/ Mısra 37, Kaside 2/ Mısra 39, Kaside 2/ Mısra 51, Kaside 4/ Mısra 3, Kaside 4/ Mısra 17, Kaside 4/ Mısra 35, Kaside 4/ Mısra 36, Kaside 4/ Mısra 39, Gazel 1/ Mısra 8, Gazel 1/ Mısra 12, Gazel 4/ Mısra 7, Gazel 8/4, Gazel 11/ Mısra 9, Gazel 15/ Mısra 1, Gazel 15/ Mısra 10, Gazel 16/ Mısra 3, Gazel 16/ Mısra 7, Gazel 17/ Mısra 10, Gazel 17/ Mısra 11, Gazel 17/ Mısra 11, Gazel 25/ Mısra 4, Gazel 26/ Mısra 6, Gazel 27/ Mısra 1, Gazel 27/ Mısra 2, Gazel 28/ Mısra 8)

evvelki -1- (Gazel 1/ Mısra 2)

işbu -1- (Gazel 23/ Mısra 10)

o -1- (Gazel 16/ Mısra 10)

ol$_1$ -46- (Kaside 1/ Mısra 1, Kaside 1/ Mısra 13, Kaside 1/ Mısra 15, Kaside 2/ Mısra 9, Kaside 2/ Mısra 21, Kaside 4/ Mısra 42, Gazel 2/ Mısra 1, Gazel 2/ Mısra 9, Gazel 3/ Mısra 5, Gazel 3/ Mısra 6, Gazel 3/ Mısra 7, Gazel 4/ Mısra 2, Gazel 4/ Mısra 5, Gazel 6/ Mısra 3, Gazel 6/ Mısra 6, Gazel 7/ Mısra 1, Gazel 7/ Mısra 2, Gazel 7/ Mısra 9, Gazel 8/ Mısra 1, Gazel 9/ Mısra 1, Gazel 9/ Mısra 3, Gazel 9/ Mısra 10, Gazel 10/ Mısra 9, Gazel 11/ Mısra 1, Gazel 11/ Mısra 12, Gazel 12/ Mısra 1, Gazel 13/ Mısra 3, Gazel 13/ Mısra 9, Gazel 14/ Mısra 1, Gazel 14/ Mısra 3, Gazel 14/ Mısra 10, Gazel 15/ Mısra 1, Gazel 15/ Mısra 2, Gazel 15/ Mısra 10, Gazel 16/ Mısra 1, Gazel 16/ Mısra 6, Gazel 19/ Mısra 7, Gazel 19/ Mısra 9, Gazel 21/ Mısra 5, Gazel 21/ Mısra 7, Gazel 21/ Mısra 8, Gazel 21/ Mısra 9, Gazel 22/ Mısra 1, Gazel 22/ Mısra 3, Gazel 22/ Mısra 3, Gazel 27/ Mısra 14)

şu -1- (Kaside 4/ Mısra 27)

2.2.3.2.2. Sayı Sıfatları

Çalışmada 4 adet sayı sıfatı tespit edilmiştir. Dördü de asıl sayı sıfatı olan bu sıfatların her biri birer kez kullanılmıştır.

2.2.3.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

biñ -1- (Kaside 1/ Mısra 11)
bir$_2$ -3- (Kaside 1/ Mısra 12, Kaside 2/ Mısra 47, Gazel 15/ Mısra 1)
yüz(II) -2- (Kaside 4, Mısra 32, Gazel 22/ Mısra 5)
yüz biñ -1- (Gazel 16/ Mısra 2)

2.2.3.2.3. Soru Sıfatları

Soru sıfatları başlığı altında değerlendirebileceğimiz bir adet sıfat tespit edilmiştir.

ne$_3$ -1- (Gazel 11/ Mısra 11)

2.2.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları

Metinde 4 adet belirsizlik sıfatı tespit edilmiştir. Kullanım sıklığı en çok olan belirsizlik sıfatı ise 14 kez tekrar eden *her* sıfatıdır.

ança -2- (Gazel 17/ Mısra 11, Gazel 27/ Mısra 10)
bir$_1$ -12- (Kaside 1/ Mısra 2, Kaside 1/ Mısra 18, Kaside 1/ Mısra 24, Kaside 2/ Mısra 30, Kaside 3/ Mısra 4, Kaside 3/ Mısra 9, Kaside 3/ Mısra 10, Kaside 4/ Mısra 4, Kaside 4/ Mısra 35, Gazel 3/ Mısra 10, Gazel 21/ Mısra 4, Gazel 22/ Mısra 2)
bunça -1- (Gazel 27/ Mısra 4)
her -14- (Kaside 1/ Mısra 10, Kaside 2/ Mısra 1, Kaside 2/ Mısra 9, Kaside 4/ Mısra 19, Kaside 4/ Mısra 26, Kaside 4/ Mısra 48, Gazel 6/ Mısra 13, Gazel 9/ Mısra 1, Gazel 9/ Mısra 4, Gazel 13/ Mısra 4, Gazel 17/ Mısra 9, Gazel 22/ Mısra 6, Gazel 23/ Mısra 4, Gazel 26/ Mısra 6)

2.2.4. Zamirler

"Zamirler, nesneleri temsil veya işaret suretiyle karşılayan kelimelerdir." (Ergin, 2013, s.262) Bu tanım doğrultusunda zamirler; şahıs, işaret, soru, belirsizlik ve dönüşlülük zamirleri olmak üzere beş grupta incelenmiştir.

2.2.4.1. Şahıs (Kişi) Zamirleri

"Şahıs zamirleri, varlıkları kişi olarak temsil eden ve kişi adlarının yerine geçen zamirlerdir. Bütün varlıklar teklik ve çokluk biçimleri ile üç şahısta toplanır." (Korkmaz, 2019, 391). Bu açıklamadan hareketle, incelenen metinlerde 6 farklı kişi zamiri tespit edilmiştir. En çok tekrar eden iki zamir vardır. *Ben* ve *sen* şahıs zamirlerinin her biri 37 kez tekrar edilmiştir.

a (I) -14- (Kaside 2/ Mısra 37, Kaside 2/ Mısra 45, Kaside 2/ Mısra 47, Kaside 4/ Mısra 17, Kaside 4/ Mısra 30, Kaside 4/ Mısra 35, Gazel 1/ Mısra 9, Gazel 3/ Mısra 6, Gazel 7/ mısra 6, Gazel 9/ Mısra 2, Gazel 14/ Mısra 8, Gazel 22/ Mısra 1, Gazel 23/ Mısra 9)
ben -37- (Kaside 2/ Mısra 9, Kaside 2/ Mısra 11, Kaside 2/ Mısra 13, Kaside 2/ Mısra 15, Kaside 4/ Mısra 38, Gazel 1/ Mısra 1, Gazel 1/ Mısra 2, Gazel 1/ Mısra 3, Gazel 1/ Mısra 4, Gazel 1/Mısra 5, Gazel 1/ Mısra 6, Gazel 1/ Mısra 8, Gazel 1/ Mısra 10, Gazel 1/ Mısra 12, Gazel 2/ Mısra 1, Gazel 2/ Mısra 2, Gazel 2/ Mısra 4, Gazel 2/ Mısra 6, Gazel 2/ Mısra 8, Gazel 2/ Mısra 10, Gazel 5/ Mısra 1, Gazel 5/ Mısra 2, Gazel 5/ Mısra 7, Gazel 5/ Mısra 8, Gazel 13/ Mısra 10, Gazel 14/ Mısra 7, Gazel 14/ Mısra 8, Gazel 15/ Mısra 7, Gazel 18/ Mısra 12, Gazel 19/ Mısra 8, Gazel 19/ Mısra 10, Gazel 23/ Mısra 1, Gazel 24/ Mısra 9, Gazel 25/ Mısra 4, Gazel 25/ Mısra 5, Gazel 27/ Mısra 9)
biz -18- (Gazel 10/1, Gazel 10/ Mısra 6, Gazel 10/ Mısra 8, Gazel 10/ Mısra 10, Gazel 11/ Mısra 5, Gazel 11/ Mısra 9, Gazel 16/ Mısra 1, Gazel 16/ Mısra 2, Gazel 16/ Mısra 4, Gazel 16/ Mısra 5, Gazel 16/ Mısra 6, Gazel 16/ Mısra 8, Gazel 16/ Mısra 10, Gazel 16/ Mısra 12, Gazel 17/ Mısra 7, Gazel 17/ Mısra 11, Gazel 22/ Mısra 2, Gazel 27/ Mısra 14)
men -9- (Kaside 1/ Mısra 9, Kaside 4/ Mısra 8, Kaside 4/ Mısra 12, Gazel 9/ Mısra 2, Gazel 9/ Mısra 3, Gazel 9/ Mısra 7, Gazel 23/ Mısra 2, Gazel 23/ Mısra 5, Gazel 27/ Mısra 11)
ol$_2$ -1- (Kaside 2, Mısra 35)
sen -37- (Kaside 1/ Mısra 28, Kaside 1/ Mısra 23, Kaside 2/ Mısra 36, Kaside 3/ Mısra 1, Kaside 3/ Mısra 6, Kaside 3/ Mısra 7, Kaside 3/ Mısra 10, Kaside 3/ Mısra 13, Kaside 4/ Mısra 3, Kaside 4/ Mısra 21, Kaside 4/31, Kaside 4/ Mısra 32, Gazel 1/ Mısra 4, Gazel 1/ Mısra 5, Gazel 10/ Mısra 1, Gazel 10/ Mısra 2, Gazel 10/ Mısra 10, Gazel 10/ Mısra 12, Gazel 14/ Mısra 11, Gazel 14/ Mısra 12, Gazel 16/ Mısra 10, Gazel 20/ Mısra 1, Gazel 20/ Mısra 2, Gazel 20/ Mısra 4, Gazel 20/ Mısra 6, Gazel 20/ Mısra 8, Gazel

20/ Mısra 10, Gazel 23/ Mısra 2, Gazel 23/ Mısra 9, Gazel 26/ Mısra 8, Gazel 28/ Mısra 3, Gazel 28/ Mısra 5, Gazel 28/ Mısra 6, Gazel 28/ Mısra 11)

2.2.4.2. İşaret zamirleri

"İşaret zamirleri, varlıkları işaret ederek, göstererek karşılayan zamirlerdir" (Korkmaz, 2019, s. 402). İncelenen şiirlerde 3 farklı işaret zamiri tespit edilmiş olup kullanım sıklığı en fazla olan zamir *bu* işaret zamiridir ve 8 kez tekrar edilmiştir.

a (II) -8- (Gazel 7/ Mısra 5, Gazel 7/ Mısra 8, Gazel 10/ Mısra 8, Gazel 12/ Mısra 4, Gazel 13/ Mısra 2, Gazel 16/ Mısra 12, Gazel 23/ Mısra 8, Gazel 24/ Mısra 8)

bu$_2$ -8- (Kaside 4/ Mısra 44, Gazel 1/ Mısra 12, Gazel 2/ Mısra 6, Gazel 8/ Mısra 3, Gazel 9/ Mısra 8, Gazel 13/ Mısra 5, Gazel 27/ Mısra 8, Gazel 27/ Mısra 14)

ol$_3$ -4- (Gazel 6/ Mısra 13, Gazel 13/ Mısra 7, Gazel 21/ Mısra 1, Gazel 24/ Mısra 1)

2.2.4.3. Soru Zamirleri

"Soru zamirleri, canlı ve cansız varlıkları soru yoluyla temsil eden zamirlerdir" (Korkmaz, 2019, s. 419). Metinde tespit edilen 3 farklı soru zamirinden en çok kullanıma sahip olan zamir *kim* zamiridir ve 3 kez tekrar etmiştir. İsmail Ünver'in makalesinde: "Bir yerde Türkçe kim soru zamiri yerine, hiç bir zorunluluk yokken, Farsçası kullanılmıştır: kiyem" cümlesiyle verdiği bilgiye dayanılarak *kiyem* sözcüğü bu başlık altında verilmiştir. (Ünver, 1974, s.213)

kim$_2$ -6- (Kaside 2/ Mısra 23, Kaside 2/ Mısra 46, Kaside 4/ Mısra 22, Gazel 4/ Mısra 7, Gazel 15/ Mısra 10, Gazel 27/ Mısra 4)

kiyem -1- (Gazel 23/ Mısra 5)

ne -2- (Gazel 8/ Mısra 2, Gazel 14/ Mısra 3)

2.2.4.4. Belirsizlik Zamirleri

"Belirsizlik zamirleri, kişileri ve nesneleri belirsiz olarak temsil eden zamirlerdir" (Korkmaz, 2019, s. 412). Metinlerde 5 farklı belirsizlik zamiri tespit edilmiştir. Kullanım sıklığı en fazla olan belirsizlik zamiri ise 5 kez tekrar eden *kişi* sözcüğüdür.

her biri -3- (Kaside 1/ Mısra 29, Gazel 2/ Mısra 8, Gazel 8/ Mısra 8)

her kim -3- (Kaside 3/ Mısra 10, Kaside 4/ Mısra 29, Gazel 22/ Mısra 9)
ikisi -1- (Kaside 3/ Mısra 11)
kimse -3- (Gazel 1/ Mısra 4, Gazel 2/ Mısra 9, Gazel 10/ Mısra 7)
kişi -5- (Kaside 1/ Mısra 24, Gazel 17/ Mısra 14, Gazel 21/ Mısra 5, Gazel 26/ Mısra 6, Gazel 28/ Mısra 10)

2.2.4.5. Dönüşlülük Zamirleri

"Dönüşlülük zamirleri, şahıs zamirlerinden daha güçlü bir anlam taşıyan, onları anlamca katmerli kılan pekiştirilmiş bir tür şahıs zamirleridir. Bunlara dönüşlülük zamiri denmesinin sebebi, zamirin, yapılan işin yapana dönüşünü gösteren bir işlev yüklenmiş olmasındandır" (Korkmaz, 2019, s. 398). Bu tanımlamadan hareketle, incelenen metinlerde 6 adet dönüşlülük zamiri tespit edilmiştir. Bunlardan *ḫod* sözcüğü ile *kendüz* sözcüğünün her biri 2 kez kullanılmıştır.

ḫod -2- (Gazel 26/ Mısra 4, Gazel 27/ Mısra 11)
kedüz -1- (Gazel 6/ Mısra 6)
kendü -1- (Gazel 5/ Mısra 9)
kendüz -2- (Kaside 4/ Mısra 40, Gazel 16/ Mısra 8)
üst$_2$ -1- (Gazel 15, Mısra 4)
ẕāt -1- (Kaside 4/ Mısra 23)

2.2.5. Zarflar

Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü* adlı eserinde zarfı tanımlarken "Fiillerin, sıfatların, sıfat-fiillerin ve görev bakımından zarf niteliğindeki kelimelerin anlamlarını zaman, ölçü, niteleme, yer, yön gibi çeşitli bakımlardan etkileyerek daha belirgin duruma getiren veya sınırlayan kelime türü" (Korkmaz, 1992, s.178) ifadesini kullanmıştır. Ayrıca Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri* adlı eserinde de zarfları "Zarflar fiillerden, sıfatlardan, sıfat-fiillerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek onları zaman, yer, yön, nitelik, durum azlık-çokluk bildirme, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamlarını daha belirgin duruma getiren sözlerdir" (Korkmaz, 2019b, s. 427) şeklinde tanımlamıştır. Bu tanımlardan hareketle. İncelenen şiirlerde tespit edilen zarflar beş alt başlık altında toplanmıştır. En fazla durum zarfı kullanılmıştır.

2.2.5.1. Durum Zarfları

"Durum zarfları, fiildeki oluş ve kılışın durumunu belirten zarflardır. Bir oluş ve kılışın durumu, kendisine eklenen zarfın anlamı ile bağlantılı olduğundan, bu grupta yer

alan zarflar, işlev bakımından hayli çeşitlidir. Durumda benzerlik, beraberlik, dilek, hatırlatma, karşılaştırma, kesinlik, pekiştirme, tahmin, tekrarlama, sebep, sınırlama, süreklilik gösterme, şüphe bildirme, yanıt verme gibi türlü işlevler yüklenmiştir.” (Korkmaz, 2019, s. 466). Bu tanım doğrultusunda yapılan inceleme sonucunda, metinlerde 26 farklı durum zarfı tespit edilmiştir.

andan ötrü -1- (Gazel 12/ Mısra 5)
anuñiçün -1- (Gazel 22/ Mısra 3)
bile$_1$ “birlikte” -1- (Gazel 9/ Mısra 2)
bundan ötrü -1- (Gazel 10/ Mısra 12)
bu vech ile -1- (Gazel 27/3)
cān u dilden -1- (Gazel 22/ Mısra 3)
dil ü cān ile -1- (Kaside2/ Mısra 36)
elinden -1- (Gazel 7/ Mısra 5)
epsem -1- (Gazel 8/ Mısra 5)
gerçi -1- (Gazel 24/ Mısra 11)
heme dem -1- (Kaside 2/ Mısra 52)
ḫoş -1- (Gazel 17/ Mısra 6)
egerçi -1- (Gazel 11/ Mısra 10)
pinhān -1- (Gazel 10/ Mısra 4)
pür-çīn -1- (Gazel 21/ Mısra 10)
ṣanasıñ -1- (Gazel 6/ Mısra 7)
ser-ā-pāy -1- (Kaside 2/ Mısra 4)
ser-tā-pāy -1- (Gazel 21/ Mısra 1)
ser-tā-ser -1- (Kaside 3/ Mısra 8)
şöyle -1- (Gazel 24/ Mısra 5)
şunuñ gibi -1- (Kaside 1/ Mısra 23)
tā$_4$ “tıpkı” -2- (Kaside 1/ Mısra 3, Kaside 4/ Mısra 9)
ṭoġrı -1- (Gazel 4/ Mısra 8)
yine -3- (Gazel 11/ Mısra 13, Gazel 21/ Mısra 9, Gazel 27/ Mısra 4)
yirine -1- (Gazel 20/ Mısra 6)
yüzinden “sebebiyle” (Gazel 25/ Mısra 3)

2.2.5.2. Zaman Zarfları

Korkmaz, zaman zarflarını tanımlarken “Zaman zarfları bir oluş ve kılışın zaman içindeki yerini bildiren, daha açık bir anlatımla fiillerin, sıfat-fiillerin ve zarf-fiillerin anlamlarını zaman açısından belirleyen, sınırlandıran veya kesinleştiren sözlerdir. Bu zarflar ne zaman? ne vakit? sorularına karşılık oluşturur” (Korkmaz, 2019, s. 460) ifadelerini kullanmıştır. Buradan hareketle incelenen şiirlerde 21 adet zaman zarfı tespit edilmiş ve bu zarflardan, *hiç* zarfı dört kez kullanılarak en çok kullanılan zaman zarfı olmuştur.

aydan aya -1- (Kaside 1/ Mısra 34)
ayruḳ -1- (Gazel 27/ Mısra 3)
aṣlā -1- (Gazel 1/ Mısra 5)
bir daḫı -2- (Kaside 4/ Mısra 42, Gazel

25/ Mısra 2)

çü2 "ne vakit ki" -4- (Kaside 2/ Mısra 41, Gazel 4/ Mısra 8, Gazel 4/ Mısra 12, Gazel 25/ Mısra 7)

çün "ne vakit ki" -6- (Kaside 1/ Mısra 21, Kaside 2/ Mısra 13, Kaside 3/ Mısra 12, Kaside 4/ Mısra 23, Gazel 16/ Mısra 7, Gazel 16/ Mısra 9)

daḫı3 "henüz" -2- (Gazel 19/ Mısra 9, Gazel 19/ Mısra 11)

dāyim -3- (Kaside 1/ Mısra 28, Gazel 23/ Mısra 8, Gazel 26/ Mısra 8)

dāyimā -2- (Gazel 6/ Mısra 10, Gazel 14/ Mısra 6)

çoḳdan -1- (Gazel 10/ Mısra 1)

ḥāliyā -1- (Gazel 17/ Mısra 12)

hemīşe -1- (Kaside 1/ Mısra 33, Gazel 28/ Mısra 9)

her dem -1- (Kaside 2/ Mısra 40, Beyit 2/ Mısra 2)

hergiz -2- (Gazel 7/ Mısra 8, Gazel 27/ Mısra 2)

her gün -3- (Kaside 1/ Mısra 20, Kaside 2/ Mısra 33, Kaside 4/ Mısra 32)

hīç -4- (Gazel 1/ Mısra 2, Gazel 1/ Mısra 12, Gazel 11/ Mısra 10, Gazel 27/ Mısra 13)

imdi -1- (Gazel 17/ Mısra 3)

ḳaçan -3- (Kaside 2/ Mısra 3, Gazel 1/ Mısra 5, Gazel 14/ Mısra 1)

nā-gāh -2- (Kaside 4/ Mısra 36, Gazel 14/ Mısra 4)

pes -1- (Gazel 4/ Mısra 11)

şimdi -3- (Gazel 8/ Mısra 10, Gazel 9/ Mısra 6, Gazel 17/ Mısra 8)

2.2.5.3. Yer Yön Zarfları

"Bunlar boşlukta bir yer ifade eden yer isimleridir. Sayıları çok değildir. Aşağı yukarı hepsinde bir yön ifadesi olduğu için zarf olarak fiilin yönünü gösterirler. Zaten çoğu yön eki ile zarf yapılmıştır. Eskiden beri en çok kullanılanları ileri, geri, aşağı, yukarı, içeri, dışarı, beri kelimeleridir" (Ergin, 2013, s. 259). Metinde 9 adet yer yön zarfı tespit edilmiştir. Kullanım sıklığı en fazla olan zarf ise 7 kez kullanılan *içre* zarfıdır.

anda -6- (Gazel 4/ Mısra 4, Gazel 7/ Mısra 1, Gazel 7/ Mısra 2, Gazel 7/ Mısra 4, Gazel 7/ Mısra 10)

bu ortada -1- (Kaside 4/ Mısra 8)

bunda -1- (Gazel 4/ Mısra 7)

bundan -1- (Gazel 4/ Mısra 8)

burada -2- (Gazel 8/ Mısra 6, Gazel 9/ Mısra 10)

içre -7- (Kaside 1/ Mısra 20, Kaside 3/ Mısra 15, Kaside 4/ Mısra 3, Kaside 4/ Mısra 39, Kaside 4/ Mısra 47, Gazel 3/ Mısra 9, Gazel 18/ Mısra 11)

ḳarşu1 -1- (Gazel 17/ Mısra 9)

orada -1- (Gazel 11/ Mısra 6)

üzre$_1$ “üzerinde” -2- (Kaside 1/ Mısra 31, Gazel 6 / Mısra 7)

üzre$_2$ “üzerine” -1- (Gazel 21/ Mısra 8)

2.2.5.4. Azlık Çokluk (Miktar) Zafları

“Azlık-çokluk zarfları, bir sıfatın bir zarfın veya fiildeki oluş ve kılışın miktarını, ölçüsünü ve derecesini belirleyen zarflardır. Kullanımda ne kadar?, ne derece? sorularına karşılık oluştururlar” (Korkmaz, 2019, s. 478). İncelenen şiirlerde 1 adet azlık çokluk zarfı tespit edilmiştir.

igen -1- (Gazel 16/ Mısra 6)

2.2.5.5. Soru Zarfları

“Soru zarfları, fiildeki oluş ve kılışı çeşitli yönlerden soru yoluyla belirleyen zarflardır” (Korkmaz, 2019, s. 482). Metinlerde tespit edilen soru zarfı sayısı ’dur. En sık kullanılan soru zarfı *ḳanda* sözcüğüdür.

ḫanda -2- (Gazel 4/ Mısra 2, Gazel 4/ Mısra 4)

ḳanda “nereye, nerede” -7- (Kaside 2/ Mısra 27, Kaside 2/ Mısra 30, Kaside 3/ Mısra 2, Kaside 3/ Mısra 6, Gazel 2/ Mısra 5, Gazel 7/ Mısra 1, Gazel 9/ Mısra 1)

ḳanı -1- (Gazel 27/ Mısra 12)

ne$_2$ -2- (Gazel 8, Mısra 2, Gazel 14, Mısra 3)

nice -3- (Kaside 2, Mısra 6, *Gazel 8, Mısra 6, Gazel 17, Mısra 14*)

nicesin -1- (Gazel 9/ Mısra 6)

niçe -4- (Kaside 4, Mısra 11, Gazel 19/ Mısra 1, Gazel 19/ Mısra 2, Gazel 19/ Mısra 3)

niçe bir -4- (Gazel 18/ Mısra 14, Gazel 19/ Mısra 4, Gazel 19/ Mısra 5, Gazel 19/ Mısra 7)

niçün -5- (Kaside 2/ Mısra 38, Gazel 1/ Mısra 1, Gazel 1/ Mısra 2, Gazel 16/ Mısra 4, Gazel 16/ Mısra 8)

nireye -1- (Kaside 3/ Mısra 8)

2.2.6. Edatlar

“Edatlar mânâları olmayan, sadece gramer vazifeleri bulunan kelimelerdir. Tek başlarına mânâları yoktur. Hiç bir nesne veya hareketi karşılamazlar. Fakat mânâlı kelimelerle birlikte kullanılarak onları desteklemek suretiyle bir gramer vazifesi görürler” (Ergin, 2013, s. 348). Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Edatlar* adlı eserinde edatları şu şekilde açıklamıştır:

Arapça bir kelime olan edat ‘âlet’ ve ‘vasıta’ demektir. Onun gramerdeki mânâ

ve yerini tesbit ederken de bu aslî mânâsını göz önünde bulundurmak gerekir. Nitekim, bir gramer unsuru olarak da ‘edatlar tek başlarına mânâları olmayıp, ancak cümledeki diger kelime ve kelime gu rupları arasında çeşitli münasebetler kurmağa yarayan’ ‘âlet sözler’dir, "vasıtalar"dır. Daha müşahhas bir ifâde ile anlatmak gerekirse, denilebilir ki edatlar dilin mantıkî kuruluşunu teşkil eden cümle yapısının ‘harcı’ dır. (Hacıeminoğlu, 1992, s. V).

Bu ifadelerden hareketle incelenen metinlerde 11 farklı edat tespit edilmiştir. Kullanım sıklığı en fazla olan edat ise 72 kez tekrar eden *ile* edatıdır.

belī -1- (Gazel 28/ Mısra 4)

beri -2- (Kaside 3/ Mısra 3, Gazel 10/ Mısra 1)

bile₂ “ile, birlikte” -2- (Kaside 4/ Mısra 49, Gazel 24/ Mısra 4)

dek -1- (Gazel 9/ Mısra)

gibi₁ -2- (Gazel 3/ Mısra 5, Gazel 21/ Mısra 13)

gibi₂ -26- (Kaside 2/ Mısra 4, Kaside 2/ Mısra 37, Kaside 2/ Mısra 38, Kaside 4/ Mısra 4, Kaside 4/ Mısra 4, Kaside 4/ Mısra 30, Kaside 4/ Mısra 32, Gazel 1/ Mısra 2, Gazel 3/ Mısra 10, Gazel 8/ Mısra 8, Gazel 9 Mısra 9, Gazel 10/ Mısra 10, Gazel 11/ Mısra 13, Gazel 15/ Mısra 2, Gazel 15/ Mısra 3, Gazel 17/ Mısra 1, Gazel 17/ Mısra 2, Gazel 17/ Mısra 12, Gazel 18/ Mısra 12, Gazel 20/ Mısra 5, Gazel 21/ Mısra 2, Gazel 21/ Mısra 6, Gazel 22/ Mısra 10, Gazel 24/ Mısra 9, Gazel 26/ Mısra 1, Gazel 26/Mısra 4)

içün -4- (Kaside 1/ Mısra 19, Kaside 4/ Mısra 9, Gazel 9/ Mısra 9, Gazel 21/ Mısra 6)

ile -71- (Kaside 1/ Mısra 1, Kaside 1/ Mısra 29, Kaside 1/ Mısra 30, Kaside 2/ Mısra 5, Kaside 2/ Mısra 23, Kaside 2/ Mısra 26, Kaside 2/ Mısra 27, Kaside 2/ Mısra 30, Kaside 2/ Mısra 31, Kaside 2/ Mısra 33, Kaside 2/ Mısra 34, Kaside 2/ Mısra 43, Kaside 2/ Mısra 48, Kaside 3/ Mısra 1, Kaside 4/ Mısra 2, Kaside 4/ Mısra 4, Kaside 4/ Mısra 14, Kaside 4/ Mısra 16, Kaside 4/ Mısra 19, Kaside 4/ Mısra 20, Kaside 4/ Mısra 25, Kaside 4/ Mısra 44, Kaside 4/ Mısra 46, Gazel 3/ Mısra 2, Gazel 4/ Mısra 9, Gazel 4/ Mısra 12, Gazel 4/ Mısra 13, Gazel 4/ Mısra 14 Gazel 5/ Mısra 3, Gazel 5/ Mısra 6, Gazel 6/ Mısra 11, Gazel 9/ Mısra 1, Gazel 9/ Mısra 8, Gazel 11/ Mısra 3, Gazel 11/ Mısra 5, Gazel 12/ Mısra 5, Gazel 14/ Mısra 2, Gazel 16/ Mısra 7, Gazel 17/ Mısra 1, Gazel 17/ Mısra 2, Gazel 17/ Mısra 4, Gazel 17/ Mısra 5, Gazel 17/ Mısra 6, Gazel 17/ Mısra 8, Gazel 17/ Mısra 10, Gazel 17/ Mısra 12, Gazel 17/ Mısra 14, Gazel 18/ Mısra 10, Gazel 20/ Mısra 6, Gazel 21/ Mısra 5, Gazel 21/ Mısra 7, Gazel 21/ Mısra 10, Gazel 21/ Mısra 11, Gazel 22/ Mısra 5, Gazel 22/ Mısra 9, Gazel 23/ Mısra 6, Gazel 23/ Mısra 9, Gazel

23/ Mısra 10, Gazel 24/ Mısra 1, Gazel 24/ Mısra 5, Gazel 24/ Mısra 6 Gazel 24/ Mısra 10, Gazel 26/ Mısra 4, Gazel 26/ Mısra 5, Gazel 26/ Mısra 8, Gazel 26/ Mısra 9, Gazel 27/ Mısra 14, Beyit 1/ Mısra 1, Beyit 1/ Mısra 2)

ilen -1- (Kaside 3/ Mısra 14)

nite ki -2- (Kaside 4/ Mısra 10, Kaside 4/ Mısra 40)

tā2 "değin, dek, kadar" -2- (Kaside 2 / Mısra 49, Kaside 2/ Mısra 50)

tā3 "diye, için" -5- (Kaside 1/ Mısra 26, Kaside 1/ Mısra 31, Kaside 2/ Mısra 7, Gazel 15/ Mısra 7, Gazel 17/ Mısra 5)

üzre3 "gibi" -1- (Kaside 2/ Mısra 24)

2.2.7.Bağlaçlar

"Türkçede çok geniş bir yer tutan bağlaçlar; kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri ve kimi zaman da paragrafları şekil ve anlam bakımından birbirine bağlayan ve yüklendikleri işlevler ile, bağlandıkları sözler arasında türlü anlam ilişkileri kuran gramer ögeleridir" (Korkmaz, 2019, s. 923). Bu tanıma dayanarak, şiirler incelendiğinde tespit edilen 25 bağlaçtan en sık kullanılan bağlaç kim bağlacıdır ve 55 kez tekrar etmiştir.

ammā -1- (Kaside 1/ Mısra 9)

ancaķ -2- (Kaside 2/ Mısra 45, Kaside 4/ Mısra 45)

çü1 -3- (Gazel 7/ Mısra 8, Gazel 8/ Mısra 6, Gazel 18/ Mısra 8)

çün -6- (Kaside 2/ Mısra 29, Gazel 3/ Mısra 7, Gazel 6/ Mısra 4, Gazel 7/ Mısra 5, Gazel 9/ Mısra 10, Gazel 24/ Mısra 8)

çünki -2- (Gazel 21/ Mısra 11, Gazel 22/ Mısra 8)

daḫı1 "bile" -1- (Gazel 2/ Mısra 6)

daḫı2 -4- (Gazel 10/ Mısra 8, Gazel 14/ Mısra 8, Gazel 17/ Mısra 7, Gazel 26/ Mısra 9)

eger -10- (Kaside 1/ Mısra 6, Kaside 1/ Mısra 11, Gazel 5/ Mısra 1, Gazel 5/ Mısra 7, Gazel 5/ Mısra 9, Gazel 8/ Mısra 3, Gazel 9/ Mısra 2, Gazel 11/ Mısra 5, Gazel 15/ Mısra 5, Gazel 28/ Mısra 7)

gāh gehī -1- (Gazel 24/ Mısra 10)

gāh geh -1- (Kaside 4/ Mısra 47)

geh gāh -1- (Gazel 27/ Mısra 5)

geh geh -1- (Gazel 4/ Mısra 6)

ger -23- Kaside 2/ Mısra 31, Kaside 2/ Mısra 47, Gazel 1/ Mısra 9, Gazel 1/ Mısra 11, Gazel 3/ Mısra 4, Gazel 4/ Mısra 2, Gazel 4/ Mısra 13, Gazel 5/ Mısra 2, Gazel 5/ Mısra 5, Gazel 6/ Mısra 3, Gazel 6/ Mısra 11, Gazel 7/ Mısra 9, Gazel 11/ Mısra 11, Gazel 11/

Mısra 13, Gazel 14/ Mısra 5, Gazel 16/ Mısra 1, Gazel 25/ Mısra 6, Gazel 26/ Mısra 1, Gazel 26/ Mısra 4, Gazel 26/ Mısra 10, Gazel 27/ Mısra 1, Gazel 27/ Mısra 9, Beyit 1/ Mısra 1

hele -1- (Gazel 27/ Mısra 6)

hem -2- (Kaside 1/ Mısra 30, Gazel 6/ Mısra 6)

ile -7- (Kaside 1/ Mısra 27, Kaside 3/ Mısra 11, Kaside 4/ Mısra 26, Gazel 2/ Mısra 8, Gazel 12/ Mısra 1, Gazel 12/ Mısra 4, Gazel 20/ Mısra 3)

ki -43- (Kaside 1/ Mısra 1, Kaside 1/ Mısra 18, Kaside 2/ Mısra 1, Kaside 2/ Mısra 14, Kaside 2/ Mısra 15, Kaside 2/ Mısra 18, Kaside 2/ Mısra 21, Kaside 2/ Mısra 30, Kaside 2/ Mısra 52, Kaside 3/ Mısra 9, Kaside 4/ Mısra 11, Kaside 4/ Mısra 35, Kaside 4/ Mısra 46, Gazel 6/ Mısra 12, Gazel 6/ Mısra 13, Gazel 7/ Mısra 7, Gazel 7/ Mısra 10, Gazel 9/ Mısra 1, Gazel 9/ Mısra 5, Gazel 9/ Mısra 6, Gazel 9/ Mısra 8, Gazel 10/ Mısra 10, Gazel 11/ Mısra 9, Gazel 11/ Mısra 13, Gazel 12/ Mısra 1, Gazel 12/ Mısra 6, Gazel 13/ Mısra 3, Gazel 13/ Mısra 5, Gazel 15/ Mısra 1, Gazel 16/ Mısra 12, Gazel 17/ Mısra 11, Gazel 18/ Mısra 4, Gazel 19/ Mısra 9, Gazel 19/ Mısra 14, Gazel 21/ Mısra 1, Gazel 23/ Mısra 2, Gazel 23/ Mısra 6, Gazel 23/ Mısra 8, Gazel 24/ Mısra 1, Gazel 24/ Mısra 6, Gazel 28/ Mısra 5)

kim1 : ki -55- (Kaside 1/ Mısra 14, Kaside 1/ Mısra 16, Kaside 1/ Mısra 24, Kaside 1/ Mısra 27, Kaside 2/ Mısra 9, Kaside 2/ Mısra 12, Kaside 2/ Mısra 20, Kaside 2/ Mısra 23, Kaside 2/ Mısra 35, Kaside 2/ Mısra 40, Kaside 3/ Mısra 2, Kaside 3/ Mısra 6, Kaside 3/ Mısra 7, Kaside 4/ Mısra 4, Kaside 4/ Mısra 5, Kaside 4/ Mısra 13, Kaside 4/ Mısra 15, Kaside 4/ Mısra 18,Kaside 4/ Mısra 26, Kaside 4/ Mısra 28, Kaside 4/ Mısra 34, Kaside 4/ Mısra 40, Kaside 4/ Mısra 41, Kaside 4/ Mısra 44, Gazel 1/ Mısra 8, Gazel 1/ Mısra 10, Gazel 4/ Mısra 4, Gazel 4/ Mısra 5, Gazel 4/ Mısra 10, Gazel 7/ Mısra 2, Gazel 7/ Mısra 4, Gazel 7/ Mısra 6, Gazel 8/ Mısra 10, Gazel 11/ Mısra 8, Gazel 13/ Mısra 7, Gazel 14/ Mısra 4, Gazel 14/ Mısra 9, Gazel 17/ Mısra 3, Gazel 17/ Mısra 8, Gazel 18/ Mısra 6, Gazel 19/ Mısra 11, Gazel 21/ Mısra 5, Gazel 21/ Mısra 7, Gazel 21/ Mısra 14, Gazel 22/ Mısra 1, Gazel 22/ Mısra 3, Gazel 22/ Mısra 5, Gazel 22/ Mısra 6, Gazel 23/ Mısra 3, Gazel 23/ Mısra 4, Gazel 23/ Mısra 5, Gazel 24/ Mısra 11, Gazel 25/ Mısra 8, Gazel 27/ Mısra 6, Gazel 27/ Mısra 10, Gazel 28/ Mısra 10)

mādām ki -1- (Kaside 4/ Mısra 48)

meger -3- (Kaside 4/ Mısra 42, Gazel 1/ Mısra 10, Gazel 24/ Mısra 6)

u -13- (Kaside 2/ Mısra 11, Kaside 2/ Mısra 27, Kaside 2/ Mısra 44, Kaside 2/ Mısra 50, Kaside 4/ Mısra 18, Kaside 4/

Mısra 37, Gazel 2/ Mısra 7, Gazel 4/ Mısra 5, Gazel 5/ Mısra 7, Gazel 10/ Mısra 2, Gazel 13/ Mısra 7, Gazel 17/ Mısra 9, Gazel 20/ Mısra 10)

ü -8- (Kaside 2/ Mısra 27, Kaside 4/ Mısra 31, Gazel 9/ Mısra 7, Gazel 16/ Mısra 5, Gazel 17/ Mısra 6, Gazel 13/ Mısra 7, Gazel 23/ Mısra 2, Gazel 26/ Mısra 3)

ve -2- (Gazel 5/ Mısra 2, Gazel 5/ Mısra 5)

velī -1- (Gazel 1/ Mısra 7)

vü -8- (Kaside 2/ Mısra 46, Kaside 4/ Mısra 19, Kaside 4/ Mısra 20, Kaside 4/ Mısra 47, Gazel 4/ Mısra 6, Gazel 6/ Mısra 4, Gazel 8/ Mısra 4, Gazel 17/ Mısra 4)

zīrā -2- (Kaside 2/ Mısra 52, Gazel 10/ Mısra 6)

2.2.8. Ünlemler

Ünlemler, Korkmaz tarafından "Konuşanın korku, sevinç, acıma, şaşkınlık gibi her türlü duygu ve heyecanını etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya, seslenmeye, çağırmaya yarayan kelime veya kelimeler" (Korkmaz, 1992, s. 157) şeklinde tanımlamıştır. Bunun yanında şiirlerin yazıldığı dönemde isimlere getirilen Farsça eklerle de ünlem özelliği gösteren kelimeler mevcuttur. Bu bilgilerden hareketle, şiirlerde 11 farklı ünlem tespit edilmiştir. En sık kullanılan ünlem ey ünlemidir ve 24 kez tekrar edilmiştir.

āferin -2- (Gazel 21/ Mısra 7, Gazel 22/ Mısra 5)

āh -1- (Gazel 27/ Mısra 3)

Āṣaf-ṣıfatā -1- (Kaside 4/ Mısra 33)

dirīġā -1- (Gazel 1/ Mısra 8)

ey -24- (Kaside 2/ Mısra 15, Kaside 2/ Mısra 44, Kaside 3/ Mısra 1, Kaside 3/ Mısra 3, Kaside 3/ Mısra 5, Kaside 4/ Mısra 1, Kaside 4/ Mısra 8, Kaside 4/ Mısra 19, Gazel 1/ Mısra 1, Gazel 1/ Mısra 8, Gazel 3/ Mısra 1, Gazel 7/ Mısra 3, Gazel 7/ Mısra 5, Gazel 7/ Mısra 7, Gazel 9/ Mısra 5, Gazel 10/ Mısra 1, Gazel 10/ Mısra 10, Gazel 10/ Mısra 12, Gazel 16/ Mısra 3, Gazel 19/ Mısra 13, Gazel 20/ Mısra 1, Gazel 20/ Mısra 8, Gazel 23/ Mısra 1, Gazel 28/ Mısra 11)

merhaba -1- (Gazel 16/ Mısra 10)

şāhā -2- (Kaside 1/ Mısra 23, Kaside 2/ Mısra 35)

vay -1- (Gazel 7/ Mısra 5)

vey "ve ey" -1- (Kaside 4/ Mısra 20)

yā(I) -4- (Kaside 2/ Mısra 51, Gazel 4/ Mısra 5 Gazel 14/ Mısra 3, Gazel 22/ Mısra 2)

zihī -2- (Gazel 18/ Mısra 1, Gazel 28/ Mısra 1)

2.2.9. İkilemeler

İkilemeler anlatımı güçlendirmek amacıyla sık kullanılan söz kalıplarındandır. İkilemelerin diğer dillerde örneği olsa da Türkçede oldukça sık kullanılmaktadır. Korkmaz, ikilemeleri "Aynı, yakın ya da zıt anlamlı iki veya daha çok kelimenin bir tek kelime gibi anlam göstermek üzere yanyana gelmesi" (Korkmaz, 1992, s. 82) şeklinde tanımlamıştır. Vecihe Hatiboğlu ise *Türk Dilinde İkilemeler* adlı eserinde ikilemelerin oluşum şekillerinden ve yapılarından kapsamlı bir şekilde bahsetmiştir. İkilemelerin anlatım gücünü arttırmak, anlamı pekiştirmek ve zenginleştirmek için kullanıldığını belirten Hatiboğlu, eserinde Türkiye Türkçesinde kullanılan ikilemeler hakkında bilgiler vermiştir.(Hatiboğlu,1981) Bu tanımlamalar doğrultusunda, incelenen şiirlerde 42 adet ikileme tespit edilmiştir. Bu ikilemeler dört alt başlık altında toplanmıştır:

2.2.9.1. Aynı Sözcüğün Tekrarı İle Kurulan İkilemeler

Aynı sözcüğün tekrarı ile kurulan 2 adet ikileme tespit edilmiştir.

dürlü dürlü -1- (Gazel 21/ Mısra 12)

güle güle -1- (Gazel 10/ Mısra 11)

2.2.9.2. Zıt Anlamlı Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

Zıt anlamlı sözcüklerle kurulan *gice gündüz* ikilemesi 3 kez tekrar edilmiştir.
gice gündüz -3- (Kaside 2/ Mısra 15, Gazel 20/ Mısra 4, Gazel 26/ Mısra 7)

2.2.9.3. Yakın Anlamlı Sözcüklerle Kurulan İkilemeler

Yakın anlamlı sözcüklerle kurulan 1 adet ikileme tespit edilmiştir.
izi tozı -1- (Gazel 6/ Mısra 2)

2.2.9.4. Arapça veya Farsça Bağlaçlarla Kurulan İkilemeler

İncelenen metinlerde bu sınıflandırmaya dâhil edilen 38 adet ikileme tespit edilmiştir. Bunlardan en çok kullanılan lale vü reyhan 3 kez tekrar edilmiştir.

bāġ u bustān -1- (Gazel 7/ Mısra 1)

cefa vü cevr -1- (Gazel 14/ Mısra 4)

cevr ü cefā -1- (Gazel 2/ Mısra 10)

çerḫ ü felek ü encüm -1- (Kaside 4/ Mısra 24)

dem-be-dem -1- (Gazel 20/ Mısra 8)

derd ü gam -1- (Gazel 16/ Mısra 11)
derd ü hicr -1- (Gazel 1/ Mısra 3)
devlet ü ʿömr : saltanat ve ömür -1- (Kaside 2/ Mısra 51)
dil ü cān -2- (Kaside 2/ Mısra 36, Gazel 20/ Mısra 10)
dün ü gün -2- (Gazel 10/ Mısra 4, Gazel 11/ Mısra 14)
feryād u efġān -1- (Gazel 9/ Mısra 4)
gūv ü çevgān -1- (Gazel 7/ Mısra 4)
ḫaste vü maḳhūr -1- Kaside 4/ Mısra 38
ḫaṭ u ruḫ -2- (Gazel 10/ Mısra 3, Gazel 11/ Mısra 14)
ḫurşīd ü meh -1- (Gazel 23/ Mısra 6)
ḥüsn ü luṭf -1- (Gazel 10/ Mısra 9)
iḳbāl ü ẓafer -1- (Kaside 3/ Mısra 1)
ʿizz ü devlet -1- (Gazel 2/ Mısra 2)
kerem ü ʿadl -1- (Kaside 4/ Mısra 16)
lāle vü gül -1- (Gazel 21/ Mısra 4)
lāle vü reyḥān -1- (Gazel 10/ Mısra 4, Gazel 18/ Mısra 4, Gazel 19/ Mısra 12)
luṭf u kerem -1- (Kaside 2/ Mısra 21)
mey-i gülgūn u ḥab -1- (Gazel 26/ Mısra 5)
mihr ü māh -1- (Gazel 14/ Mısra 2)
mihr ü muḥabbet -1- (Gazel 2/ Mısra 10)
nāle vü efġān -1- (Gazel 19/ Mısra 8)
nāz u niʿmet -1- (Gazel 2/ Mısra 1)
niyāz u hasret -1- (Gazel 11/ Mısra 3)
saġ u sol -1- (Kaside 3/ Mısra 11)
ṣabr u ḳarār -1- (Gazel 1/ Mısra 3)
seyr ü sülūk -1- (Gazel 13/ Mısra 5)
suç u günāh -1- (Beyit 1/ Mısra 1)
ṣūret ü maʿnī -1- (Gazel 3/ Mısra 7
şāh u sipeh -1- (Gazel 24/ Mısra 4)
şām u seher -1- (Kaside 3/7)
tāʾir ü māşī -1- (Gazel 26/ Mısra 8)
tīr ü kemān -1- (Gazel 12/ Mısra 8)
zülf ü ḫāl -1- (Gazel 7/ Mısra 4)

2.2.10. Deyimler

Korkmaz, deyimleri tanımlarken "Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime öbeği" (Korkmaz, 1992, s. 43) şeklinde tanımlamıştır.

Deyimler bakımından zengin olan şiirlerde 68 adet deyim tespit edilmiştir. Burada en çok kullanılan *elümden ne gelür* deyimi ile "ne olur? ne çıkar?" anlamında kullanılan *n'ola* deyimi 6 kez tekrar edilmektedir. Tespit edilen deyimler aşağıda verilmiştir:

ʿadem ol - -1- (Kaside 4/ Mısra 41)
āh u fiġān kıl - -1- (Gazel 20/ Mısra 4)
āh eyle - -1- (Gazel 14/ Mısra 9)
āşikāra di - -1- (Gazel 10/ Mısra 7)
ʿaṭāya ġarḳ it - -1- (Kaside 1/ Mısra 32)

ayaġın öp - -1- (Gazel 2/ Mısra 1)

baş aç - -1- (Gazel 11/ Mısra 6)

baş çıkar - -1- (Gazel 16/ Mısra 9)

baş oyna - -1- (Gazel 4/ Mısra 9)

baş u cān oyna - -1- (Gazel 28/ Mısra 9)

başum semaya ir - -1- (Gazel 15/ Mısra 2)

bende kıl - -1- (Gazel 23/ Mısra 6)

büryān it - -1- (Kaside 4/ Mısra 9)

cānı fedā ḳıl - -1- (Gazel 10/ Mısra 5, Gazel 18/ Mısra 13)

cānuma ḳaṣd ḳıl - -1- (Kaside 1/ Mısra 11)

cefa yolın tut - -1- (Gazel 14/ Mısra 7)

cer eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 30)

cevr ü cefa vü sitem ḳıl - -1- (Gazel 27/ Mısra 3)

cevr it - -1- (Gazel 14/ Mısra 8)

cihān dar ol - -1- (Gazel 20/ Mısra 2)

dāra çek - -1- (Kaside 4/ Mısra 40)

dili uzun eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 31)

dut ki -1- (Gazel 27/6)

elümden ne gelür -6- (Gazel 5/ Mısra 1, Gazel 5/ Mısra 2, Gazel 5/ Mısra 4, Gazel 5/ Mısra 6, Gazel 5/ Mısra 8, Gazel 5/ Mısra 10)

emrüñe meʾmūr ol - -1- (Kaside 4/ Mısra 24)

eser eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 14)

fāyide virme - -1- (Kaside 2/ Mısra 41)

fikrine gel - -1- (Kaside 4/ Mısra 35)

ġam çek - -1- (Gazel 19/ Mısra 2)

ġam yime - -2- (Kaside 1/ Mısra 12, Gazel 24/ Mısra 11)

ġarḳ eyle - -1- (Gazel 22/ Mısra 7)

ġarḳ ol - -1- (Gazel 22/ Mısra 8)

göñ(ü)lünün hevāsı açıl - -1- (Gazel 2/ Mısra 3)

göñül pāre pāre ol - -1- (Gazel 11/ Mısra 8)

gözünden ḳanlu yaşlar ak - -1- (Gazel 19/ Mısra 3)

ḫaylī zamāndan beri -1- (Kaside 4/ Mısra 34)

hoş gör - -1- (Gazel 26/ Mısra 9)

hūnīn-ciger eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 38)

ʿıyş it - -1- Gazel 17/ Mısra 12

işigine yüz sür - -1- (Gazel 7/ Mısra 10)

iz(ine/ üñe) yüz(ümi) sür - -2- (Kaside 4/ Mısra 11, Gazel 2/ Mısra 2)

ḳamer eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 24)

ḳan aḳıt- -1- (Gazel 20/ Mısra 6)

ḳapuña yüzin sür - -1- (Kaside 2/ Mısra 43)

ḳapuñdan ḳavasın bacadan gir - -1- (Gazel 6/ Mısra 11)

kār olma - -1- (Gazel 1/ Mısra 12)

kendümi bil - -1- (Gazel 1/ Mısra 5)

ḳulaḳ tut - -1- (Gazel 17/ Mısra 9)

ḳul ol - -1- (Gazel 23/ Mısra 5)

külāhını semāya at - -1- (Kaside 1/ Mısra 4)

masḫara tut - -1- (Kaside 4/ Mısra 28)

maʿẕūr tut - -1- (Kaside 4/ Mısra 44)

nişan vir - -1- (Gazel 25/ Mısra 3)
n'ola -6- (Gazel 3/ Mısra 8, Gazel 4/ Mısra 13, Gazel 6/ Mısra 3, Gazel 16/ Mısra 6, Gazel 24/ Mısra 7, Gazel 25/ Mısra 6)
par par yan - -1- (Gazel 14/ Mısra 10)
rāḥat ol - -1- (Gazel 2/ Mısra 5, Gazel 20/ Mısra 1)
sefer eyle - yolculuk -1- (Kaside 2/ Mısra 50)
siper eyle - -1- (Kaside 2/ Mısra 10)
şöyle ki -1- (Kaside 1/ Mısra 34)
var ol - -1- (Kaside 4/ Mısra 32)
yār ol - -4- (Gazel 1/ Mısra 3, Gazel 1/ Mısra 4, Gazel 1/ Mısra 6)
yolından dönme - -1- (Gazel 5/ Mısra 5)
yol göster - -1- (Gazel 13/ Mısra 10)
yol vir - "müsaade etmek" -1- (Kaside 4/ Mısra 11)
yüz göster - -1- (Gazel 16/ Mısra 2)
yüz sür - -2- (Gazel 11/ Mısra 3, Gazel 15/ Mısra 1)
yüzümi işigüñe sür - -1- (Kaside 4/ Mısra 43)
zīr-i destüñ eyle - -1- (Kaside 1/ Mısra 25)

2.2.11. Atasözleri

Atasözleri, Korkmaz tarafından "Anonim karakter taşıyan, atalardan kaldığı kabul edilen ve toplumun yüzyıllar boyunca geçirdiği denemelerden, ortak düşünce, tutum ve davranışlarıyla dünya görüşünden oluşan, genel kural niteliğindeki kısa, özlü, kalıplaşmış söz" (Korkmaz, 1992, s. 15) şeklinde tanımlanmıştır. Buradan hareketle, şiirler incelendiğinde 1 tane atasözü tespit edilmiştir.

ḳazan çün doldı taşdı -1-(Gazel 25/ Mısra 8)

2.2.12. İlişki Sözleri (Kalıp Sözler)

Aksan, ilişki sözlerini "Sözvarlığı içinde yer alan bu ögeler, bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkiler sırasında kullanılması âdet olan birtakım sözlerdir." (Aksan, 2018, s. 42) şeklinde tanımlamıştır.

Hürriyet Gökdayı ise kalıp sözleri şu şekilde açıklamıştır: "Önceden belirli bir biçime girip hafızada öylece saklanan, söyleneceği sırada yeniden üretilmeyip olduğu gibi hatırlanarak, gerekiyorsa bazı ekleme ve/veya çıkarmalar yapılarak kullanılan, tek bir sözcükten, ardışık veya aralı sözcükler içeren sözcük öbeği ya da tümceden oluşabilen, belirli durumlarda söylenmesi toplumca benimsenmiş ve görece bir sıklığa sahip sözler olarak iletişimin kurulmasına, devamına veya sonlandırılmasına yardım eden ve kullanım yerleri çok sınırlı olan kalıplaşmış dil birimleridir." (Gökdayı, 2011, s.

71). Buradan hareketle incelenen şiirlerde 2 adet kalıp söz tespit edilmiştir.

gözi kūr ola -1- (Kaside 4/ Mısra 22)

yaşuñ uzun olsun -1- (Kaside 4/ Mısra 49)

2.2.13. Arapça ve Farsça Yapılı Tamlamalar

1 adet Arapça, 167 adet Farsça yapılı tamlama tespit edilmiştir. Kullanım sıklığı en fazla olan Farsça yapılı tamlama *serv-i ḫırāmān* tamlamasıdır.

2.2.13.1 Arapça Yapılı Tamlamalar

ʿ**āḳıbetü'l-emr** -1- (Kaside 4/ Mısra 37)

2.2.13.2. Farsça Yapılı Tamlamalar

Hâmidî'nin Türkçe şiirleri Farsça yapılı tamlamalar bakımından oldukça zengindir. Döneminin edebî dilinin ve özellikle de Farsça'nın da etkin olarak kullanıldığı bölgede doğup büyümesi ve eğitim almasının da etkisiyle bu bu zenginliğin göze çarptığı düşünülmektedir.

Şiirlerde tespit edilen Farsça yapılı tamlamalar aşağıda verilmiştir:

āb-ı çeşm -1- (Gazel 20/ Mısra 7)

āb-ı revān -1- (Gazel 4/ Mısra 4)

ʿ**ādet-i settārlıġ** -1- (Gazel 27/ Mısra 12)

āh-ı dil -1- (Gazel 26/ Mısra 3)

ʿ**aḳl-ı ma**ʿ**āş** -1- (Gazel 26/ Mısra 6)

ʿ**aḳs-i leb** -1- (Gazel 6/ Mısra 5)

ʿ**aḳs-i ruḫsār** -1- (Gazel 6/ Mısra 9)

Āṣaf-ı ŝānī -1- (Kaside 4/ Mısra 31)

ʿ**āşıḳ-ı bī-çāre** -2- (Gazel 14/ Mısra 3, Gazel 27/ Mısra 8)

ʿ**āşıḳ-ı mecnūn** -1- (Gazel 24/ Mısra 12)

āyet-i ḫūbī -1- (Gazel 6/ Mısra 4)

āyine-i ṣūret-i cān -1- (Gazel 13/ Mısra 1)

bāġ-ı cān -1- (Gazel 3/ Mısra 1)

bāġ-ı cinan - -1- (Kaside 2/ Mısra 2)

baḥr-ı kef -1- (Kaside 1/ Mısra 32)

bārān-ı raḥmet -1- (Gazel 2/ Mısra 4)

barḳ-ı āh -1- (Gazel 19/ Mısra 5)

belā-yı firkat -1- (Gazel 11/ Mısra 2)

bezm-i bāġ -1- (Gazel 17/ Mısra 3)

bülbül-i şūrīde -1- (Gazel 4/ Mısra 14)

cām-ı Cem -2- (Gazel 12/ Mısra 9, Gazel 22/ Mısra 10)

cām-ı cihān-nümā -2- (Kaside 1/ Mısra 22, Gazel 15/ Mısra 6)

cām-ı laʿ**l** -2- (Gazel 6/ Mısra 7, Gazel 15/ Mısra 5)

cām-ı zer -1- (Gazel 17/ Mısra 2)

cān-ı maḥzūn -1- (Gazel 6/ Mısra 12)

cennet-i kūy -1- (Gazel 1/ Mısra 1)
çāşnī-i şīre-i cān -1- (Gazel 12/ Mısra 6)
çemen-i cān -1- (Gazel 12/ Mısra 2)
çemen-i ḥüsn -1- (Gazel 10/ Mısra 3)
çerḫ-i aṭlas -1- (Kaside 1/ Mısra 25)
çeşme-i ḥayvān -2- (Gazel 4/ Mısra 6, Gazel 18/ Mısra 6)
çeşm-i bedān -1- (Kaside 4/ Mısra 50)
çeşm-i bed-i eyyām -1- (Kaside 4/ Mısra 37)
çeşm-i cān -1- (Gazel 6/ Mısra 2)
çeşm-i ebr -1- (Gazel 6/ Mısra 13)
çeşm-i kevākib -1- (Kaside 1/ Mısra 19)
dāne-i engūr -1- (Kaside 4/ Mısra 48)
dār-ı ġurūr -1- (Kaside 4/ Mısra 39)
derd-i dil -2- (Gazel 7/ Mısra 8)
derd-i hicr -2- (Gazel 11/ Mısra 9, Gazel 16/ Mısra 3)
derd-i ʿışḳ -2- (Gazel 18/ Mısra 2, Gazel 19/ Mısra 14)
devr-i zamān -2- (Kaside 2/ Mısra 21, Kaside 4/ Mısra 3)
devr-i Ādem -1- (Kaside 3/ Mısra 3)
dil-i vīrān -1- (Gazel 18/1)
ebr-i kef -1- (Kaside 1/ Mısra 33)
ehl-i dil -2- (Gazel 10/ Mısra 6, Gazel 12/ Mısra 3)
ehl-i hüner -1- (Kaside 2/ Mısra 40)
ehl-i ʿirfān -2- (Gazel 3/ Mısra 9, Gazel 12/ Mısra 10)
ehl-i kerem -1- (Gazel 27/ Mısra 12)
ehl-i naẓar -2- (Kaside 4/ Mısra 14, Gazel 13/ Mısra 3)
envāʿ-ı çerāġ -1- (Gazel 17/ Mısra 4)
envāʿ-ı saʿādet -1- (Kaside 4/ Mısra 49)
eyyām-ı ġam -1- (Gazel 11/ Mısra 7)
ez-ḳatl-i raḳīb -1- (Gazel 4/ Mısra 11)
felek-i sifle-nüvāz -1- (Kaside 2/ Mısra 39)
ġam-ı ʿışḳ -2- (Kaside 2/ Mısra 6, Gazel 4/ Mısra 11)
gevher-i yegāne -1- (Kaside 1/ Mısra 15)
ġonçe-i ḫandān -1- (Gazel 10/ Mısra 12)
gül-zār-ı cemāl -1- (Gazel 3/ Mısra 9, Gazel 21/ Mısra 9)
günbed-i gerdan -1- (Gazel 19/ Mısra 6)
güneh-i ʿışḳ -1- (Gazel 27/ Mısra 11)
ḫāk-i kūy -1- (Gazel 24/ Mısra 5)
ḫāk-i pāy -2- (Gazel 15/ Mısra 1, Gazel 24/ Mısra 2)
ḫāk-i rāh -1- (Kaside 1/ Mısra 19)
ḫāk-i reh -2- (Gazel 23/ Mısra 4, Gazel 24/ Mısra 9)
ḥāl-i ḫāl -1- (Gazel 18/ Mısra 3)
ḫāl-i ʿıẕār -1- (Gazel 24/ Mısra 7)
ḫāl-i ruḫ -1- (Gazel 4/ Mısra 5)
ḫarāc-ı ḥüsn -1- (Gazel 14/ Mısra 1)
ḫarmen-i cān -1- (Gazel 7/ Mısra 6)
ḫaṭṭ-ı ʿanber-bār -1- (Gazel 21/ Mısra 10)
hāven-i zer -1- (Kaside 1/ Mısra 20)
ḫayāl-i ḳad-i sīmīn-ber -1- (Gazel 20/

Mısra 7)

ḫayāl -i sünbül -1- (Gazel 18/ Mısra 9)

ḥayāt-ı cāvīd -1- (Gazel 15/ Mısra 3)

ḫayl-i ḫayāl -2- (Gazel 4/ Mısra 3, Gazel 10/ Mısra 5)

ḥazret-i Paşa -1- (Kaside 4/ Mısra 13)

hicr-i ruḫ -3- (Kaside 1/ Mısra 9, Gazel 14/ Mısra 9, Gazel 15/ Mısra 8)

hindū-yı ḫāl-i siyeh -1- (Gazel 23/ Mısra 7)

ḫurşīd-i cihān-gīr -1- (Kaside 2/ Mısra 33)

ḫurşīd-i çerh-pāye -1- (Kaside 1/ Mısra 18)

ḫurşīd-i iḳbāl -1- (Kaside 3/ Mısra 15)

ḫurşīd-i ṭalʿat -1- (Kaside 1/ Mısra 3)

ḫurşīd-i zamān -1- (Kaside 2/ Mısra 17)

ḥüsn-i ḫat -1- (Gazel 24/ Mısra 3)

ḫüsrev-i fīrūz -1- (Gazel 6/ Mısra 8)

ḫüsrev-i ġāzī -1- (Kaside 2/ Mısra 17)

ḫüsrev-i zamāne -1- (Kaside 1/ Mısra 15)

iksīr-i ġam -1- (Kaside 2/ Mısra 5)

ḳand-i leb -1- (Kaside 2/ Mısra 3)

kātib-i sır -1- (Gazel 24/ Mısra 12)

kemer-i kīn -1- (Kaside 4/ Mısra 29)

kenz-i maḫfī -1- (Gazel 10/ Mısra 8)

kesr-i eʿādī -1- (Kaside 2/ Mısra 29)

kevkebe-i ḥazret-i ḫünkār -1- (Gazel 8/ Mısra 10)

ḳubbe-i fīrūze-reng -1- (Gazel 6/ Mısra 8)

küşe-i çeşm -1- (Gazel 24/ Mısra 10)

laʿl-i Bedaḫşān -1- (Gazel 3/ Mısra 2)

laʿl-i cān-bahş -1- (Gazel 22/ Mısra 9)

laʿl-i leb -1- (Gazel 4/ Mısra 5)

leşker-i manṣūr -1- (Kaside 2/ Mısra 29)

mācerā-yı dil-i ḫūnḫār -1- (Gazel 5/ Mısra 4)

māh-ı nev -1- (Gazel 26/ Mısra 2)

māh-ı tābān -2- (Gazel 7/ Mısra 6, Gazel 9/ Mısra 10)

māh-ı vefā-dār -1- (Gazel 8/ Mısra 1)

maẓhar-ı ṣūret-i zibā-yı fülān -1- (Gazel 13/ Mısra 8)

Mehdī-i zamān -1- (Gazel 13/ Mısra 10)

merdüm-i çeşm -1- (Gazel 20/ Mısra 5)

mesned-i iḳbāl -1- (Kaside 4/ Mısra 23)

meydān-ı ʿışḳ -1- (Gazel 7/ Mısra 3)

mey-i laʿl-i leb -1- (Kaside 4/ Mısra 7)

mihr-i nigār -1- (Gazel 1/ Mısra 10)

mihr-i ruḫ -1- (Gazel 28/ Mısra 1)

murġ-ı dest-āmūz -1- (Gazel 6/ Mısra 12)

murġ-ı dil -1- (Gazel 12/ Mısra 7)

naḫl-i ḳad -2- (Kaside 2/ Mısra 32, Gazel 21/ Mısra 1)

naḳş-ı ruḫ-ı dil-dār -1- (Gazel 13/ Mısra 2)

naḳş-ı süm-i semend -1- (Kaside 1/ Mısra 21)

nāle-i dilsūz -1- (Gazel 6/ Mısra 14)

naẓar-ı ḳahr -1- (Kaside 2/ Mısra 25)
naẓar-ı mihr -1- (Kaside 2/ Mısra 23)
nergis-i mest -1- (Kaside 4/ Mısra 1)
niḳāb-ı rūy-ı gül-gūn -1- (Beyit 2/ Mısra 1)
nūr-ı Ḥaḳ -1- (Gazel 18/ Mısra 8)
nücūm-ı felekī -1- (Gazel 8/ Mısra 8)
paşa-yı felek-ḳadr -1- (Kaside 4/ Mısra 15)
peyk-i āh -1- (Kaside 1/ Mısra 10)
pīr-i muġan -1- (Gazel 12/ Mısra 10)
rāḥat-ı cān -1- (Gazel 20/ Mısra 1)
ravża-i rıżvān -1- (Gazel 4/ Mısra 8)
rind-i bī-nevā -1- (Kaside 1/ Mısra 30)
ṣaḥbā-yı müdām -1- (Gazel 17/ Mısra 5)
ṣaḥn-ı çemen -1- (Gazel 17/ Mısra 7)
sancaḳ-ı devlet -1- (Gazel 3/ Mısra 5)
sancaḳ-ı sulṭān -1- (Kaside 3/ Mısra 7)
ṣanem-i gül-ʿızār -1- (Gazel 11/ Mısra 1)
sāye-i hümā -1- (Kaside 1/ Mısra 14)
seg-i kūy -2- (Kaside 2/17, Gazel 11/2)
ser-i kūy -1- (Gazel 14/ Mısra 5)
serv-i gül-endām -1- (Gazel 23/ Mısra 3)
serv-i ḫırāmān -5- (Gazel 3/ Mısra 1, Gazel 7/ Mısra 2, Gazel 9/ Mısra 1, Gazel 10/ Mısra 1, Gazel 22/ Mısra 5)
serv-i revān -3- (Gazel 4/ Mısra 2, Gazel 12/ Mısra 2, Gazel 20/ Mısra 8)
serv-i sehi -1- (Gazel 23/ Mısra 1)
sırr-ı dehen -1- (Gazel 10/ Mısra 7)
sīb-i sīmīn -1- (Gazel 21/ Mısra 8)
sulṭān-ı selāṭīn-i zamān -1- (Kaside 2/ Mısra 19)
sūz-ı ciger -1- (Gazel 26/ Mısra 3)
sünbül-i zülf -2- (Gazel 20/ Mısra 3, Beyit 2/ Mısra 1)
şāh-ı cihān -1- (Kaside 2/ Mısra 17)
şāh-ı cihān-gir -1- (Gazel 17/ Mısra 13)
şāh-ı ḫūbān -1- (Gazel 3/ Mısra 6, Gazel 19/ Mısra 10)
şāh-ı kevākib -1- (Kaside 2/ Mısra 49)
şāh-ı mehliḳā -1- (Kaside 1/ Mısra 28, Gazel 15/ Mısra 10)
şāh-ı ruh -1- (Gazel 24/ Mısra 3)
şarāb-ı nāb -1- (Gazel 2/ Mısra 7)
şeh-i ṣāḥib-ḳırān -1- (Kaside 3/ Mısra 5)
şemʿ-i ruḫ -1- (Kaside 2/ Mısra 12)
şeref -3- (Kaside 2/ Mısra 24, Gazel 15/ Mısra 2, Gazel 24/ Mısra 2)
ṭabaḳ-ı nūr -1- (Kaside 4/ Mısra 6)
taḫt-ı vezāret -1- (Kaside 4/ Mısra 21)
tāḳ-ı müşgīn -1- (Gazel 21/ Mısra 4)
ṭalʿat-ı pür-nūr -1- (Kaside 4/ Mısra 42)
terbiyet-i ḥüsn-i bütān -1- (Gazel 13/ Mısra 6)
tīr-i gamze -1- (Kaside 1/ Mısra 7)
ümmīd-i viṣāl -1- (Kaside 4/ Mısra 41)
vech-i şebeh -1- (Gazel 24/ Mısra 8)
żaʿf-ı ḥāl -1- (Gazel 8/ Mısra 3)

3. BÖLÜM

HÂMİDÎ'NİN TÜRKÇE ŞİİRLERİNİN BAĞLAMLI DİZİNİ

3.1. Bağlamlı Dizin

A-a

a (I): *O, üçüncü teklik şahıs zamiri.*

a1: *O, Hâmidî.*

1. "Bülbül gibi medḥüñ dir iken bu felek **anı** / Hicrüñde niçün gül gibi ḫūnīn-ciger eyler" *(Kaside 2, Mısra 37).*
2. "Maḳṣūdı **anuñ** yüzüñi görmek durur ancaḳ / Aza vü çoḳa dimeyesin kim naẓar eyler" *(Kaside 2, Mısra 45).*
3. "Ḳapuñdan **aña** ger bir avuc ṭopraḳ irerse / Ṭopraḳı alup şevḳ ile kühl-i başar eyler" *(Kaside 2, Mısra 47).*
4. "Bu maʿnī **anuñ** fikrine gelmezdi ki bir gün / Nā-gāh bu devlet ḳapusından ola mehcūr" *(Kaside 4, Mısra 35).*
5. "Hicr elinden çün teni terk itdüñ ey cān vay aña / Ḫarmen-i cān **andadur** kim māh-ı tābān andadur" (Gazel 7, Mısra 6).
6. "Hicr elinden çün teni terk itdüñ ey cān vay aña / Ḫarmen-i cān andadur kim māh-ı tābān **andadur**" (Gazel 7, Mısra 6).
7. "Ḥāmidī sevdi seni cevr ile öldürme **anı** / ʿAfv ḳıl luṭfuñ ile işbu ġarībüñ günehi" *(Gazel 23, Mısra 9).*

a2: *O, Veziriazam Mehmet Paşa.*

1. "Tañrıdan **aña** raḥmet inüpdür bu cihānda / Kim işigi cennet durur u ḳullarıdur ḥūr" *(Kaside 4, Mısra 17).*

a3: *O, belirsiz kişi.*

1. "Her kim kemer-i kīnüñi bağlar ise Behrām / Ḳaṣṣāb gibi vurur **anuñ** biline sāṭūr" *(Kaside 4, Mısra 30).*

a4: *O, sevgili.*

1. “Ger nigār itsün alı ḳanumdan **andan** dönmezem / Dimesünler kim meger mihr-i nigār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 9).*
2. “Nāz ile her ḳanda ki ol serv-i ḫırāmānum gider / Men eger gitmezsem **anuñla** bile cānum gider” *(Gazel 9, Mısra 2).*

a_5: *O, Mustafa.*

1. “Sancaḳ-ı devlet gibidür ḳaddi ol meh-çihrenüñ / Ol sebebden dirler **aña** şāh-ı ḫūbān Muṣṭafā” *(Gazel 3, Mısra 6).*

a_6: *O, rakip.*

1. “Baña cevr itdi cefā yolın tutup gitti raḳīb / Baña n’itdiyse **aña** daḫı gele Allahdan” *(Gazel 14, Mısra 8).*

a_7: *O, Memi.*

1. “Ol güzel kim dirler **aña** serv-ḳad oğlı Memi / Bursa ʿda yā Rab bizümle bir zaman yār ola mı” *(Gazel 22, Mısra 1).*

a (II): *O, işaret zamiri.*

a_1: *O, Hâmidî’nin teni, bedeni.*

1. “Hicr elinden çün teni terk itdüñ ey cān vay **aña** / Ḫarmen-i cān andadur kim māh-ı tābān andadur” *(Gazel 7, Mısra 5).*

a_2: *O, ayrılık.*

1. “Ey ki dirsin hicrde derd-i dilüñ eksildi mi / Eksilür mi derd-i dil hergiz çü dermān **andadur**” *(Gazel 7, Mısra 8).*

a_3: *O, ağızdaki sır.*

1. “Āşikāra dimezüz kimseye sırr-ı dehenüñ / Kenz-i maḫfīdür **anı** biz daḫı pinhān severüz” *(Gazel 10, Mısra 8).*

a_4: *O, sevgilinin yanağı.*

1. “Ruḫları āyinedür ehl-i dile rūşen imiş / **Anda** ay ile günüñ nūrı ʿıyāndur bilürem” *(Gazel 12, Mısra 4).*

a_5: *O, sevgilinin yüzü.*

1. “Ay yüzüñ āyine-i ṣūret-i cāndur bilürem / Anda naḳş-ı ruḫ-ı dil-dār ʿıyāndur bilürem” *(Gazel 13, Mısra 2).*

a_6: *O, Hâmidî’nin üzüntüsü.*

1. "Derd ü ġamı ki Ḥāmidī'nüñ niʿmeti durur / Şükr eylerem ki **anı** virüpdür Ḫudā bize" *(Gazel 16, Mısra 12).*

a7: *O, sevgilinin yanağındaki ben.*

1. "Ne saʿādetlüyimiş hindū-yı ḫāl-i siyehüñ / Ki gül üstinde durur dāyim **anuñ** ḫāb-gehi" *(Gazel 23, Mısra 8).*
2. "Şebehe ḫāl-i ʿıẕāruñ n ʿola beñzettüm ise / Çün muʿayyendür **anuñ** ḥüsnde vech-i şebehi" *(Gazel 24, Mısra 8).*

āb-ı çeşm: *Gözyaşı.*

1. "**Āb-ı çeşm**ümde ḫayāl-i ḳad-i sīmīn-berüñi / İsterem dem-be-dem ey serv-i revān sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 7).*

āb-ı revān: *Akarsu.*

1. "Gözde ḳonsa ne ʿaceb ḫayl-i ḫayāli ḫaṭınuñ / Ḫanda kim **āb-ı revān** olsa çeri anda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 4).*

ʿadem: *Yokluk.*

1. "Çün cānumuz ʿ**adem** ṭarafından çıḳardı baş / ʿIşḳuñ senüñ o demde didi merḥabā bize" *(Gazel 16, Mısra 9).*

   ʿadem ol-: *Yok olmak, ölmek.*

   1. "Ümmīd-i viṣālüñ ḳomadı kim ʿ**adem ol**sam / Tā bir daḫı görsem meger ol ṭalʿat-ı pür-nūr" *(Kaside 4, Mısra 41).*

ʿādet-i settārlık: *Ayıpları örtme âdeti.*

1. "Dut ki men ḫod güneh-i ʿışḳuñı fāş eylemişem / Ḳanı ehl-i keremüñ ʿ**ādet-i settārlıġı**" *(Gazel 27, Mısra 12).*

ʿadl: *Adalet.*

1. "Ey fażl ile vü ʿ**adl** ile her mülkde maʿrūf / Vey cūd ile vü beẕl ile şehrde meşhūr" *(Kaside 4, Mısra 19).*
2. "Ẓulm ehlini şu resme zebūn eyledi ʿ**adlüñ**/ Kim masḫara tutar ṭoġanı yazıda ʿuṣfūr" *(Kaside 4, Mısra 27).*

āfāḳ: *Göğün yerle birleşmiş gibi göründüğü kısımlar, ufuklar.*

1. “Ebr-i kefüñ hemīşe tā ḥaşr fāyıż olsun / Şöyle ki tāze tutsun **āfāḳı** aydan aya” *(Kaside 1, Mısra 34).*

āferīn: *Takdir ve övgü sözü.*

1. “**Āferīn** ol naḫl-bendüñ destine kim luṭf ile / Ol bilūrīn servüñ üzre sīb-i sīmīn bağladı” *(Gazel 21, Mısra 7).*
2. “**Āferīn** serv-i ḫırāmānına kim yüz nāz ile / Her ṭaraf kim salınursa ʿāşıḳ eyler ʿālemi” *(Gazel 22, Mısra 5).*

ʿafv ḳıl-: *Affetmek, bağışlamak.*

1. “Ḥāmidī sevdi seni cevr ile öldürme anı / ʿ**Afv ḳıl** luṭfuñ ile işbu ġarībüñ günehi” *(Gazel 23, Mısra 10).*
2. “Ger ʿ**afv ḳılsa** luṭf ile suç u günāhumız / Çoḳ yaşasun saʿādet ile pādişāhumız” *(Beyit 1, Mısra 1).*

ağız: *Ağız.*

1. “Sāġarı ʿaḳs-i lebinden laʿl ü yāḳūt eyleyen / Ol şeker **ağızlu** incü dişlü hem kedüzidür” *(Gazel 6, Mısra 6).*

ağla-: *Üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık vb.nin etkisiyle gözyaşı dökmek.*

1. “Yār gitdi dirler ü men **ağlaram** ṭañlar raḳīb / Ağladuğum derd ile budur ki dermānum gider” *(Gazel 9, Mısra 7).*
2. “Yār gitdi dirler ü men ağlaram ṭañlar raḳīb / **Ağla**duğum derd ile budur ki dermānum gider” *(Gazel 9, Mısra 8).*
3. “Çü ġamdan doldı göñlüm **ağlaram** zār / Meseldür kim ḳazan çün doldı ṭaşdı” *(Gazel 25, Mısra 7).*

āh$_1$: *Ah ünlemi.*

1. “Ḳılmazam cevr ü cefā vü sitem ayruḳ didi **āh**/ Kimden ögrendi yine bunça cefā–kārlığı” *(Gazel 27, Mısra 3).*

āh$_2$: *Feryat, inilti.*

1. **“Āh** kim hicr-i ruḫuñdan her ḳaçan āh eylerem / Tutuşur gün ḫarmeni par par yanar ol āhdan” *(Gazel 14, Mısra 9).*

2. "Āh kim hicr-i ruḫuñdan her ḳaçan āh eylerem / Tutuşur gün ḫarmeni par par yanar ol **āhdan**" *(Gazel 14, Mısra 10).*
3. "Tā gün yüzüñden ıraḳ itdi beni sitārem / **Āhum** ḫadengi irdi hicr-i ruḫuñdan aya" *(Gazel 15, Mısra 8).*
4. "Bī-çāre Ḥāmidī'nün **āhı** Sühāya irdi / Kim bildürür bu ḥāli ol şāh-ı meh-liḳāya" *(Gazel 15, Mısra 9).*
5. **"Āhumla** sirişküm seni ister gice gündüz / Dāyim seni ʿışḳ ile sever tāʾir ü māşī" *(Gazel 26, Mısra 7).*

āh eyle-: *Ah etmek.*

1. "Āh kim hicr-i ruḫuñdan her ḳaçan āh eylerem / Tutuşur gün ḫarmeni par par yanar ol āhdan" *(Gazel 14, Mısra 9).*

āh u fiġān ḳıl-: *Ağlamak, inlemek, feryat etmek, sızlanmak.*

1. "Sünbül-i zülfüñ ile gül yüzüñi yād iderem / Gice gündüz **ḳıluram āh u fiġān** sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 4).*

āh-ı dil: *Gönül ahı.*

1. "**Āh-ı dil** ü sūz-ı cigeri terk idemez cān / Ger ḫod kesesin şemʿ gibi tīg ile başı" *(Gazel 26, Mısra 3).*

aḥvāl: *Durumlar, hâller, vaziyetler.*

1. "Men itmezem şikāyet hicr-i ruḫuñdan ammā / Her gice peyk-i āhum **aḥvālümi** dir aya" *(Kaside 1, Mısra 10).*

ʿāḳıbet: *Nihayet, son.*

1. "Çün ʿ**āḳıbet** bu resm ile bī-gānelik ḳılur / Niçün ḳılurdu kendüzini āşinā bize" *(Gazel 16, Mısra 7).*

ʿāḳıbetü'l-emr: *Neticede, işin sonunda, nihayet.*

1. "Çeşm-i bed-i eyyām u ḳażā ʿ**āḳıbetü'l-emr** / Ḳapudan ıraḳ itdi beni ḫaste vü maḳhūr" *(Kaside 4, Mısra 37).*

ʿaḳl-ı maʿāş: *Yeme içme aklı, dünyada geçim işini düşünen akıl.*

1. "Zāhid mey-i gül-gūn u ḥab ile dirilimez / Ḥaḳ her kişiye virmedi bu ʿaḳl-ı maʿāşı" *(Gazel 26, Mısra 6).*

ʿaḳs: *Yansıma.*

1. "Merdümi ġarḳ eyledi çeşmümde ʿ**aḳsi** ḳaşlaruñ / Ġarḳ olur deñizde merdüm çünki devrülse gemi" *(Gazel 22, Mısra 7).*

   ʿaḳs-i leb: *Dudak yansıması.*

   1. "Sāġarı ʿ**aḳs-i lebinden** laʿl ü yāḳūt eyleyen / Ol şeker ağızlu incü dişlü hem kedüzidür" *(Gazel 6, Mısra 5).*

   ʿaks-i ruḫsār: *Sevgilinin yüzünün yansıması, görüntüsü.*

   1. "**ʿAks-i ruḫsāruñ** çerāġı göñlümi rūşen tutar / Dāyimā şemʿuñ işi meclisde cān efrūzıdur" *(Gazel 6, Mısra 9).*

al: *Kırmızı.*

1. "Ger nigār itsün **alı** ḳanumdan andan dönmezem / Dimesünler kim meger mihr-i nigār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 9).*

al-ı: *Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak.*

2. "Ḳapuñdan aña ger bir avuc ṭopraḳ irerse / Ṭopraḳı **alup** şevḳ ile kühl-i başar eyler" *(Kaside 2, Mısra 48).*
3. "Eflākde medḥüñi oḳur şevḳ ile Zühre / Her ṣubḥ kim **ala** eline çeng ile ṭanbūr" *(Kaside 4, Mısra 26).*
4. "Ol kim **alur** dil ü ṣabr u ḫıredi ġāret ider / Maẓhar-ı ṣūret-i zibā-yı fülāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 7).*
5. "Ḳaçan ol serv ḳamer yüzlü çıḳar ḫar-gāhdan / Luṭf ile **alur** ḫarāc-ı ḥüsn mihr ü māhdan" *(Gazel 14, Mısra 2).*

al-2: *Bürümek, sarmak, kaplamak.*

1. "Yüzini görmeyince ġam ẓulmeti dükenmez / Ḫurşīd eger görünmez **alur** cihānı sāye" *(Kaside 1, Mısra 6).*

al-3: *Ele geçirmek, fethetmek.*

1. "Pādişāhuñ himmetiyle ey şeh-i ṣāḥib-ḳırān / Sen **alursın** ḳanda kim vardur cihānda ḳalʿalar" *(Kaside 3, Mısra 6).*

ʿālem1: *Yerde ve gökte yaratılmış olan şeylerin bütünü, kâinat, evren.*

1. "**ʿĀlemde** kime kim naẓar-ı mihr ile baḳsa / Yüzüni şeref mesnedi üzre ḳamer eyler" *(Kaside 2, Mısra 23).*

2. "Ḥüsn ü luṭfın severüz ol ṣanemüñ ʿ**ālemde** / Ey raḳīb ṣanma ki biz sen gibi oğlan severüz" *(Gazel 10, Mısra 9).*
3. "Cemşīd eger göreydi ʿ**ālemde** cām-ı laʿlüñ / ʿÖmrinde baḳmaz idi cām-ı cihān-nümāya" *(Gazel 15, Mısra 5).*

ʿālem2: *Herkes, insanlar.*

1. "Āferīn serv-i ḫırāmānına kim yüz nāz ile / Her ṭaraf kim salınursa ʿāşıḳ eyler ʿ**ālemi**" *(Gazel 22, Mısra 6).*

Allah: *Allah.*

1. "Baña cevr itdi cefā yolın tutup gitti raḳīb / Baña n'itdiyse aña daḫı gele **Allahdan**" *(Gazel 14, Mısra 8).*

alṭun: *Altın.*

1. "Ḫurşīdi zīr-i destüñ eyledi çerḫ-i aṭlas / Tā devletüñ dayansun **alṭunlu** müttekāya" *(Kaside 1, Mısra 26).*

āmir ol-: *Amir olmak.*

1. "Çün mesned-i iḳbālde ẕātuñ **ola āmir** / Çerḫ ü felek ü encüm ola emrüñe meʾmūr" *(Kaside 4, Mısra 23).*

ammā: *Ancak, ama.*

1. "Men itmezem şikāyet hicr-i ruḫuñdan **ammā** / Her gice peyk-i āhum aḥvālümi dir aya" *(Kaside 1, Mısra 9).*

ançа: *O kadar, onca, çok.*

1. "Ki **ança** yaz ola bu dünyāda ki biz olmayalım / Ḥāliyā ʿıyş idelüm lāle gibi sāġar- ile" *(Gazel 17, Mısra 11).*
2. "Ger beni öldüresin ḳapuñı terk eyleyemem / **Ança** āzār ola kim olmaya bī-zārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 10).*

ancaḳ: *Yalnızca, sadece.*

1. "Maḳṣūdı anuñ yüzüñi görmek durur **ancaḳ** / Aza vü çoḳa dimeyesin kim naẓar eyler" *(Kaside 2, Mısra 45).*

2. "Devlet virici destüñi öpmek diler **ancaḳ** / Ümmīd ki düstūr vire luṭf ile destūr" *(Kaside 4, Mısra 45).*

anda: *Orada.*

1. "Gözde ḳonsa ne ʿaceb ẖayl-i ẖayāli ẖaṭınuñ / H̱anda kim āb-ı revān olsa çeri **anda** ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 4).*
2. "Ol perī-ruẖ ḳandayise bāġ u bustān **andadur** / Andadur cennet kim ol serv-i ẖırāmān andadur" *(Gazel 7, Mısra 1).*
3. "Ol perī-ruẖ ḳandayise bāġ u bustān andadur / **Andadur** cennet kim ol serv-i ẖırāmān andadur" *(Gazel 7, Mısra 2).*
4. "Ol perī-ruẖ ḳandayise bāġ u bustān andadur / Andadur cennet kim ol serv-i ẖırāmān **andadur**" *(Gazel 7, Mısra 2).*
5. "İster iseñ ey göñül meydān-ı ʿışḳa girmege / Zülf ü ẖālin gözlegil kim gū vü çevgān **andadur**" *(Gazel 7, Mısra 4).*
6. "Ol cefācıdan şikāyet ger idersin Ḥāmidī / Devletüñ işigine yüz sür ki sulṭān **andadur**" *(Gazel 7, Mısra 10).*

andan ötrü: *Ondan dolayı.*

1. "**Andan ötrü** severem ẕevḳ ile şīrīn lebini / Ki lebi çāşnī-i şīre-i cāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 6).*

anuñ içün: *Onun için, o sebeple.*

1. "**Anuñ içün** cān u dilden severüz ol māhı kim / Sünbüli dil mūnisidür lebleri cān hem-demi" *(Gazel 22, Mısra 4).*

ārām it-: *Dinlenmek.*

1. "Bu ki **ārām idemez** seyr ü sülūkinde felek / Ġarażı terbiyet-i ḥüsn-i bütāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 5).*

ārām-geh: *Dinlenilecek yer.*

1. "H̱āk-i küyüñde göñül itüñ ile şöyle ṣanur / Ki meger ḥūr ile cennetdedür **ārām-gehi**" *(Gazel 24, Mısra 6).*

ardınca: *Arkasından, arkası sıra, peşinden.*

1. “Bu nücūm-ı felekī maḥmili **ardınca** gice / Her biri çeng gibi inleyiben zār gider” *(Gazel 8, Mısra 7).*

Āṣaf: *Hazreti Süleyman'ın veziri Âsaf bin Berhiyâ.*

1. “Sen Āṣaf-ı s̱ānīsin ü devletlü ḳapuñda / **Āṣaf** gibi yüz var ola her gün saña müzdūr” *(Kaside 4, Mısra 32).*

Āṣaf-ı s̱ānī: *İkinci Asaf.*

1. “Sen **Āṣaf-ı s̱ānīsin** ü devletlü ḳapuñda / Āṣaf gibi yüz var ola her gün saña müzdūr” *(Kaside 4, Mısra 31).*

Āṣaf-ṣıfatā: *Ey Âsaf'a benzeyen.*

1. “**Āṣaf-ṣıfatā** Ḥāmidī-i sūḫte-ḫāṭır / Kim ḫaylī zamāndan beri meddāḥ ḳuluñdur” *(Kaside 4, Mısra 33).*

ʿāşıḳ: *Âşık, seven kişi.*

1. “Ṣūret ü maʿnīde çün ol dil-rübā maḥbūbdur / ʿ**Āşıḳa** n'ola ḳılursa luṭf u iḥsān Muṣṭafā” *(Gazel 3, Mısra 8).*
2. “ʿ**Āşıḳam** ʿāşıḳ u benden eger incinür ise / Şehrden ḳava beni yār elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 7).*
3. “ʿĀşıḳam ʿ**āşıḳ** u benden eger incinür ise / Şehrden ḳava beni yār elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 7).*
4. “ʿ**Āşıḳuñ** ʿıydi ḳamer devrinde yāruñ yüzidür / Çeşm-i cānuñ sürmesi dil-dāruñ izi tozıdur” *(Gazel 6, Mısra 1).*
5. “ʿ**Āşıḳam** serv-i gül-endāmuña kim ʿişve ile / Her ṭaraf kim yürise ṭūbī olur ḫāk-i rehi” *(Gazel 23, Mısra 3).*
6. “Sünbül-i zülfüñ niḳāb-ı rūy-ı gül-gūn eyleme / ʿ**Āşıkuñ** gōñlini her dem hicrden ḫūn eyleme” *(Beyit 2, Mısra 2).*

ʿāşıḳ eyle-: *Âşık olmasını sağlamak, âşık etmek.*

1. “Āferīn serv-i ḫırāmānına kim yüz nāz ile / Her ṭaraf kim salınursa ʿ**āşıḳ eyler** ʿālemi” *(Gazel 22, Mısra 6).*

ʿāşıḳ-ı bī-çāre: *Çaresiz aşık.*

1. “Yā Rab ol dilber ne gördi ʿ**āşıḳ-ı bī-çāreden** / Kim cefā vü cevrini terk eyledi nā-gāhdan” *(Gazel 14, Mısra 3).*
2. “Pīş-keş ḳıldı dehānına göñül ẕerrece cān / Neylesün ʿ**āşıḳ-ı bī-çāre** budur varlığı” *(Gazel 27, Mısra 8).*

<u>ʿ**āşıḳ-ı mecnūn:**</u> *Sevdadan ötürü kendini kaybetmiş âşık.*

1. "Ḥāmidī gerçi günāhuñ çoḳ ise ġam yime kim / Yazımaz kātib-i sır ʿ**āşıḳ-ı mecnūn** günehi" *(Gazel 24, Mısra 12).*

<u>**āşikāra di-:**</u> *Açıktan söylemek.*

1. "**Āşikāra dimezüz** kimseye sırr-ı dehenüñ / Kenz-i maḫfīdür anı biz daḫı pinhān severüz" *(Gazel 10, Mısra 7).*

<u>**āşinā ḳıl-:**</u> *Tanıdık, bildik eylemek.*

1. "Çün ʿāḳıbet bu resm ile bī-gānelik ḳılur / Niçün **ḳılurdu** kendüzini **āşinā** bize" *(Gazel 16, Mısra 8).*

<u>**aṣlā:**</u> *Hiç, hiçbir vakit.*

1. "Ben ḳaçan görsem seni kendümi **aṣlā** bilmezem / Baḫt yār olmadıġıyçün iḫtiyār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 5).*

<u>**at-:**</u> *Bir şeyi bir hedefe veya bir tarafa doğru fırlatma.*

1. "Her *tīr* kim ol ġamze benüm göñlüme **atar** / Bī-çāre göñül ḳarşuda sīnem siper eyler" *(Kaside 2, Mısra 9).*
2. "Tutam *oḳ* gibi beni ḫāk-i rehe **atar** iseñ / Kūşe-i çeşmüñ ile ḥālüme baḳ gāh gehī" *(Gazel 24, Mısra 9).*

<u>ʿ**aṭāya ġark it-:**</u> *Hediyeye boğmak.*

1. "Tā yeñi ay gemisi yürür bu deñiz üzre / Baḥr-ı kefüñ cihānı tā **ġarḳ id**er ʿ**aṭāya**" *(Kaside 1, Mısra 32).*

<u>**āvāze:**</u> *Ses; ün, şöhret.*

1. "Ol ḫüsrev-i zamāne ol gevher-i yegāne / Kim Rūmdan irişdi **āvāzesi** Ḫıṭāya" *(Kaside 1, Mısra 16).*

<u>ʿ**avn u meded um-:**</u> *Yardım ve destek beklemek.*

1. "Ḥāmidī sensüz ġamuñ deñizine düşmiş yüzer / El-ġıyās urur umar ʿavn u meded sen şāhdan" *(Gazel 14, Mısra 12).*

<u>**avuc:**</u> *Elin parmak uçlarıyla bilek arasındaki iç bölümü.*

1. "Ḳapuñdan aña ger bir **avuc** ṭopraḳ irerse / Ṭopraḳı alup şevḳ ile kühl-i başar eyler" *(Kaside 2, Mısra 47).*

<u>**ay1:**</u> *Ay gibi parlak.*

1. "**Ay** yüzüñ āyine-i ṣūret-i cāndur bilürem / Anda naḳş-ı ruẖ-ı dil-dār ʿıyāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 1).*

<u>**ay2:**</u> *Dünya'nın uydusu olan gök cismi, kamer, mah, meh.*

1. "Ol gül ki beñzedürler ḥüsn ile yüzin **aya** / Gün yüzi muṣḥafından ḳadr iledür bir āye" *(Kaside 1, Mısra 1).*
2. "Tā **aya** nisbet itdüm ẖurşīd-i ṭalʿatını / Atdı külāhını ay bu şādīden semāya" *(Kaside 1, Mısra 3).*
3. "Tā aya nisbet itdüm ẖurşīd-i ṭalʿatını / Atdı külāhını **ay** bu şādīden semāya" *(Kaside 1, Mısra 4).*
4. "Men itmezem şikāyet hicr-i ruẖuñdan ammā / Her gice peyk-i āhum aḥvālümi dir **aya**" *(Kaside 1, Mısra 10).*
5. "Ay ile gün bilürler kim Ḥāmidī-i miskīn / Dāyim duʿālar eyler sen şāh-ı meh-liḳāya" *(Kaside 1, Mısra 27).*
6. "Bu devr-i zamān içre güzeller begi sensin / Kim **ay** gibi şehrdesin ḥüsn ile meşhūr" *(Kaside 4, Mısra 4).*
7. "Ruẖları āyinedür ehl-i dile rūşen imiş / Anda **ay** ile günüñ nūrı ʿıyāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 4).*
8. "Tā gün yüzüñden ıraḳ itdi beni sitārem / Āhum ẖadengi irdi hicr-i ruẖuñdan **aya**" *(Gazel 15, Mısra 8).*
9. "Ol ki ḥüsn ile durur ẖūblaruñ pādişehi / Ḫāk-i pāyı şerefinden durur **ayuñ** külehi" *(Gazel 24, Mısra 2).*

<u>**ayak:**</u> *Ayak.*

1. "Zihī mihr-i ruẖuñ göñlüm sirācı / **Ayaġ**uñ ṭopraḳı ẖurşīd tācı" *(Gazel 28, Mısra 2).*

   <u>**ayaġın öp-:**</u> *Ayağını öpmek; bağışlanmak için yalvarmak.*

   1. "Ol mehüñ **ayaġın öpmek** nāz u niʿmetdür baña / Yüzümi izine sürmek ʿizz ü devletdür baña" *(Gazel 2, Mısra 1).*

ʿayb it-: *Yakışık almayacak şekilde davranmak.*

1. "Ger ser-i kūyinden umdum merḥamet ʿ**ayb itmesün** / Raḥmet umar dāyimā dervīş ṣāḥib-cāhdan" *(Gazel 14, Mısra 5).*

aydan aya: *Her ay.*

1. "Ebr-i kefüñ hemīşe tā ḥaşr fāyıż olsun / Şöyle ki tāze tutsun āfāḳı **aydan aya**" *(Kaside 1, Mısra 34).*

āye: *Kur'ân-ı Kerim'deki sûreleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri, ayet.*

1. "Ol gül ki beñzedürler ḥüsn ile yüzin aya / Gün yüzi muṣḥafından ḳadr iledür bir **āye**" *(Kaside 1, Mısra 2).*

āyet-i ḫūbī: *Güzellik ayeti, güzellik alameti.*

1. "Ol perīnüñ ḳāmetini ger elif dirsem n'ola / Çün ḫaṭıdur **āyet-i ḫūbī** vü muṣḥaf yüzidür" *(Gazel 6, Mısra 4).*

āyīn: *Dinî tören, ritüel.*

1. "Çünki cān mülkine girürdi ḫayālüñ şevḳ ile / Cān göñül şehrini dürlü dürlü **āyīn** baġladı" *(Gazel 21, Mısra 12).*
2. "Ḥāmidī'nüñ göñli içi Bursa şehri gibidür / Kim şehinşāhuñ fütūh **āyīni** şīrīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 14).*

āyine: *Ayna.*

1. "Ruḫları **āyinedür** ehl-i dile rūşen imiş / Anda ay ile günüñ nūrı ʿıyāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 3).*

   āyine-i ṣūret-i cān: *Can yüzünün aynası.*

   1. "Ay yüzüñ **āyine-i ṣūret-i cān**dur bilürem / Anda naḳş-ı ruḫ-ı dil-dār ʿıyāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 1).*

ayruḳ: *Artık, bundan sonra, bir daha.*

1. "Ḳılmazam cevr ü cefā vü sitem **ayruḳ** didi āh / Kimden ögrendi yine bunça cefā–kārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 3).*

ayuḳ: *Ayık, sarhoş olmayan.*

1. "ʿUşşāḳı mey-i laʿl-i lebüñ serḫoş idüptür / Bu ortada men **ayuḳam** ey gözleri maḫmūr" *(Kaside 4, Mısra 8).*

az: *Nicelik, nitelik, güç, süre, sayı bakımından eksik, çok karşıtı.*

1. "Maḳṣūdı anuñ yüzüñi görmek durur ancaḳ / **Az**a vü çoḳa dimeyesin kim naẓar eyler" *(Kaside 2, Mısra 46).*

āzār ol-: *İncinmek.*

1. "Ger beni öldüresin ḳapuñı terk eyleyemem / Ançа **āzār ola** kim olmaya bī-zārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 10).*

ʿazm-i sefer it-: *Yolculuğa çıkmak, yola çıkmak.*

1. "Ḫıżr ile İlyās ikisi saġ u soluñdan yürür / Çün semendüñe biniben **id**esin ʿ**azm-i sefer**" *(Kaside 3, Mısra 12).*

B-b

bāc: *Vergi.*

1. "Güzeller begi sensin ki cihānda / Getürür saña şehler ḥüsn **bācı**" *(Gazel 28, Mısra 6).*

bāde: *Şarap.*

1. "Lāle geldi çemene laʿl gibi sāġar ile / Gül içer **bādeyi** nergis gibi cām-ı zer ile" *(Gazel 17, Mısra 2).*

bāġ u bustān: *Bağ ve bahçe.*

1. "Ol perī-ruḫ ḳandayise **bāġ u bustān** andadur / Andadur cennet kim ol serv-i ḫırāmān andadur" *(Gazel 7, Mısra 1).*

bāġ-ı cān: *Can bahçesi.*

1. "**Bāġ-ı cān** naḫlisin ey serv-i ḫırāmān Muṣṭafā / Ruḫları gül lebleri laʿl-i Bedaḫşān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 1).*

bāġ-ı cinan: *Cennet bahçeleri.*

1. "Her ṣubḥ ki gül yüzine göñlüm naẓar eyler / Cān bülbüline **bāġ-ı cinandan** ḫaber eyler" *(Kaside 2, Mısra 2).*

baġla-1: *Kaplamak.*

1. "Naḫl-i ḳaddüñ ol ki ser-tā-pāy şīrīn **baġladı** / Ṣūretüñ defterini gül gibi rengīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 1).*
2. "Naḫl-i ḳaddüñ ol ki ser-tā-pāy şīrīn baġladı / Ṣūretüñ defterini gül gibi rengīn **baġladı**" *(Gazel 21, Mısra 2).*
3. "Çünki cān mülkine girürdi ḫayālüñ şevḳ ile / Cān göñül şehrini dürlü dürlü āyīn **baġladı**" *(Gazel 21, Mısra 12).*
4. "Ḥāmidī'nüñ göñli içi Bursa şehri gibidür / Kim şehinşāhuñ fütūh āyīni şīrīn **baġladı**" *(Gazel 21, Mısra 14).*

baġla-2: *Bağlamak.*

1. "Ruḫlaruñ üstinde ḳaşlaruñ ḫayāli baġlayan / Lāle vü gül üstine bir ṭāḳ-ı müşgīn **baġladı**" *(Gazel 21, Mısra 4).*
2. "Ṭoġrılıḳ ile kişi kim sevdi ol şekker-lebi / Ḫidmet içün ney gibi ḳatında bilin **baġladı**" *(Gazel 21, Mısra 6).*
3. "Āferīn ol naḫl-bendüñ destine kim luṭf ile / Ol bilūrīn servüñ üzre sīb-i sīmīn **baġladı**" *(Gazel 21, Mısra 8).*
4. "Gördi gül-zār-ı cemālin ol perī yüzlü yine / Ḫaṭṭ-ı ʿanber-bārdan ḥüsn ile pür-çīn **baġladı**" *(Gazel 21, Mısra 10).*
5. "Ruḫlaruñ üstinde ḳaşlaruñ ḫayāli **baġlayan** / Lāle vü gül üstine bir ṭāḳ-ı müşgīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 3).*
6. "Her kim kemer-i kīnüñi **baġlar** ise Behrām / Ḳaṣṣāb gibi vurur anuñ biline sāṭūr" *(Kaside 4, Mısra 29).*

bahādır: *Yiğit, cesur, kahraman.*

1. "Zülfüñe girdi göñül ʿışḳ ile baş oynamaġa / Kim **bahādır** olan er gicede meydānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 10).*

baḥr-ı kef: *Köpük denizi.*

1. “Tā yeñi ay gemisi yürür bu deñiz üzre / **Baḥr-ı kefüñ** cihānı tā ġarḳ ider ʿaṭāya” *(Kaside 1, Mısra 32).*

baḫt: *Allah tarafından ezelde belirlendiği kabul edilen kısmet ve nasip, uygun talih, ikbal, şans.*

1. “**Baḫt** u ḫıred ü devlet ile ḳanda varursa / Öñinde ḳılavuzluġı fetḥ u ẓafer eyler” *(Kaside 2, Mısra 27).*
2. “Ṭāliʿ çü rücūʿ itse hüner fāyide virmez / **Baḫt** olmasa gün daġda laʿli ḥacer eyler” *(Kaside 2, Mısra 42).*
3. “Envāʿ-ı saʿādet bile yaşuñ uzun olsun / Taḫt üstine **baḫtuñdan** ola çeşm-i bedān dūr” *(Kaside 4, Mısra 50).*
4. “Ben ḳaçan görsem seni kendümi aṣlā bilmezem / **Baḫt** yār olmadıġıyçün iḫtiyār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 6).*

baḳ-: *Bakmak.*

1. “Cemşīd eger göreydi ʿālemde cām-ı la ʿlüñ / ʿÖmrinde **baḳmaz** idi cām-ı cihān-nümāya” *(Gazel 15, Mısra 6).*
2. “Tutam oḳ gibi beni ḫāk-i rehe atar iseñ / Kūşe-i çeşmüñ ile ḥālüme **baḳ** gāh gehī” *(Gazel 24, Mısra 10).*
3. “ʿĀlemde kime kim naẓar-ı mihr ile **baḳsa** / Yüzüni şeref mesnedi üzre ḳamer eyler” *(Kaside 2, Mısra 23).*

balıḳ: *Balık.*

1. “Dilüñ yāḳūt-gūn **balıḳa** beñzer / Kim oynar çeşme-i ḥayvān içinde” *(Gazel 18, Mısra 5).*

bār ol-: *Yük olmak, ağır gelmek.*

1. “Niçün ey meh cennet-i kūyuñda bār olmaz baña / Niçün evvelki gibi hīç iʿtibār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 1).*

bārān: *Yağmur, gözyaşı.*

1. “Ol ki çeşm-i ebrden her ṣubḥ **bārān** yaġdurur / Firḳatüñde Ḥāmidī’nüñ nāle-i dil-sūzıdur” *(Gazel 6, Mısra 13).*

   bārān-ı raḥmet: *Rahmet yağmuru.*

1. “Açılur gōñlüm hevāsı ġamzesinden ṣansaña / Ġamzesinüñ oḳları **bārān-ı raḥmetdü**r baña” *(Gazel 2, Mısra 4).*

barḳ-ı āh: *Ah şimşeği.*

1. “Niçe bir şuʿlelensün **barḳ-ı āhum** / Giceler günbed-i gerdān içinde” *(Gazel 19, Mısra 5).*

baş: *Kafa, ser.*

1. “Āh-ı dil ü sūz-ı cigeri terk idemez cān / Ger ḫod kesesin şemʿ gibi tīg ile **başı**” *(Gazel 26, Mısra 4).*

   baş aç-: *Allah’a yakarırken zillet ve mahviyetin ifadesi olarak baş açmak.*

   1. “Müsāʿid olsa eger rūzgār bizüm ile / Orada **baş aç**uban rūzgāra yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 6).*

   baş çıḳar-: *Belirmek, ortaya çıkmak, zuhur etmek, vuku bulmak.*

   1. “Çün cānumuz ʿadem ṭarafından **çıḳar**dı **baş** / ʿIşḳuñ senüñ o demde didi merḥabā bize” *(Gazel 16, Mısra 9).*

   baş oyna-: *Hayatını tehlikeye koymak, canını feda etmekten çekinmemek.*

   1. “Zülfüñe girdi gōñül ʿışḳ ile **baş oyna**maġa / Kim bahādır olan er gicede meydānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 9).*

   baş u cān oyna-: *Hayatını tehlikeye koymak, canını feda etmekten çekinmemek.*

   1. “Hemīşe **baş u cān oyna**r yoluñda / Kişi kim bildi dünyānuñ mīzācı” *(Gazel 28, Mısra 9).*

   başı semāya ir-: *Sevinçten (havalara) uçmak, çok sevinmek.*

   1. “Ol gün ki yüz sürerem bir dem bu ḫāk-i pāya / Gün gibi ol şerefden **başum ir**er **semāya**” *(Gazel 15, Mısra 2).*

Behrām: *Behram, Merih, Mars (Doğu mitolojisinde feleğin celladı olarak bilinir ve minyatürlerde bir elinde kılıç diğer elinde kesik baş tutan delikanlı olarak tasvir edilir. Yeryüzünde savaşların çıkmasında da bu gezegenin etkili olduğuna inanılmıştır).*

1. “Her kim kemer-i kīnüñi baġlar ise **Behrām** / Ḳaṣṣāb gibi vurur anuñ biline sāṭūr” *(Kaside 4, Mısra 29).*

belā-yı firḳat: *Ayrılık belası.*

1. "Varalım ol ṣanem-i gül-ʿıẕāra yalvaralım / **Belā-yı firḳat** elinden nigāra yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 2).*

belī: *Evet, kabul.*

1. "Senüñ mihrüñledir göñlüm münevver / **Belī** miṣbāḥ ider rūşen zücācı" *(Gazel 28, Mısra 4).*

ben: *Birinci teklik şahıs zamiri.*

1. "Her tīr kim ol ġamze **benüm** göñlüme atar / Bī-çāre göñül ḳarşuda sīnem siper eyler" *(Kaside 2, Mısra 9).*
2. "Yaġmaladı ṣabr u ḫıredüm yaḳdı **beni** zār / Pervāneye gör şemʿ-i ruḫuñ kim neler eyler" *(Kaside 2, Mısra 11).*
3. "Çün yaḳdı **beni** göñli sevindürdi raḳībüñ / Gör bu güneşüñ nūrı ki ṭaşa eser eyler" *(Kaside 2, Mısra 13).*
4. "Raḥm it **baña** ey şūḫ ki göñlüm gice gündüz / Vaṣf-ı ḫaṭ u ḫadd-i şeh-i Cemşīd-fer eyler" *(Kaside 2, Mısra 15).*
5. "Çeşm-i bed-i eyyām u ḳażā ʿāḳıbetü'l-emr / Ḳapudan ıraḳ itdi **beni** ḫaste vü maḳhūr" *(Kaside 4, Mısra 38).*
6. "Niçün ey meh cennet-i kūyuñda bār olmaz **baña** / Niçün evvelki gibi hīç iʿtibār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 1).*
7. "Niçün ey meh cennet-i kūyuñda bār olmaz baña / Niçün evvelki gibi hīç iʿtibār olmaz **baña**" *(Gazel 1, Mısra 2).*
8. "Derd ü hicrüñde **baña** yār olmadı ṣabr u ḳarār / Sen baña yār olmayınca kimse yār olmaz **baña**" *(Gazel 1, Mısra 3).*
9. "Derd ü hicrüñde **baña** yār olmadı ṣabr u ḳarār / Sen **baña** yār olmayınca kimse yār olmaz **baña**" *(Gazel 1, Mısra 4).*
10. "Derd ü hicrüñde **baña** yār olmadı ṣabr u ḳarār / Sen **baña** yār olmayınca kimse yār olmaz **baña**" *(Gazel 1, Mısra 4).*
11. **"Ben** ḳaçan görsem seni kendümi aṣlā bilmezem / Baḫt yār olmadıġıyçün iḫtiyār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 5).*
12. "Ben ḳaçan görsem seni kendümi aṣlā bilmezem / Baḫt yār olmadıġıyçün iḫtiyār olmaz **baña**" *(Gazel 1, Mısra 6).*
13. "ʿIşḳuñuñ yolında Manṣūram velī nā-pāydār / Ey dirīġā kim bu devlet pāydār olmaz **baña**" *(Gazel 1, Mısra 8).*

14. “Ger nigār itsün alı ḳanumdan andan dönmezem / Dimesünler kim meger mihr-i nigār olmaz **baña**” *(Gazel 1, Mısra 10).*
15. “Ḥāmidī’den ger ḳabūl olsa dehānuñ vaṣfını / Bundan özge bu cihānda hīç kār olmaz **baña**” *(Gazel 1, Mısra 12).*
16. “Ol mehüñ ayağın öpmek nāz u niʿmetdür **baña** / Yüzümi izine sürmek ʿizz ü devletdür **baña**”*(Gazel 2, Mısra 1).*
17. “Ol mehüñ ayağın öpmek nāz u niʿmetdür **baña** / Yüzümi izine sürmek ʿizz ü devletdür **baña**” *(Gazel 2, Mısra 2).*
18. “Açılur göñlüm hevāsı ġamzesinden ṣansaña / Ġamzesinüñ oḳları bārān-ı raḥmetdür **baña**” *(Gazel 2, Mısra 4).*
19. “Ḳanda varur rāḥat olmaz yār cevrinden ḳaçan / ʿIşḳuñuñ yolında bu daḫı naṣīḥatdur **baña**” *(Gazel 2, Mısra 6).*
20. “Ḳanlu yaşumdan şarāb-ı nāb u nālemden rebāb / Firḳatüñde her biri ʿıyş ile ʿişretdür **baña**” *(Gazel 2, Mısra 8).*
21. “Şekve ḳılmaz Ḥāmidī ol bī-vefādan kimseye / Dostdan cevr ü cefā mihr ü muḥabbetdür **baña**” *(Gazel 2, Mısra 10).*
22. “Yār eger ḳılsa **beni** ḫār elümden ne gelür / Ve ger öldürse **beni** zār elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 1).*
23. “Yār eger ḳılsa **beni** ḫār elümden ne gelür / Ve ger öldürse **beni** zār elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 2).*
24. “ʿĀşıḳam ʿāşıḳ u **benden** eger incinür ise / Şehrden ḳava beni yār elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 7).*
25. “ʿĀşıḳam ʿāşıḳ u benden eger incinür ise / Şehrden ḳava **beni** yār elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 8).*
26. “Ol şeker-leb iledür Ḥāmidī’yi meykedeye / Gösteren yol **baña** mehdī-i zamāndur bilürem” *(Gazel 13, Mısra 10).*
27. “**Baña** cevr itdi cefā yolın tutup gitti raḳīb / Baña n’itdiyse aña daḫı gele Allahdan” *(Gazel 14, Mısra 7).*
28. “Baña cevr itdi cefā yolın tutup gitti raḳīb / **Baña** n’itdiyse aña daḫı gele Allahdan” *(Gazel 14, Mısra 8).*
29. “Tā gün yüzüñden ıraḳ itdi **beni** sitārem / Āhum ḫadengi irdi hicr-i ruḫuñdan aya” *(Gazel 15, Mısra 7).*
30. “Mehi gördüm gice yılduzlar içre / **Benüm** yārum gibi ḫūbān içinde” *(Gazel 18, Mısra 12).*

31. "Niçe bir ol perī-rū firḳatinde / **Beni** ḳor nāle vü efġān içinde" *(Gazel 19, Mısra 8).*
32. "Daḫı vaḳt olmadı ki ol şāh-ı ḫūbān / **Beni** yād eyleye yārān içinde" *(Gazel 19, Mısra 10).*
33. "Kerem it ḥüsn zekātı **baña** ey serv-i sehi / Ki işigüñde gedāyam men ü sen ḥüsn şehi" *(Gazel 23, Mısra 1).*
34. "Tutam oḳ gibi **beni** ḫāk-i rehe atar iseñ / Kūşe-i çeşmüñ ile ḥālüme baḳ gāh gehī" *(Gazel 24, Mısra 9).*
35. "Virür ṣūret nişān maʿnī yüzinden / Bu maʿnī **baña** ṣūretden ṣataşdı" *(Gazel 25, Mısra 4).*
36. "Savaşdılar raḳīblerüñ **benümle**/ Ġarībe n'ola ger itler savaşdı" *(Gazel 25, Mısra 5).*
37. "Ger **beni** öldüresin ḳapuñı terk eyleyemem / Ança āzār ola kim olmaya bī-zārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 9).*

<u>bende ḳıl-:</u> *Kul, köle etmek.*

1. "Men kiyem kim ḳul olam sencileyin māh-ruḫa / Ki ruḫuñ **bende ḳılur** ḥüsn ile ḫurşīd ü mehi" *(Gazel 23, Mısra 6).*

<u>beñze-:</u> *İki kişi veya nesne arasında birbirini andıracak kadar ortak nitelikler bulunmak, andırmak.*

1. "Dilüñ yāḳūt-gūn balıḳa **beñzer** / Kim oynar çeşme-i ḥayvān içinde" *(Gazel 18, Mısra 5).*

<u>beñzet-:</u> *Bir şeyde başka şeye benzeyen yönler bulmak.*

1. "Ol gül ki **beñzedürler** ḥüsn ile yüzin aya / Gün yüzi muṣḥafından ḳadr iledür bir āye" *(Kaside 1, Mısra 1).*
2. "Şebehe ḫāl-i ʿıẕāruñ n ʿola **beñzettüm** ise / Çün muʿayyendür anuñ ḥüsnde vech-i şebehi" *(Gazel 24, Mısra 7).*

<u>(-den) beri:</u> *-den bu yana.*

1. "Devr-i Ādemden **beri** dünyāya ey kişver-küşā / Bir uġurlu sencileyin gelmedi gelmeyiser" *(Kaside 3, Mısra 3).*

2. "Seni çoḳdan **beri** ey serv-i ḫırāmān severüz / Sen gülistānsın u biz tāze gülistān severüz" *(Gazel 10, Mısra 1).*

<u>**besle-:**</u> *Bir duyguyu gönülde yaşatmak.*

1. "Gel ey meh Ḥāmidī göñlin sevindür / Ki **besler** derd-i ʿışḳuñ cān içinde" *(Gazel 19, Mısra 14).*

<u>**bez̠l:**</u> *Esirgemeden bol bol verme, sarf etme, harcama.*

1. "Ey fażl ile vü ʿadl ile her mülkde maʿrūf / Vey cūd ile vü **bez̠l** ile şehrde meşhūr" *(Kaside 4, Mısra 20).*

<u>**bezm-i bāġ:**</u> *Bağdaki eğlence meclisi.*

1. "**Bezm-i bāġuñ** ṭarabı vaḳtidür imdi kim olur / Lāle envāʿ-ı çerāġ ile vü gül micmer ile" *(Gazel 17, Mısra 3).*

<u>**bī-çāre:**</u> *Çaresiz.*

1. "Her tīr kim ol ġamze benüm göñlüme atar / **Bī-çāre** göñül ḳarşuda sīnem siper eyler" *(Kaside 2, Mısra 10).*
2. "**Bī-çāre** niyāz ile yüzin ḳapuña sürüp / Ḥālini dir ey şāh u sözi muḫtaṣar eyler" *(Kaside 2, Mısra 43).*
3. "**Bī-çāre** Ḥāmidī'nün āhı Sühāya irdi / Kim bildürür bu ḥāli ol şāh-ı meh-liḳāya" *(Gazel 15, Mısra 9).*

<u>**bī-gānelik ḳıl-:**</u> *İlgisizlik, kayıtsızlık etmek.*

1. "Çün ʿāḳıbet bu resm ile **bī-gānelik ḳılur** / Niçün ḳılurdu kendüzini āşinā bize" *(Gazel 16, Mısra 7).*

<u>**bil-ı:**</u> *Bir şeyi anlamış veya öğrenmiş bulunmak.*

1. "Yolına ger **bilevüz** k'ol ṣanem ne yolda geçer / Piyāde varuban ol şeh-suvārā yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 11).*
2. "Ol güzel yārı ki cān ile cihāndur **bilürem** / Çemen-i cānda boyı serv-i revāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 1).*
3. "Ol güzel yārı ki cān ile cihāndur bilürem / Çemen-i cānda boyı serv-i revāndur **bilürem**" *(Gazel 12, Mısra 2).*

4. "Ruẖları āyinedür ehl-i dile rūşen imiş / Anda ay ile günüñ nūrı ʿıyāndur **bilürem**" *(Gazel 12, Mısra 4).*
5. "Andan ötrü severem ẕevḳ ile şīrīn lebini / Ki lebi çāşnī-i şīre-i cāndur **bilürem**" *(Gazel 12, Mısra 6).*
6. "Tā hevāda vura cān-bāzlaruñ murġ-ı dilin / Ġamzesi ḳaşıyile tīr ü kemāndur **bilürem**" *(Gazel 12, Mısra 8).*
7. "Gösteren Ḥāmidī-i sūẖteye cām-ı Cemi / Ehl-i ʿirfān ḳatına pīr-i muġandur **bilürem**" *(Gazel 12, Mısra 10).*
8. "Ay yüzüñ āyine-i ṣūret-i cāndur **bilürem** / Anda naḳş-ı ruẖ-ı dil-dār ʿıyāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 1).*
9. "Ay yüzüñ āyine-i ṣūret-i cāndur bilürem/ Anda naḳş-ı ruẖ-ı dil-dār ʿıyāndur **bilürem**" *(Gazel 13, Mısra 2).*
10. "Ol ʿıyān nurı ki maṭlūbıdur ehl-i naẓaruñ / Dili her ẕerrenüñ içinde nihāndur **bilürem**" *(Gazel 13, Mısra 4).*
11. "Bu ki ārām idemez seyr ü sülūkinde felek / Ġarażı terbiyet-i ḥüsn-i bütāndur **bilürem**" *(Gazel 13, Mısra 6).*
12. "Ol kim alur dil ü ṣabr u ẖıredi ġāret ider / Maẓhar-ı ṣūret-i zibā-yı fülāndur **bilürem**" *(Gazel 13, Mısra 8).*
13. "Ol şeker-leb iledür Ḥāmidī'yi meykedeye / Gösteren yol baña mehdī-i zamāndur **bilürem**" *(Gazel 13, Mısra 10).*

bil-$_2$: *İdrak etmek, kavramak.*

1. "Ay ile gün **bilürler** kim Ḥāmidī-i miskīn / Dāyim duʿālar eyler sen şāh-ı meh-liḳāya" *(Kaside 1, Mısra 27).*
2. "Hemīşe baş u cān oynar yoluñda / Kişi kim **bildi** dünyānuñ mīzācı" *(Gazel 28, Mısra 10).*

bil: *Bel.*

1. "Her kim kemer-i kīnüñi bağlar ise Behrām / Ḳaṣṣāb gibi vurur anuñ **biline** sāṭūr" *(Kaside 4, Mısra 30).*
2. "Ṭoġrılıḳ ile kişi kim sevdi ol şekker-lebi / Ḫidmet içün ney gibi ḳatında **bilin** baġladı" *(Gazel 21, Mısra 6).*

bildür-: *Herhangi bir şeyi haber vermek.*

1. "Bī-çāre Ḥāmidī'nün āhı Sühāya irdi / Kim **bildürür** bu ḥāli ol şāh-ı meh-liḳāya" *(Gazel 15, Mısra 10).*

bile₁: *Birlikte, beraber.*

1. "Nāz ile her ḳanda ki ol serv-i ḫırāmānum gider / Men eger gitmezsem anuñla **bile** cānum gider" *(Gazel 9, Mısra 2).*

bile₂: *İle.*

1. "Envāʿ-ı saʿādet **bile** yaşuñ uzun olsun / Taḫt üstine baḫtuñdan ola çeşm-i bedān dūr" *(Kaside 4, Mısra 49).*
2. "Sipehi ḥüsn-i ḫatıdur yeticek şāh-ı ruḫı / Yaraşıḳı **biledür** ḥüsnde şāh u sipehi" *(Gazel 24, Mısra 4).*

bilūrīn: *Billurdan, billur gibi.*

1. "Āferīn ol naḫl-bendüñ destine kim luṭf ile / Ol **bilūrīn** servüñ üzre sīb-i sīmīn bağladı" *(Gazel 21, Mısra 8).*

bin-:*Binmek.*

1. "Ḫıżr ile İlyās ikisi saġ u soluñdan yürür / Çün semendüñe **biniben** idesin ʿazm-i sefer" *(Kaside 3, Mısra 12).*

biñ: *Bin sayısı.*

1. "Hicrān eger ḳılursa cānuma ḳaṣd **biñ** kez / Bir ẕerre yimezem ġam şükr eylerem Ḫudāya" *(Kaside 1, Mısra 11).*

bir₁: *Bir, belgisiz sıfat.*

1. "Ol gül ki beñzedürler ḥüsn ile yüzin aya / Gün yüzi muṣḥafından ḳadr iledür **bir** āye" *(Kaside 1, Mısra 2).*
2. "Sulṭān Muḥammed ibni sulṭān Murād-ı Ġāzī / Ki elḳābını felek **bir** ḫurşīd-i çerḫ-pāye" *(Kaside 1, Mısra 18).*
3. "Şāhā seni güneşe nisbet şunuñ gibidür / Kim **bir** kişi güneşi nisbet ide Sühāya" *(Kaside 1, Mısra 24).*
4. "Çün leşker-i manṣūrı diler kesr-i eʿādī / Ḳanda ki varur fetḥ ile **bir** mülki cer eyler" *(Kaside 2, Mısra 30).*

5. "Devr-i Ādemden beri dünyāya ey kişver-küşā / **Bir** uġurlu sencileyin gelmedi gelmeyiser" *(Kaside 3, Mısra 4).*
6. "**Bir** mübārek yüzlü serversin ki devletlü olur / Pādişeh ḳatında her kim bulsa senden bir naẓar" *(Kaside 3, Mısra 9).*
7. "Bir mübārek yüzlü serversin ki devletlü olur / Pādişeh ḳatında her kim bulsa senden **bir** naẓar" *(Kaside 3, Mısra 10).*
8. "Ḫaṭṭuñla ḥadüñi göreli ḫalḳa direm kim / Gicede görünür gözüme **bir** ṭabaḳ-ı nūr" *(Kaside 4, Mısra 6).*
9. "Bu maʿnī anuñ fikrine gelmezdi ki **bir** gün / Nā-gāh bu devlet ḳapusından ola mehcūr" *(Kaside 4, Mısra 35).*
10. "Ehl-i ʿirfān içre gülzār-ı cemālüñ vaṣfına / Hāmidī gibi bulunmaz **bir** ḫoş-elḥān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 10).*
11. "Ruḫlaruñ üstinde ḳaşlaruñ ḫayāli baġlayan / Lāle vü gül üstine **bir** tāḳ-ı müşgīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 4).*
12. "Ol güzel kim dirler aña serv-ḳad oġlı Memi / Bursa ʿda yā Rab bizümle **bir** zaman yār ola mı" *(Gazel 22, Mısra 2).*

bir2: *Bir, sayı sıfatı.*

1. "Hicrān eger ḳılursa cānuma ḳaṣd biñ kez / **Bir** ẕerre yimezem ġam şükr eylerem Ḫudāya" *(Kaside 1, Mısra 12).*
2. "Ḳapuñdan aña ger **bir** avuc ṭopraḳ irerse / Ṭopraḳı alup şevḳ ile kühl-i baṣar eyler" *(Kaside 2, Mısra 47).*
3. "Ol gün ki yüz sürerem **bir** dem bu ḫāk-i pāya / Gün gibi ol şerefden başum irer semāya" *(Gazel 15, Mısra 1).*

bir daḫı: *Yeniden, tekrar.*

1. "Ümmīd-i viṣālüñ ḳomadı kim ʿadem olsam / Tā **bir daḫı** görsem meger ol ṭalʿat-ı pür-nūr" *(Kaside 4, Mısra 42).*
2. "Müselsel zülfüñe göñlüm dolaşdı / Delü zencīre **bir daḫı** ulaşdı" *(Gazel 25, Mısra 2).*

bī-vefā: *Vefasız.*

1. "Şekve ḳılmaz Ḥāmidī ol **bī-vefādan** kimseye Dostdan cevr ü cefā mihr ü muḥabbetdür baña" *(Gazel 2, Mısra 9).*

2. “Kesdi cefāsı bizden ü ḳıldı raḳībe luṭf
İgen de n’ola ḳıymasa ol **bī-vefā** bize” *(Gazel 16, Mısra 6).*

biz: *Birinci çokluk şahıs zamiri.*

1. “Seni çoḳdan beri ey serv-i ḫırāmān severüz / Sen gülistānsın u **biz** tāze gülistān severüz” *(Gazel 10, Mısra 2).*
2. “Ḳıluruz ḫayl-i ḫayālüñ yolına cānı fedā / Zīrā **biz** ehl-i dilüz dünyāda mihmān severüz” *(Gazel 10, Mısra 6).*
3. “Āşikāra dimezüz kimseye sırr-ı dehenüñ / Kenz-i maḫfīdür anı **biz** daḫı pinhān severüz” *(Gazel 10, Mısra 8).*
4. “Ḥüsn ü luṭfın severüz ol ṣanemüñ ʿālemde / Ey raḳīb ṣanma ki **biz** sen gibi oġlan severüz” *(Gazel 10, Mısra 10).*
5. “Müsāʿid olsa eger rūzgār **bizüm** ile / Orada baş açuban rūzgāra yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 5).*
6. “Bu derd-i hicre ki Ḥaḳ rūzī ḳıldı **bize** bugün / Egerçi idimezüz hīç çāre yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 9).*
7. “Ger gösterür yüzin bu gün ol dil-rübā **bize** / Yüz gösterür viṣālde yüz biñ ṣafā **bize**” *(Gazel 16, Mısra 1).*
8. “Ger gösterür yüzin bu gün ol dil-rübā **bize** / Yüz gösterür viṣālde yüz biñ ṣafā **bize**” *(Gazel 16, Mısra 2).*
9. “Öldük bu derd-i hicrde hān ey Mesīh- dem / ʿI̱sī lebüñ durur niçün itmez devā **bize**” *(Gazel 16, Mısra 4).*
10. “Kesdi cefāsı **bizden** ü ḳıldı raḳībe luṭf / İgen de n’ola ḳıymasa ol bī-vefā bize” *(Gazel 16, Mısra 5).*
11. “Kesdi cefāsı bizden ü ḳıldı raḳībe luṭf / İgen de n’ola ḳıymasa ol bī-vefā **bize**” *(Gazel 16, Mısra 6).*
12. “Çün ʿāḳıbet bu resm ile bī-gānelik ḳılur / Niçün ḳılurdu kendüzini āşinā **bize**” *(Gazel 16, Mısra 8).*
13. “Çün cānumuz ʿadem ṭarafından çıḳardı baş / ʿIşḳuñ senüñ o demde didi merḥabā **bize**” *(Gazel 16, Mısra 10).*
14. “Derd ü ġamı ki Ḥāmidī’nüñ niʿmeti durur / Şükr eylerem ki anı virüpdür Ḫudā **bize**” *(Gazel 16, Mısra 12).*
15. “**Biz** daḫı ṣaḥn-ı çemende ḳuralım ḫayme-i ʿıyş / Şimdi kim ḳondı şükūfe çemene çāder ile” *(Gazel 17, Mısra 7).*

16. “Ki ança yaz ola bu dünyāda ki **biz** olmayalım / Ḥāliyā ʿıyş idelüm lāle gibi sāġar- ile” *(Gazel 17, Mısra 11).*
17. “Ol güzel kim dirler aña serv-ḳad oğlı Memi / Bursa ʿda yā Rab **bizümle** bir zaman yār ola mı” *(Gazel 22, Mısra 2).*
18. “Hīç yād eylemedi Ḥāmidī-i sūẖteyi / Bu mu idi **bizüm** ile ol ṣanemüñ yārlıġı” *(Gazel 27, Mısra 14).*

bī-zārlıġı olma-: *Bıkmamak, usanmamak.*

1. “Ger beni öldüresin ḳapuñı terk eyleyemem / Ança āzār ola kim **olmaya bī-zārlıġı**” *(Gazel 27, Mısra 10).*

boy: *Endam.*

1. “Ol güzel yārı ki cān ile cihāndur bilürem / Çemen-i cānda **boyı** serv-i revāndur bilürem” *(Gazel 12, Mısra 2).*

bu$_1$: *Bu, işaret sıfatı.*

1. “Tā aya nisbet itdüm ẖurşīd-i ṭalʿatını / Atdı külāhını ay **bu** şādīden semāya” *(Kaside 1, Mısra 4).*
2. “Çeşm-i kevākib içün ẖurşīd ẖāk-i rāhı / **Bu** hāven-i zer içre her gün ider ṣılāye” *(Kaside 1, Mısra 20).*
3. “ʿUşşaḳı zinde ḳılduñ cūd ile her birini / Luṭf ile hem naẓar ḳıl **bu** rind-i bī-nevāya” *(Kaside 1, Mısra 30).*
4. “Tā yeñi ay gemisi yürür **bu** deñiz üzre / Baḥr-ı kefüñ cihānı tā ġarḳ ider ʿaṭāya” *(Kaside 1, Mısra 31).*
5. “Çün yaḳdı beni gōñli sevindürdi raḳībüñ / Gör **bu** güneşüñ nūrı ki ṭaşa eser eyler” *(Kaside 2, Mısra 14).*
6. “Ol luṭf u kerem kānı ki **bu** devr-i zamānda / Ḫurşīd felekde ġazabından ḥaẕer eyler” *(Kaside 2, Mısra 21).*
7. “Şāhā **bu** vefā-dār ḳuluñ Ḥāmidī ol kim / Saña dil ü cān ile duʿā-yı seḥer eyler” *(Kaside 2, Mısra 35).*
8. “Bülbül gibi medḥüñ dir iken **bu** felek anı / Hicrüñde niçün gül gibi ẖūnīn-ciger eyler” *(Kaside 2, Mısra 37).*
9. “İnṣāfını gör **bu** felek-i sifle-nüvāzuñ / Kim ehl-i hüner ḥaḳḳına her dem neler eyler” *(Kaside 2, Mısra 39).*

10. “Yā Rab ebedī ḳıl **bu** şehüñ devlet ü ʿömri / Zīrā ki cihānda heme dem ḫayrlar eyler” *(Kaside 2, Mısra 51).*
11. “**Bu** devr-i zamān içre güzeller begi sensin / Kim ay gibi şehrdesin ḥüsn ile meşhūr” *(Kaside 4, Mısra 3).*
12. “Tañrıdan aña raḥmet inüpdür **bu** cihānda / Kim işigi cennet durur u ḳullarıdur ḥūr” *(Kaside 4, Mısra 17).*
13. “**Bu** maʿnī anuñ fikrine gelmezdi ki bir gün / Nā-gāh bu devlet ḳapusından ola mehcūr” *(Kaside 4, Mısra 35).*
14. “Bu maʿnī anuñ fikrine gelmezdi ki bir gün / Nā-gāh **bu** devlet ḳapusından ola mehcūr” *(Kaside 4, Mısra 36).*
15. “**Bu** dār-ı ġurūr içre firāḳuñda dilerdüm / Kim dārā çekem kendüzümi nite ki Manṣūr” *(Kaside 4, Mısra 39).*
16. “ʿIşḳuñuñ yolında Manṣūram velī nā-pāydār / Ey dirīġā kim **bu** devlet pāydār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 8).*
17. “Ḥāmidī’den ger ḳabūl olsa dehānuñ vaṣfını / Bundan özge **bu** cihānda hīç kār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 12).*
18. “Kim ḳadüñ ʿışḳıyile bunda dirilürse **bu** gün / Ṭoġrı bundan çü gide ravża-i rıżvānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 7).*
19. “**Bu** nücūm-ı felekī maḥmili ardınca gice / Her biri çeng gibi inleyiben zār gider” *(Gazel 8, Mısra 7).*
20. “**Bu** derd-i hicre ki Ḥaḳ rūzī ḳıldı bize bugün / Egerçi idimezüz hīç çāre yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 9).*
21. “Ol gün ki yüz sürerem bir dem **bu** ḫāk-i pāya / Gün gibi ol şerefden başum irer semāya” *(Gazel 15, Mısra 1).*
22. “Bī-çāre Ḥāmidī’nün āhı Sühāya irdi / Kim bildürür **bu** ḥāli ol şāh-ı meh-liḳāya” *(Gazel 15, Mısra 10).*
23. “Öldük **bu** derd-i hicrde hān ey Mesīh- dem / ʿḮsī lebüñ durur niçün itmez devā bize” *(Gazel 16, Mısra 3).*
24. “Çün ʿāḳıbet **bu** resm ile bī-gānelik ḳılur / Niçün ḳılurdu kendüzini āşinā bize” *(Gazel 16, Mısra 7).*
25. “Gül ḳulaḳ ṭutar u bülbül güle ḳarşu her ṣubḥ / **Bu** vefāsuz çemenüñ vaṣfın oḳur defter ile” *(Gazel 17, Mısra 10).*
26. “Ki ança yaz ola **bu** dünyāda ki biz olmayalım / Ḥāliyā ʿıyş idelüm lāle gibi sāġar- ile” *(Gazel 17, Mısra 11).*

27. “Ḥāmidī şāh-ı cihān-gīr ġazāya varıcaḳ / Nice ḳalur kişi **bu** şehrde pā-pesler ile” *(Gazel 17, Mısra 14).*
28. “Virür ṣūret nişān maʿnī yüzinden / **Bu** maʿnī baña ṣūretden ṣataşdı” *(Gazel 25, Mısra 4).*
29. “Zāhid mey-i gül-gūn u ḥab ile dirilimez / Ḥaḳ her kişiye virmedi **bu** ʿaḳl-ı maʿāşı” *(Gazel 26, Mısra 6).*
30. “Ger **bu** resme unuda yār vefā-dārlıġı / Ġonçe-veş gitmeye hergiz bu göñül darlıġı” *(Gazel 27, Mısra 1).*
31. “Ger bu resme unuda yār vefā-dārlıġı / Ġonçe-veş gitmeye hergiz **bu** göñül darlıġı” *(Gazel 27, Mısra 2).*
32. “Eger kūyüñde öldürsem raḳībi / **Bu** maʿnīden olam ḥācī vü nācī” *(Gazel 28, Mısra 8).*

<u>bu ortada:</u> *Burada.*

1. “ʿUşşāḳı mey-i laʿl-i lebüñ serḫoş idüptür / **Bu ortada** men ayuḳam ey gözleri maḫmūr” *(Kaside 4, Mısra 8).*

<u>bu vech ile:</u> *Bu şekilde.*

1. “Geh ṣıdı gāh dürüst eyledi zülfi dilümi / Kim görüpdür hele **bu vech ile** dil-dārlıġı” *(Gazel 27, Mısra 6).*

<u>bugün:</u> *İçinde bulunulan gün.*

1. “Göñül bütün iken eyyām-ı ġamda ṣābir idük / **Bu gün** kim oldı göñül pāre pāre yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 8).*
2. “Bu derd-i hicre ki Ḥaḳ rūzī ḳıldı bize **bugün** / Egerçi idimezüz hīç çāre yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 9).*
3. “Ger gösterür yüzin **bu gün** ol dil-rübā bize / Yüz gösterür viṣālde yüz biñ ṣafā bize” *(Gazel 16, Mısra 1).*

<u>bu$_2$:</u> *Bu, işaret zamiri.*

1. “Saru yüzümi işigüñe sürmege geldüm / Ümmīd **budur** kim tutasın luṭf ile maʿẕūr” *(Kaside 4, Mısra 44).*
2. “Ḥāmidī’den ger ḳabūl olsa dehānuñ vaṣfını / **Bundan** özge bu cihānda hīç kār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 12).*

3. “Ḳanda varur rāḥat olmaz yār cevrinden ḳaçan / ʿIşḳuñuñ yolında **bu** daḫı naṣīḥatdur baña” *(Gazel 2, Mısra 6).*
4. “Żaʿf-ı ḥālümden eger ḫaste tenüm **bunda** ḳalur / Terk ider cān tenümi vü dil-efgār gider” *(Gazel 8, Mısra 3).*
5. “Yār gitdi dirler ü men aġlaram ṭañlar raḳīb / Aġladuġum derd ile **budur** ki dermānum gider” *(Gazel 9, Mısra 8).*
6. “**Bu** ki ārām idemez seyr ü sülūkinde felek / Ġarażı terbiyet-i ḥüsn-i bütāndur bilürem” *(Gazel 13, Mısra 5).*
7. “Pīş-keş ḳıldı dehānına göñül ẕerrece cān / Neylesün ʿāşıḳ-ı bī-çāre **budur** varlıġı” *(Gazel 27, Mısra 8).*
8. “Hīç yād eylemedi Ḥāmidī-i sūḫteyi / **Bu** mu idi bizüm ile ol ṣanemüñ yārlıġı” *(Gazel 27, Mısra 14).*

<u>bul-:</u> *İstenilen şeye kavuşmak, nail olmak.*

1. “Bir mübārek yüzlü serversin ki devletlü olur / Pādişeh ḳatında her kim **bulsa** senden bir naẓar” *(Kaside 3, Mısra 10).*
2. “Dünyāda Ḫıżr gibi **buldum** ḥayāt-ı cāvīd / Tā serv-ḳāmetüñden üstüme düşdi sāye” *(Gazel 15, Mısra 3).*

<u>bülbül:</u> *Çok güzel öten, sesinin güzelliğiyle meşhur küçük kuş.*

1. “Her ṣubḥ ki gül yüzine göñlüm naẓar eyler / Cān **bülbüline** bāġ-ı cinandan ḫaber eyler” *(Kaside 2, Mısra 2).*
2. “**Bülbül** gibi medḥüñ dir iken bu felek anı / Hicrüñde niçün gül gibi ḫūnīn-ciger eyler” *(Kaside 2, Mısra 37).*
3. “Tā reyāḥīn içilür ẕevḳ ile ṣaḫbā-yı müdām / Depredür gül def ü **bülbül** ḫoş oḳur mizher ile” *(Gazel 17, Mısra 6).*
4. “Gül ḳulaḳ ṭutar u **bülbül** güle ḳarşu her ṣubḥ / Bu vefāsuz çemenüñ vaṣfın oḳur defter ile” *(Gazel 17, Mısra 9).*

   <u>bülbül-i şūrīde:</u> *Âşık, tutkun, şeyda bülbül.*

   1. “Hicr ile Ḥāmidī ger Ḳabluca’da ḳonsa n’ola / Derd ile **bülbül-i şūrīde** gülistānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 14).*

<u>bulun-:</u> *Var olmak, mevcut olmak.*

1. “Ehl-i ʿirfān içre gülzār-ı cemālüñ vaṣfına / Ḥāmidī gibi **bulunmaz** bir ḫoş-elḥān Muṣṭafā” *(Gazel 3, Mısra 10).*

<u>bunça:</u> *Epey, çok.*

1. “Ḳılmazam cevr ü cefā vü sitem ayruḳ didi āh / Kimden ögrendi yine **bunça** cefā–kārlıġı” *(Gazel 27, Mısra 4).*

<u>bunda:</u> *Burada.*

1. “Kim ḳadüñ ʿışḳıyile **bunda** dirilürse bu gün / Ṭoġrı bundan çü gide ravża-i rıżvānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 7).*

<u>bundan:</u> *Buradan.*

1. “Kim ḳadüñ ʿışḳıyile bunda dirilürse bu gün / Ṭoġrı **bundan** çü gide ravża-i rıżvānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 8).*

<u>bundan ötrü:</u> *Bundan dolayı.*

1. “Didüñ öldüriserüz Ḥāmidī’yi güle güle / **Bundan ötrü** seni ey ġonçe-i ḫandān severüz” *(Gazel 10, Mısra 12).*

<u>burada:</u> *Bu noktada, bu yerde.*

1. “Ṣabr ḳıl epsem otur yār gelince didiler / Dil nice ṣabr ide **burada** çü dil-dār gider” *(Gazel 8, Mısra 6).*
2. Ḥāmidī gibi yüzi görmeklik içün dururam / Neylerem **burada** çün ol māh-ı tābānum gider” *(Gazel 9, Mısra 10).*

<u>Bursa:</u> *Bursa şehri.*

1. “Kendü kūyinden eger Ḥāmidī-i suḫteyi / Göndere **Bursa’ya** Ḫānkār elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 10).*
2. “Ḥāmidī’nüñ göñli içi **Bursa** şehri gibidür / Kim şehinşāhuñ fütūh āyīni şīrīn baġladı” *(Gazel 21, Mısra 13).*

<u>büryān it-:</u> *Kebap etmek, kavurmak, yakmak.*

1. “Tā göñlümi **büryān ide** hicrüñde ġam içün / ʿIşḳun otı ḳızdurdı tenüm nite ki tendūr” *(Kaside 4, Mısra 9).*

bütün: *Parçalanmamış.*

1. "Göñül **bütün** iken eyyām-ı ġamda ṣābir idük / Bu gün kim oldı göñül pāre pāre yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 7).*

C-c

cām-ı cem: *İran mitolojisinde şarabın mucidi olarak gösterilen Cemşid'in şarap kadehi.*

1. "Gösteren Ḥāmidī-i sūḫteye **cām-ı Cemi** / Ehl-i ʿirfān ḳatına pīr-i muġandur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 9).*
2. "ʿIşḳ ile her kim Memi'nüñ laʿl-i cān-baḫşın sever / Ḥāmidī gibi cihānda unudur **cām-ı Cemi**" *(Gazel 22, Mısra 10).*

cām-ı cihān-nümā: *Câm-ı Cem, içine bakıldığı zaman dünyada olup biten her şeyin görüldüğüne inanılan kadeh.*

1. "Çün gördi yir yüzinde naḳş-ı süm-i semendi / Teşbīh ḳıldı ḫurşīd **cām-ı cihān-nümāya**" *(Kaside 1, Mısra 22).*
2. "Cemşīd eger göreydi ʿālemde cām-ı la ʿlüñ / ʿÖmrinde baḳmaz idi **cām-ı cihān-nümāya**" *(Gazel 15, Mısra 6).*

cām-ı laʿl: Kırmızı şarapla dolu bir kadehe benzeyen dudak.

1. "Ḫaṭṭuñ üzre ḫālüñ içer **cām-ı laʿlüñ** ṣanasıñ / Ḳubbe-i fīrūze-rengüñ ḫüsrev-i fīrūzıdır" *(Gazel 6, Mısra 7).*
2. "Cemşīd eger göreydi ʿālemde **cām-ı la ʿlüñ** / ʿÖmrinde baḳmaz idi cām-ı cihān-nümāya" *(Gazel 15, Mısra 5).*

cām-ı zer: *Altın kadeh.*

1. "Lāle geldi çemene laʿl gibi sāġar ile / Gül içer bādeyi nergis gibi **cām-ı zer** ile" *(Gazel 17, Mısra 2).*

cān₁: *Gönül.*

1. "Her ṣubḥ ki gül yüzine göñlüm naẓar eyler / **Cān** bülbüline bāġ-ı cinandan ḫaber eyler" *(Kaside 2, Mısra 2).*

2. “Dostuñ ḳaddi ḫayāli giceler **cānda** ḳonar / Cānda ger ḳonmasa ol serv-i revān ḫanda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 1).*
3. “Dostuñ ḳaddi ḫayāli giceler cānda ḳonar / **Cānda** ger ḳonmasa ol serv-i revān ḫanda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 2).*
4. “Zihī mihrüñ dil-i vīrān içinde / Maḳāmı derd-i ʿışḳuñ **cān** içinde” *(Gazel 18, Mısra 2).*
5. “Niçe dil ṣabr ide hicrān içinde / Niçe **cān** ġam çeke devrān içinde” *(Gazel 19, Mısra 2).*
6. “Gel ey meh Ḥāmidī göñlin sevindür / Ki besler derd-i ʿışḳuñ **cān** içinde” *(Gazel 19, Mısra 14).*
7. “Çünki **cān** mülkine girürdi ḫayālüñ şevḳ ile / Cān göñül şehrini dürlü dürlü āyīn baġladı” *(Gazel 21, Mısra 11).*
8. “Anuñ içün cān u dilden severüz ol māhı kim / Sünbüli dil mūnisidür lebleri **cān** hem-demi” *(Gazel 22, Mısra 4).*

cān-ı maḫzūn: *Hüzünlü can.*

1. “Ger ḳapuñdan ḳavasın şevḳ ile girür bacadan / **Cān-ı maḫzūnum** ki ʿışḳuñ murġ-ı dest-āmūzıdur” *(Gazel 6, Mısra 12).*

cān2: *İnsan ve hayvanların yaşamasını sağlayan ve ölümle bedenden ayrılan madde dışı varlık, ruh.*

1. “ʿAks-i ruḫsāruñ çerāġı göñlümi rūşen tutar / Dāyimā şemʿuñ işi meclisde **cān** efrūzıdur” *(Gazel 6, Mısra 10).*
2. “Hicr elinden çün teni terk itdüñ ey **cān** vay aña / Ḫarmen-i cān andadur kim māh-ı tābān andadur” *(Gazel 7, Mısra 5).*
3. “Żaʿf-ı ḥālümden eger ḫaste tenüm bunda ḳalur / Terk ider **cān** tenümi vü dil-efgār gider” *(Gazel 8, Mısra 4).*
4. “Nāz ile her ḳanda ki ol serv-i ḫırāmānum gider / Men eger gitmezsem anuñla bile **cānum** gider” *(Gazel 9, Mısra 2).*
5. “Çün **cānumuz** ʿadem ṭarafından çıḳardı baş / ʿIşḳuñ senüñ o demde didi merḥabā bize” *(Gazel 16, Mısra 9).*
6. “Çünki cān mülkine girürdi ḫayālüñ şevḳ ile / **Cān** göñül şehrini dürlü dürlü āyīn baġladı” *(Gazel 21, Mısra 12).*
7. “Āh-ı dil ü sūz-ı cigeri terk idemez **cān** / Ger ḫod kesesin şemʿ gibi tīg ile başı” *(Gazel 26, Mısra 3).*

cān u dilden: *İçtenlikle, çok isteyerek, canıyürekten.*

1. "Anuñ içün **cān u dilden** severüz ol māhı kim / Sünbüli dil mūnisidür lebleri cān hem-demi" *(Gazel 22, Mısra 3).*

cān3: *Hayat.*

1. "Pīş-keş ḳıldı dehānına göñül ẕerrece cān / Neylesün ʿāşıḳ-ı bī-çāre budur varlıġı" *(Gazel 27, Mısra 7).*
2. "Ol güzel yārı ki **cān** ile cihāndur bilürem / Çemen-i cānda boyı serv-i revāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 1).*

cān fedā ḳıl-: *Uğruna canından vazgeçmek.*

1. "**Ḳıluruz** ḫayl-i ḫayālüñ yolına **cānı fedā** / Zīrā biz ehl-i dilüz dünyāda mihmān severüz" *(Gazel 10, Mısra 5).*
2. "**Fedā ḳıldı** yoluñda Ḥāmidī **cān** / Niçe bir ṣabr ide hicran içinde" *(Gazel 18, Mısra 13).*

cānuma ḳaṣd ḳıl-: *Birini öldürmeye hazırlanmak.*

1. "Hicrān eger **ḳılursa cānuma ḳaṣd** biñ kez / Bir ẕerre yimezem ġam şükr eylerem Ḫudāya" *(Kaside 1, Mısra 11).*

cān-bāz: *Usta, becerikli kimse.*

1. "Tā hevāda vura **cān-bāzlaruñ** murġ-ı dilin / Ġamzesi ḳaşıyile tīr ü kemāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 7).*

cāndan: *İçten, yürekten, gönülden, samimi.*

1. "Ḥāmidī-i bī-nevā **cāndan** duʿācuñdur senüñ / Ṣıdḳ ilen ʿömrüñ uzunlıġı diler şām u seḥer" *(Kaside 3, Mısra 13).*

cefā: *Eziyet, sıkıntı.*

1. "Ey ki dirsin şehrden gitme **cefāya** ṣabr ḳıl / Nicesin ṣabr eyleyem şimdi ki sulṭānum gider" *(Gazel 9, Mısra 5).*
2. "Kesdi **cefāsı** bizden ü ḳıldı raḳībe luṭf / İgen de n'ola ḳıymasa ol bī-vefā bize" *(Gazel 16, Mısra 5).*

cefā vü cevr: *Eziyet ve sıkıntı.*

1. "Yā Rab ol dilber ne gördi ʿāşıḳ-ı bī-çāreden / Kim **cefā vü cevrini** terk eyledi nā-gāhdan" *(Gazel 14, Mısra 4).*

cefā yolın tut-: *Sıkıntı ve eziyet çekmeyi benimsemek.*

1. "Baña cevr itdi **cefā yolın tutup** gitti raḳīb / Baña n'itdiyse aña daḫı gele Allahdan" *(Gazel 14, Mısra 7).*

cefācı: *Zulmeden, cefa çektiren.*

1. "Ol **cefācıdan** şikāyet ger idersin Ḥāmidī / Devletüñ işigine yüz sür ki sulṭān andadur" *(Gazel 7, Mısra 9).*

cefā–kārlık: *Eziyet etmek.*

1. "Ḳılmazam cevr ü cefā vü sitem ayruḳ didi āh / Kimden ögrendi yine bunça **cefā–kārlıġı**" *(Gazel 27, Mısra 4).*

Cemşīd: *İran mitolojisinde şarabın mucidi olan İran şahı.*

1. "**Cemşīd** eger göreydi ʿālemde cām-ı la ʿlüñ / ʿÖmrinde baḳmaz idi cām-ı cihān-nümāya" *(Gazel 15, Mısra 5).*

cennet: *Dinî inanışlara göre imanlı, dünyada iyi işler yapmış kimselerin öldükten sonra sonsuz bir mutluluğa kavuşacakları yer, uçmak, behişt.*

1. "Tañrıdan aña raḥmet inüpdür bu cihānda / Kim işigi **cennet** durur u ḳullarıdur ḥūr" *(Kaside 4, Mısra 18).*
2. "Ol perī-ruḫ ḳandayise bāġ u bustān andadur / Andadur **cennet** kim ol serv-i ḫırāmān andadur" *(Gazel 7, Mısra 2).*
3. "Ḫāk-i kūyüñde göñül itüñ ile şöyle ṣanur / Ki meger ḥūr ile **cennetdedür** ārām-gehi" *(Gazel 24, Mısra 6).*

   cennet-i kūy: *Sevgilinin cennet gibi olan mahallesi.*

   1. "Niçün ey meh **cennet-i kūyuñda** bār olmaz baña / Niçün evvelki gibi hīç iʿtibār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 1).*

cer eyle-: *Kendine doğru çekmek.*

1. "Çün leşker-i manṣūrı diler kesr-i eʿādī / Ḳanda ki varur fetḥ ile bir mülki **cer eyler**" *(Kaside 2, Mısra 30).*

cevr: *Eziyet, cefa.*

1. “Ḳanda varur rāḥat olmaz yār **cevrinden** ḳaçan / ʿIşḳuñuñ yolında bu daḫı naṣīḥatdur baña” *(Gazel 2, Mısra 5).*
2. “Ḥāmidī sevdi seni **cevr** ile öldürme anı / ʿAfv ḳıl luṭfuñ ile işbu ġarībüñ günehi” *(Gazel 23, Mısra 9).*

<u>cevr it-:</u> *Eziyet etmek, haksızlık ederek incitmek, zulmetmek.*

1. “Baña cevr itdi cefā yolın tutup gitti raḳīb / Baña n’itdiyse aña daḫı gele Allahdan” *(Gazel 14, Mısra 7).*

<u>cevr ü cefā:</u> *İncitici söz veya davranışlar, eziyet ve sıkıntı.*

1. “Şekve ḳılmaz Ḥāmidī ol bī-vefādan kimseye / Dostdan **cevr ü cefā** mihr ü muḥabbetdür baña” *(Gazel 2, Mısra 10).*

<u>cevr ü cefā vü sitem ḳıl-:</u> *Eziyet, cefa ve sitem etmek.*

1. “Ḳılmazam **cevr ü cefā vü sitem** ayruḳ didi āh / Kimden ögrendi yine bunça cefā–kārlıġı” *(Gazel 27, Mısra 3).*

<u>ciger:</u> *Ciğer, bağır, yürek.*

1. “Kirpügüm yazdı **ciger** ḳanı ile ṣaru yüzüme / Mācerā-yı dil-i ḫūn-ḫār elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 3).*
2. “Dönmezem yār yolından ve ger inanmaz iseñ / Ḥancerüñ ile **cigerüm** yar elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 6).*

<u>cihān:</u> *Dünya, yeryüzü.*

1. “Yüzini görmeyince ġam ẓulmeti dükenmez / Ḫurşīd eger görünmez alur **cihānı** sāye” *(Kaside 1, Mısra 6).*
2. “Tā yeñi ay gemisi yürür bu deñiz üzre / Baḥr-ı kefüñ **cihānı** tā ġarḳ ider ʿaṭāya” *(Kaside 1, Mısra 32).*
3. “Yā Rab ebedī ḳıl bu şehüñ devlet ü ʿömri / Zīrā ki **cihānda** heme dem ḫayrlar eyler” *(Kaside 2, Mısra 52).*
4. “Pādişāhuñ himmetiyle ey şeh-i ṣāḥib-ḳırān / Sen alursın ḳanda kim vardur **cihānda** ḳalʿalar” *(Kaside 3, Mısra 6).*
5. “Sancaḳ-ı sulṭān senüñle yaraşur kim dünyāda / Nireye varsañ **cihānı** fetḥ idersin ser-tā-ser” *(Kaside 3, Mısra 8).*
6. “Görmesün ḫurşīd-i iḳbālüñ **cihān** içre zevāl / Devletüñ yılduzına olsun saʿādet rāh-ber” *(Kaside 3, Mısra 15).*

7. “Tañrıdan aña raḥmet inüpdür bu **cihānda** / Kim işigi cennet durur u ḳullarıdur ḥūr” *(Kaside 4, Mısra 17).*
8. “Tā gāh ḫazān olsa **cihān** içre vü geh yaz / Mādām ki tesbīḥ ide her dāne-i engūr” *(Kaside 4, Mısra 47).*
9. “Ḥāmidī’den ger ḳabūl olsa dehānuñ vaṣfını / Bundan özge bu **cihānda** hīç kār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 12).*
10. “Ol güzel yārı ki cān ile **cihāndur** bilürem / Çemen-i cānda boyı serv-i revāndur bilürem” *(Gazel 12, Mısra 1).*
11. “Ne mutludur **cihānda** ḥāl-i ḫālüñ / Ki yatur lāle vü reyḥān içinde” *(Gazel 18, Mısra 3).*
12. “ʿIşḳ ile her kim Memi’nüñ laʿl-i cān-baḫşın sever / Ḥāmidī gibi **cihānda** unudur cām-ı Cemi” *(Gazel 22, Mısra 10).*
13. “Güzeller begi sensin ki **cihānda** / Getürür saña şehler ḥüsn bācı” *(Gazel 28, Mısra 5).*
14. “Murādı sensin ey māh Ḥāmidī’nüñ / **Cihānda** yoḳdur özge iḥtiyācı” *(Gazel 28, Mısra 12).*

   <u>cihān dar ol-:</u> *Çok sıkılmak, büyük bir çaresizlik içinde kalmak.*

   1. “Rāḥat olmadı dil ey rāḥat-ı cān sen gideli / Ġonçe-veş göñlüme **dar oldı cihān** sen gideli” *(Gazel 20, Mısra 2).*

<u>cūd:</u> *İnsanlara ihtiyaçlarını bildirmelerine meydan vermeden lütufta, ihsanda bulunma, el açıklığı, cömertlik.*

1. “ʿUşşaḳı zinde ḳılduñ **cūd** ile her birini / Luṭf ile hem naẓar ḳıl bu rind-i bī-nevāya” *(Kaside 1, Mısra 29).*
2. “Ey fażl ile vü ʿadl ile her mülkde maʿrūf / Vey **cūd** ile vü beẕl ile şehrde meşhūr” *(Kaside 4, Mısra 20).*

Ç-ç

<u>çāder:</u> *Çadır.*

1. “Biz daḫı ṣaḥn-ı çemende ḳuralım ḫayme-i ʿıyş / Şimdi kim ḳondı şükūfe çemene **çāder** ile” *(Gazel 17, Mısra 8).*

<u>çāre:</u> *Çözüm yolu.*

1. “Didiler şehrden ol māh-ı vefā-dār gider / Dostlar neyleyelim **çāre** nedür yār gider” *(Gazel 8, Mısra 2).*

    <u>çāre it-:</u> *Çözüm yolu bulmak.*

    1. “Bu derd-i hicre ki Ḥaḳ rūzī ḳıldı bize bugün / Egerçi **idimezüz** hīç **çāre** yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 10).*

<u>çāşnī-i şīre-i cān:</u> *Can şırasının lezzeti.*

1. “Andan ötrü severem ẕevḳ ile şīrīn lebini / Ki lebi **çāşnī-i şīre-i cāndur** bilürem” *(Gazel 12, Mısra 6).*

<u>çemen:</u> *Ağaçlı, çiçekli, yeşillik olan yer.*

1. “Lāle geldi **çemene** laʿl gibi sāġar ile / Gül içer bādeyi nergis gibi cām-ı zer ile” *(Gazel 17, Mısra 1).*
2. “Biz daḫı ṣaḥn-ı çemende ḳuralım ḫayme-i ʿıyş / Şimdi kim ḳondı şükūfe **çemene** çāder ile” *(Gazel 17, Mısra 8).*
3. “Gül ḳulaḳ ṭutar u bülbül güle ḳarşu her ṣubḥ / Bu vefāsuz **çemenüñ** vaṣfın oḳur defter ile” *(Gazel 17, Mısra 10).*

    <u>çemen-i cān:</u> *Can çimenliği.*

    1. “Ol güzel yārı ki cān ile cihāndur bilürem / **Çemen-i cānda** boyı serv-i revāndur bilürem” *(Gazel 12, Mısra 2).*

    <u>çemen-i ḥüsn:</u> *Güzellik bahçesi.*

    1. “Göreli ḫaṭṭ u ruḫuñı **çemen-i ḥüsnüñde** / Dün ü gün seyr iderüz lāle vü reyḥān severüz” *(Gazel 10, Mısra 3).*

<u>çeng:</u> *Harba benzeyen bir çeşit telli çalgı.*

1. “Eflākde medḥüñi oḳur şevḳ ile Zühre / Her ṣubḥ kim ala eline **çeng** ile ṭanbūr” *(Kaside 4, Mısra 26).*
2. “Bu nücūm-ı felekī maḥmili ardınca gice / Her biri **çeng** gibi inleyiben zār gider” *(Gazel 8, Mısra 8).*

<u>çerāġ:</u> *Mum, kandil.*

1. “ʿAks-i ruḫsāruñ **çerāġı** göñlümi rūşen tutar / Dāyimā şemʿuñ işi meclisde cān efrūzıdur” *(Gazel 6, Mısra 9).*

__**çerḫ ü felek ü encüm:**__ *Gökyüzü ve yıldızlar.*

1. "Çün mesned-i iḳbālde ẕātuñ ola āmir / Çerḫ ü felek ü encüm ola emrüñe meʾmūr" *(Kaside 4, Mısra 24).*

__**çerḫ-i aṭlas:**__ *Dokuzuncu kat gök, arş.*

1. "Ḫurşīdi zīr-i destüñ eyledi **çerḫ-i aṭlas** / Tā devletüñ dayansun alṭunlu müttekāya" *(Kaside 1, Mısra 25).*

__**çeri:**__ *Asker.*

1. "Gözde ḳonsa ne ʿaceb ḫayl-i ḫayāli ḫaṭınuñ / Ḫanda kim āb-ı revān olsa **çeri** anda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 4).*

__**çeşm:**__ *Göz.*

1. "Merdümi ġarḳ eyledi **çeşmümde** ʿaḳsi ḳaşlaruñ / Ġarḳ olur deñizde merdüm çünki devrülse gemi" *(Gazel 22, Mısra 7).*

   __**çeşm-i bedān:**__ *Kötü gözler.*

   1. "Envāʿ-ı saʿādet bile yaşuñ uzun olsun / Taḫt üstine baḫtuñdan ola **çeşm-i bedān** dūr" *(Kaside 4, Mısra 50).*

   __**çeşm-i bed-i eyyām:**__ *Günlerin kem gözü.*

   1. "**Çeşm-i bed-i eyyām** u ḳażā ʿāḳıbetü'l-emr / Ḳapudan ıraḳ itdi beni ḫaste vü maḳhūr" *(Kaside 4, Mısra 37).*

   __**çeşm-i cān:**__ *Can gözü.*

   1. "ʿĀşıḳuñ ʿıydi ḳamer devrinde yāruñ yüzidür / **Çeşm-i cānuñ** sürmesi dil-dāruñ izi tozıdur" *(Gazel 6, Mısra 2).*

   __**çeşm-i ebr:**__ *Bulutun gözü.*

   1. "Ol ki **çeşm-i ebrden** her ṣubḥ bārān yaġdurur / Firḳatüñde Ḥāmidī'nüñ nāle-i dil-sūzıdur" *(Gazel 6, Mısra 13).*

   __**çeşm-i kevākib:**__ *Yıldızların gözü.*

   1. "**Çeşm-i kevākib** içün ḫurşīd ḫāk-i rāhı / Bu hāven-i zer içre her gün ider ṣılāye" *(Kaside 1, Mısra 19).*

__**çeşme-i ḥayvān:**__ *Abıhayat, hayat suyu çeşmesi.*

1. "Yā Rab ol ḫāl-i ruḫ u laʿl-i lebi Ḫıżr mı kim / Geh gül üstinde vü geh **çeşme-i ḥayvān**da ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 6).*

2. "Dilüñ yāḳūt-gūn balıḳa beñzer / Kim oynar **çeşme-i ḥayvān** içinde" *(Gazel 18, Mısra 6).*

__çıḳ-:__ *İçeriden dışarıya varmak, gitmek.*

1. "Ḳaçan ol serv ḳamer yüzlü **çıḳar** ḫar-gāhdan / Luṭf ile alur ḫarāc-ı ḥüsn mihr ü māhdan" *(Gazel 14, Mısra 1).*

__çoḳ:__ *Fazla, çok.*

1. "Maḳṣūdı anuñ yüzüñi görmek durur ancaḳ / Aza vü **çoḳa** dimeyesin kim naẓar eyler" *(Kaside 2, Mısra 46).*
2. "Ḥāmidī gerçi günāhuñ **çoḳ** ise ġam yime kim / Yazımaz kātib-i sır ʿāşıḳ-ı mecnūn günehi" *(Gazel 24, Mısra 11).*
3. "Ger ʿafv ḳılsa luṭf ile suç u günāhumız / **Çoḳ** yaşasun saʿādet ile pādişāhumız" *(Beyit 1, Mısra 2).*

__çoḳdan:__ *Çok zaman önce, çok zamandan beri, öteden beri, uzun süreden beri.*

1. "Seni **çoḳdan** beri ey serv-i ḫırāmān severüz / Sen gülistānsın u biz tāze gülistān severüz" *(Gazel 10, Mısra 1).*

__çü1:__*Çünkü, zira.*

1. "Ey ki dirsin hicrde derd-i dilüñ eksildi mi / Eksilür mi derd-i dil hergiz **çü** dermān andadur" *(Gazel 7, Mısra 8).*
2. "Ṣabr ḳıl epsem otur yār gelince didiler / Dil nice ṣabr ide burada **çü** dil-dār gider" *(Gazel 8, Mısra 6).*
3. "Gözümde māh-ruḫsāruñ ḫayāli / **Çü** nūr-ı Ḥaḳ durur insān içinde" *(Gazel 18, Mısra 8).*

__çü2:__ *Ne vakit ki.*

1. "Ṭāliʿ **çü** rücūʿ itse hüner fāyide virmez / Baḫt olmasa gün daġda laʿli ḥacer eyler" *(Kaside 2, Mısra 41).*
2. "Kim ḳadüñ ʿışḳıyile bunda dirilürse bu gün / Ṭoġrı bundan **çü** gide ravża-i rıżvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 8).*
3. "Göñlüme ḳondı ġam-ı ʿışḳı pes ez-ḳatl-i raḳīb / Şeh seferden **çü** döne fetḥ ile eyvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 12).*

4. "**Çü** ġamdan doldı göñlüm aġlaram zār / Meseldür kim ḳazan çün doldı ṭaşdı" *(Gazel 25, Mısra 7).*

çün1: *Ne vakit ki.*

1. "**Çün** gördi yir yüzinde naḳş-ı süm-i semendi / Teşbīh ḳıldı ḫurşīd cām-ı cihān-nümāya" *(Kaside 1, Mısra 21).*
2. "**Çün** yaḳdı beni göñli sevindürdi raḳībüñ / Gör bu güneşüñ nūrı ki ṭaşa eser eyler" *(Kaside 2, Mısra 13).*
3. "Ḫıżr ile İlyās ikisi saġ u soluñdan yürür / **Çün** semendüñe biniben idesin ʿazm-i sefer" *(Kaside 3, Mısra 12).*
4. "**Çün** mesned-i iḳbālde ẕātuñ ola āmir / Çerḫ ü felek ü encüm ola emrüñe meʾmūr" *(Kaside 4, Mısra 23).*
5. "**Çün** ʿāḳıbet bu resm ile bī-gānelik ḳılur / Niçün ḳılurdu kendüzini āşinā bize" *(Gazel 16, Mısra 7).*
6. "**Çün** cānumuz ʿadem ṭarafından çıḳardı baş / ʿIşḳuñ senüñ o demde didi merḥabā bize" *(Gazel 16, Mısra 9).*

çün2: *Mademki.*

1. "**Çün** leşker-i manṣūrı diler kesr-i eʿādī / Ḳanda ki varur fetḥ ile bir mülki cer eyler" *(Kaside 2, Mısra 29).*
2. "Ṣūret ü maʿnīde **çün** ol dil-rübā maḥbūbdur / ʿĀşıḳa n'ola ḳılursa luṭf u iḥsān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 7).*
3. "Hicr elinden **çün** teni terk itdüñ ey cān vay aña / Ḫarmen-i cān andadur kim māh-ı tābān andadur" *(Gazel 7, Mısra 5).*
4. "Ḥāmidī gibi yüzi görmeklik içün dururam / Neylerem burada **çün** ol māh-ı tābānum gider" *(Gazel 9, Mısra 10).*

çün3: *Çünkü.*

1. "Ol perīnüñ ḳāmetini ger elif dirsem n'ola / **Çün** ḫaṭıdur āyet-i ḫūbī vü muṣḥaf yüzidür" *(Gazel 6, Mısra 4).*
2. "Şebehe ḫāl-i ʿıẕāruñ n ʿola beñzettüm ise / **Çün** muʿayyendür anuñ ḥüsnde vech-i şebehi" *(Gazel 24, Mısra 8).*

çünki: *Ne zaman ki, vakta ki.*

1. “**Çünki** cān mülkine girürdi ḫayālüñ şevḳ ile / Cān göñül şehrini dürlü dürlü āyīn baġladı” *(Gazel 21, Mısra 11).*
2. “Merdümi ġarḳ eyledi çeşmümde ʿaḳsi ḳaşlaruñ / Ġarḳ olur deñizde merdüm **çünki** devrülse gemi” *(Gazel 22, Mısra 8).*

D-d

daġ: *Yer kabuğunun çıkıntılı, yüksek, eğimli yamaçlarıyla çevresine hâkim ve oldukça geniş bir alana yayılan bölümü.*

1. “Ṭāliʿ çü rücūʿ itse hüner fāyide virmez / Baḫt olmasa gün **daġda** laʿli ḥacer eyler” *(Kaside 2, Mısra 42).*

daḫı1: *Bile, dahi.*

1. “Ḳanda varur rāḥat olmaz yār cevrinden ḳaçan / ʿIşḳuñuñ yolında bu **daḫı** naṣīḥatdur baña” *(Gazel 2, Mısra 6).*

daḫı2: *Da, de anlamında bağlaç.*

1. “Āşikāra dimezüz kimseye sırr-ı dehenüñ / Kenz-i maḫfīdür anı biz **daḫı** pinhān severüz” *(Gazel 10, Mısra 8).*
2. “Baña cevr itdi cefā yolın tutup gitti raḳīb / Baña n’itdiyse aña **daḫı** gele Allahdan” *(Gazel 14, Mısra 8).*
3. “Biz **daḫı** ṣaḥn-ı çemende ḳuralım ḫayme-i ʿıyş / Şimdi kim ḳondı şükūfe çemene çāder ile” *(Gazel 17, Mısra 7).*
4. “Şevḳ ile raḳībi **daḫı** ḫoş görse ḳapuñda / Ger Ḥāmidī-i sūḫte-dil olmasa nāşī” *(Gazel 26, Mısra 9).*

daḫı3: *Daha, henüz.*

1. “**Daḫı** vaḳt olmadı ki ol şāh-ı ḫūbān / Beni yād eyleye yārān içinde” *(Gazel 19, Mısra 9).*
2. “**Daḫı** vaḳt olmadı kim ḫayme-i 'ıyş / Ḳuralım lāle vü reyḥān içinde” *(Gazel 19, Mısra 11).*

dāne-i engūr: *Üzüm tanesi.*

1. "Tā gāh ḫazān olsa cihān içre vü geh yaz / Mādām ki tesbīḥ ide her **dāne-i engūr**" *(Kaside 4, Mısra 48).*

dārā çek-: *Asmak.*

1. "Bu dār-ı ġurūr içre firāḳuñda dilerdüm / Kim **dārā çek**em kendüzümi nite ki Manṣūr" *(Kaside 4, Mısra 40).*

dār-ı ġurūr: *Aldanma yeri, dünya.*

1. "Bu **dār-ı ġurūr** içre firāḳuñda dilerdüm / Kim dārā çekem kendüzümi nite ki Manṣūr" *(Kaside 4, Mısra 39).*

dayan-: *Yaslanmak, abanmak.*

1. "Ḫurşīdi zīr-i destüñ eyledi çerḫ-i aṭlas / Tā devletüñ **dayansun** alṭunlu müttekāya" *(Kaside 1, Mısra 26).*

dāyim: *Her zaman, sürekli olarak, daima.*

1. "Ay ile gün bilürler kim Ḥāmidī-i miskīn / **Dāyim** duʿālar eyler sen şāh-ı meh-liḳāya" *(Kaside 1, Mısra 28).*
2. "Ne saʿādetlüyimiş hindū-yı ḫāl-i siyehüñ / Ki gül üstinde durur **dāyim** anuñ ḫāb-gehi" *(Gazel 23, Mısra 8).*
3. "Āhumla sirişküm seni ister gice gündüz / **Dāyim** seni ʿışḳ ile sever tāʾir ü māşī" *(Gazel 26, Mısra 8).*

dāyimā: *Her zaman.*

1. "ʿAks-i ruḫsāruñ çerāġı göñlümi rūşen tutar / **Dāyimā** şemʿuñ işi meclisde cān efrūzıdur" *(Gazel 6, Mısra 10).*
2. "Ger ser-i kūyinden umdum merḥamet ʿayb itmesün / Raḥmet umar **dāyimā** dervīş ṣāḥib-cāhdan" *(Gazel 14, Mısra 6).*

de-: *Söylemek.*

1. "Kesdi cefāsı bizden ü ḳıldı raḳībe luṭf / İgen **de** n'ola ḳıymasa ol bī-vefā bize" *(Gazel 16, Mısra 6).*

def: *Zilli ve pullu bir çembere gerilmiş deriden yapılan çalgı.*

1. "Tā reyāḥīn içilür ẕevḳ ile ṣaḥbā-yı müdām / Depredür gül **def** ü bülbül ḫoş oḳur mizher ile" *(Gazel 17, Mısra 6).*

defter1: *Defter. (Sevgilinin yüzü bağlamında).*

1. "Naḫl-i ḳaddüñ ol ki ser-tā-pāy şīrīn bağladı / Ṣūretüñ **defterini** gül gibi rengīn bağladı" *(Gazel 21, Mısra 2).*

defter2: *Defter.*

1. "Gül ḳulaḳ ṭutar u bülbül güle ḳarşu her ṣubḥ / Bu vefāsuz çemenüñ vaṣfın oḳur **defter** ile" *(Gazel 17, Mısra 10).*

dehān: *Ağız.*

1. "Ḥāmidī'den ger ḳabūl olsa **dehānuñ** vaṣfını / Bundan özge bu cihānda hīç kār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 11).*
2. "Pīş-keş ḳıldı **dehānına** göñül ẕerrece cān / Neylesün ʿāşıḳ-ı bī-çāre budur varlığı" *(Gazel 27, Mısra 7).*

dehen: *Ağız.*

1. "**Dehen**üñ şevḳıyile Ḥāmidī-i sūḫtenüñ / Gitdi ṣabr u dil ü cān oldı revān sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 9).*

dek: *Bir işin, bir durumun sona erdiği zaman veya yer, kadar, değin.*

1. "Ol ḳamer yüzlü temāşāya gidince mensüzin / Her gice Keyvāna **dek** feryād u efġānum gider" *(Gazel 9, Mısra 4).*

delü: *Deli.*

1. "Müselsel zülfüñe göñlüm dolaşdı / **Delü** zencīre bir daḫı ulaşdı" *(Gazel 25, Mısra 2).*

dem: *An, zaman.*

1. "Ol gün ki yüz sürerem bir **dem** bu ḫāk-i pāya / Gün gibi ol şerefden başum irer semāya" *(Gazel 15, Mısra 1).*
2. "Çün cānumuz ʿadem ṭarafından çıḳardı baş / ʿIşḳuñ senüñ o **demde** didi merḥabā bize" *(Gazel 16, Mısra 10).*

3. “Sünbül-i zülfüñ niḳāb-ı rūy-ı gül-gūn eyleme / ʿĀşıkuñ göñlini her **dem** hicrden ḫūn eyleme” *(Beyit 2, Mısra 2).*

dem-be-dem: *Her zaman, daima, her an.*

1. “Āb-ı çeşmümde ḫayāl-i ḳad-i sīmīn-berüñi / İsterem **dem-be-dem** ey serv-i revān sen gideli” *(Gazel 20, Mısra 8).*

deñiz: *Deniz, yer kabuğunun çukur bölümlerini kaplayan, birbiriyle bağlantılı, tuzlu su kütlesi.*

1. “Tā yeñi ay gemisi yürür bu **deñiz** üzre / Baḥr-ı kefüñ cihānı tā ġarḳ ider ʿaṭāya” *(Kaside 1, Mısra 31).*
2. “Mihri yüregüm ḳanı ḳılur incü gözümde / Gün pertevi **deñizde** doluyı güher eyler” *(Kaside 2, Mısra 8).*
3. “Ḥāmidī sensüz ġamuñ **deñizine** düşmiş yüzer / El-ġıyās urur umar ʿavn u meded sen şāhdan” *(Gazel 14, Mısra 11).*
4. “Merdümi ġarḳ eyledi çeşmümde ʿaḳsi ḳaşlaruñ / Ġarḳ olur **deñizde** merdüm çünki devrülse gemi” *(Gazel 22, Mısra 8).*

depret-: *Kımıldatmak, oynatmak, harekete getirmek.*

1. “Tā reyāhīn içilür ẕevḳ ile ṣaḫbā-yı müdām / **Depredür** gül def ü bülbül ḫoş oḳur mizher ile” *(Gazel 17, Mısra 6).*

derd: *Keder, acı, zahmet.*

1. “İksīr-i ġamı **derd** ile zerd eyledi yüzüm / Gör kim ġam-ı ʿışḳı nice ṭopraḳı zer eyler” *(Kaside 2, Mısra 5).*
2. “Hicr ile Ḥāmidī ger Ḳabluca’da ḳonsa n’ola / **Derd** ile bülbül-i şūrīde gülistānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 14).*
3. “Yār gitdi dirler ü men aġlaram ṭañlar raḳīb / Aġladuġum **derd** ile budur ki dermānum gider” *(Gazel 9, Mısra 8).*
4. “Göreli laʿl gibi leblerüñi merdüm-i çeşm / Aḳıdur **derd** ile su yirine ḳan sen gideli” *(Gazel 20, Mısra 6).*

    derd ü ġam: *Dert ve üzüntü.*

    1. “**Derd ü ġamı** ki Ḥāmidī’nüñ niʿmeti durur / Şükr eylerem ki anı virüpdür Ḫudā bize” *(Gazel 16, Mısra 11).*

<u>derd ü hicr:</u> *Dert ve ayrılık.*

1. "**Derd ü hicrüñde** baña yār olmadı ṣabr u ḳarār / Sen baña yār olmayınca kimse yār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 3).*

<u>derd-i dil:</u> *Gönül derdi, gönül sızısı.*

1. "Ey ki dirsin hicrde **derd-i dilüñ** eksildi mi / Eksilür mi derd-i dilhergiz çü dermān andadur" *(Gazel 7, Mısra 7).*
2. "Ey ki dirsin hicrde derd-i dilüñ eksildi mi / Eksilür mi **derd-i dil** hergiz çü dermān andadur" *(Gazel 7, Mısra 8).*

<u>derd-i hicr:</u> *Ayrılık derdi.*

1. "Bu **derd-i hicre** ki Ḥaḳ rūzī ḳıldı bize bugün / Egerçi idimezüz hīç çāre yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 9).*
2. "Öldük bu **derd-i hicr**de hān ey Mesīh- dem / ʿĪsī lebüñ durur niçün itmez devā bize" *(Gazel 16, Mısra 3).*

<u>derd-i ʿışḳ:</u> *Aşk derdi.*

1. "Zihī mihrüñ dil-i vīrān içinde / Maḳāmı **derd-i ʿışḳuñ** cān içinde" *(Gazel 18, Mısra 2).*
2. "Gel ey meh Ḥāmidī göñlin sevindür / Ki besler **derd-i ʿışḳuñ** cān içinde" *(Gazel 19, Mısra 14).*

<u>dermān1:</u> *İlaç, çare.*

1. "Ey ki dirsin hicrde derd-i dilüñ eksildi mi / Eksilür mi derd-i dil hergiz çü **dermān** andadur" *(Gazel 7, Mısra 8).*

<u>dermān2:</u> *İlaç.*

1. "Yār gitdi dirler ü men aġlaram ṭañlar raḳīb / Aġladuġum derd ile budur ki **dermānum** gider" *(Gazel 9, Mısra 8).*

<u>dervīş:</u> *Yoksul, fakir ve muhtaç kimse.*

1. "Ger ser-i kūyinden umdum merḥamet ʿayb itmesün / Raḥmet umar dāyimā **dervīş** ṣāḥib-cāhdan" *(Gazel 14, Mısra 6).*

<u>dest:</u> *El.*

1. "Devlet virici **destüñi** öpmek diler ancaḳ / Ümmīd ki düstūr vire luṭf ile destūr" *(Kaside 4, Mısra 45).*

2. “Āferīn ol naẖl-bendüñ **destine** kim luṭf ile / Ol bilūrīn servüñ üzre sīb-i sīmīn baġladı” *(Gazel 21, Mısra 7).*

destūr vir-: *İzin vermek.*

1. “Devlet virici destüñi öpmek diler ancaḳ / Ümmīd ki düstūr vire luṭf ile destūr” *(Kaside 4, Mısra 46).*

devā it-: *Çare olmak.*

1. “Öldük bu derd-i hicrde hān ey Mesīh- dem / ʿI̱sī lebüñ durur niçün **itmez devā** bize” *(Gazel 16, Mısra 4).*

devlet1: *Mutluluk, saadet, talih, baht.*

1. “Ḳılsa naẓar irişür göñlüme tīr-i ġamze / Sulṭān naẓar ḳılursa **devlet** irür gedāya” *(Kaside 1, Mısra 8).*
2. “Baẖt u ẖıred ü **devlet** ile ḳanda varursa / Öñinde ḳılavuzluġı fetḥ u ẓafer eyler” *(Kaside 2, Mısra 27).*
3. “Görmesün ẖurşīd-i iḳbālüñ cihān içre zevāl / Devletüñ yılduzına olsun saʿādet rāh-ber” *(Kaside 3, Mısra 16).*
4. “Bu maʿnī anuñ fikrine gelmezdi ki bir gün / Nā-gāh bu **devlet** ḳapusından ola mehcūr” *(Kaside 4, Mısra 36).*
5. “ʿIşḳuñuñ yolında Manṣūram velī nā-pāydār / Ey dirīġā kim bu **devlet** pāydār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 8).*

   devlet virici: *İyilik, şans, talih, bereket getiren.*

   1. “**Devlet virici** destüñi öpmek diler ancaḳ / Ümmīd ki düstūr vire luṭf ile destūr” *(Kaside 4, Mısra 45).*

   devletlü: *Talihli, uğurlu.*

   1. “Yol vir ki izüñe süreyin ṣaru yüzümi / **Devletlü** işigüñden olam men niçe mehcūr” *(Kaside 4, Mısra 12).*
   2. “Sen Āṣaf-ı s̱ānīsin ü **devletlü** ḳapuñda / Āṣaf gibi yüz var ola her gün saña müzdūr” *(Kaside 4, Mısra 31).*

   devletlü ol-: *Talihli olmak.*

   1. “Bir mübārek yüzlü serversin ki **devletlü ol**ur / Pādişeh ḳatında her kim bulsa senden bir naẓar” *(Kaside 3, Mısra 9).*

<u>devlet$_2$:</u> *Toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık. (Osmanlı Devleti).*

1. "Ol cefācıdan şikāyet ger idersin Ḥāmidī / **Devletüñ** işigine yüz sür ki sulṭān andadur" *(Gazel 7, Mısra 10).*

<u>devlet$_3$:</u> *Ululuk, büyüklük, büyük rütbe, büyük mevki ve makam.*

1. "Ḫurşīdi zīr-i destüñ eyledi çerḫ-i aṭlas / Tā **devletüñ** dayansun alṭunlu müttekāya" *(Kaside 1, Mısra 26).*
2. "Sen taḫt-ı vezāretde saʿādetlü güneşsin / Kim görimeye **devletüñi** gözi ola kūr" *(Kaside 4, Mısra 22).*

   <u>devlet ü ʿömr:</u> *Saltanat ve ömür.*

   1. "Yā Rab ebedī ḳıl bu şehüñ **devlet ü ʿömr**i / Zīrā ki cihānda heme dem ḫayrlar eyler" *(Kaside 2, Mısra 51).*

<u>devr:</u> *Kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası.*

1. "ʿĀşıḳuñ ʿıydi ḳamer **devrinde** yāruñ yüzidür / Çeşm-i cānuñ sürmesi dil-dāruñ izi tozıdur" *(Gazel 6, Mısra 1).*

   <u>devr-i Ādem:</u> *İlk insan Hz. Adem'in yaşadığı devir.*

   1. "**Devr-i Ādemden** beri dünyāya ey kişver-küşā / Bir uġurlu sencileyin gelmedi gelmeyiser" *(Kaside 3, Mısra 3).*

   <u>devr-i zamān:</u> *Kader, talih.*

   1. "Ol luṭf u kerem kānı ki bu **devr-i zamānda** / Ḫurşīd felekde ġazabından ḥaẕer eyler" *(Kaside 2, Mısra 21).*
   2. "Bu **devr-i zamān** içre güzeller begi sensin / Kim ay gibi şehrdesin ḥüsn ile meşhūr" *(Kaside 4, Mısra 3).*

<u>devrān:</u> *Dünya, felek.*

1. "Niçe dil ṣabr ide hicrān içinde / Niçe cān ġam çeke **devrān** içinde" *(Gazel 19, Mısra 2).*

<u>devrül-:</u> *Devrilmek, dönmek.*

1. "Merdümi ġarḳ eyledi çeşmümde ʿaḳsi ḳaşlaruñ / Ġarḳ olur deñizde merdüm çünki **devrülse** gemi" *(Gazel 22, Mısra 8).*

di-: *Demek.*

1. "Men itmezem şikāyet hicr-i ruḫuñdan ammā / Her gice peyk-i āhum aḥvālümi **dir** aya" *(Kaside 1, Mısra 10).*
2. "Bülbül gibi medḥüñ **dir** iken bu felek anı / Hicrüñde niçün gül gibi ḫūnīn-ciger eyler" *(Kaside 2, Mısra 37).*
3. "Bī-çāre niyāz ile yüzin ḳapuña sürüp / Ḥālini **dir** ey şāh u sözi muḫtaṣar eyler" *(Kaside 2, Mısra 44).*
4. "Maḳṣūdı anuñ yüzüñi görmek durur ancaḳ / Aza vü çoḳa **dimeyesin** kim naẓar eyler" *(Kaside 2, Mısra 46).*
5. "Ḫaṭṭuñla ḫadüñi göreli ḫalḳa **direm** kim / Gicede görünür gözüme bir ṭabaḳ-ı nūr" *(Kaside 4, Mısra 5).*
6. "Hicrān gelesi ḥażret-i Paşaya **direm** kim / Ehl-i naẓara ṭalʿatıdur luṭf ile manẓūr" *(Kaside 4, Mısra 13).*
7. "Ger nigār itsün alı ḳanumdan andan dönmezem / **Dimesünler** kim meger mihr-i nigār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 10).*
8. "Sancaḳ-ı devlet gibidür ḳaddi ol meh-çihrenüñ / Ol sebebden **dirler** aña şāh-ı ḫūbān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 6).*
9. "Ol perīnüñ ḳāmetini ger elif **dirsem** n'ola / Çün ḫaṭıdur āyet-i ḫūbī vü muṣḥaf yüzidür" *(Gazel 6, Mısra 3).*
10. "Ey ki **dirsin** hicrde derd-i dilüñ eksildi mi / Eksilür mi derd-i dil hergiz çü dermān andadur" *(Gazel 7, Mısra 7).*
11. "**Didiler** şehrden ol māh-ı vefā-dār gider / Dostlar neyleyelim çāre nedür yār gider" *(Gazel 8, Mısra 1).*
12. "Ṣabr ḳıl epsem otur yār gelince **didiler** / Dil nice ṣabr ide burada çü dil-dār gider" *(Gazel 8, Mısra 5).*
13. "Ey ki **dirsin** şehrden gitme cefāya ṣabr ḳıl / Nicesin ṣabr eyleyem şimdi ki sulṭānum gider" *(Gazel 9, Mısra 5).*
14. "Yār gitdi **dirler** ü men aġlaram ṭañlar raḳīb / Aġladuġum derd ile budur ki dermānum gider" *(Gazel 9, Mısra 7).*
15. "**Didüñ** öldüriserüz Ḥāmidī'yi güle güle / Bundan ötrü seni ey ġonçe-i ḫandān severüz" *(Gazel 10, Mısra 11).*
16. "Çün cānumuz ʿadem ṭarafından çıḳardı baş / ʿIşḳuñ senüñ o demde **didi** merḥabā bize" *(Gazel 16, Mısra 10).*

17. “Ol güzel kim **dirler** aña serv-ḳad oğlı Memi / Bursa ʿda yā Rab bizümle bir zaman yār ola mı” *(Gazel 22, Mısra 1).*
18. “Ḳılmazam cevr ü cefā vü sitem ayruḳ **didi** āh / Kimden ögrendi yine bunça cefā–kārlığı” *(Gazel 27, Mısra 3).*

<u>dil(I):</u> *Gönül, yürek.*

1. “Ṣabr ḳıl epsem otur yār gelince didiler / **Dil** nice ṣabr ide burada çü dil-dār gider” *(Gazel 8, Mısra 6).*
2. “Ol ʿıyān nurı ki maṭlūbıdur ehl-i naẓaruñ / **Dil**i her ẕerrenüñ içinde nihāndur bilürem” *(Gazel 13, Mısra 4).*
3. “Ol kim alur **dil** ü ṣabr u ḫıredi ġāret ider / Maẓhar-ı ṣūret-i zibā-yı fülāndur bilürem” *(Gazel 13, Mısra 7).*
4. “Tenümde **dil** ḫayāl-i sünbülüñle / Yatur zencīr ile zindān içinde” *(Gazel 18, Mısra 9).*
5. “Niçe **dil** ṣabr ide hicrān içinde / Niçe cān ġam çeke devrān içinde” *(Gazel 19, Mısra 1).*
6. “Rāḥat olmadı **dil ey** rāḥat-ı cān sen gideli / Ġonçe-veş göñlüme dar oldı cihān sen gideli” *(Gazel 20, Mısra 1).*
7. “Anuñ içün cān u dilden severüz ol māhı kim / Sünbüli **dil** mūnisidür lebleri cān hem-demi” *(Gazel 22, Mısra 4).*
8. “Geh ṣıdı gāh dürüst eyledi zülfi **dilümi** / Kim görüpdür hele bu vech ile dil-dārlığı” *(Gazel 27, Mısra 5).*

    <u>dil ü cān:</u> *Gönül ve can.*

    1. “Dehenüñ şevḳıyile Ḥāmidī-i sūḫtenüñ / Gitdi ṣabr u **dil ü cān** oldı revān sen gideli” *(Gazel 20, Mısra 10).*

    <u>dil ü cān ile:</u> *İçtenlikle, çok isteyerek, canıyürekten.*

    1. “Şāhā bu vefā-dār ḳuluñ Ḥāmidī ol kim / Saña **dil ü cān ile** duʿā-yı seḥer eyler” (Kaside 2, Mısra 36).

    <u>dil-i vīrān:</u> *Harap olmuş gönül.*

    1. “Zihī mihrüñ **dil-i vīrān** içinde / Maḳāmı derd-i ʿışḳuñ cān içinde” *(Gazel 18, Mısra 1).*

<u>dil(II):</u> *Ağız boşluğunda, tatmaya, yutkunmaya, sesleri boğumlamaya yarayan etli,*

uzun, hareketli organ, tat alma organı.

1. **“Dilüñ** yāḳūt-gūn balıḳa beñzer / Kim oynar çeşme-i ḥayvān içinde” *(Gazel 18, Mısra 5).*

   dili uzun eyle-: *Haddini bilmeden konuşmak.*

   1. “Ger ḫasm ḫilāf ile **uzun eylese dili** / Naḫl-i ḳadini lāyıḳ-ı tīr ü teber eyler” *(Kaside 2, Mısra 31).*

dilber: *Gönül alan, güzel.*

1. “Yā Rab ol **dilber** ne gördi ʿāşıḳ-ı bī-çāreden / Kim cefā vü cevrini terk eyledi nā-gāhdan” *(Gazel 14, Mısra 3).*

dil-dār: *Gönlü kendine bağlamış olan kimse, sevgili.*

1. “ʿĀşıḳuñ ʿıydi ḳamer devrinde yāruñ yüzidür / Çeşm-i cānuñ sürmesi **dil-dāruñ** izi tozıdur” *(Gazel 6, Mısra 2).*
2. “Ṣabr ḳıl epsem otur yār gelince didiler / Dil nice ṣabr ide burada çü **dil-dār** gider” *(Gazel 8, Mısra 6).*

dil-dārlık: *Sevgililik.*

1. “Geh ṣıdı gāh dürüst eyledi zülfi dilümi / Kim görüpdür hele bu vech ile **dil-dārlıġı**” *(Gazel 27, Mısra 6).*

dile-: *Bir şeyin gerçekleşmesini veya olmasını istemek, ummak, temenni etmek, niyaz etmek.*

1. “Gün muḥterıḳ olur naẓar-ı ḳahrı **dilerse** / Gerdūnda evi ḫışm ile zīr ü zeber eyler” *(Kaside 2, Mısra 25).*
2. “Çün leşker-i manṣūrı **diler** kesr-i eʿādī / Ḳanda ki varur fetḥ ile bir mülki cer eyler” *(Kaside 2, Mısra 29).*
3. “Ḥāmidī-i bī-nevā cāndan duʿācuñdur senüñ / Ṣıdḳ ilen ʿömrüñ uzunlıġı **diler** şām u seḥer” *(Kaside 3, Mısra 14).*
4. “Bu dār-ı ġurūr içre firāḳuñda **dilerdüm** / Kim dārā çekem kendüzümi nite ki Manṣūr” *(Kaside 4, Mısra 39).*
5. “Devlet virici destüñi öpmek **diler** ancaḳ / Ümmīd ki düstūr vire luṭf ile destūr” *(Kaside 4, Mısra 45).*

dil-efgār: *Gönlü yaralı.*

1. "Żaʿf-ı ḥālümden eger ḫaste tenüm bunda ḳalur / Terk ider cān tenümi vü **dil-efgār** gider" *(Gazel 8, Mısra 4).*

dil-rübā: *Gönül kapan, herkesi kendine bağlayan, âşık olunan (güzel).*

1. "Ṣūret ü maʿnīde çün ol **dil-rübā** maḥbūbdur / ʿĀşıḳa n'ola ḳılursa luṭf u iḥsān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 7).*
2. "Ger gösterür yüzin bu gün ol **dil-rübā** bize / Yüz gösterür viṣālde yüz biñ ṣafā bize" *(Gazel 16, Mısra 1).*

dirīġā: *Yazık, eyvah.*

1. "ʿIşḳuñuñ yolında Manṣūram velī nā-pāydār / Ey **dirīġā** kim bu devlet pāydār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 8).*

diril-: *Canlanmak, hayat kazanmak, yaşar duruma gelmek.*

1. "Kim ḳadüñ ʿışḳıyile bunda **dirilürse** bu gün / Ṭoġrı bundan çü gide ravża-i rıżvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 7).*
2. "Zāhid mey-i gül-gūn u ḥab ile **dirilimez** / Ḥaḳ her kişiye virmedi bu ʿaḳl-ı maʿāşı" *(Gazel 26, Mısra 5).*

diş: *Çene kemiklerinin üstüne dizili, ısırıp koparmaya ve çiğnemeye yarayan sert, beyaz organlardan her biri.*

1. "Sāġarı ʿaḳs-i lebinden laʿl ü yāḳūt eyleyen / Ol şeker ağızlu incü **dişlü** hem kedüzidür" *(Gazel 6, Mısra 6).*

dol-: *(Çok sabretmekten) Taşacak duruma gelmek.*

1. "Çü ġamdan **doldı** göñlüm ağlaram zār / Meseldür kim ḳazan çün doldı ṭaşdı" *(Gazel 25, Mısra 7).*

dolaş-: *Saç, iplik vb. şeyler birbirine karışarak güç çözülür duruma gelmek.*

1. "Müselsel zülfüñe göñlüm **dolaşdı** / Delü zencīre bir daḫı ulaşdı" *(Gazel 25, Mısra 1).*

dolu: *Havada su buğusunun birden yoğunlaşıp katılaşmasından oluşan, türlü irilikte,*

yuvarlak veya düzensiz biçimli buz parçaları durumunda yere hızla düşen bir yağış türü.

1. “Mihri yüregüm ḳanı ḳılur incü gözümde / Gün pertevi deñizde **doluyı** güher eyler” *(Kaside 2, Mısra 8).*

dön-1: *Vazgeçmek.*

1. “Ger nigār itsün alı ḳanumdan andan **dönmezem** / Dimesünler kim meger mihr-i nigār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 9).*
2. “**Dönmezem** yār yolından ve ger inanmaz iseñ / Ḫancerüñ ile cigerüm yar elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 5).*

dön-2: *Geri gelmek, geri gitmek.*

1. “Göñlüme ḳondı ġam-ı ʿışḳı pes ez-ḳatl-i raḳīb / Şeh seferden çü **döne** fetḥ ile eyvānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 12).*

dost: *Dost, arkadaş, sevgili, yâr.*

1. “Şekve ḳılmaz Ḥāmidī ol bī-vefādan kimseye / **Dost**dan cevr ü cefā mihr ü muḥabbetdür baña” *(Gazel 2, Mısra 10).*
2. “**Dost**uñ ḳaddi ḫayāli giceler cānda ḳonar / Cānda ger ḳonmasa ol serv-i revān ḫanda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 1).*
3. “Didiler şehrden ol māh-ı vefā-dār gider / **Dost**lar neyleyelim çāre nedür yār gider” *(Gazel 8, Mısra 2).*

duʿācu: *Biri için Allah’a dua eden kimse.*

1. “Ḥāmidī-i bī-nevā cāndan **duʿācuñdur** senüñ / Ṣıdḳ ilen ʿömrüñ uzunlıġı diler şām u seḥer” *(Kaside 3, Mısra 13).*

duʿālar eyle-: *Tanrı'ya yalvarmak.*

1. “Ay ile gün bilürler kim Ḥāmidī-i miskīn / Dāyim **duʿālar eyle**r sen şāh-ı meh-liḳāya” *(Kaside 1, Mısra 28).*

duʿā-yı seḥer eyle-: *Sabahın güneş doğmadan önceki zamanı dua etmek.*

1. “Şāhā bu vefā-dār ḳuluñ Ḥāmidī ol kim / Saña dil ü cān ile **duʿā-yı seḥer eyle**r” *(Kaside 2, Mısra 36).*

düken-: *Tükenmek, bitmek.*

1. "Yüzini görmeyince ġam ẓulmeti **dükenmez** / Ḫurşīd eger görünmez alur cihānı sāye" *(Kaside 1, Mısra 5).*

dün ü gün: *Gece gündüz.*

1. "Göreli ḫaṭṭ u ruḫuñı çemen-i ḥüsnüñde / **Dün ü gün** seyr iderüz lāle vü reyhān severüz" *(Gazel 10, Mısra 4).*
2. "Ger isteseñ ki yine Ḥāmidī gibi göresin / Ḫaṭ u ruḫı **dün ü gün** Kirdgāra yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 14).*

dünyā: *Üzerinde yaşadığımız toprak ve denizler, yeryüzü.*

1. "Devr-i Ādemden beri **dünyāya** ey kişver-küşā / Bir uġurlu sencileyin gelmedi gelmeyiser" *(Kaside 3, Mısra 3).*
2. "Sancaḳ-ı sulṭān senüñle yaraşur kim **dünyāda** / Nireye varsañ cihānı fetḥ idersin ser-tā-ser" *(Kaside 3, Mısra 7).*
3. "Ḳıluruz ḫayl-i ḫayālüñ yolına cānı fedā / Zīrā biz ehl-i dilüz **dünyāda** mihmān severüz" *(Gazel 10, Mısra 6).*
4. "Dünyāda Ḫıżrgibi buldum ḥayāt-ı cāvīd / Tā serv-ḳāmetüñden üstüme düşdi sāye" *(Gazel 15, Mısra 3).*
5. "Ki ança yaz ola bu **dünyāda** ki biz olmayalım / Ḥāliyā ʿıyş idelüm lāle gibi sāġar- ile" *(Gazel 17, Mısra 11).*
6. "Hemīşe baş u cān oynar yoluñda / Kişi kim bildi **dünyānuñ** mīzācı" *(Gazel 28, Mısra 10).*

dur-ı: *Yardımcı fiil.*

1. "Maḳṣūdı anuñ yüzüñi görmek **durur** ancaḳ / Aza vü çoḳa dimeyesin kim naẓar eyler" *(Kaside 2, Mısra 45).*
2. "Tañrıdan aña raḥmet inüpdür bu cihānda / Kim işigi cennet **durur** u ḳullarıdur ḥūr" *(Kaside 4, Mısra 18).*
3. "Öldük bu derd-i hicrde hān ey Mesīh- dem / ʿĪsī lebüñ **durur** niçün itmez devā bize" *(Gazel 16, Mısra 4).*

4. "Derd ü ġamı ki Ḥāmidī'nüñ niʿmeti **durur** / Şükr eylerem ki anı virüpdür Ḫudā bize" *(Gazel 16, Mısra 11).*
5. "Gözümde māh-ruḫsāruñ ḫayāli / Çü nūr-ı Ḥaḳ **durur** insān içinde" *(Gazel 18, Mısra 8).*
6. "Ne saʿādetlüyimiş hindū-yı ḫāl-i siyehüñ / Ki gül üstinde **durur** dāyim anuñ ḫāb-gehi" *(Gazel 23, Mısra 8).*
7. "Ol ki ḥüsn ile **durur** ḫūblaruñ pādişehi / Ḫāk-i pāyı şerefinden durur ayuñ külehi" *(Gazel 24, Mısra 1).*
8. "Ol ki ḥüsn ile durur ḫūblaruñ pādişehi / Ḫāk-i pāyı şerefinden **durur** ayuñ külehi" *(Gazel 24, Mısra 2).*

dur-2: *Beklemek, kalmak.*

1. "Ḥāmidī gibi yüzi görmeklik içün **dururam** / Neylerem burada çün ol māh-ı tābānum gider" *(Gazel 9, Mısra 9).*

dūr ol-: *Uzak olmak.*

1. "Envāʿ-ı saʿādet bile yaşuñ uzun olsun / Taḫt üstine baḫtuñdan **ol**a çeşm-i bedān **dūr**" *(Kaside 4, Mısra 50).*

dürlü dürlü: *Çeşit çeşit.*

1. "Çünki cān mülkine girürdi ḫayālüñ şevḳ ile / Cān göñül şehrini **dürlü dürlü** āyīn bağladı" *(Gazel 21, Mısra 12).*

dürüst eyle-: *İyi etmek.*

1. "Geh ṣıdı gāh **dürüst eyle**di zülfi dilümi / Kim görüpdür hele bu vech ile dil-dārlığı" *(Gazel 27, Mısra 5).*

düş-1: *Durduğu, bulunduğu, tutunduğu yerden ayrılarak veya dayanağını, dengesini yitirerek yukarıdan aşağıya inmek.*

1. "Ḥāmidī sensüz ġamuñ deñizine **düşmiş** yüzer / El-ġıyās urur umar ʿavn u meded sen şāhdan" *(Gazel 14, Mısra 11).*

düş-2: *Vurmak, değmek, rastlamak.*

1. “Dünyāda Ḫıżrgibi buldum ḥayāt-ı cāvīd / Tā serv-ḳāmetüñden üstüme **düşdi** sāye” *(Gazel 15, Mısra 4).*

düstūr: *Sadrazam, vezir vb. devlet büyüğü.*

1. “Devlet virici destüñi öpmek diler ancaḳ / Ümmīd ki **düstūr** vire luṭf ile destūr” *(Kaside 4, Mısra 46).*

dut ki: *Tut ki, varsay ki.*

1. “**Dut ki** men ḫod güneh-i ʿışḳuñı fāş eylemişem / Ḳanı ehl-i keremüñ ʿādet-i settārlıġı” *(Gazel 27, Mısra 11).*

E-e

ebedī ḳıl-: *Sürekli, devamlı kılmak.*

1. “Yā Rab **ebedī ḳıl** bu şehüñ devlet ü ʿömri / Zīrā ki cihānda heme dem ḫayrlar eyler” *(Kaside 2, Mısra 51).*

ebr-i kef: *Köpük bulutu.*

1. “**Ebr-i kefüñ** hemīşe tā ḥaşr fāyıż olsun / Şöyle ki tāze tutsun āfāḳı aydan aya” *(Kaside 1, Mısra 33).*

eflāk: *Felekler, gökler.*

1. “**Eflāk**de medḥüñi oḳur şevḳ ile Zühre / Her ṣubḥ kim ala eline çeng ile ṭanbūr” *(Kaside 4, Mısra 25).*

efrūz: *Aydınlatan, parlatan.*

1. “ʿAks-i ruḫsāruñ çerāġı göñlümi rūşen tutar / Dāyimā şemʿuñ işi meclisde cān **efrūzıdur**” *(Gazel 6, Mısra 10).*

eger: *Eğer, şayet.*

1. “Yüzini görmeyince ġam ẓulmeti dükenmez / Ḫurşīd **eger** görünmez alur cihānı sāye” *(Kaside 1, Mısra 6).*
2. “Hicrān **eger** ḳılursa cānuma ḳaṣd biñ kez / Bir ẕerre yimezem ġam şükr eylerem Ḫudāya” *(Kaside 1, Mısra 11).*

3. “Yār **eger** ḳılsa beni ḫār elümden ne gelür / Ve ger öldürse beni zār elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 1).*
4. “ʿĀşıḳam ʿāşıḳ u benden **eger** incinür ise / Şehrden ḳava beni yār elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 7).*
5. “Kendü kūyinden **eger** Ḥāmidī-i suḫteyi / Göndere Bursa’ya Ḫānkār elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 9).*
6. “Żaʿf-ı ḥālümden **eger** ḫaste tenüm bunda ḳalur / Terk ider cān tenümi vü dil-efgār gider” *(Gazel 8, Mısra 3).*
7. “Nāz ile her ḳanda ki ol serv-i ḫırāmānum gider / Men **eger** gitmezsem anuñla bile cānum gider” *(Gazel 9, Mısra 2).*
8. “Müsāʿid olsa **eger** rūzgār bizüm ile / Orada baş açuban rūzgāra yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 5).*
9. “Cemşīd **eger** göreydi ʿālemde cām-ı la ʿlüñ / ʿÖmrinde baḳmaz idi cām-ı cihān-nümāya” *(Gazel 15, Mısra 5).*
10. “Eger kūyüñde öldürsem raḳībi / Bu maʿnīden olam ḥācī vü nācī” *(Gazel 28, Mısra 7).*

<u>**egerçi:**</u> *Her ne kadar, … ise de, gerçi.*

1. “Bu derd-i hicre ki Ḥaḳ rūzī ḳıldı bize bugün / **Egerçi** idimezüz hīç çāre yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 10).*

<u>**ehl:**</u> *Bir yerin, bir topluluğun halkından olanlar, oraya mensup bulunanlar, cemaat.*

1. “Ẓulm **ehl**ini şu resme zebūn eyledi ʿadlüñ / Kim masḫara tutar ṭoğanı yazıda ʿuṣfūr” *(Kaside 4, Mısra 27).*

   <u>**ehl-i dil:**</u> *Gönül ehli.*

   1. “Ḳıluruz ḫayl-i ḫayālüñ yolına cānı fedā / Zīrā biz **ehl-i dil**üz dünyāda mihmān severüz” *(Gazel 10, Mısra 6).*
   2. “Ruḫları āyinedür **ehl-i dil**e rūşen imiş / Anda ay ile günüñ nūrı ʿıyāndur bilürem” *(Gazel 12, Mısra 3).*

   <u>**ehl-i hüner:**</u> *Marifetli olanlar.*

   1. “İnṣāfını gör bu felek-i sifle-nüvāzuñ / Kim **ehl-i hüner** ḥaḳḳına her dem neler eyler” *(Kaside 2, Mısra 40).*

   <u>**ehl-i ʿirfān:**</u> *İrfan ehli, arif, bilgili kimse.*

1. "**Ehl-i ʿirfān** içre gülzār-ı cemālüñ vaṣfına / Hāmidī gibi bulunmaz bir ḫoş-elḥān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 9).*
2. "Gösteren Ḥāmidī-i sūḫteye cām-ı Cemi / **Ehl-i ʿirfān** ḳatına pīr-i muġandur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 10).*

ehl-i kerem: *Cömertlik ehli.*

1. "Dut ki men ḫod güneh-i ʿışḳuñı fāş eylemişem / Ḳanı **ehl-i kerem**üñ ʿādet-i settārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 12).*

ehl-i naẓar: *Lütuf ve keremle bakan kimseler.*

1. "Hicrān gelesi ḥażret-i Paşaya direm kim / **Ehl-i naẓar**a ṭalʿatıdur luṭf ile manẓūr" *(Kaside 4, Mısra 14).*
2. "Ol ʿıyān nurı ki maṭlūbıdur **ehl-i naẓar**uñ / Dili her ẕerrenüñ içinde nihāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 3).*

eksil-: *Azalmak, az duruma gelmek.*

1. "Ey ki dirsin hicrde derd-i dilüñ **eksil**di mi / Eksilür mi derd-i dil hergiz çü dermān andadur" *(Gazel 7, Mısra 7).*
2. "Ey ki dirsin hicrde derd-i dilüñ eksildi mi / **Eksil**ür mi derd-i dil hergiz çü dermān andadur" *(Gazel 7, Mısra 8).*

elı: *Kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü.*

1. "Eflākde medḥüñi oḳur şevḳ ile Zühre / Her ṣubḥ kim ala **eline** çeng ile ṭanbūr" *(Kaside 4, Mısra 26).*
2. "**Elüñle** Ḥāmidī'yi öldürürken / Nigārīn ellerüñ ḳana bulaşdı" *(Gazel 25, Mısra 9).*

elleri(üñ) ḳana bulaş-: Elini kana bulaştırmak, öldürmek.

1. "Elüñle Ḥāmidī'yi öldürürken / Nigārīn **ellerüñ ḳana bulaş**dı" *(Gazel 25, Mısra 10).*

elinden: *Yüzünden, -den dolayı.*

1. "Hicr **elinden** çün teni terk itdüñ ey cān vay aña / Ḫarmen-i cān andadur kim māh-ı tābān andadur" *(Gazel 7, Mısra 5).*

2. "Varalım ol ṣanem-i gül-ʿıẕāra yalvaralım / Belā-yı firḳat **elinden** nigāra yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 2).*

el-ġıyās ur-: *Yardım çağırmak.*

1. "Ḥāmidī sensüz ġamuñ deñizine düşmiş yüzer / El-ġıyās urur umar ʿavn u meded sen şāhdan" *(Gazel 14, Mısra 12).*

elif: *Elif harfi gibi uzun ve mütenasip, ince uzun boy.*

1. "Ol perīnüñ ḳāmetini ger **elif** dirsem n'ola / Çün ḫaṭıdur āyet-i ḫūbī vü muṣḥaf yüzidür" *(Gazel 6, Mısra 3).*

elḳāb: *Lakaplar, unvanlar.*

1. "Sulṭān Muḥammed ibni sulṭān Murād-ı Ġāzī / Ki **elḳābını** felek bir ḫurşīd-i çerḫ-pāye" *(Kaside 1, Mısra 18).*
2. "Ḫurşīd-i zamān şāh-ı cihān ḫüsrev-i ġāzī / Ki **elḳābını** gerdūn şeh-i ʿālī-güher eyler" *(Kaside 2, Mısra 18).*

elümden ne gelür: *Çaresiz bir durumda yapılacak bir şey olmadığını anlatan bir söz.*

1. "Yār eger ḳılsa beni ḫār **elümden ne gelür** / Ve ger öldürse beni zār elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 1).*
2. "Yār eger ḳılsa beni ḫār elümden ne gelür / Ve ger öldürse beni zār **elümden ne gelür**" *(Gazel 5, Mısra 2).*
3. "Kirpügüm yazdı ciger ḳanı ile ṣaru yüzüme / Mācerā-yı dil-i ḫūn-ḫār **elümden ne gelür**" *(Gazel 5, Mısra 4).*
4. "Dönmezem yār yolından ve ger inanmaz iseñ / Ḫancerüñ ile cigerüm yar **elümden ne gelür**" *(Gazel 5, Mısra 6).*
5. "ʿĀşıḳam ʿāşıḳ u benden eger incinür ise / Şehrden ḳava beni yār **elümden ne gelür**" *(Gazel 5, Mısra 8).*
6. "Kendü kūyinden eger Ḥāmidī-i suḫteyi / Göndere Bursa'ya Ḫānkār **elümden ne gelür**" *(Gazel 5, Mısra 10).*

emrüñe meʾmūr ol-: *Emrine girmek, bir kimsenin buyruğu altında bulunmayı kabul etmek.*

1. “Çün mesned-i iḳbālde ẕātuñ ola āmir / Çerḫ ü felek ü encüm **ol**a **emrüñe meʾmūr**” *(Kaside 4, Mısra 24).*

encüm: *Yıldızlar.*

1. “Tā **encüm**ine nūr virür şāh-ı kevākib / Tā ḳutb mücāvir olur u meh sefer eyler” *(Kaside 2, Mısra 49).*

envāʿ-ı çerāġ: *Çeşit çeşit mum, ışık.*

1. “Bezm-i bāġuñ ṭarabı vaḳtidür imdi kim olur / Lāle **envāʿ-ı çerāġ** ile vü gül micmer ile” *(Gazel 17, Mısra 4).*

envāʿ-ı saʿādet: *Çeşit çeşit mutluluk.*

1. “**Envāʿ-ı saʿādet** bile yaşuñ uzun olsun / Taḫt üstine baḫtuñdan ola çeşm-i bedān dūr” *(Kaside 4, Mısra 49).*

epsem: *Ses çıkarmayan, susan.*

1. “Ṣabr ḳıl **epsem** otur yār gelince didiler / Dil nice ṣabr ide burada çü dil-dār gider” *(Gazel 8, Mısra 5).*

er: *Kişi.*

1. “Zülfüñe girdi göñül ʿışḳ ile baş oynamaġa / Kim bahādır olan **er** gicede meydānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 10).*

eser eyle-: *Tesir etmek.*

1. “Çün yaḳdı beni göñli sevindürdi raḳībüñ / Gör bu güneşüñ nūrı ki ṭaşa **eser eyler**” *(Kaside 2, Mısra 14).*

ev: *Bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer, konut, hane.*

1. “Gün muḫterıḳ olur naẓar-ı ḳahrı dilerse / Gerdūnda **ev**i ḫışm ile zīr ü zeber eyler” *(Kaside 2, Mısra 26).*

evvel: *Önce.*

1. “Niçün ey meh cennet-i kūyuñda bār olmaz baña / Niçün **evvel**ki gibi hīç iʿtibār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 2).*

<u>**ey:**</u> *Seslenme ünlemi.*

1. “Raḥm it baña **ey** şūḫ ki göñlüm gice gündüz / Vaṣf-ı ḫaṭ u ḫadd-i şeh-i Cemşīd-fer eyler” *(Kaside 2, Mısra 15).*
2. “Bī-çāre niyāz ile yüzin ḳapuña sürüp / Ḥālini dir **ey** şāh u sözi muḫtaṣar eyler” *(Kaside 2, Mısra 44).*
3. “**Ey** mülāzımlar saña fetḥ ile iḳbāl ü ẓafer / Ḳanda kim varsañ saña Ḫıżr nebīdür rāh-ber” *(Kaside 3, Mısra 1).*
4. “Devr-i Ādemden beri dünyāya **ey** kişver-küşā / Bir uğurlu sencileyin gelmedi gelmeyiser” *(Kaside 3, Mısra 3).*
5. “Pādişāhuñ himmetiyle **ey** şeh-i ṣāḥib-ḳırān / Sen alursın ḳanda kim vardur cihānda ḳalʿalar” *(Kaside 3, Mısra 5).*
6. “**Ey** nergis-i mestüñde ruḫuñ nūrun ʿalā nūr / ʿUşşāḳ ruḫuñ görmek ile gül gibi mesrūr” *(Kaside 4, Mısra 1).*
7. “ʿUşşāḳı mey-i laʿl-i lebüñ serḫoş idüptür / Bu ortada men ayuḳam **ey** gözleri maḫmūr” *(Kaside 4, Mısra 8).*
8. “**Ey** fażl ile vü ʿadl ile her mülkde maʿrūf / Vey cūd ile vü beẕl ile şehrde meşhūr” *(Kaside 4, Mısra 19).*
9. “Niçün **ey** meh cennet-i kūyuñda bār olmaz baña / Niçün evvelki gibi hīç iʿtibār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 1).*
10. “ʿIşḳuñuñ yolında Manṣūram velī nā-pāydār / **Ey** dirīġā kim bu devlet pāydār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 8).*
11. “Bāġ-ı cān naḫlisin **ey** serv-i ḫırāmān Muṣṭafā / Ruḫları gül lebleri laʿl-i Bedaḫşān Muṣṭafā” *(Gazel 3, Mısra 1).*
12. “İster iseñ **ey** göñül meydān-ı ʿışḳa girmege / Zülf ü ḫālin gözlegil kim gū vü çevgān andadur” *(Gazel 7, Mısra 3).*
13. “Hicr elinden çün teni terk itdüñ **ey** cān vay aña / Ḫarmen-i cān andadur kim māh-ı tābān andadur” *(Gazel 7, Mısra 5).*
14. “**Ey** ki dirsin hicrde derd-i dilüñ eksildi mi / Eksilür mi derd-i dil hergiz çü dermān andadur” *(Gazel 7, Mısra 7).*
15. “**Ey** ki dirsin şehrden gitme cefāya ṣabr ḳıl / Nicesin ṣabr eyleyem şimdi ki sulṭānum gider” *(Gazel 9, Mısra 5).*
16. “Seni çoḳdan beri **ey** serv-i ḫırāmān severüz / Sen gülistānsın u biz tāze gülistān severüz” *(Gazel 10, Mısra 1).*

17. "Ḥüsn ü luṭfın severüz ol ṣanemüñ ʿālemde / **Ey** raḳīb ṣanma ki biz sen gibi oğlan severüz" *(Gazel 10, Mısra 10).*
18. "Didüñ öldüriserüz Ḥāmidī'yi güle güle / Bundan ötrü seni **ey** ġonçe-i ḫandān severüz" *(Gazel 10, Mısra 12).*
19. "Öldük bu derd-i hicrde hān **ey** Mesīh- dem / ʿI̱sī lebüñ durur niçün itmez devā bize" *(Gazel 16, Mısra 3).*
20. "Gel **ey** meh Ḥāmidī göñlin sevindür / Ki besler derd-i ʿışḳuñ cān içinde" *(Gazel 19, Mısra 13).*
21. "Rāḥat olmadı dil **ey** rāḥat-ı cān sen gideli / Ġonçe-veş göñlüme dar oldı cihān sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 1).*
22. "Āb-ı çeşmümde ḫayāl-i ḳad-i sīmīn-berüñi / İsterem dem-be-dem **ey** serv-i revān sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 8).*
23. "Kerem it ḥüsn zekātı baña **ey** serv-i sehi / Ki işigüñde gedāyam men ü sen ḥüsn şehi" *(Gazel 23, Mısra 1).*
24. "Murādı sensin **ey** māh Ḥāmidī'nüñ / Cihānda yoḳdur özge iḥtiyācı" *(Gazel 28, Mısra 11).*

eyle-: *Etmek, yapmak.*

1. "Sünbül-i zülfüñ niḳāb-ı rūy-ı gül-gūn **eyleme** / ʿĀşıkuñ göñlini her dem hicrden ḫūn eyleme" *(Beyit 2, Mısra 1).*
2. "Sünbül-i zülfüñ niḳāb-ı rūy-ı gül-gūn eyleme / ʿĀşıkuñ göñlini her dem hicrden ḫūn **eyleme**" *(Beyit 2, Mısra 2).*

eyvān: *Saray, köşk, kemerli yüksek bina.*

1. "Göñlüme ḳondı ġam-ı ʿışḳı pes ez-ḳatl-i raḳīb / Şeh seferden çü döne fetḥ ile **eyvānda** ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 12).*

eyyām-ı ġam: *Hüzün günleri.*

1. "Göñül bütün iken **eyyām-ı ġam**da ṣābir idük / Bu gün kim oldı göñül pāre pāre yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 7).*

ez-ḳatl-i raḳīb: *Rakibin öldürülmesinden.*

1. "Göñlüme ḳondı ġam-ı ʿışḳı pes **ez-ḳatl-i raḳīb** / Şeh seferden çü döne fetḥ ile eyvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 11).*

F-f

fāş eyle-: *(Bir sırrı) Meydana vurmak, açığa çıkarmak.*

1. "Dut ki men ḫod güneh-i ʿışḳuñı fāş eylemişem / Ḳanı ehl-i keremüñ ʿādet-i settārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 11).*

fāyide virme-: *Yararlı olmamak.*

1. "Ṭāliʿ çü rücūʿ itse hüner fāyide virmez / Baḫt olmasa gün daġda laʿli ḥacer eyler" *(Kaside 2, Mısra 41).*

fāyıż ol-: *Bol ve bereketli olmak.*

1. "Ebr-i kefüñ hemīşe tā ḥaşr fāyıż olsun / Şöyle ki tāze tutsun āfāḳı aydan aya" *(Kaside 1, Mısra 33).*

fażl: *Alicenaplık ve cömertlik, iyilik, lütuf, kerem.*

1. "Ey **fażl** ile vü ʿadl ile her mülkde maʿrūf / Vey cūd ile vü bez̲l ile şehrde meşhūr" *(Kaside 4, Mısra 19).*

felek: *Gökyüzü, sema.*

1. "Sulṭān Muḥammed ibni sulṭān Murād-ı Ġāzī / Ki elḳābını **felek** bir ḫurşīd-i çerḫ-pāye" *(Kaside 1, Mısra 18).*
2. "Ol luṭf u kerem kānı ki bu devr-i zamānda / Ḫurşīd **felekde** ġazabından ḥaẕer eyler" *(Kaside 2, Mısra 22).*
3. "Bülbül gibi medḥüñ dir iken bu **felek** anı / Hicrüñde niçün gül gibi ḫūnīn-ciger eyler" *(Kaside 2, Mısra 37).*
4. "Bu ki ārām idemez seyr ü sülūkinde **felek** / Ġarażı terbiyet-i ḥüsn-i bütāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 5).*

   felek-i sifle-nüvāz: *Alçakları hoş tutan felek.*

   1. "İnṣāfını gör bu **felek-i sifle-nüvāz**uñ / Kim ehl-i hüner ḥaḳḳına her dem neler eyler" *(Kaside 2, Mısra 39).*

fer: *Parlaklık, aydınlık, nur.*

1. "Ġamdan penāh iderem ol şāh sāyesine / Kim sāyesi virüpdür **fer** sāye-i hümāya" *(Kaside 1, Mısra 14).*

feryād u efġān: *Yüksek sesle bağırıp haykırma.*

1. "Ol ḳamer yüzlü temāşāya gidince mensüzin / Her gice Keyvāna dek **feryād u efġānum** gider" *(Gazel 9, Mısra 4).*

fetḥ: *Bir şehir veya ülkeyi savaşarak alma.*

1. "Çün leşker-i manṣūrı diler kesr-i eʿādī / Ḳanda ki varur **fetḥ** ile bir mülki cer eyler" *(Kaside 2, Mısra 30).*
2. "Ey mülāzımlar saña **fetḥ** ile iḳbāl ü ẓafer / Ḳanda kim varsañ saña Ḫıżr nebīdür rāh-ber" *(Kaside 3, Mısra 1).*
3. "Göñlüme ḳondı ġam-ı ʿışḳı pes ez-ḳatl-i raḳīb / Şeh seferden çü döne **fetḥ** ile eyvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 12).*

   fetḥ it-: *Bir yeri veya ülkeyi savaşarak almak, ülke açmak.*

   1. "Sancaḳ-ı sulṭān senüñle yaraşur kim dünyāda / Nireye varsañ cihānı **fetḥ idersin** ser-tā-ser" *(Kaside 3, Mısra 8).*

   fetḥ u ẓafer eyle-: *Ele geçirip galip olmak.*

   1. "Baḫt u ḫıred ü devlet ile ḳanda varursa / Öñinde ḳılavuzluġı **fetḥ u ẓafer eyle**r" *(Kaside 2, Mısra 28).*

fikrine gel-: *Aklına gelmek; bir şeyi yapmayı düşünmek, tasarlamak.*

1. "Bu maʿnī anuñ **fikrine gel**mezdi ki bir gün / Nā-gāh bu devlet ḳapusından ola mehcūr" *(Kaside 4, Mısra 35).*

firāḳ: *Ayrılık.*

1. "Bu dār-ı ġurūr içre **firāḳuñda** dilerdüm / Kim dārā çekem kendüzümi nite ki Manṣūr" *(Kaside 4, Mısra 39).*

firḳat: *Ayrılık, sevgiliden ayrı düşme.*

1. "Ḳanlu yaşumdan şarāb-ı nāb u nālemden rebāb / **Firḳat**üñde her biri ʿıyş ile ʿişretdür baña" *(Gazel 2, Mısra 8).*
2. "Ol ki çeşm-i ebrden her ṣubḥ bārān yaġdurur / **Firḳat**üñde Ḥāmidī'nüñ nāle-i dil-sūzıdur" *(Gazel 6, Mısra 14).*

3. "Niçe bir ol perī-rū **firḳatinde** / Beni ḳor nāle vü efġān içinde" *(Gazel 19, Mısra 7).*

fütūh: *Fetihler, zaferler.*

1. "Ḥāmidī'nüñ göñli içi Bursa şehri gibidür / Kim şehinşāhuñ **fütūh** āyīni şīrīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 14).*

G-g

gāh geh: *Bazen...bazen.*

1. "Tā **gāh** ḫazān olsa cihān içre vü **geh** yaz / Mādām ki tesbīḥ ide her dāne-i engūr" *(Kaside 4, Mısra 47).*

gāh gehī: *Zaman zaman.*

1. "Tutam oḳ gibi beni ḫāk-i rehe atar iseñ / Kūşe-i çeşmüñ ile ḥālüme baḳ **gāh gehī**" *(Gazel 24, Mısra 10).*

ġam: *Tasa, kaygı, üzüntü.*

1. "Yüzini görmeyince **ġam** ẓulmeti dükenmez / Ḫurşīd eger görünmez alur cihānı sāye" *(Kaside 1, Mısra 5).*
2. "Ġamdan penāh iderem ol şāh sāyesine / Kim sāyesi virüpdür fer sāye-i hümāya" *(Kaside 1, Mısra 13).*
3. "Tā göñlümi büryān ide hicrüñde **ġam** içün / ʿIşḳun otı ḳızdurdı tenüm nite ki tendūr" *(Kaside 4, Mısra 9).*
4. "Ḥāmidī sensüz **ġamuñ** deñizine düşmiş yüzer / El-ġıyās urur umar ʿavn u meded sen şāhdan *(Gazel 14, Mısra 11).*
5. "Çü **ġamdan** doldı göñlüm aġlaram zār / Meseldür kim ḳazan çün doldı ṭaşdı" *(Gazel 25, Mısra 7).*

   ġam çek-: *Tasalanmak, kaygılanmak, üzülmek.*

   1. "Niçe dil ṣabr ide hicrān içinde / Niçe cān **ġam çek**e devrān içinde" *(Gazel 19, Mısra 2).*

   ġam yime-: *Tasa etmemek, kaygılanmamak, üzülmemek.*

   1. "Hicrān eger ḳılursa cānuma ḳaṣd biñ kez / Bir ẕerre **yimezem ġam** şükr eylerem Ḫudāya" *(Kaside 1, Mısra 12).*

2. "Ḥāmidī gerçi günāhuñ çoḳ ise **ġam yime** kim / Yazımaz kātib-i sır ʿāşıḳ-ı mecnūn günehi" *(Gazel 24, Mısra 11).*

ġam-ı ʿışḳ: *Aşkın üzüntüsü.*

1. "İksīr-i ġamı derd ile zerd eyledi yüzüm / Gör kim **ġam-ı ʿışḳı** nice ṭopraḳı zer eyler" *(Kaside 2, Mısra 6).*
2. "Göñlüme ḳondı **ġam-ı ʿışḳı** pes ez-ḳatl-i raḳīb / Şeh seferden çü döne fetḥ ile eyvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 11).*

ġamze: *Göz ucu ile yan bakış.*

1. "Her tīr kim ol **ġamze** benüm göñlüme atar / Bī-çāre göñül ḳarşuda sīnem siper eyler" *(Kaside 2, Mısra 9).*
2. "Açılur göñlüm hevāsı **ġamzesinden** ṣansaña/ Ġamzesinüñ oḳları bārān-ı raḥmetdür baña" *(Gazel 2, Mısra 3).*
3. "Açılur göñlüm hevāsı ġamzesinden ṣansaña / **Ġamzesinüñ** oḳları bārān-ı raḥmetdür baña" *(Gazel 2, Mısra 4).*
4. "Tā hevāda vura cān-bāzlaruñ murġ-ı dilin / **Ġamzesi** ḳaşıyile tīr ü kemāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 8).*
5. "Ger **ġamzesi** oḳıyla göre yā gibi ḳaşı / Sehminden ola māh-ı nevüñ gözleri şaşı" *(Gazel 26, Mısra 1).*

ġaraż: *Niyet.*

1. "Bu ki ārām idemez seyr ü sülūkinde felek / **Ġarażı** terbiyet-i ḥüsn-i bütāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 6).*

ġāret it-: *Talan etmek, yağmalamak.*

1. "Ol kim alur dil ü ṣabr u ḫıredi **ġāret id**er / Maẓhar-ı ṣūret-i zibā-yı fülāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 7).*

ġarīb: *Kimsesiz, zavallı, biçare.*

1. "Ḥāmidī sevdi seni cevr ile öldürme anı / ʿAfv ḳıl luṭfuñ ile işbu **ġarībüñ** günehi" *(Gazel 23, Mısra 10).*
2. "Savaşdılar raḳīblerüñ benümle / **Ġarīb**e n'ola ger itler savaşdı" *(Gazel 25, Mısra 6).*

<u>**ġarḳ eyle-:**</u> *Batırmak, boğmak.*

1. "Merdümi **ġarḳ eyle**di çeşmümde ʿaḳsi ḳaşlaruñ / Ġarḳ olur deñizde merdüm çünki devrülse gemi" *(Gazel 22, Mısra 7).*

<u>**ġarḳ ol-:**</u> *Gömülmek, batmak.*

1. "Merdümi ġarḳ eyledi çeşmümde ʿaḳsi ḳaşlaruñ / **Ġarḳ olur** deñizde merdüm çünki devrülse gemi" *(Gazel 22, Mısra 8).*

<u>**ġazā:**</u> *Cenk, savaş.*

1. "Ḥāmidī şāh-ı cihān-gīr **ġazāya** varıcaḳ / Nice ḳalur kişi bu şehrde pā-pesler ile" *(Gazel 17, Mısra 13).*

<u>**ġazab:**</u> *Öfke, kızgınlık, hiddet.*

1. "Ol luṭf u kerem kānı ki bu devr-i zamānda / Ḫurşīd felekde **ġazabından** ḥaẕer eyler" *(Kaside 2, Mısra 22).*

<u>**geç-:**</u> *Bir yerin yakınından veya içinden gitmek.*

1. "Yolına ger bilevüz k'ol ṣanem ne yolda **geçer** / Piyāde varuban ol şeh-suvārā yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 11).*

<u>**gedā:**</u> *Dilenci, yoksul, fakir.*

1. "Ḳılsa naẓar irişür göñlüme tīr-i ġamze / Sulṭān naẓar ḳılursa devlet irür **gedāya**" *(Kaside 1, Mısra 8).*
2. "Kerem it ḥüsn zekātı baña ey serv-i sehi / Ki işigüñde **gedāyam** men ü sen ḥüsn şehi" *(Gazel 23, Mısra 2).*

<u>**geh geh:**</u>*Bazen…bazen.*

1. "Yā Rab ol ḫāl-i ruḫ u laʿl-i lebi Ḫıżr mı kim / **Geh** gül üstinde vü **geh** çeşme-i ḥayvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 6).*

<u>**geh gāh:**</u> *Bazen...bazen.*

1. "**Geh** ṣıdı **gāh** dürüst eyledi zülfi dilümi / Kim görüpdür hele bu vech ile dil-dārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 5).*

gel-1: *Gelmek.*

1. "Devr-i Ādemden beri dünyāya ey kişver-küşā / Bir uġurlu sencileyin **gelmedi** gelmeyiser" *(Kaside 3, Mısra 4).*
2. "Devr-i Ādemden beri dünyāya ey kişver-küşā / Bir uġurlu sencileyin gelmedi **gelmeyiser**" *(Kaside 3, Mısra 4).*
3. "Saru yüzümi işigüñe sürmege **geldüm** / Ümmīd budur kim tutasın luṭf ile maʿẕūr" *(Kaside 4, Mısra 43).*
4. "Ṣabr ḳıl epsem otur yār **gelince** didiler / Dil nice ṣabr ide burada çü dil-dār gider" *(Gazel 8, Mısra 5).*
5. "Lāle **geldi** çemene laʿl gibi sāġar ile / Gül içer bādeyi nergis gibi cām-ı zer ile" *(Gazel 17, Mısra 1).*
6. "**Gel** ey meh Ḥāmidī göñlin sevindür / Ki besler derd-i ʿışḳuñ cān içinde" *(Gazel 19, Mısra 13).*

gel-2: *Uğramak, yakalanmak, tutulmak.*

1. "Baña cevr itdi cefā yolın tutup gitti raḳīb / Baña n'itdiyse aña daḫı **gele** Allahdan" *(Gazel 14, Mısra 8).*

gel-3: *Ortaya çıkmak, zuhur etmek.*

1. "Hicrān **gelesi** ḥażret-i Paşaya direm kim / Ehl-i naẓara ṭalʿatıdur luṭf ile manẓūr" *(Kaside 4, Mısra 13).*

gemi: *Su üstünde giden büyük taşıt, sefine.*

1. "Tā yeñi ay **gemisi** yürür bu deñiz üzre / Baḥr-ı kefüñ cihānı tā ġarḳ ider ʿaṭāya" *(Kaside 1, Mısra 31).*
2. "Merdümi ġarḳ eyledi çeşmümde ʿaḳsi ḳaşlaruñ / Ġarḳ olur deñizde merdüm çünki devrülse **gemi**" *(Gazel 22, Mısra 8).*

ger: *Eğer, şayet.*

1. "**Ger** ḫasm ḫilāf ile uzun eylese dili / Naḫl-i ḳadini lāyıḳ-ı tīr ü teber eyler" *(Kaside 2, Mısra 31).*
2. "Ḳapuñdan aña **ger** bir avuc ṭopraḳ irerse / Ṭopraḳı alup şevḳ ile kühl-i başar eyler" *(Kaside 2, Mısra 47).*

3. “**Ger** nigār itsün alı ḳanumdan andan dönmezem / Dimesünler kim meger mihr-i nigār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 9).*
4. “Ḥāmidī’den **ger** ḳabūl olsa dehānuñ vaṣfını / Bundan özge bu cihānda hīç kār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 11).*
5. “Serv ḫayrān ḳala şimşād ḳadinüñ luṭfına / **Ger** ḳılursa nāz ile gülşende seyrān Muṣṭafā” *(Gazel 3, Mısra 4).*
6. “Dostuñ ḳaddi ḫayāli giceler cānda ḳonar / Cānda **ger** ḳonmasa ol serv-i revān ḫanda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 2).*
7. “Hicr ile Ḥāmidī **ger** Ḳabluca’da ḳonsa n’ola / Derd ile bülbül-i şūrīde gülistānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 13).*
8. “Yār eger ḳılsa beni ḫār elümden ne gelür / Ve **ger** öldürse beni zār elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 2).*
9. “Dönmezem yār yolından ve **ger** inanmaz iseñ / Ḫancerüñ ile cigerüm yar elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 5).*
10. “Ol perīnüñ ḳāmetini **ger** elif dirsem n’ola / Çün ḫaṭıdur āyet-i ḫūbī vü muṣḥaf yüzidür” *(Gazel 6, Mısra 3).*
11. “**Ger** ḳapuñdan ḳavasın şevḳ ile girür bacadan / Cān-ı maḥzūnum ki ʿışḳuñ murġ-ı dest-āmūzıdur” *(Gazel 6, Mısra 11).*
12. “Ol cefācıdan şikāyet **ger** idersin Ḥāmidī / Devletüñ işigine yüz sür ki sulṭān andadur” *(Gazel 7, Mısra 9).*
13. “Yolına **ger** bilevüz k’ol ṣanem ne yolda geçer / Piyāde varuban ol şeh-suvārā yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 11).*
14. “**Ger** isteseñ ki yine Ḥāmidī gibi göresin / Ḫaṭ u ruḫı dün ü gün Kirdgāra yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 13).*
15. “**Ger** ser-i kūyinden umdum merḥamet ʿayb itmesün / Raḥmet umar dāyimā dervīş ṣāḥib-cāhdan” *(Gazel 14, Mısra 5).*
16. “**Ger** gösterür yüzin bu gün ol dil-rübā bize / Yüz gösterür viṣālde yüz biñ ṣafā bize” *(Gazel 16, Mısra 1).*
17. “Savaşdılar raḳīblerüñ benümle / Ġarībe n’ola **ger** itler savaşdı” *(Gazel 25, Mısra 6).*
18. “**Ger** ġamzesi oḳıyla göre yā gibi ḳaşı / Sehminden ola māh-ı nevüñ gözleri şaşı” *(Gazel 26, Mısra 1).*
19. “Āh-ı dil ü sūz-ı cigeri terk idemez cān / **Ger** ḫod kesesin şemʿ gibi tīg ile başı” *(Gazel 26, Mısra 4).*

20. "Şevḳ ile raḳībi daḫı ḫoş görse ḳapuñda / **Ger** Ḥāmidī-i sūḫte-dil olmasa nāşī" *(Gazel 26, Mısra 10).*
21. "**Ger** bu resme unuda yār vefā-dārlıġı / Ġonçe-veş gitmeye hergiz bu göñül darlıġı" *(Gazel 27, Mısra 1).*
22. "**Ger** beni öldüresin ḳapuñı terk eyleyemem / Ança āzār ola kim olmaya bī-zārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 9).*
23. "**Ger** ʿafv ḳılsa luṭf ile suç u günāhumız / Çoḳ yaşasun saʿādet ile pādişāhumız" *(Beyit 1, Mısra 1).*

gerçi: *Her ne kadar ...ise de, vakıa.*

1. "Ḥāmidī **gerçi** günāhuñ çoḳ ise ġam yime kim / Yazımaz kātib-i sır ʿāşıḳ-ı mecnūn günehi" *(Gazel 24, Mısra 11).*

gerdūn: *Felek, dünya.*

1. "Ḫurşīd-i zamān şāh-ı cihān ḫüsrev-i ġāzī / Ki elḳābını **gerdūn** şeh-i ʿālī-güher eyler" *(Kaside 2, Mısra 18).*
2. "Gün muḥterıḳ olur naẓar-ı ḳahrı dilerse / **Gerdūn**da evi ḫışm ile zīr ü zeber eyler" *(Kaside 2, Mısra 26).*

getür-: *Getirmek.*

1. "Güzeller begi sensin ki cihānda / **Getür**ür saña şehler ḥüsn bācı" *(Gazel 28, Mısra 6).*

gevher-i yegāne: *Biricik cevher, kıymetli hazine.*

1. "Ol ḫüsrev-i zamāne ol **gevher-i yegāne**/ Kim Rūmdan irişdi āvāzesi Ḫıṭāya" *(Kaside 1, Mısra 15).*

gibi1: *-e benzer.*

1. "Sancaḳ-ı devlet **gibidür** ḳaddi ol meh-çihrenüñ / Ol sebebden dirler aña şāh-ı ḫūbān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 5).*
2. "Ḥāmidī'nüñ göñli içi Bursa şehri **gibidür** / Kim şehinşāhuñ fütūḥ āyīni şīrīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 13).*

gibi2: *İmişçesine, benzer biçimde.*

1. “Göñlümde ḳaçan ẕikr iderem ḳand-i lebini / Ney **gibi** ser-ā-pāy vücūdum şekker eyler” *(Kaside 2, Mısra 4)*.
2. “Bülbül **gibi** medḥüñ dir iken bu felek anı / Hicrüñde niçün gül **gibi** ḫūnīn-ciger eyler” *(Kaside 2, Mısra 37)*.
3. “Bülbül **gibi** medḥüñ dir iken bu felek anı / Hicrüñde niçün gül **gibi** ḫūnīn-ciger eyler” *(Kaside 2, Mısra 38)*.
4. “Ey nergis-i mestüñde ruḫuñ nūrun ʿalā nūr / ʿUşşāḳ ruḫuñ görmek ile gül **gibi** mesrūr” *(Kaside 4, Mısra 2)*.
5. “Bu devr-i zamān içre güzeller begi sensin / Kim ay **gibi** şehrdesin ḥüsn ile meşhūr” *(Kaside 4, Mısra 4)*.
6. “Her kim kemer-i kīnüñi baġlar ise Behrām / Ḳaṣṣāb **gibi** vurur anuñ biline sāṭūr” *(Kaside 4, Mısra 30)*.
7. “Sen Āṣaf-ı s̱ānīsin ü devletlü ḳapuñda / Āṣaf **gibi** yüz var ola her gün saña müzdūr” *(Kaside 4, Mısra 32)*.
8. “Niçün ey meh cennet-i kūyuñda bār olmaz baña / Niçün evvelki **gibi** hīç iʿtibār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 2)*.
9. “Ehl-i ʿirfān içre gülzār-ı cemālüñ vaṣfına / Hāmidī **gibi** bulunmaz bir ḫoş-elḥān Muṣṭafā” *(Gazel 3, Mısra 10)*.
10. “Bu nücūm-ı felekī maḥmili ardınca gice / Her biri çeng **gibi** inleyiben zār gider” *(Gazel 8, Mısra 8)*.
11. “Ḥāmidī **gibi** yüzi görmeklik içün dururam / Neylerem burada çün ol māh-ı tābānum gider” *(Gazel 9, Mısra 9)*.
12. “Ḥüsn ü luṭfın severüz ol ṣanemüñ ʿālemde / Ey raḳīb ṣanma ki biz sen **gibi** oġlan severüz” *(Gazel 10, Mısra 10)*.
13. “Ger isteseñ ki yine Ḥāmidī **gibi** göresin / Ḫaṭ u ruḫı dün ü gün Kirdgāra yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 13)*.
14. “Ol gün ki yüz sürerem bir dem bu ḫāk-i pāya / Gün **gibi** ol şerefden başum irer semāya” *(Gazel 15, Mısra 2)*.
15. “Dünyāda **Ḫıżr** gibi buldum ḥayāt-ı cāvīd / Tā serv-ḳāmetüñden üstüme düşdi sāye” *(Gazel 15, Mısra 3)*.
16. “Lāle geldi çemene laʿl **gibi** sāġar ile / Gül içer bādeyi nergis gibi cām-ı zer ile” *(Gazel 17, Mısra 1)*.
17. “Lāle geldi çemene laʿl gibi sāġar ile / Gül içer bādeyi nergis **gibi** cām-ı zer ile” *(Gazel 17, Mısra 2)*.

18. “Ki ança yaz ola bu dünyāda ki biz olmayalım / Ḥāliyā ʿıyş idelüm lāle **gibi** sāġar- ile” *(Gazel 17, Mısra 12).*
19. “Mehi gördüm gice yılduzlar içre / Benüm yārum **gibi** ḫūbān içinde” *(Gazel 18, Mısra 12).*
20. “Göreli laʿl **gibi** leblerüñi merdüm-i çeşm / Aḳıdur derd ile su yirine ḳan sen gideli” *(Gazel 20, Mısra 5).*
21. “Naḫl-i ḳaddüñ ol ki ser-tā-pāy şīrīn bağladı / Ṣūretüñ defterini gül **gibi** rengīn bağladı” *(Gazel 21, Mısra 2).*
22. “Ṭoġrılıḳ ile kişi kim sevdi ol şekker-lebi / Ḫidmet içün ney **gibi** ḳatında bilin bağladı” *(Gazel 21, Mısra 6).*
23. “ʿIşḳ ile her kim Memi’nüñ laʿl-i cān-baḫşın sever / Ḥāmidī **gibi** cihānda unudur cām-ı Cemi” *(Gazel 22, Mısra 10).*
24. “Tutam oḳ **gibi** beni ḫāk-i rehe atar iseñ / Kūşe-i çeşmüñ ile ḥālüme baḳ gāh gehī” *(Gazel 24, Mısra 9).*
25. “Ger ġamzesi oḳıyla göre yā **gibi** ḳaşı / Sehminden ola māh-ı nevüñ gözleri şaşı” *(Gazel 26, Mısra 1).*
26. “Āh-ı dil ü sūz-ı cigeri terk idemez cān / Ger ḫod kesesin şemʿ **gibi** tīg ile başı” *(Gazel 26, Mısra 4).*

gice: *Gece.*

1. “Men itmezem şikāyet hicr-i ruḫuñdan ammā / Her **gice** peyk-i āhum aḥvālümi dir ay”a *(Kaside 1, Mısra 10).*
2. “Ḫaṭṭuñla ḥadüñi göreli ḫalḳa direm kim / **Gicede** görünür gözüme bir ṭabaḳ-ı nūr” *(Kaside 4, Mısra 6).*
3. “Dostuñ ḳaddi ḫayāli **giceler** cānda ḳonar / Cānda ger ḳonmasa ol serv-i revān ḫanda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 1).*
4. “Zülfüñe girdi göñül ʿışḳ ile baş oynamaġa / Kim bahādır olan er **gicede** meydānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 10).*
5. “Bu nücūm-ı felekī maḥmili ardınca **gice** / Her biri çeng gibi inleyiben zār gider” *(Gazel 8, Mısra 7).*
6. “Ol ḳamer yüzlü temāşāya gidince mensüzin / Her **gice** Keyvāna dek feryād u efġānum gider” *(Gazel 9, Mısra 4).*
7. “Mehi gördüm **gice** yılduzlar içre / Benüm yārum gibi ḫūbān içinde” *(Gazel 18, Mısra 11).*

8. "Niçe bir şuʿlelensün barḳ-ı āhum / **Gice**ler günbed-i gerdān içinde" *(Gazel 19, Mısra 6).*

   gice gündüz: *Her zaman, ara vermeden, aralıksız.*

   1. "Raḥm it baña ey şūḫ ki göñlüm **gice gündüz** / Vaṣf-ı ḫaṭ u ḫadd-i şeh-i Cemşīd-fer eyler" *(Kaside 2, Mısra 15).*
   2. "Sünbül-i zülfüñ ile gül yüzüñi yād iderem / **Gice gündüz** ḳıluram āh u fiġān sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 4).*
   3. "Āhumla sirişküm seni ister **gice gündüz**/ Dāyim seni ʿışḳ ile sever tāʾir ü māşī" *(Gazel 26, Mısra 7).*

gir-1: *Dışarıdan içeriye geçmek.*

1. "İster iseñ ey göñül meydān-ı ʿışḳa **girmege**/ Zülf ü ḫālin gözlegil kim gū vü çevgān andadur" *(Gazel 7, Mısra 3).*

gir-2: *Takılmak, dolaşmak.*

1. "Zülfüñe **girdi** göñül ʿışḳ ile baş oynamaġa / Kim bahādır olan er gicede meydānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 9).*

gir-3: *Almak, fethetmek.*

1. "Çünki cān mülkine **girürdi** ḫayālüñ şevḳ ile / Cān göñül şehrini dürlü dürlü āyīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 11).*

git-1: *Gitmek, varmak.*

1. "Ol ḳamer yüzlü temāşāya **gidince** mensüzin / Her gice Keyvāna dek feryād u efġānum gider" *(Gazel 9, Mısra 3).*

git-2: *Yok olmak, elden çıkmak.*

1. "Nāz ile her ḳanda ki ol serv-i ḫırāmānum **gider** / Men eger gitmezsem anuñla bile cānum **gider**" *(Gazel 9, Mısra 2).*

git-3: *Ayrılmak, uzaklaşmak.*

1. "Kim ḳadüñ ʿışḳıyile bunda dirilürse bu gün / Ṭoġrı bundan çü **gide** ravża-i rıżvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 8).*

2. “Didiler şehrden ol māh-ı vefā-dār **gider** / Dostlar neyleyelim çāre nedür yār **gider**” *(Gazel 8, Mısra 1).*
3. Didiler şehrden ol māh-ı vefā-dār **gider** / “Dostlar neyleyelim çāre nedür yār **gider**” *(Gazel 8, Mısra 2).*
4. “Żaʿf-ı ḥālümden eger ḫaste tenüm bunda ḳalur / Terk ider cān tenümi vü dil-efgār **gider**” *(Gazel 8, Mısra 4).*
5. “Ṣabr ḳıl epsem otur yār gelince didiler / Dil nice ṣabr ide burada çü dil-dār **gider**” *(Gazel 8, Mısra 6).*
6. “Bu nücūm-ı felekī maḥmili ardınca gice / Her biri çeng gibi inleyiben zār **gider**” *(Gazel 8, Mısra 8).*
7. “Şehrde Ḥāmidī-i müflis-i ser-geşte n’ider / Şimdi kim kevkebe-i ḥażret-i ḫünkār **gider**” *(Gazel 8, Mısra 10).*
8. “Nāz ile her ḳanda ki ol serv-i ḫırāmānum **gider**/ Men eger gitmezsem anuñla bile cānum **gider**” *(Gazel 9, Mısra 1).*
9. “Nāz ile her ḳanda ki ol serv-i ḫırāmānum gider / Men eger **gitmezsem** anuñla bile cānum gider” *(Gazel 9, Mısra 2).*
10. “Ey ki dirsin şehrden **gitme** cefāya ṣabr ḳıl / Nicesin ṣabr eyleyem şimdi ki sulṭānum gider” *(Gazel 9, Mısra 5).*
11. “Ey ki dirsin şehrden gitme cefāya ṣabr ḳıl / Nicesin ṣabr eyleyem şimdi ki sulṭānum **gider**” *(Gazel 9, Mısra 6).*
12. “Yār **gitdi** dirler ü men aġlaram ṭañlar raḳīb / Aġladuġum derd ile budur ki dermānum gider” *(Gazel 9, Mısra 7).*
13. “Ḥāmidī gibi yüzi görmeklik içün dururam / Neylerem burada çün ol māh-ı tābānum **gider**” *(Gazel 9, Mısra 10).*
14. “Baña cevr itdi cefā yolın tutup **gitti** raḳīb / Baña n’itdiyse aña daḫı gele Allahdan” *(Gazel 14, Mısra 7).*
15. “Rāḥat olmadı dil ey rāḥat-ı cān sen **gideli** / Ġonçe-veş göñlüme dar oldı cihān sen **gideli**” *(Gazel 20, Mısra 1).*
16. “Rāḥat olmadı dil ey rāḥat-ı cān sen **gideli** / Ġonçe-veş göñlüme dar oldı cihān sen **gideli**” *(Gazel 20, Mısra 2).*
17. “Sünbül-i zülfüñ ile gül yüzüñi yād iderem / Gice gündüz ḳıluram āh u fiġān sen **gideli**” *(Gazel 20, Mısra 4).*
18. “Göreli laʿl gibi leblerüñi merdüm-i çeşm / Aḳıdur derd ile su yirine ḳan sen **gideli**” *(Gazel 20, Mısra 6).*

19. "Āb-ı çeşmümde ḫayāl-i ḳad-i sīmīn-berüñi / İsterem dem-be-dem ey serv-i revān sen **gideli**" *(Gazel 20, Mısra 8).*
20. "Dehenüñ şevḳıyile Ḥāmidī-i sūḫtenüñ / Gitdi ṣabr u dil ü cān oldı revān sen **gideli**" *(Gazel 20, Mısra 10).*

git-4: *Bitmek, kalmamak.*

1. "Yār gitdi dirler ü men aġlaram ṭañlar raḳīb / Aġladuġum derd ile budur ki dermānum **gider**" *(Gazel 9, Mısra 8).*
2. "Dehenüñ şevḳıyile Ḥāmidī-i sūḫtenüñ / **Gitdi** ṣabr u dil ü cān oldı revān sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 10).*

git-5: *Varmak, ulaşmak, dayanmak.*

1. "Ol ḳamer yüzlü temāşāya gidince mensüzin / Her gice Keyvāna dek feryād u efġānum **gider**" *(Gazel 9, Mısra 4).*

git-6: *Geçmek.*

1. "Ger bu resme unuda yār vefā-dārlıġı / Ġonçe-veş **gitmeye** hergiz bu göñül darlıġı" *(Gazel 27, Mısra 2).*

ġonçe-i ḫandān: *Açılmış gül, gülen gonca.*

1. "Didüñ öldüriserüz Ḥāmidī'yi güle güle / Bundan ötrü seni ey **ġonçe-i ḫandān** severüz" *(Gazel 10, Mısra 12).*

ġonçe-veş: *Gonca gibi.*

1. "Rāḥat olmadı dil ey rāḥat-ı cān sen gideli / Ġonçe-veş göñlüme dar oldı cihān sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 2).*
2. "Ger bu resme unuda yār vefā-dārlıġı / Ġonçe-veş gitmeye hergiz bu göñül darlıġı" *(Gazel 27, Mısra 2).*

gönder-: *Bir yere doğru yola çıkarmak, yollamak, ulaşmasını, gitmesini sağlamak, irsal etmek.*

1. "Kendü kūyinden eger Ḥāmidī-i suḫteyi / **Göndere** Bursa'ya Ḫānkār elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 10).*

göñül: *Sevgi, istek, düşünüş, anma, hatır vb. kalpte oluşan duyguların kaynağı.*

1. "Ḳılsa naẓar irişür **göñlüme** tīr-i ġamze / Sulṭān naẓar ḳılursa devlet irür gedāya" *(Kaside 1, Mısra 7).*
2. "Her ṣubḥ ki gül yüzine **göñlüm** naẓar eyler / Cān bülbüline bāġ-ı cinandan ḫaber eyler" *(Kaside 2, Mısra 1).*
3. "**Göñlüm**de ḳaçan ẕikr iderem ḳand-i lebini / Ney gibi ser-ā-pāy vücūdum şekker eyler" *(Kaside 2, Mısra 3).*
4. "Her tīr kim ol ġamze benüm **göñlüme** atar / Bī-çāre göñül ḳarşuda sīnem siper eyler" *(Kaside 2, Mısra 9).*
5. "Her tīr kim ol ġamze benüm göñlüme atar / Bī-çāre **göñül** ḳarşuda sīnem siper eyler" *(Kaside 2, Mısra 10).*
6. "Çün yaḳdı beni **göñli** sevindürdi raḳībüñ / Gör bu güneşüñ nūrı ki ṭaşa eser eyler" *(Kaside 2, Mısra 13).*
7. "Raḥm it baña ey şūḫ ki **göñlüm** gice gündüz / Vaṣf-ı ḫaṭ u ḫadd-i şeh-i Cemşīd-fer eyler" *(Kaside 2, Mısra 15).*
8. "Tā **göñlümi** büryān ide hicrüñde ġam içün / ʿIşḳun otı ḳızdurdı tenüm nite ki tendūr" *(Kaside 4, Mısra 9).*
9. "Zülfüñe girdi **göñül** ʿışḳ ile baş oynamaġa / Kim bahādır olan er gicede meydānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 9).*
10. "**Göñlüm**e ḳondı ġam-ı ʿışḳı pes ez-ḳatl-i raḳīb / Şeh seferden çü döne fetḥ ile eyvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 11).*
11. "ʿAks-i ruḫsāruñ çerāġı **göñlümi** rūşen tutar / Dāyimā şemʿuñ işi meclisde cān efrūzıdur" *(Gazel 6, Mısra 9).*
12. "İster iseñ ey **göñül** meydān-ı ʿışḳa girmege / Zülf ü ḫālin gözlegil kim gū vü çevgān andadur" *(Gazel 7, Mısra 3).*
13. "**Göñül** bütün iken eyyām-ı ġamda ṣābir idük / Bu gün kim oldı göñül pāre pāre yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 7).*
14. "Niçe aḳa gözümden ḳanlu yaşlar / Niçe bir yüze **göñlüm** ḳan içinde" *(Gazel 19, Mısra 4).*
15. "Gel ey meh Ḥāmidī **göñlin** sevindür / Ki besler derd-i ʿışḳuñ cān içinde" *(Gazel 19, Mısra 13).*
16. "Rāḥat olmadı dil ey rāḥat-ı cān sen gideli / Ġonçe-veş **göñlüme** dar oldı cihān sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 2).*

17. "Çünki cān mülkine girürdi ḫayālüñ şevḳ ile / Cān **göñül** şehrini dürlü dürlü āyīn bağladı" *(Gazel 21, Mısra 12).*
18. "Ḥāmidī'nüñ **göñli** içi Bursa şehri gibidür / Kim şehinşāhuñ fütūh āyīni şīrīn bağladı" *(Gazel 21, Mısra 13).*
19. "Ḫāk-i küyüñde **göñül** itüñ ile şöyle ṣanur / Ki meger ḥūr ile cennetdedür ārām-gehi" *(Gazel 24, Mısra 5).*
20. "Müselsel zülfüñe **göñlüm** dolaşdı / Delü zencīre bir daḫı ulaşdı" *(Gazel 25, Mısra 1).*
21. "Çü ġamdan doldı **göñlüm** ağlaram zār / Meseldür kim ḳazan çün doldı ṭaşdı" *(Gazel 25, Mısra 7).*
22. "Pīş-keş ḳıldı dehānına **göñül** ẕerrece cān / Neylesün ʿāşıḳ-ı bī-çāre budur varlığı" *(Gazel 27, Mısra 7).*
23. "Zihī mihr-i ruḫuñ **göñlüm** sirācı / Ayaġuñ ṭopraḳı ḫurşīd tācı" *(Gazel 28, Mısra 1).*
24. "Senüñ mihrüñledir **göñlüm** münevver / Belī mişbāḥ ider rūşen zücācı" *(Gazel 28, Mısra 3).*
25. "Sünbül-i zülfüñ niḳāb-ı rūy-ı gül-gūn eyleme / ʿĀşıkuñ **göñlini** her dem hicrden ḫūn eyleme" *(Beyit 2, Mısra 2).*

<u>**göñlüm hevası açıl-:**</u> *Gözü gönlü açılmak; neşelenmek, ferahlamak.*

1. "Açılur **göñlüm** hevāsı ġamzesinden ṣansaña / Ġamzesinüñ oḳları bārān-ı raḥmetdür baña" *(Gazel 2, Mısra 3).*

<u>**göñül darlığı:**</u> *İç sıkıntısı.*

1. "Ger bu resme unuda yār vefā-dārlığı / Ġonçe-veş gitmeye hergiz bu **göñül darlığı**" *(Gazel 27, Mısra 2).*

<u>**göñül pāre pāre ol-:**</u> *Gönlü parça parça olmak, çok acımak.*

1. "Göñül bütün iken eyyām-ı ġamda ṣābir idük / Bu gün kim **oldı göñül pāre pāre** yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 8).*

<u>**gör-ı:**</u> *Görmek.*

1. "Yüzini **görmeyince** ġam ẓulmeti dükenmez / Ḫurşīd eger görünmez alur cihānı sāye" *(Kaside 1, Mısra 5).*
2. "Çün **gördi** yir yüzinde naḳş-ı süm-i semendi / Teşbīh ḳıldı ḫurşīd cām-ı cihān-nümāya" *(Kaside 1, Mısra 21).*

3. “Yaġmaladı ṣabr u ḫıredüm yaḳdı beni zār / Pervāneye **gör** şemʿ-i ruḫuñ kim neler eyler” *(Kaside 2, Mısra 12).*
4. “Çün yaḳdı beni göñli sevindürdi raḳībüñ / **Gör** bu güneşüñ nūrı ki ṭaşa eser eyler” *(Kaside 2, Mısra 14).*
5. “Maḳṣūdı anuñ yüzüñi **görmek durur** ancaḳ / Aza vü çoḳa dimeyesin kim naẓar eyler” *(Kaside 2, Mısra 45).*
6. “Ey nergis-i mestüñde ruḫuñ nūrun ʿalā nūr / ʿUşşāḳ ruḫuñ **görmek** ile gül gibi mesrūr” *(Kaside 4, Mısra 2).*
7. “Ḫaṭṭuñla ḥadüñi **göreli** ḫalḳa direm kim / Gicede görünür gözüme bir ṭabaḳ-ı nūr” *(Kaside 4, Mısra 5).*
8. “Sen taḫt-ı vezāretde saʿādetlü güneşsin / Kim **görimeye** devletüñi gözi ola kūr” *(Kaside 4, Mısra 22).*
9. “Ümmīd-i viṣālüñ ḳomadı kim ʿadem olsam / Tā bir daḫı **görsem** meger ol ṭalʿat-ı pür-nūr” *(Kaside 4, Mısra 42).*
10. “Ben ḳaçan **görsem** seni kendümi aṣlā bilmezem / Baḫt yār olmadıġıyçün iḫtiyār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 5).*
11. “**Gör**eli ḫaṭṭ u ruḫuñı çemen-i ḥüsnüñde / Dün ü gün seyr iderüz lāle vü reyḥān severüz” *(Gazel 10, Mısra 3).*
12. “Cemşīd eger **göreydi** ʿālemde cām-ı la ʿlüñ / ʿÖmrinde baḳmaz idi cām-ı cihān-nümāya” *(Gazel 15, Mısra 5).*
13. “Mehi **gördüm** gice yılduzlar içre / Benüm yārum gibi ḫūbān içinde” *(Gazel 18, Mısra 11).*
14. “**Gör**eli laʿl gibi leblerüñi merdüm-i çeşm / Aḳıdur derd ile su yirine ḳan sen gideli” *(Gazel 20, Mısra 5).*
15. “**Gör**di gül-zār-ı cemālin ol perī yüzlü yine / Ḫaṭṭ-ı ʿanber-bārdan ḥüsn ile pür-çīn baġladı” *(Gazel 21, Mısra 9).*
16. “Ger ġamzesi oḳıyla **gör**e yā gibi ḳaşı / Sehminden ola māh-ı nevüñ gözleri şaşı” *(Gazel 26, Mısra 1).*
17. “Geh ṣıdı gāh dürüst eyledi zülfi dilümi / Kim **görüpdür** hele bu vech ile dil-dārlıġı” *(Gazel 27, Mısra 6).*

gör-2: *Anlamak, kavramak, sezmek.*

1. “İnṣāfını **gör** bu felek-i sifle-nüvāzuñ / Kim ehl-i hüner ḥaḳḳına her dem neler eyler” *(Kaside 2, Mısra 39).*

2. “Ger isteseñ ki yine Ḥāmidī gibi **göresin** / Ḫaṭ u ruḫı dün ü gün Kirdgāra yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 13).*

gör-3: *Kendisine yapılmak, bir davranışla karşılaşmak, maruz kalmak.*

1. “Yā Rab ol dilber ne **gördi** ʿāşıḳ-ı bī-çāreden / Kim cefā vü cevrini terk eyledi nā-gāhdan” *(Gazel 14, Mısra 3).*

gör kim: *Dikkat et, iyi bak, düşün ki...*

1. “İksīr-i ġamı derd ile zerd eyledi yüzüm / **Gör kim** ġam-ı ʿışḳı nice ṭopraḳı zer eyler” *(Kaside 2, Mısra 6).*

görmeklik: *Görmek.*

1. “Ḥāmidī gibi yüzi **görmeklik** içün dururam / Neylerem burada çün ol māh-ı tābānum gider” *(Gazel 9, Mısra 9).*

görün-: *Görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek.*

1. “Yüzini görmeyince ġam ẓulmeti dükenmez / Ḫurşīd eger **görünmez** alur cihānı sāye” *(Kaside 1, Mısra 6).*
2. “Ḫaṭṭuñla ḥadüñi göreli ḫalḳa direm kim / Gicede **görünür** gözüme bir ṭabaḳ-ı nūr” *(Kaside 4, Mısra 6).*

göster-: *Göstermek.*

1. “**Gösteren** Ḥāmidī-i sūḫteye cām-ı Cemi / Ehl-i ʿirfān ḳatına pīr-i muġandur bilürem” *(Gazel 12, Mısra 9).*
2. “Ger **gösterür** yüzin bu gün ol dil-rübā bize / Yüz gösterür viṣālde yüz biñ ṣafā bize” *(Gazel 16, Mısra 1).*

göz: *Görme organı, basar.*

1. “Mihri yüregüm ḳanı ḳılur incü **gözümde**/ Gün pertevi deñizde doluyı güher eyler” *(Kaside 2, Mısra 7).*
2. “Ḫaṭṭuñla ḥadüñi göreli ḫalḳa direm kim / Gicede görünür **gözüme** bir ṭabaḳ-ı nūr” *(Kaside 4, Mısra 6).*
3. “ʿUşşāḳı mey-i laʿl-i lebüñ serḫoş idüptür / Bu ortada men ayuḳam ey **gözleri** maḫmūr” *(Kaside 4, Mısra 8).*

4. “**Gözde** ḳonsa ne ʿaceb ḫayl-i ḫayāli ḫaṭınuñ / Ḫanda kim āb-ı revān olsa çeri anda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 3).*
5. “**Gözümde** māh-ruḫsāruñ ḫayāli / Çü nūr-ı Ḥaḳ durur insān içinde” *(Gazel 18, Mısra 7).*
6. “Ger ġamzesi oḳıyla göre yā gibi ḳaşı / Sehminden ola māh-ı nevüñ **gözleri** şaşı” *(Gazel 26, Mısra 2).*

   gözi kūr ola: *Gözü kör olsun.*
   1. “Sen taḫt-ı vezāretde saʿādetlü güneşsin / Kim görimeye devletüñi **gözi ola kūr**” *(Kaside 4, Mısra 22).*

   gözümden ḳanlu yaşlar aḳ-: *Büyük bir üzüntü içinde bulunmak.*
   1. “Niçe **aḳa gözümden ḳanlu yaşlar** / Niçe bir yüze göñlüm ḳan içinde” *(Gazel 19, Mısra 3).*

gözle-: *Gözlemek, seyretmek.*
1. “İster iseñ ey göñül meydān-ı ʿışḳa girmege / Zülf ü ḫālin **gözlegil** kim gū vü çevgān andadur” *(Gazel 7, Mısra 4).*

gū vü çevgān: *Top ve sopayla oynanan bir oyun.*
1. “İster iseñ ey göñül meydān-ı ʿışḳa girmege / Zülf ü ḫālin gözlegil kim **gū vü çevgān** andadur” *(Gazel 7, Mısra 4).*

güher eyle-: *Cevhere, mücevhere dönüştürmek.*
1. “Mihri yüregüm ḳanı ḳılur incü gözümde / Gün pertevi deñizde doluyı **güher eyler**” *(Kaside 2, Mısra 8).*

gül: *Gül ağacının güzel kokulu, pek çok çeşidi bulunan çok makbul çiçeği.*
1. “Ol **gül** ki beñzedürler ḥüsn ile yüzin aya / Gün yüzi muṣḥafından ḳadr iledür bir āye” *(Kaside 1, Mısra 1).*
2. “Her ṣubḥ ki **gül** yüzine göñlüm naẓar eyler / Cān bülbüline bāġ-ı cinandan ḫaber eyler” *(Kaside 2, Mısra 1).*
3. “Bülbül gibi medḥüñ dir iken bu felek anı / Hicrüñde niçün **gül** gibi ḫūnīn-ciger eyler” *(Kaside 2, Mısra 38).*
4. “Ey nergis-i mestüñde ruḫuñ nūrun ʿalā nūr / ʿUşşāḳ ruḫuñ görmek ile **gül** gibi mesrūr” *(Kaside 4, Mısra 2).*

5. "Bāġ-ı cān naḫlisin ey serv-i ḫırāmān Muṣṭafā / Ruḫları **gül** lebleri laʿl-i Bedaḫşān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 2).*
6. "Yā Rab ol ḫāl-i ruḫ u laʿl-i lebi Ḫıżr mı kim / Geh **gül** üstinde vü geh çeşme-i ḥayvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 6).*
7. "Lāle geldi çemene laʿl gibi sāġar ile / Gül içer bādeyi nergis gibi cām-ı zer ile" *(Gazel 17, Mısra 2).*
8. "Bezm-i bāġuñ ṭarabı vaḳtidür imdi kim olur / Lāle envāʿ-ı çerāġ ile vü **gül** micmer ile" *(Gazel 17, Mısra 4).*
9. "Tā reyāḥīn içilür ẕevḳ ile ṣaḥbā-yı müdām / Depredür **gül** def ü bülbül ḫoş oḳur mizher ile" *(Gazel 17, Mısra 6).*
10. "**Gül** ḳulaḳ ṭutar u bülbül güle ḳarşu her ṣubḥ / Bu vefāsuz çemenüñ vaṣfın oḳur defter ile" *(Gazel 17, Mısra 9).*
11. "Gül ḳulaḳ ṭutar u bülbül **güle** ḳarşu her ṣubḥ / Bu vefāsuz çemenüñ vaṣfın oḳur defter ile" *(Gazel 17, Mısra 9).*
12. "Sünbül-i zülfüñ ile **gül** yüzüñi yād iderem / Gice gündüz ḳıluram āh u fiġān sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 3).*
13. "Naḫl-i ḳaddüñ ol ki ser-tā-pāy şīrīn baġladı / Ṣūretüñ defterini **gül** gibi rengīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 2).*
14. "Ne saʿādetlüyimiş hindū-yı ḫāl-i siyehüñ / Ki **gül** üstinde durur dāyim anuñ ḫāb-gehi" *(Gazel 23, Mısra 8).*

güle güle: *Gülerek.*

1. "Didüñ öldüriserüz Ḥāmidī'yi **güle güle** / Bundan ötrü seni ey ġonçe-i ḫandān severüz" *(Gazel 10, Mısra 11).*

gülistān: *Gül bahçesi.*

1. "Hicr ile Ḥāmidī ger Ḳabluca'da ḳonsa n'ola / Derd ile bülbül-i şūrīde **gülistānda** ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 14).*
2. "Seni çoḳdan beri ey serv-i ḫırāmān severüz / Sen **gülistānsın** u biz tāze gülistān severüz" *(Gazel 10, Mısra 2).*
3. "Seni çoḳdan beri ey serv-i ḫırāmān severüz / Sen gülistānsın u biz tāze **gülistān** severüz" *(Gazel 10, Mısra 2).*

gülşen: *Gül bahçesi.*

1. "Serv ḫayrān ḳala şimşād ḳadinüñ luṭfına / Ger ḳılursa nāz ile **gülşende** seyrān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 4).*

gül-zār-ı cemāl: *Sevgilinin gül bahçesine benzeyen güzel yüzü.*

1. "Ehl-i ʿirfān içre **gül-zār-ı cemālüñ** vaṣfına / Hāmidī gibi bulunmaz bir ḫoş-elḥān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 9).*
2. "Gördi **gül-zār-ı cemālin** ol perī yüzlü yine / Ḫaṭṭ-ı ʿanber-bārdan ḥüsn ile pür-çīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 9).*

gün1: *Güneş.*

1. "Ol gül ki beñzedürler ḥüsn ile yüzin aya / **Gün** yüzi muṣḥafından ḳadr iledür bir āye" *(Kaside 1, Mısra 2).*
2. "Ay ile **gün** bilürler kim Ḥāmidī-i miskīn / Dāyim duʿālar eyler sen şāh-ı meh-liḳāya" *(Kaside 1, Mısra 27).*
3. "Mihri yüregüm ḳanı ḳılur incü gözümde / **Gün** pertevi deñizde doluyı güher eyler" *(Kaside 2, Mısra 8).*
4. "**Gün** muḥterıḳ olur naẓar-ı ḳahrı dilerse / Gerdūnda evi ḫışm ile zīr ü zeber eyler" *(Kaside 2, Mısra 25).*
5. "Ṭāliʿ çü rücūʿ itse hüner fāyide virmez / Baḫt olmasa **gün** daġda laʿli ḥacer eyler" *(Kaside 2, Mısra 42).*
6. "Ruḫları āyinedür ehl-i dile rūşen imiş / Anda ay ile **günüñ** nūrı ʿıyāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 4).*
7. "Ol gün ki yüz sürerem bir dem bu ḫāk-i pāya / **Gün** gibi ol şerefden başum irer semāya" *(Gazel 15, Mısra 2).*

gün2: *Güneş gibi.*

1. "Tā **gün** yüzüñden ıraḳ itdi beni sitārem / Āhum ḫadengi irdi hicr-i ruḫuñdan aya" *(Gazel 15, Mısra 7).*

gün3: *İçinde bulunulan zaman.*

1. "Bu maʿnī anuñ fikrine gelmezdi ki bir **gün** / Nā-gāh bu devlet ḳapusından ola mehcūr" *(Kaside 4, Mısra 35).*
2. "Kim ḳadüñ ʿışḳıyile bunda dirilürse bu **gün** / Ṭoġrı bundan çü gide ravża-i rıżvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 7).*

3. “Ol **gün** ki yüz sürerem bir dem bu ḫāk-i pāya / Gün gibi ol şerefden başum irer semāya” *(Gazel 15, Mısra 1).*
4. “Ger gösterür yüzin bu **gün** ol dil-rübā bize / Yüz gösterür viṣālde yüz biñ ṣafā bize” *(Gazel 16, Mısra 1).*

gün ḫarmeni: *Gün alevi.*

1. “Āh kim hicr-i ruḫuñdan her ḳaçan āh eylerem / Tutuşur **gün ḫarmeni** par par yanar ol āhdan” *(Gazel 14, Mısra 10).*

günāh: *Dinî bakımdan suç sayılan iş veya davranış, vebal.*

1. “Ḥāmidī gerçi **günāhuñ** çoḳ ise ġam yime kim / Yazımaz kātib-i sır ʿāşıḳ-ı mecnūn günehi” *(Gazel 24, Mısra 11).*

günbed-i gerdān: *Gökyüzü.*

1. “Niçe bir şuʿlelensün barḳ-ı āhum / Giceler **günbed-i gerdān** içinde” *(Gazel 19, Mısra 6).*

güneh: *Günah; dinî bakımdan suç sayılan iş veya davranış, vebal.*

1. “Ḥāmidī sevdi seni cevr ile öldürme anı / ʿAfv ḳıl luṭfuñ ile işbu ġarībüñ **günehi**” *(Gazel 23, Mısra 10).*
2. “Ḥāmidī gerçi günāhuñ çoḳ ise ġam yime kim / Yazımaz kātib-i sır ʿāşıḳ-ı mecnūn **günehi**” *(Gazel 24, Mısra 12).*

   güneh-i ʿışk: *Aşk günahı.*

   1. “Dut ki men ḫod **güneh-i ʿışḳuñı** fāş eylemişem / Ḳanı ehl-i keremüñ ʿādet-i settārlıġı” *(Gazel 27, Mısra 11).*

güneş: *Gezegenlere ve yer yuvarlağına ışık ve ısı veren büyük gök cismi.*

1. “Şāhā seni **güneşe** nisbet şunuñ gibidür / Kim bir kişi güneşi nisbet ide Sühāya” *(Kaside 1, Mısra 23).*
2. “Şāhā seni güneşe nisbet şunuñ gibidür / Kim bir kişi **güneşi** nisbet ide Sühāya” *(Kaside 1, Mısra 24).*
3. “Çün yaḳdı beni göñli sevindürdi raḳībüñ / Gör bu **güneşüñ** nūrı ki ṭaşa eser eyler” *(Kaside 2, Mısra 14).*

4. "Sen taẖt-ı vezāretde saʿādetlü **güneşsin** / Kim görimeye devletüñi gözi ola kūr" *(Kaside 4, Mısra 21).*

güzel: *Göze ve kulağa hoş gelen, hayranlık uyandıran, çirkin karşıtı.*

1. "Ol **güzel** ki yārı ki cān ile cihāndur bilürem / Çemen-i cānda boyı serv-i revāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 1).*
2. "Ol **güzel** kim dirler aña serv-ḳad oğlı Memi / Bursa ʿda yā Rab bizümle bir zaman yār ola mı" *(Gazel 22, Mısra 1).*

güzeller begi: *Güzeller şahı*

1. "Bu devr-i zamān içre **güzeller begi** sensin / Kim ay gibi şehrdesin ḥüsn ile meşhūr" *(Kaside 4, Mısra 3).*
2. "**Güzeller begi** sensin ki cihānda / Getürür saña şehler ḥüsn bācı" *(Gazel 28, Mısra 5).*

H-h

ẖaber eyle-: *Haber vermek, bildirmek, haber ulaştırmak.*

1. "Her ṣubḥ ki gül yüzine göñlüm naẓar eyler / Cān bülbüline bāġ-ı cinandan **ẖaber eyle**r" *(Kaside 2, Mısra 2).*

hāb-geh: *Uyunan yer, yatak.*

1. "Ne saʿādetlüyimiş hindū-yı ẖāl-i siyehüñ / Ki gül üstinde durur dāyim anuñ **ẖāb-gehi**" *(Gazel 23, Mısra 8).*

ḥacer eyle-: *Taş eylemek.*

1. "Ṭāliʿ çü rücūʿ itse hüner fāyide virmez / Baẖt olmasa gün dağda laʿli **ḥacer eyle**r" *(Kaside 2, Mısra 42).*

ḥācī vü nācī ol-: *Hacı olup kurtuluşa ermek.*

1. "Eger küyüñde öldürsem raḳībi / Bu maʿnīden olam ḥācī vü nācī" *(Gazel 28, Mısra 8).*

had: *Yanak.*

1. "Ḫaṭṭuñla **ḫadüñi** göreli ḫalḳa direm kim / Gicede görünür gözüme bir ṭabaḳ-ı nūr" *(Kaside 4, Mısra 5).*

ḫadeng: *Ok.*

1. "Tā gün yüzüñden ıraḳ itdi beni sitārem / Āhum **ḫadengi** irdi hicr-i ruḫuñdan aya" *(Gazel 15, Mısra 8).*

Ḥaḳ(I): *Allah.*

1. "Bu derd-i hicre ki **Ḥaḳ** rūzī ḳıldı bize bugün / Egerçi idimezüz hīç çāre yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 9).*
2. "Zāhid mey-i gül-gūn u ḥab ile dirilimez / **Ḥaḳ** her kişiye virmedi bu ʿaḳl-ı maʿāşı" *(Gazel 26, Mısra 6).*

ḥaḳ(II): *Bir şeyin veya bir kimsenin namına, hesabına, yerine.*

1. "İnṣāfını gör bu felek-i sifle-nüvāzuñ / Kim ehl-i hüner **ḥaḳḳına** her dem neler eyler" *(Kaside 2, Mısra 40).*

ḫāk-i kūy: *Mahalle toprağı.*

1. "**Ḫāk-i kūyüñde** göñül itüñ ile şöyle ṣanur / Ki meger ḥūr ile cennetdedür ārām-gehi" *(Gazel 24, Mısra 5).*

ḫāk-i pāy: *Ayak toprağı, tozu.*

1. "Ol gün ki yüz sürerem bir dem bu **ḫāk-i pāya** / Gün gibi ol şerefden başum irer semāya" *(Gazel 15, Mısra 1).*
2. "Ol ki ḥüsn ile durur ḫūblaruñ pādişehi / **Ḫāk-i pāyı** şerefinden durur ayuñ külehi" *(Gazel 24, Mısra 2).*

ḫāk-i rāh: *Yolun toprağı, tozu.*

1. "Çeşm-i kevākib içün ḫurşīd **ḫāk-i rāhı** / Bu hāven-i zer içre her gün ider ṣılāye" *(Kaside 1, Mısra 19).*

ḫāk-i reh: *Yolun toprağı, tozu.*

1. "ʿĀşıḳam serv-i gül-endāmuña kim ʿişve ile / Her ṭaraf kim yürise ṭūbī olur **ḫāk-i rehi**" *(Gazel 23, Mısra 4).*

2. "Tutam oḳ gibi beni **ḫāk-i rehe** atar iseñ / Kūşe-i çeşmüñ ile ḥālüme baḳ gāh gehī" *(Gazel 24, Mısra 9).*

ḫāl: *Vücuttaki küçük esmer benek, ben.*

1. "Ḫaṭṭuñ üzre **ḫālüñ** içer cām-ı laʿlüñ ṣanasıñ / Ḳubbe-i fīrūze-rengüñ ḫüsrev-i fīrūzıdır" *(Gazel 6, Mısra 7).*

ḥāl: *Bir şeyin içinde bulunduğu şartların veya taşıdığı niteliklerin bütünü, durum, vaziyet.*

1. "Bī-çāre niyāz ile yüzin ḳapuña sürüp / **Ḥālini** dir ey şāh u sözi muḫtaṣar eyler" *(Kaside 2, Mısra 44).*
2. "Bī-çāre Ḥāmidī'nün āhı Sühāya irdi / Kim bildürür bu **ḥāli** ol şāh-ı meh-liḳāya" *(Gazel 15, Mısra 10).*
3. "Tutam oḳ gibi beni ḫāk-i rehe atar iseñ / Kūşe-i çeşmüñ ile **ḥālüme** baḳ gāh gehī" *(Gazel 24, Mısra 10).*

ḥāl-i ḫāl: *Benin hâli.*

1. "Ne mutludur cihānda ḥāl-i ḫālüñ / Ki **yatur** lāle vü reyḥān içinde" *(Gazel 18, Mısra 4).*

ḫāl-i ʿıẕār: *Yanağın beni.*

1. "Şebehe **ḫāl-i ʿıẕāruñ** nʿola beñzettüm ise / Çün muʿayyendür anuñ ḥüsnde vech-i şebehi" *(Gazel 24, Mısra 7).*

ḫāl-i ruḫ: *Yanaktaki ben.*

1. "Yā Rab ol **ḫāl-i ruḫ** u laʿl-i lebi Ḫıżr mı kim / Geh gül üstinde vü geh çeşme-i ḥayvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 5).*

ḥāliyā: *Şu anda, şimdi.*

1. "Ki ança yaz ola bu dünyāda ki biz olmayalım / **Ḥāliyā** ʿıyş idelüm lāle gibi sāġar- ile" *(Gazel 17, Mısra 12).*

halk: *Belli bir bölgede veya çevrede yaşayanların bütünü, ahali.*

1. “Ḫaṭṭuñla ḥadüñi göreli **ḫalḳa** direm kim / Gicede görünür gözüme bir ṭabaḳ-ı nūr” *(Kaside 4, Mısra 5).*

<u>Ḥāmidī:</u> *Mevlânâ Hâmidî.*

1. “Şāhā bu vefā-dār ḳuluñ **Ḥāmidī** ol kim / Saña dil ü cān ile duʿā-yı seḥer eyler” *(Kaside 2, Mısra 35).*
2. “Ḥāmidī’den ger ḳabūl olsa dehānuñ vaṣfını / Bundan özge bu cihānda hīç kār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 11).*
3. “Şekve ḳılmaz **Ḥāmidī** ol bī-vefādan kimseye / Dostdan cevr ü cefā mihr ü muḥabbetdür baña” *(Gazel 2, Mısra 9).*
4. “Ehl-i ʿirfān içre gülzār-ı cemālüñ vaṣfına / Hāmidī gibi bulunmaz bir ḫoş-elḥān Muṣṭafā” *(Gazel 3, Mısra 10).*
5. “Hicr ile **Ḥāmidī** ger Ḳabluca’da ḳonsa n’ola / Derd ile bülbül-i şūrīde gülistānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 13).*
6. “Ol ki çeşm-i ebrden her ṣubḥ bārān yaġdurur / Firḳatüñde **Ḥāmidī’nüñ** nāle-i dil-sūzıdur” *(Gazel 6, Mısra 14).*
7. “Ol cefācıdan şikāyet ger idersin **Ḥāmidī** / Devletüñ işigine yüz sür ki sulṭān andadur” *(Gazel 7, Mısra 9).*
8. “Ḥāmidī gibi yüzi görmeklik içün dururam / Neylerem burada çün ol māh-ı tābānum gider” *(Gazel 9, Mısra 9).*
9. “Didüñ öldüriserüz **Ḥāmidī’yi** güle güle / Bundan ötrü seni ey ġonçe-i ḫandān severüz” *(Gazel 10, Mısra 11).*
10. “Ger isteseñ ki yine **Ḥāmidī** gibi göresin / Ḫaṭ u ruḫı dün ü gün Kirdgāra yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 13).*
11. “Ol şeker-leb iledür **Ḥāmidī’yi** meykedeye / Gösteren yol baña mehdī-i zamāndur bilürem” *(Gazel 13, Mısra 9).*
12. “**Ḥāmidī** sensüz ġamuñ deñizine düşmiş yüzer / El-ġıyās urur umar ʿavn u meded sen şāhdan” *(Gazel 14, Mısra 11).*
13. “Bī-çāre **Ḥāmidī’nün** āhı Sühāya irdi / Kim bildürür bu ḥāli ol şāh-ı meh-liḳāya” *(Gazel 15, Mısra 9).*
14. “Derd ü ġamı ki **Ḥāmidī’nüñ** niʿmeti durur / Şükr eylerem ki anı virüpdür Ḫudā bize” *(Gazel 16, Mısra 11).*
15. “Ḥāmidī şāh-ı cihān-gīr ġazāya varıcaḳ / Nice ḳalur kişi bu şehrde pā-pesler ile” *(Gazel 17, Mısra 13).*

16. “Fedā ḳıldı yoluñda **Ḥāmidī** cān / Niçe bir ṣabr ide hicran içinde” *(Gazel 18, Mısra 13).*
17. “Gel ey meh **Ḥāmidī** göñlin sevindür / Ki besler derd-i ʿışḳuñ cān içinde” *(Gazel 19, Mısra 13).*
18. “**Ḥāmidī**’nüñ göñli içi Bursa şehri gibidür / Kim şehinşāhuñ fütūh āyīni şīrīn bağladı” *(Gazel 21, Mısra 13).*
19. “ʿIşḳ ile her kim Memi’nüñ laʿl-i cān-baḫşın sever / **Ḥāmidī** gibi cihānda unudur cām-ı Cemi” *(Gazel 22, Mısra 10).*
20. “**Ḥāmidī** sevdi seni cevr ile öldürme anı / ʿAfv ḳıl luṭfuñ ile işbu ġarībüñ günehi” *(Gazel 23, Mısra 9).*
21. “**Ḥāmidī** gerçi günāhuñ çoḳ ise ġam yime kim / Yazımaz kātib-i sır ʿāşıḳ-ı mecnūn günehi” *(Gazel 24, Mısra 11).*
22. “Elüñle **Ḥāmidī’yi** öldürürken / Nigārīn ellerüñ ḳana bulaşdı” *(Gazel 25, Mısra 9).*
23. “Murādı sensin ey māh **Ḥāmidī’nüñ** / Cihānda yoḳdur özge iḥtiyācı” *(Gazel 28, Mısra 11).*

Ḥāmidī-i bī-nevā: *Nasipsiz Hâmidî.*

1. “**Ḥāmidī-i bī-nevā** cāndan duʿācuñdur senüñ / Ṣıdḳ ilen ʿömrüñ uzunlıġı diler şām u seḥer” *(Kaside 3, Mısra 13).*

Ḥāmidī-i miskīn: *Zavallı Hâmidî.*

1. “Ay ile gün bilürler kim **Ḥāmidī-i miskīn** / Dāyim duʿālar eyler sen şāh-ı meh-liḳāya” *(Kaside 1, Mısra 27).*

Ḥāmidī-i müflis-i ser-geşte: *Zavallı ve perişan Hâmidî.*

1. “Şehrde **Ḥāmidī-i müflis-i ser-geşte** n’ider / Şimdi kim kevkebe-i ḥażret-i ḫünkār gider” *(Gazel 8, Mısra 9).*

Ḥāmidī-i sūḫte: *Bağrı yanık Hâmidî.*

1. “Kendü kūyinden eger **Ḥāmidī-i sūḫteyi** / Göndere Bursa’ya Ḫānkār elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 9).*
2. “Gösteren **Ḥāmidī-i sūḫteye** cām-ı Cemi / Ehl-i ʿirfān ḳatına pīr-i muġandur bilürem” *(Gazel 12, Mısra 9).*
3. “Dehenüñ şevḳıyile **Ḥāmidī-i sūḫtenüñ** / Gitdi ṣabr u dil ü cān oldı revān sen gideli” *(Gazel 20, Mısra 9).*
4. “Hīç yād eylemedi **Ḥāmidī-i sūḫteyi** / Bu mu idi bizüm ile ol ṣanemüñ yārlıġı” *(Gazel 27, Mısra 13).*

Ḥāmidī-i sūḫte-dil: *Gönlü yanık Hâmidî.*

1. "Şevḳ ile raḳībi daḫı ḫoş görse ḳapuñda / Ger **Ḥāmidī-i sūḫte-dil** olmasa nāşī" *(Gazel 26, Mısra 10).*

Ḥāmidī-i sūḫte-ḫāṭır: *Gönlü yanık Hâmidî.*

1. "Āṣaf-ṣıfatā **Ḥāmidī-i sūḫte-ḫāṭır** / Kim ḫaylī zamāndan beri meddāḥ ḳuluñdur" *(Kaside 4, Mısra 33).*

hān: *Hükümdar.*

1. "Öldük bu derd-i hicrde **hān** ey Mesīh- dem / ʿĪsī lebüñ durur niçün itmez devā bize" *(Gazel 16, Mısra 3).*

hancer: *Ucu eğri ve sivri, kamaya benzer, silah olarak kullanılan bir bıçak türü.*

1. "Dönmezem yār yolından ve ger inanmaz iseñ / **Ḥancerüñ** ile cigerüm yar elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 6).*

ḫanda: *Nerede.*

1. "Dostuñ ḳaddi ḫayāli giceler cānda ḳonar / Cānda ger ḳonmasa ol serv-i revān **ḫanda** ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 2).*
2. "Gözde ḳonsa ne ʿaceb ḫayl-i ḫayāli ḫaṭınuñ / **Ḫanda** kim āb-ı revān olsa çeri anda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 4).*

hānkār: *Hünkâr, hükümdar. (Fatih Sultan Mehmed).*

1. "Kendü kūyinden eger Ḥāmidī-i suḫteyi / Göndere Bursa'ya **Ḫānkār** elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 10).*

ḫār kıl-: *Değersizleştirmek.*

1. "Yār eger **ḳıl**sa beni **ḫār** elümden ne gelür / Ve ger öldürse beni zār elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 1).*

ḫarāc-ı ḥüsn: *Güzellik vergisi.*

1. "Ḳaçan ol serv ḳamer yüzlü çıḳar ḫar-gāhdan / Luṭf ile alur **ḫarāc-ı ḥüsn** mihr ü māhdan" *(Gazel 14, Mısra 2).*

ḫar-gāh: *Büyük çadır, otağ.*

1. "Ḳaçan ol serv ḳamer yüzlü çıḳar **ẖar-gāhdan** / Luṭf ile alur ẖarāc-ı ḥüsn mihr ü māhdan" *(Gazel 14, Mısra 1).*

ẖarmen-i cān: *Can harmanı.*

1. "Hicr elinden çün teni terk itdüñ ey cān vay aña / **Ḫarmen-i cān** andadur kim māh-ı tābān andadur" *(Gazel 7, Mısra 6).*

ẖasm: *Düşman.*

1. "Ger **ẖasm** ẖilāf ile uzun eylese dili / Naẖl-i ḳadini lāyıḳ-ı tīr ü teber eyler" *(Kaside 2, Mısra 31).*

ḥaşr: *Ölülerin diriltilip bir araya toplandığı zaman, kıyamet.*

1. "Ebr-i kefüñ hemīşe tā **ḥaşr** fāyıẓ olsun / Şöyle ki tāze tutsun āfāḳı aydan aya" *(Kaside 1, Mısra 33).*

ẖaste: *Hasta, yaralı, yorgun.*

1. "Żaʿf-ı ḥālümden eger **ẖaste** tenüm bunda ḳalur / Terk ider cān tenümi vü dil-efgār gider" *(Gazel 8, Mısra 3).*

   ẖaste vü maḳhūr: *Hasta ve kahrolmuş.*

   1. "Çeşm-i bed-i eyyām u ḳażā ʿāḳıbetü'l-emr / Ḳapudan ıraḳ itdi beni **ẖaste vü maḳhūr**" *(Kaside 4, Mısra 38).*

ẖaṭ: *Sevgilinin yüzündeki ince ayva tüyleri.*

1. "**Ḫaṭṭ**uñla ḥadüñi göreli ḥalḳa direm kim / Gicede görünür gözüme bir ṭabaḳ-ı nūr" *(Kaside 4, Mısra 5).*
2. "Gözde ḳonsa ne ʿaceb ẖayl-i ẖayāli **ẖaṭınuñ** / Ḫanda kim āb-ı revān olsa çeri anda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 3).*
3. "Ol perīnüñ ḳāmetini ger elif dirsem n'ola / Çün **ẖaṭıdur** āyet-i ẖūbī vü muṣḥaf yüzidür" *(Gazel 6, Mısra 4).*
4. "**Ḫaṭṭ**uñ üzre ẖālüñ içer cām-ı laʿlüñ ṣanasıñ / Ḳubbe-i fīrūze-rengüñ ẖüsrev-i fīrūzıdır" *(Gazel 6, Mısra 7).*

   ẖaṭ u ruẖ: *Yüz ve yanak.*

   1. "Ger isteseñ ki yine Ḥāmidī gibi göresin / **Ḫaṭ u ruẖ**ı dün ü gün Kirdgāra yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 14).*

2. "Göreli **ḫaṭṭ u ruḫ**uñı çemen-i ḥüsnüñde / Dün ü gün seyr iderüz lāle vü reyḥān severüz" *(Gazel 10, Mısra 3).*

ḫaṭṭ-ı ʿanber-bār: *Anber kokulu ayva tüyleri.*

1. Gördi gül-zār-ı cemālin ol perī yüzlü yine
Ḫaṭṭ-ı ʿanber-bārdan ḥüsn ile pür-çīn bağladı" *(Gazel 21, Mısra 10).*

hāven-i zer: *Altından havanlar.*

1. "Çeşm-i kevākib içün ḫurşīd ḫāk-i rāhı
Bu **hāven-i zer** içre her gün ider ṣılāye" *(Kaside 1, Mısra 20).*

ḫayāl: *Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, imge, hülya.*

1. "Dostuñ ḳaddi **ḫayāli** giceler cānda ḳonar
Cānda ger ḳonmasa ol serv-i revān ḫanda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 1).*
2. "Gözümde māh-ruḫsāruñ **ḫayāli**
Çü nūr-ı Ḥaḳ durur insān içinde" *(Gazel 18, Mısra 7).*
3. "Ruḫlaruñ üstinde ḳaşlaruñ **ḫayāli** bağlayan
Lāle vü gül üstine bir tāḳ-ı müşgīn bağladı" *(Gazel 21, Mısra 3).*
4. "Çünki cān mülkine girürdi **ḫayālüñ** şevḳ ile
Cān göñül şehrini dürlü dürlü āyīn bağladı" *(Gazel 21, Mısra 11).*

ḫayāl-i ḳad-i sīmīn-ber: *Gümüş gibi bedeninin hayali.*

1. "Āb-ı çeşmümde **ḫayāl-i ḳad-i sīmīn-ber**üñi
İsterem dem-be-dem ey serv-i revān sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 7).*

ḫayāl-i sünbül: *Sevgilinin sümbüle benzeyen saçının hayali.*

1. "Tenümde dil **ḫayāl-i sünbül**üñle
Yatur zencīr ile zindān içinde" *(Gazel 18, Mısra 9).*

ḥayāt-ı cāvīd: *Sonsuz, ebedî yaşam.*

1. "Dünyāda Ḫıżrgibi buldum **ḥayāt-ı cāvīd** / Tā serv-ḳāmetüñden üstüme düşdi sāye" *(Gazel 15, Mısra 3).*

ḫayl-i ḫayāl: *Hayal ordusu.*

1. "Gözde ḳonsa ne ʿaceb **ḫayl-i ḫayāli** ḫaṭınuñ / Ḫanda kim āb-ı revān olsa çeri anda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 3).*

2. "Ḳıluruz **ḫayl-i ḫayāl**üñ yolına cānı fedā / Zīrā biz ehl-i dilüz dünyāda mihmān severüz" *(Gazel 10, Mısra 5).*

ḫaylī zamāndan beri: *Kaç zamandır, `belirsiz fakat çok zamandan beri, çoktan beri` anlamında kullanılan bir söz.*

1. "Āṣaf-ṣıfatā Ḥāmidī-i sūḫte-ḫāṭır / Kim **ḫaylī zamāndan beri** meddāḥ ḳuluñdur" *(Kaside 4, Mısra 34).*

ḫayme-i ʿıyş ḳur : *Eğlence çadırı kurmak..*

1. "Biz daḫı ṣaḥn-ı çemende **ḳuralım ḫayme-i ʿıyş** / Şimdi kim ḳondı şükūfe çemene çāder ile" *(Gazel 17, Mısra 7).*
2. "Daḫı vaḳt olmadı kim **ḫayme-i 'ıyş** / **Ḳuralım** lāle vü reyḥān içinde" *(Gazel 19, Mısra 11).*

ḥayrān ḳal-: *Çok beğenmek.*

1. "Serv **ḥayrān ḳal**a şimşād ḳadinüñ luṭfına / Ger ḳılursa nāz ile gülşende seyrān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 3).*

ḫayrlar eyle-: *Hayırlar yapmak, faydalar sağlamak.*

1. "Yā Rab ebedī ḳıl bu şehüñ devlet ü ʿömri / Zīrā ki cihānda heme dem **ḫayrlar eyler**" *(Kaside 2, Mısra 52).*

ḫazān ol-: *Sonbahar vakti gelmek.*

1. "Tā gāh **ḫazān ol**sa cihān içre vü geh yaz / Mādām ki tesbīḥ ide her dāne-i engūr" *(Kaside 4, Mısra 47).*

ḥaẕer eyle-: *Çekinmek, sakınmak.*

1. "Ol luṭf u kerem kānı ki bu devr-i zamānda / Ḫurşīd felekde ġazabından **ḥaẕer eyler**" *(Kaside 2, Mısra 22).*

ḥażret-i paşa: *Paşa hazretleri.*

1. Hicrān gelesi **ḥażret-i Paşa**ya direm kim / Ehl-i naẓara ṭalʿatıdur luṭf ile manẓūr" *(Kaside 4, Mısra 13).*

hele: *Özellikle.*

1. "Geh ṣıdı gāh dürüst eyledi zülfi dilümi / Kim görüpdür **hele** bu vech ile dil-dārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 6).*

hem1: *Ayrıca, ilave olarak.*

1. "Sāġarı ʿaḳs-i lebinden laʿl ü yāḳūt eyleyen / Ol şeker aġızlu incü dişlü **hem** kedüzidür" *(Gazel 6, Mısra 6).*

hem2: *Bir kimseyi uyarmak, bir şeyi açıklamak veya anlamı güçlendirmek için `özellikle, zaten, bir de, şurası da var ki` anlamlarında kullanılan bir söz.*

1. "ʿUşşaḳı zinde ḳılduñ cūd ile her birini / Luṭf ile **hem** naẓar ḳıl bu rind-i bī-nevāya" *(Kaside 1, Mısra 30).*

hem-dem: *Dost, yakın arkadaş.*

1. "Anuñ içün cān u dilden severüz ol māhı kim / Sünbüli dil mūnisidür lebleri cān **hem-demi**" *(Gazel 22, Mısra 4).*

heme dem: *Her zaman.*

1. "Yā Rab ebedī ḳıl bu şehüñ devlet ü ʿömri / Zīrā ki cihānda **heme dem** ḫayrlar eyler" *(Kaside 2, Mısra 52).*

hemīşe: *Daima, her zaman.*

1. "Ebr-i kefüñ **hemīşe** tā ḥaşr fāyıż olsun / Şöyle ki tāze tutsun āfāḳı aydan aya" *(Kaside 1, Mısra 33).*
2. "**Hemīşe** baş u cān oynar yoluñda / Kişi kim bildi dünyānuñ mīzācı" *(Gazel 28, Mısra 9).*

hem-serlik: *Arkadaşlık.*

1. "Ḫurşīd-i cihān-gīr seg-i kūy ile her gün / **Hem-serlik** ile rāżī olup ser-be-ser eyler" *(Kaside 2, Mısra 34).*

her: *Önüne geldiği ismin benzerlerini `teker teker hepsi, birer birer hepsi, birer birer tamamı` anlamıyla kapsayacak biçimde genelleştiren söz.*

1. “Men itmezem şikāyet hicr-i ruḫuñdan ammā / **Her** gice peyk-i āhum aḥvālümi dir aya” *(Kaside 1, Mısra 10).*
2. “**Her** ṣubḥ ki gül yüzine göñlüm naẓar eyler / Cān bülbüline bāġ-ı cinandan ḫaber eyler” *(Kaside 2, Mısra 1).*
3. “**Her** tīr kim ol ġamze benüm göñlüme atar / Bī-çāre göñül ḳarşuda sīnem siper eyler” *(Kaside 2, Mısra 9).*
4. “Ey fażl ile vü ʿadl ile **her** mülkde maʿrūf / Vey cūd ile vü beẕl ile şehrde meşhūr” *(Kaside 4, Mısra 19).*
5. “Eflākde medḥüñi oḳur şevḳ ile Zühre / **Her** ṣubḥ kim ala eline çeng ile ṭanbūr” *(Kaside 4, Mısra 26).*
6. “Tā gāh ḫazān olsa cihān içre vü geh yaz / Mādām ki tesbīḥ ide **her** dāne-i engūr” *(Kaside 4, Mısra 48).*
7. “Ol ki çeşm-i ebrden **her** ṣubḥ bārān yaġdurur / Firḳatüñde Ḥāmidī’nüñ nāle-i dil-sūzıdur” *(Gazel 6, Mısra 13).*
8. “Nāz ile **her** ḳanda ki ol serv-i ḫırāmānum gider / Men eger gitmezsem anuñla bile cānum gider” *(Gazel 9, Mısra 1).*
9. “Ol ḳamer yüzlü temāşāya gidince mensüzin / **Her** gice Keyvāna dek feryād u efġānum gider” *(Gazel 9, Mısra 4).*
10. “Ol ʿıyān nurı ki maṭlūbıdur ehl-i naẓaruñ / Dili **her** ẕerrenüñ içinde nihāndur bilürem” *(Gazel 13, Mısra 4).*
11. “Āh kim hicr-i ruḫuñdan **her** ḳaçan āh eylerem / Tutuşur gün ḫarmeni par par yanar ol āhdan” *(Gazel 14, Mısra 9).*
12. “Gül ḳulaḳ ṭutar u bülbül güle ḳarşu **her** ṣubḥ / Bu vefāsuz çemenüñ vaṣfın oḳur defter ile” *(Gazel 17, Mısra 9).*
13. “Āferīn serv-i ḫırāmānına kim yüz nāz ile / **Her** ṭaraf kim salınursa ʿāşıḳ eyler ʿālemi” *(Gazel 22, Mısra 6).*
14. “ʿĀşıḳam serv-i gül-endāmuña kim ʿişve ile / **Her** ṭaraf kim yürise ṭūbī olur ḫāk-i rehi” *(Gazel 23, Mısra 4).*
15. “Zāhid mey-i gül-gūn u ḥab ile dirilimez / Ḥaḳ **her** kişiye virmedi bu ʿaḳl-ı maʿāşı” *(Gazel 26, Mısra 6).*
16. “Sünbül-i zülfüñ niḳāb-ı rūy-ı gül-gūn eyleme / ʿĀşıkuñ göñlini **her** dem hicrden ḫūn eyleme” *(Beyit 2, Mısra 2).*

her biri: *Ayrı ayrı hepsi.*

1. "ʿUşşaḳı zinde ḳılduñ cūd ile **her biri**ni / Luṭf ile hem naẓar ḳıl bu rind-i bī-nevāya" *(Kaside 1, Mısra 29).*
2. "Ḳanlu yaşumdan şarāb-ı nāb u nālemden rebāb / Firḳatüñde **her biri** ʿıyş ile ʿişretdür baña" *(Gazel 2, Mısra 8).*
3. "Bu nücūm-ı felekī maḥmili ardınca gice / **Her biri** çeng gibi inleyiben zār gider" *(Gazel 8, Mısra 8).*

her dem: *Her zaman, ara vermeden, sürekli, daima, sık sık.*

1. "İnṣāfını gör bu felek-i sifle-nüvāzuñ / Kim ehl-i hüner ḥaḳḳına **her dem** neler eyler" *(Kaside 2, Mısra 40).*

her gün: *Süreklice, sürekli olarak.*

1. "Çeşm-i kevākib içün ḫurşīd ḫāk-i rāhı / Bu hāven-i zer içre **her gün** ider ṣılāye" *(Kaside 1, Mısra 20).*
2. "Ḫurşīd-i cihān-gīr seg-i kūy ile **her gün** / Hem-serlik ile rāżī olup ser-be-ser eyler" *(Kaside 2, Mısra 33).*
3. "Sen Āṣaf-ı s̱ānīsin ü devletlü ḳapuñda / Āṣaf gibi yüz var ola **her gün** saña müzdūr" *(Kaside 4, Mısra 32).*

her kim: *Her kimse, kim olursa olsun.*

1. "Bir mübārek yüzlü serversin ki devletlü olur / Pādişeh ḳatında **her kim** bulsa senden bir naẓar" *(Kaside 3, Mısra 10).*
2. "**Her kim** kemer-i kīnüñi baġlar ise Behrām / Ḳaṣṣāb gibi vurur anuñ biline sāṭūr" *(Kaside 4, Mısra 29).*
3. "ʿIşḳ ile **her kim** Memi'nüñ laʿl-i cān-baḫşın sever / Ḥāmidī gibi cihānda unudur cām-ı Cemi" *(Gazel 22, Mısra 9).*

hergiz: *Asla, katiyen, hiçbir vakit.*

1. "Ey ki dirsin hicrde derd-i dilüñ eksildi mi / Eksilür mi derd-i dil **hergiz** çü dermān andadur" *(Gazel 7, Mısra 8).*
2. "Ger bu resme unuda yār vefā-dārlıġı / Ġonçe-veş gitmeye **hergiz** bu göñül darlıġı" *(Gazel 27, Mısra 2).*

hevā: *Hava.*

1. "Tā **hevāda** vura cān-bāzlaruñ murġ-ı dilin / Ġamzesi ḳaşıyile tīr ü kemāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 7).*

<u>hīç:</u> *Asla.*

1. "Niçün ey meh cennet-i kūyuñda bār olmaz baña / Niçün evvelki gibi **hīç** iʿtibār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 2).*
2. "Ḥāmidī'den ger ḳabūl olsa dehānuñ vaṣfını / Bundan özge bu cihānda **hīç** kār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 12).*
3. "Bu derd-i hicre ki Ḥaḳ rūzī ḳıldı bize bugün / Egerçi idimezüz **hīç** çāre yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 10).*
4. "**Hīç** yād eylemedi Ḥāmidī-i sūḫteyi / Bu mu idi bizüm ile ol ṣanemüñ yārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 13).*

<u>hicr:</u> *Ayrılık.*

1. "Bülbül gibi medḥüñ dir iken bu felek anı / **Hicrüñde** niçün gül gibi ḫūnīn-ciger eyler" *(Kaside 2, Mısra 38).*
2. "Tā göñlümi büryān ide **hicrüñde** ġam içün / ʿIşḳun otı ḳızdurdı tenüm nite ki tendūr" *(Kaside 4, Mısra 9).*
3. "**Hicr** ile Ḥāmidī ger Ḳabluca'da ḳonsa n'ola / Derd ile bülbül-i şūrīde gülistānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 13).*
4. "**Hicr** elinden çün teni terk itdüñ ey cān vay aña / Ḫarmen-i cān andadur kim māh-ı tābān andadur" *(Gazel 7, Mısra 5).*
5. "Ey ki dirsin **hicrde** derd-i dilüñ eksildi mi / Eksilür mi derd-i dil hergiz çü dermān andadur" *(Gazel 7, Mısra 7).*
6. "Sünbül-i zülfüñ niḳāb-ı rūy-ı gül-gūn eyleme / ʿĀşıkuñ göñlini her dem **hicrden** ḫūn eyleme *(Beyit 2, Mısra 2).*

   <u>hicr-i ruḫ:</u> *Sevgilinin yanağının ayrılığı.*

   1. "Men itmezem şikāyet **hicr-i ruḫuñdan** ammā / Her gice peyk-i āhum aḥvālümi dir aya" *(Kaside 1, Mısra 9).*
   2. "Āh kim **hicr-i ruḫuñdan** her ḳaçan āh eylerem / Tutuşur gün ḫarmeni par par yanar ol āhdan" *(Gazel 14, Mısra 9).*
   3. "Tā gün yüzüñden ıraḳ itdi beni sitārem / Āhum ḫadengi irdi **hicr-i ruḫuñdan** aya" *(Gazel 15, Mısra 8).*

<u>hicrān:</u> *Ayrılığın neden olduğu onulmaz acı.*

1. “**Hicrān** eger ḳılursa cānuma ḳaṣd biñ kez / Bir ẕerre yimezem ġam şükr eylerem Ḫudāya” *(Kaside 1, Mısra 11).*
2. “**Hicrān** gelesi ḥażret-i Paşaya direm kim / Ehl-i naẓara ṭalʿatıdur luṭf ile manẓūr” *(Kaside 4, Mısra 13).*
3. “Fedā ḳıldı yoluñda Ḥāmidī cān / Niçe bir ṣabr ide **hicran** içinde” *(Gazel 18, Mısra 14).*
4. “Niçe dil ṣabr ide **hicrān** içinde / Niçe cān ġam çeke devrān içinde” *(Gazel 19, Mısra 1).*

<u>ḫidmet:</u> *Hizmet.*

1. “Ṭoġrılıḳ ile kişi kim sevdi ol şekker-lebi / **Ḫidmet** içün ney gibi ḳatında bilin baġladı” *(Gazel 21, Mısra 6).*

<u>ḫilāf:</u> *Yalan.*

1. “Ger ḫasm **ḫilāf** ile uzun eylese dili / Naḫl-i ḳadini lāyıḳ-ı tīr ü teber eyler” *(Kaside 2, Mısra 31).*

<u>himmet:</u> *Lütuf, iyilik, iyi davranma.*

1. “Pādişāhuñ **himmetiyle** ey şeh-i ṣāḥib-ḳırān / Sen alursın ḳanda kim vardur cihānda ḳalʿalar” *(Kaside 3, Mısra 5).*

<u>hindū-yı ḫāl-i siyeh:</u> *Yüzdeki ve vücuttaki siyah ben.*

1. “Ne saʿādetlüyimiş **hindū-yı ḫāl-i siyeh**üñ / Ki gül üstinde durur dāyim anuñ ḫāb-gehi” *(Gazel 23, Mısra 7).*

<u>hıred:</u> *Akıl.*

1. “Yaġmaladı ṣabr u **ḫıredüm** yaḳdı beni zār / Pervāneye gör şemʿ-i ruḫuñ kim neler eyler” *(Kaside 2, Mısra 11).*
2. “Baḫt u **ḫıred** ü devlet ile ḳanda varursa / Öñinde ḳılavuzluġı fetḥ u ẓafer eyler” *(Kaside 2, Mısra 27).*
3. “Ol kim alur dil ü ṣabr u **ḫıredi** ġāret ider / Maẓhar-ı ṣūret-i zibā-yı fülāndur bilürem” *(Gazel 13, Mısra 7).*

hışm: *Öfke, kızgınlık.*

1. “Gün muḥterıḳ olur naẓar-ı ḳahrı dilerse / Gerdūnda evi **ḫışm** ile zīr ü zeber eyler” *(Kaside 2, Mısra 26).*

hıṭāy: *Çin.*

1. “Ol ḫüsrev-i zamāne ol gevher-i yegāne / Kim Rūmdan irişdi āvāzesi **Ḫıṭāya**” *(Kaside 1, Mısra 16).*

Ḫıżr: *Abıhayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdâdına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre veli olan zat; Hızır Aleyhisselam.*

1. “**Ḫıżr** ile İlyās ikisi saġ u soluñdan yürür / Çün semendüñe biniben idesin ʿazm-i sefer” *(Kaside 3, Mısra 11).*
2. “Yā Rab ol ḫāl-i ruḫ u laʿl-i lebi **Ḫıżr** mı kim / Geh gül üstinde vü geh çeşme-i ḥayvānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 5).*
3. “Dünyāda **Ḫıżr** gibi buldum ḥayāt-ı cāvīd / Tā serv-ḳāmetüñden üstüme düşdi sāye” *(Gazel 15, Mısra 3).*

Ḫıżr nebī: *Hızır Peygamber.*

1. “Ey mülāzımlar saña fetḥ ile iḳbāl ü ẓafer / Ḳanda kim varsañ saña **Ḫıżr nebī**dür rāh-ber” *(Kaside 3, Mısra 2).*

hod: *Bizzat.*

1. “Āh-ı dil ü sūz-ı cigeri terk idemez cān / Ger **ḫod** kesesin şemʿ gibi tīg ile başı” *(Gazel 26, Mısra 4).*
2. “Dut ki men **ḫod** güneh-i ʿışḳuñı fāş eylemişem / Ḳanı ehl-i keremüñ ʿādet-i settārlıġı” *(Gazel 27, Mısra 11).*

hoş: *Duyguları okşayan, zevk veren, beğenilen, güzel, iyi, latif.*

1. “Tā reyāḥīn içilür ẕevḳ ile ṣaḥbā-yı müdām / Depredür gül def ü bülbül **ḫoş** oḳur mizher ile” *(Gazel 17, Mısra 6).*

hoş gör-: *Gücenilecek veya karşılık gelinecek bir davranışı hoşgörü ile karşılamak, anlayışla karşılamak, kusur saymamak.*

1. “Şevḳ ile raḳībi daḫı **ḫoş görse** ḳapuñda / Ger Ḥāmidī-i sūḫte-dil olmasa nāşī” *(Gazel 26, Mısra 9).*

ḫoş-elḥān: *Güzel sesli.*

1. “Ehl-i ʿirfān içre gülzār-ı cemālüñ vaṣfına / Hāmidī gibi bulunmaz bir **ḫoş-elḥān** Muṣṭafā” *(Gazel 3, Mısra 10).*

ḫūb: *Güzel.*

1. “Ol ki ḥüsn ile durur **ḫūblaruñ** pādişehi / Ḫāk-i pāyı şerefinden durur ayuñ külehi” *(Gazel 24, Mısra 1).*

ḫūbān: *Güzeller, dilberler.*

1. “Mehi gördüm gice yılduzlar içre / Benüm yārum gibi **ḫūbān** içinde” *(Gazel 18, Mısra 12).*

Ḫudā: *Allah, Tanrı, Cenâbıhak.*

1. “Hicrān eger ḳılursa cānuma ḳaṣd biñ kez / Bir ẕerre yimezem ġam şükr eylerem **Ḫudāya**” *(Kaside 1, Mısra 12).*
2. “Derd ü ġamı ki Ḥāmidī’nüñ niʿmeti durur / Şükr eylerem ki anı virüpdür **Ḫudā** bize” *(Gazel 16, Mısra 12).*

ḫūn: *Kan.*

1. “Sünbül-i zülfüñ niḳāb-ı rūy-ı gül-gūn eyleme / ʿĀşıkuñ göñlini her dem hicrden **ḫūn** eyleme” *(Beyit 2, Mısra 2).*

hüner: *Bir işte gösterilen ustalık, beceriklilik, maharet.*

1. “Ṭāliʿ çü rücūʿ itse **hüner** fāyide virmez / Baḫt olmasa gün daġda laʿli ḥacer eyler” *(Kaside 2, Mısra 41).*

ḫūnīn-ciger eyle-: *Ciğerini kan eylemek.*

1. “Bülbül gibi medḥüñ dir iken bu felek anı / Hicrüñde niçün gül gibi **ḫūnīn-ciger eyler**” *(Kaside 2, Mısra 38).*

ḫūr: *Cennet kızı, çok güzel kız veya kadın, huri.*

1. "Tañrıdan aña raḥmet inüpdür bu cihānda / Kim işigi cennet durur u ḳullarıdur **ḥūr**" *(Kaside 4, Mısra 18).*
2. "Ḫāk-i kūyüñde göñül itüñ ile şöyle ṣanur / Ki meger **ḥūr** ile cennetdedür ārām-gehi" *(Gazel 24, Mısra 6).*

ḫurşīd: *Güneş.*

1. "Yüzini görmeyince ġam ẓulmeti dükenmez / **Ḫurşīd** eger görünmez alur cihānı sāye" *(Kaside 1, Mısra 6).*
2. "Çeşm-i kevākib içün **ḫurşīd** ḫāk-i rāhı / Bu hāven-i zer içre her gün ider ṣılāye" *(Kaside 1, Mısra 19).*
3. "Çün gördi yir yüzinde naḳş-ı süm-i semendi / Teşbīh ḳıldı **ḫurşīd** cām-ı cihān-nümāya" *(Kaside 1, Mısra 22).*
4. "**Ḫurşīdi** zīr-i destüñ eyledi çerḫ-i aṭlas / Tā devletüñ dayansun alṭunlu müttekāya" *(Kaside 1, Mısra 25).*
5. "Ol luṭf u kerem kānı ki bu devr-i zamānda / **Ḫurşīd** felekde ġazabından ḥaẕer eyler "*(Kaside 2, Mısra 22).*
6. "Zihī mihr-i ruḫuñ göñlüm sirācı / Ayaġuñ ṭopraḳı **ḫurşīd** tācı" *(Gazel 28, Mısra 2).*

ḫurşīd ü meh: *Güneş ve ay.*

1. "Men kiyem kim ḳul olam sencileyin māh-ruḫa / Ki ruḫuñ bende ḳılur ḥüsn ile **ḫurşīd ü mehi**" *(Gazel 23, Mısra 6).*

ḫurşīd-i çerḫ-pāye: *Mertebesi gökyüzünde olan güneş.*

1. "Sulṭān Muḥammed ibni sulṭān Murād-ı Ġāzī / Ki elḳābını felek bir **ḫurşīd-i çerḫ-pāye**" *(Kaside 1, Mısra 18).*

ḫurşīd-i cihān-gīr: *Dünyayı zapt eden güneş.*

1. "**Ḫurşīd-i cihān-gīr** seg-i kūy ile her gün / Hem-serlik ile rāżī olup ser-be-ser eyler" *(Kaside 2, Mısra 33).*

ḫurşīd-i iḳbāl: *Talih güneşi.*

1. "Görmesün **ḫurşīd-i iḳbāl**üñ cihān içre zevāl / Devletüñ yılduzına olsun saʿādet rāh-ber" *(Kaside 3, Mısra 15).*

ḫurşīd-i ṭalʿat: *Yüzün güneş gibi parlaması.*

1. "Tā aya nisbet itdüm **ḫurşīd-i ṭalʿat**ını / Atdı külāhını ay bu şādīden semāya" *(Kaside 1, Mısra 3).*

ḫurşīd-i zamān: *Zamanın güneşi.*

1. "**Ḫurşīd-i zamān** şāh-ı cihān ḫüsrev-i ġāzī / Ki elḳābını gerdūn şeh-i ʿālī-güher eyler" *(Kaside 2, Mısra 17).*

ḥüsn: *Güzellik.*

1. "Ol gül ki beñzedürler **ḥüsn** ile yüzin aya / Gün yüzi muṣḥafından ḳadr iledür bir āye" *(Kaside 1, Mısra 1).*
2. "Bu devr-i zamān içre güzeller begi sensin / Kim ay gibi şehrdesin **ḥüsn** ile meşhūr" *(Kaside 4, Mısra 4).*
3. "Gördi gül-zār-ı cemālin ol perī yüzlü yine / Ḫaṭṭ-ı ʿanber-bārdan **ḥüsn** ile pür-çīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 10).*
4. "Kerem it **ḥüsn** zekātı baña ey serv-i sehi / Ki işigüñde gedāyam men ü sen **ḥüsn** şehi" *(Gazel 23, Mısra 1).*
5. "Kerem it **ḥüsn** zekātı baña ey serv-i sehi / Ki işigüñde gedāyam men ü sen **ḥüsn** şehi" *(Gazel 23, Mısra 2).*
6. "Men kiyem kim ḳul olam sencileyin māh-ruḫa / Ki ruḫuñ bende ḳılur **ḥüsn** ile ḫurşīd ü mehi" *(Gazel 23, Mısra 6).*
7. "Ol ki **ḥüsn** ile durur ḫūblaruñ pādişehi / Ḫāk-i pāyı şerefinden durur ayuñ külehi" *(Gazel 24, Mısra 1).*
8. "Sipehi ḥüsn-i ḫatıdur yeticek şāh-ı ruḫı / Yaraşıḳı biledür **ḥüsnde** şāh u sipehi" *(Gazel 24, Mısra 4).*
9. "Şebehe ḫāl-i ʿıẕāruñ n ʿola beñzettüm ise / Çün muʿayyendür anuñ **ḥüsnde** vech-i şebehi" *(Gazel 24, Mısra 8).*
10. "Güzeller begi sensin ki cihānda / Getürür saña şehler **ḥüsn** bācı" *(Gazel 28, Mısra 6).*

ḥüsn ü luṭf: *Güzellik ve iyilik.*

1. "**Ḥüsn ü luṭfın** severüz ol ṣanemüñ ʿālemde / Ey raḳīb ṣanma ki biz sen gibi oġlan severüz" *(Gazel 10, Mısra 9).*

ḥüsn-i ḫat: *Sevgilinin yüzündeki ayva tüylerinin güzelliği.*

1. "Sipehi **ḥüsn-i ḫat**ıdur yeticek şāh-ı ruḫı / Yaraşıḳı biledür ḥüsnde şāh u sipehi" *(Gazel 24, Mısra 3).*

ḫüsrev-i fīrūz: *Uğurlu şah.*

1. "Ḫaṭṭuñ üzre ḫālüñ içer cām-ı laʿlüñ ṣanasıñ / Ḳubbe-i fīrūze-rengüñ **ḫüsrev-i fīrūz**ıdır" *(Gazel 6, Mısra 8).*

<u>**ḫüsrev-i ġāzī:**</u> *Gaza eden, gazi hükümdar.*

1. "Ḫurşīd-i zamān şāh-ı cihān **ḫüsrev-i ġāzī** / Ki elḳābını gerdūn şeh-i ʿālī-güher eyler" *(Kaside 2, Mısra 17).*

<u>**ḫüsrev-i zamāne:**</u> *Zamanın, dönemin padişahı.*

1. "Ol **ḫüsrev-i zamāne** ol gevher-i yegāne / Kim Rūmdan irişdi āvāzesi Ḫıṭāya" *(Kaside 1, Mısra 15).*

I-ı

<u>**ıraḳ it-:**</u> *Uzaklaştırmak.*

1. "Çeşm-i bed-i eyyām u ḳażā ʿāḳıbetü'l-emr / Ḳapudan **ıraḳ it**di beni ḫaste vü maḳhūr" *(Kaside 4, Mısra 38).*
2. "Tā gün yüzüñden **ıraḳ it**di beni sitārem / Āhum ḫadengi irdi hicr-i ruḫuñdan aya" *(Gazel 15, Mısra 7).*

<u>**ʿışḳ:**</u> *Aşk; aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, sevi, sevda, amor.*

1. "Tā göñlümi büryān ide hicrüñde ġam içün / ʿ**Işḳ**un otı ḳızdurdı tenüm nite ki tendūr" *(Kaside 4, Mısra 10).*
2. "ʿ**Işḳ**uñuñ yolında Manṣūram velī nā-pāydār / Ey dirīġā kim bu devlet pāydār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 7).*
3. "Ḳanda varur rāḥat olmaz yār cevrinden ḳaçan / ʿ**Işḳ**uñuñ yolında bu daḫı naṣīḥatdur baña" *(Gazel 2, Mısra 6).*
4. "Kim ḳadüñ ʿ**ışḳ**ıyile bunda dirilürse bu gün / Ṭoġrı bundan çü gide ravża-i rıżvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 7).*
5. "Zülfüñe girdi göñül ʿ**ışḳ** ile baş oynamaġa / Kim bahādır olan er gicede meydānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 9).*
6. "Ger ḳapuñdan ḳavasın şevḳ ile girür bacadan / Cān-ı maḥzūnum ki ʿ**ışḳuñ** murġ-ı dest-āmūzıdur" *(Gazel 6, Mısra 12).*
7. "Çün cānumuz ʿadem ṭarafından çıḳardı baş / ʿ**Işḳ**uñ senüñ o demde didi merḥabā bize" *(Gazel 16, Mısra 10).*
8. "ʿ**Işḳ** ile her kim Memi'nüñ laʿl-i cān-baḫşın sever / Ḥāmidī gibi cihānda unudur cām-ı Cemi" *(Gazel 22, Mısra 9).*

9. "Āhumla sirişküm seni ister gice gündüz / Dāyim seni ʿ**ışḳ** ile sever tāʾir ü māşī" *(Gazel 26, Mısra 8).*

ʿıyān: *Açık, aşikâr, gözle görülür, belli.*

1. "Ruḫları āyinedür ehl-i dile rūşen imiş / Anda ay ile günüñ nūrı ʿ**ıyāndur** bilürem" *(Gazel 12, Mısra 4).*
2. "Ay yüzüñ āyine-i ṣūret-i cāndur bilürem / Anda naḳş-ı ruḫ-ı dil-dār ʿ**ıyāndur** bilürem" *(Gazel 13, Mısra 2).*
3. "Ol ʿ**ıyān** nurı ki maṭlūbıdur ehl-i naẓaruñ / Dili her ẕerrenüñ içinde nihāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 3).*

ʿıyd: *Bayram.*

1. "ʿĀşıḳuñ ʿ**ıydi** ḳamer devrinde yāruñ yüzidür / Çeşm-i cānuñ sürmesi dil-dāruñ izi tozıdur" *(Gazel 6, Mısra 1).*

ʿıyş: *Eğlence.*

1. "Ḳanlu yaşumdan şarāb-ı nāb u nālemden rebāb / Firḳatüñde her biri ʿ**ıyş** ile ʿişretdür baña" *(Gazel 2, Mısra 8).*

ʿıyş it-: *Yiyip içmek, eğlenmek.*

1. "Ki ançа yaz ola bu dünyāda ki biz olmayalım / Ḥāliyā ʿıyş idelüm lāle gibi sāġar- ile" *(Gazel 17, Mısra 12).*

İ-i

i-: *Ek fiil.*

1. "Bülbül gibi medḥüñ dir **iken** bu felek anı / Hicrüñde niçün gül gibi ḫūnīn-ciger eyler" *(Kaside 2, Mısra 37).*
2. "Her kim kemer-i kīnüñi bağlar **ise** Behrām / Ḳaṣṣāb gibi vurur anuñ biline sāṭūr" *(Kaside 4, Mısra 29).*
3. "Dönmezem yār yolından ve ger inanmaz **iseñ** / Ḫancerüñ ile cigerüm yar elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 5).*
4. ʿ"Āşıḳam ʿāşıḳ u benden eger incinür **ise** / Şehrden ḳava beni yār elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 7).*

5. "İster **iseñ** ey göñül meydān-ı ʿışḳa girmege / Zülf ü ḫālin gözlegil kim gū vü çevgān andadur" *(Gazel 7, Mısra 3).*
6. "Göñül bütün **iken** eyyām-ı ġamda ṣābir idük / Bu gün kim oldı göñül pāre pāre yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 7).*
7. "Göñül bütün iken eyyām-ı ġamda ṣābir **idük** / Bu gün kim oldı göñül pāre pāre yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 7).*
8. "Ruḫları āyinedür ehl-i dile rūşen **imiş** / Anda ay ile günüñ nūrı ʿıyāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 3).*
9. "Cemşīd eger göreydi ʿālemde cām-ı la ʿlüñ / ʿÖmrinde baḳmaz **idi** cām-ı cihān-nümāya" *(Gazel 15, Mısra 6).*
10. "Şebehe ḫāl-i ʿıẕāruñ n ʿola beñzettüm **ise**/ Çün muʿayyendür anuñ ḥüsnde vech-i şebehi" *(Gazel 24, Mısra 7).*
11. "Tutam oḳ gibi beni ḫāk-i rehe atar **iseñ /** Kūşe-i çeşmüñ ile ḥālüme baḳ gāh gehī" *(Gazel 24, Mısra 9).*
12. "Ḥāmidī gerçi günāhuñ çoḳ **ise** ġam yime kim / Yazımaz kātib-i sır ʿāşıḳ-ı mecnūn günehi" *(Gazel 24, Mısra 11).*
13. "Hīç yād eylemedi Ḥāmidī-i sūḫteyi / Bu mu **idi** bizüm ile ol ṣanemüñ yārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 14).*

iç: *Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı.*

1. "Ol ʿıyān nurı ki maṭlūbıdur ehl-i naẓaruñ / Dili her ẕerrenüñ **içinde** nihāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 4).*
2. "Zihī mihrüñ dil-i vīrān **içinde**/ Maḳāmı derd-i ʿışḳuñ cān içinde" *(Gazel 18, Mısra 1).*
3. "Zihī mihrüñ dil-i vīrān içinde/ Maḳāmı derd-i ʿışḳuñ cān **içinde**" *(Gazel 18, Mısra 2).*
4. "Ne mutludur cihānda ḥāl-i ḫālüñ / Ki yatur lāle vü reyḥān **içinde**" *(Gazel 18, Mısra 4).*
5. "Dilüñ yāḳūt-gūn balıḳa beñzer / Kim oynar çeşme-i ḥayvān **içinde**" *(Gazel 18, Mısra 6).*
6. "Gözümde māh-ruḫsāruñ ḫayāli / Çü nūr-ı Ḥaḳ durur insān **içinde**" *(Gazel 18, Mısra 8).*

7. "Tenümde dil ḫayāl-i sünbülüñle / Yatur zencīr ile zindān **içinde**" *(Gazel 18, Mısra 10).*
8. "Mehi gördüm gice yılduzlar içre / Benüm yārum gibi ḫūbān **içinde**" *(Gazel 18, Mısra 12).*
9. "Fedā ḳıldı yoluñda Ḥāmidī cān / Niçe bir ṣabr ide hicran **içinde**" *(Gazel 18, Mısra 14).*
10. "Niçe dil ṣabr ide hicrān **içinde** / Niçe cān ġam çeke devrān içinde" *(Gazel 19, Mısra 1).*
11. "Niçe dil ṣabr ide hicrān içinde / Niçe cān ġam çeke devrān **içinde**" *(Gazel 19, Mısra 2).*
12. "Niçe aḳa gözümden ḳanlu yaşlar / Niçe bir yüze göñlüm ḳan **içinde**" *(Gazel 19, Mısra 4).*
13. "Niçe bir şuʿlelensün barḳ-ı āhum / Giceler günbed-i gerdān **içinde**" *(Gazel 19, Mısra 6).*
14. "Niçe bir ol perī-rū firḳatinde / Beni ḳor nāle vü efġān **içinde**" *(Gazel 19, Mısra 8).*
15. "Daḫı vaḳt olmadı ki ol şāh-ı ḫūbān / Beni yād eyleye yārān **içinde**" *(Gazel 19, Mısra 10).*
16. "Daḫı vaḳt olmadı kim ḫayme-i 'ıyş / Ḳuralım lāle vü reyḥān **içinde**" *(Gazel 19, Mısra 12).*
17. "Gel ey meh Ḥāmidī göñlin sevindür / Ki besler derd-i ʿışḳuñ cān **içinde**" *(Gazel 19, Mısra 14).*
18. "Ḥāmidī'nüñ göñli **içi** Bursa şehri gibidür / Kim şehinşāhuñ fütūh āyīni şīrīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 13).*

<u>iç-:</u> *Bir sıvıyı ağza alıp yutmak.*

1. "Ḫaṭṭuñ üzre ḫālüñ **içer** cām-ı laʿlüñ ṣanasıñ / Ḳubbe-i fīrūze-rengüñ ḫüsrev-i fīrūzıdır" *(Gazel 6, Mısra 7).*
2. "Lāle geldi çemene laʿl gibi sāġar ile / Gül **içer** bādeyi nergis gibi cām-ı zer ile" *(Gazel 17, Mısra 2).*

<u>içil-:</u> *İçme işi yapılmak.*

1. "Tā reyāhīn **içilür** ẕevḳ ile ṣaḥbā-yı müdām / Depredür gül def ü bülbül ḫoş oḳur mizher ile" *(Gazel 17, Mısra 5).*

<u>içre1:</u> *Arasında.*

1. “Ehl-i ʿirfān **içre** gülzār-ı cemālüñ vaṣfına / Hāmidī gibi bulunmaz bir ḫoş-elḥān Muṣṭafā” *(Gazel 3, Mısra 9).*
2. “Mehi gördüm gice yıldızlar **içre** / Benüm yārum gibi ḫūbān içinde” *(Gazel 18, Mısra 11).*

<u>içre2:</u> *İçinde.*

1. “Çeşm-i kevākib içün ḫurşīd ḫāk-i rāhı / Bu hāven-i zer **içre** her gün ider ṣılāye” *(Kaside 1, Mısra 20).*
2. “Görmesün ḫurşīd-i iḳbālüñ cihān **içre** zevāl / Devletüñ yılduzına olsun saʿādet rāh-ber” *(Kaside 3, Mısra 15).*
3. “Bu devr-i zamān **içre** güzeller begi sensin / Kim ay gibi şehrdesin ḥüsn ile meşhūr” *(Kaside 4, Mısra 3).*
4. “Bu dār-ı ġurūr **içre** firāḳuñda dilerdüm / Kim dārā çekem kendüzümi nite ki Manṣūr” *(Kaside 4, Mısra 39).*
5. “Tā gāh ḫazān olsa cihān **içre** vü geh yaz / Mādām ki tesbīḥ ide her dāne-i engūr” *(Kaside 4, Mısra 47).*

<u>içün:</u> *İçin.*

1. “Çeşm-i kevākib **içün** ḫurşīd ḫāk-i rāhı / Bu hāven-i zer içre her gün ider ṣılāye” *(Kaside 1, Mısra 19).*
2. “Tā göñlümi büryān ide hicrüñde ġam **içün** / ʿIşḳun otı ḳızdurdı tenüm nite ki tendūr” *(Kaside 4, Mısra 9).*
3. “Ḥāmidī gibi yüzi görmeklik **içün** dururam / Neylerem burada çün ol māh-ı tābānum gider” *(Gazel 9, Mısra 9).*
4. “Ṭoġrılıḳ ile kişi kim sevdi ol şekker-lebi / Ḫidmet **içün** ney gibi ḳatında bilin baġladı” *(Gazel 21, Mısra 6).*

<u>iḥtiyāc:</u> *Gereksinim.*

1. “Murādı sensin ey māh Ḥāmidī’nüñ / Cihānda yoḳdur özge **iḥtiyācı**” *(Gazel 28, Mısra 12).*

<u>iḫtiyār ol-:</u> *İradesi olmak, bilinci yerinde olmak.*

1. “Ben ḳaçan görsem seni kendümi aṣlā bilmezem / Baẖt yār olmadıġıyçün **iẖtiyār olmaz** baña” *(Gazel 1, Mısra 6).*

<u>iḳbāl ü ẓafer:</u> *Talih ve galibiyet.*

1. “Ey mülāzımlar saña fetḥ ile **iḳbāl ü ẓafer** / Ḳanda kim varsañ saña Ḫıżr nebīdür rāh-ber” *(Kaside 3, Mısra 1).*

<u>ikisi:</u> *İki kişi.*

1. “Ḫıżr ile İlyās **ikisi** saġ u soluñdan yürür / Çün semendüñe biniben idesin ʿazm-i sefer” *(Kaside 3, Mısra 11).*

<u>iksīr-i ġam:</u> *Üzüntü iksiri.*

1. “**İksīr-i ġam**ı derd ile zerd eyledi yüzüm / Gör kim ġam-ı ʿışḳı nice ṭopraḳı zer eyler” *(Kaside 2, Mısra 5).*

<u>ile₁:</u> *Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, beraberlik, araç, neden veya durum anlatan cümleler yapmaya yarayan bir söz.*

1. “Ol gül ki beñzedürler ḥüsn **ile** yüzin aya / Gün yüzi muṣḥafından ḳadr iledür bir āye” *(Kaside 1, Mısra 1).*
2. “ʿUşşaḳı zinde ḳılduñ cūd **ile** her birini / Luṭf **ile** hem naẓar ḳıl bu rind-i bī-nevāya” *(Kaside 1, Mısra 29).*
3. “Çün leşker-i manṣūrı diler kesr-i eʿādī / Ḳanda ki varur fetḥ **ile** bir mülki cer eyler” *(Kaside 2, Mısra 30).*
4. “Ḫurşīd-i cihān-gīr seg-i kūy **ile** her gün / Hem-serlik **ile** rāżī olup ser-be-ser eyler” *(Kaside 2, Mısra 33).*
5. “Ḫurşīd-i cihān-gīr seg-i kūy **ile** her gün / Hem-serlik **ile** rāżī olup ser-be-ser eyler” *(Kaside 2, Mısra 34).*
6. “Bī-çāre niyāz **ile** yüzin ḳapuña sürüp / Ḥālini dir ey şāh u sözi muẖtaṣar eyler” *(Kaside 2, Mısra 43).*
7. “Ey mülāzımlar saña fetḥ **ile** iḳbāl ü ẓafer / Ḳanda kim varsañ saña Ḫıżr nebīdür rāh-ber” *(Kaside 3, Mısra 1).*
8. “Ey nergis-i mestüñde ruẖuñ nūrun ʿalā nūr / ʿUşşāḳ ruḥuñ görmek **ile** gül gibi mesrūr” *(Kaside 4, Mısra 2).*

9. “Bu devr-i zamān içre güzeller begi sensin / Kim ay gibi şehrdesin ḥüsn **ile** meşhūr” *(Kaside 4, Mısra 4).*
10. “Hicrān gelesi ḥażret-i Paşaya direm kim / Ehl-i naẓara ṭalʿatıdur luṭf **ile** manẓūr” *(Kaside 4, Mısra 14).*
11. “Ey fażl **ile** vü ʿadl ile her mülkde maʿrūf / Vey cūd ile vü be̱zl ile şehrde meşhūr” *(Kaside 4, Mısra 19).*
12. “Ey fażl ile vü ʿadl **ile** her mülkde maʿrūf / Vey cūd ile vü be̱zl ile şehrde meşhūr” *(Kaside 4, Mısra 19).*
13. “Ey fażl ile vü ʿadl ile her mülkde maʿrūf / Vey cūd **ile** vü be̱zl ile şehrde meşhūr” *(Kaside 4, Mısra 20).*
14. “Ey fażl ile vü ʿadl ile her mülkde maʿrūf / Vey cūd ile vü be̱zl **ile** şehrde meşhūr” *(Kaside 4, Mısra 20).*
15. “Eflākde medḥüñi oḳur şevḳ **ile** Zühre / Her ṣubḥ kim ala eline çeng ile ṭanbūr” *(Kaside 4, Mısra 25).*
16. “Saru yüzümi işigüñe sürmege geldüm / Ümmīd budur kim tutasın luṭf **ile** maʿẕūr” *(Kaside 4, Mısra 44).*
17. “Devlet virici destüñi öpmek diler ancaḳ / Ümmīd ki düstūr vire luṭf **ile** destūr” *(Kaside 4, Mısra 46).*
18. “Göñlüme ḳondı ġam-ı ʿışḳı pes ez-ḳatl-i raḳīb / Şeh seferden çü döne fetḥ **ile** eyvānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 12).*
19. “Hicr **ile** Ḥāmidī ger Ḳabluca’da ḳonsa n’ola / Derd ile bülbül-i şūrīde gülistānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 13).*
20. “Hicr ile Ḥāmidī ger Ḳabluca’da ḳonsa n’ola / Derd **ile** bülbül-i şūrīde gülistānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 14).*
21. “Kirpügüm yazdı ciger ḳanı **ile** ṣaru yüzüme / Mācerā-yı dil-i ḫūn-ḫār elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 3).*
22. “Dönmezem yār yolından ve ger inanmaz iseñ / Ḥancerüñ **ile** cigerüm yar elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 6).*
23. “Yār gitdi dirler ü men aġlaram ṭañlar raḳīb / Aġladuġum derd **ile** budur ki dermānum gider” *(Gazel 9, Mısra 8).*
24. “Müsāʿid olsa eger rūzgār bizüm **ile** / Orada baş açuban rūzgāra yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 5).*
25. “Çün ʿāḳıbet bu resm **ile** bī-gānelik ḳılur / Niçün ḳılurdu kendüzini āşinā bize” *(Gazel 16, Mısra 7).*

26. "Lāle geldi çemene laʿl gibi sāġar **ile** / Gül içer bādeyi nergis gibi cām-ı zer ile" *(Gazel 17, Mısra 1).*
27. "Lāle geldi çemene laʿl gibi sāġar ile / Gül içer bādeyi nergis gibi cām-ı zer **ile**" *(Gazel 17, Mısra 2).*
28. "Bezm-i bāġuñ ṭarabı vaḳtidür imdi kim olur / Lāle envāʿ-ı çerāġ **ile** vü gül micmer ile" *(Gazel 17, Mısra 4).*
29. "Bezm-i bāġuñ ṭarabı vaḳtidür imdi kim olur / Lāle envāʿ-ı çerāġ ile vü gül micmer **ile**" *(Gazel 17, Mısra 4).*
30. "Tā reyāhīn içilür ẕevḳ ile ṣaḥbā-yı müdām / Depredür gül def ü bülbül ẖoş oḳur mizher **ile**" *(Gazel 17, Mısra 6).*
31. "Biz daẖı ṣaḥn-ı çemende ḳuralım ẖayme-i ʿıyş / Şimdi kim ḳondı şükūfe çemene çāder **ile**" *(Gazel 17, Mısra 8).*
32. "Gül ḳulaḳ ṭutar u bülbül güle ḳarşu her ṣubḥ / Bu vefāsuz çemenüñ vaṣfın oḳur defter **ile**" *(Gazel 17, Mısra 10).*
33. "Ki ança yaz ola bu dünyāda ki biz olmayalım / Ḥāliyā ʿıyş idelüm lāle gibi sāġar- **ile**" *(Gazel 17, Mısra 12).*
34. "Tenümde dil ẖayāl-i sünbülüñle / Yatur zencīr **ile** zindān içinde" *(Gazel 18, Mısra 10).*
35. "Āferīn serv-i ẖırāmānına kim yüz nāz **ile** / Her ṭaraf kim salınursa ʿāşıḳ eyler ʿālemi" *(Gazel 22, Mısra 5).*
36. "ʿIşḳ **ile** her kim Memi'nüñ laʿl-i cān-baẖşın sever / Ḥāmidī gibi cihānda unudur cām-ı Cemi" *(Gazel 22, Mısra 9).*
37. "Ḥāmidī sevdi seni cevr ile öldürme anı / ʿAfv ḳıl luṭfuñ **ile** işbu ġarībüñ günehi" *(Gazel 23, Mısra 10).*
38. "Ḫāk-i kūyüñde göñül itüñ **ile** şöyle ṣanur / Ki meger ḥūr ile cennetdedür ārām-gehi" *(Gazel 24, Mısra 5).*
39. "Ḫāk-i kūyüñde göñül itüñ ile şöyle ṣanur / Ki meger ḥūr **ile** cennetdedür ārām-gehi" *(Gazel 24, Mısra 6).*
40. "Tutam oḳ gibi beni ẖāk-i rehe atar iseñ / Kūşe-i çeşmüñ **ile** ḥālüme baḳ gāh gehī" *(Gazel 24, Mısra 10).*
41. "Āh-ı dil ü sūz-ı cigeri terk idemez cān / Ger ẖod kesesin şemʿ gibi tīg **ile** başı" *(Gazel 26, Mısra 4).*
42. "Zāhid mey-i gül-gūn u ḥab **ile** dirilimez / Ḥaḳ her kişiye virmedi bu ʿaḳl-ı maʿāşı" *(Gazel 26, Mısra 5).*

43. "Hīç yād eylemedi Ḥāmidī-i sūẖteyi / Bu mu idi bizüm **ile** ol ṣanemüñ yārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 14).*

__ile2:__ *Bazı soyut adlara getirildiğinde `... olarak, ... bir biçimde` anlamında durum zarfları oluşturan bir söz.*

1. "ʿUşşaḳı zinde ḳılduñ cūd ile her birini / Luṭf **ile** hem naẓar ḳıl bu rind-i bī-nevāya" *(Kaside 1, Mısra 30).*
2. "İksīr-i ġamı derd **ile** zerd eyledi yüzüm / Gör kim ġam-ı ʿışḳı nice ṭopraḳı zer eyler" *(Kaside 2, Mısra 5).*
3. "ʿĀlemde kime kim naẓar-ı mihr **ile** baḳsa / Yüzüni şeref mesnedi üzre ḳamer eyler" *(Kaside 2, Mısra 23).*
4. "Gün muḥterıḳ olur naẓar-ı ḳahrı dilerse / Gerdūnda evi ẖışm **ile** zīr ü zeber eyler" *(Kaside 2, Mısra 26).*
5. "Baẖt u ẖıred ü devlet **ile** ḳanda varursa / Öñinde ḳılavuzluġı fetḥ u ẓafer eyler" *(Kaside 2, Mısra 27).*
6. "Ger ẖasm ẖilāf **ile** uzun eylese dili / Naẖl-i ḳadini lāyıḳ-ı tīr ü teber eyler" *(Kaside 2, Mısra 31).*
7. "Şāhā bu vefā-dār ḳuluñ Ḥāmidī ol kim / Saña dil ü cān **ile** duʿā-yı seḥer eyler" *(Kaside 2, Mısra 36).*
8. "Ḳapuñdan aña ger bir avuc ṭopraḳ irerse / Ṭopraḳı alup şevḳ **ile** kühl-i baṣar eyler" *(Kaside 2, Mısra 48).*
9. "Paşa-yı felek-ḳadr Muḥammed Çelebi kim / Ḳıldı kerem ü ʿadl **ile** yir yüzini maʿmūr" *(Kaside 4, Mısra 16).*
10. "Serv ẖayrān ḳala şimşād ḳadinüñ luṭfına / Ger ḳılursa nāz **ile** gülşende seyrān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 4).*
11. "Zülfüñe girdi göñül ʿışḳ **ile** baş oynamaġa / Kim bahādır olan er gicede meydānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 9).*
12. "Ger ḳapuñdan ḳavasın şevḳ **ile** girür bacadan / Cān-ı maḥzūnum ki ʿışḳuñ murġ-ı dest-āmūzıdur" *(Gazel 6, Mısra 11).*
13. "Nāz **ile** her ḳanda ki ol serv-i ẖırāmānum gider / Men eger gitmezsem anuñla bile cānum gider" *(Gazel 9, Mısra 1).*
14. "Niyāz u ẖasret **ile** ḳapusına yüz sürelim / Şefīʿ idüp seg-i kūyını yāra yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 3).*

15. “Andan ötrü severem ẕevḳ **ile** şīrīn lebini / Ki lebi çāşnī-i şīre-i cāndur bilürem” *(Gazel 12, Mısra 5).*
16. “Ḳaçan ol serv ḳamer yüzlü çıḳar ḫar-gāhdan / Luṭf **ile** alur ḫarāc-ı ḥüsn mihr ü māhdan” *(Gazel 14, Mısra 2).*
17. “Tā reyāḥīn içilür ẕevḳ **ile** ṣaḥbā-yı müdām / Depredür gül def ü bülbül ḫoş oḳur mizher ile” *(Gazel 17, Mısra 5).*
18. “Göreli laʿl gibi leblerüñi merdüm-i çeşm / Aḳıdur derd **ile** su yirine ḳan sen gideli” *(Gazel 20, Mısra 6).*
19. “Ṭoġrılıḳ **ile** kişi kim sevdi ol şekker-lebi / Ḫidmet içün ney gibi ḳatında bilin baġladı” *(Gazel 21, Mısra 5).*
20. “Āferīn ol naḫl-bendüñ destine kim luṭf **ile** / Ol bilūrīn servüñ üzre sīb-i sīmīn baġladı” *(Gazel 21, Mısra 7).*
21. “Gördi gül-zār-ı cemālin ol perī yüzlü yine / Ḫaṭṭ-ı ʿanber-bārdan ḥüsn **ile** pür-çīn baġladı” *(Gazel 21, Mısra 10).*
22. “Çünki cān mülkine girürdi ḫayālüñ şevḳ **ile** / Cān göñül şehrini dürlü dürlü āyīn baġladı” *(Gazel 21, Mısra 11).*
23. “Men kiyem kim ḳul olam sencileyin māh-ruḫa / Ki ruḫuñ bende ḳılur ḥüsn **ile** ḫurşīd ü mehi” *(Gazel 23, Mısra 6).*
24. “Ol ki ḥüsn **ile** durur ḫūblaruñ pādişehi / Ḫāk-i pāyı şerefinden durur ayuñ külehi” *(Gazel 24, Mısra 1).*
25. “Āhumla sirişküm seni ister gice gündüz / Dāyim seni ʿışḳ **ile** sever tāʾir ü māşī” *(Gazel 26, Mısra 8).*
26. “Şevḳ **ile** raḳībi daḫı ḫoş görse ḳapuñda / Ger Ḥāmidī-i sūḫte-dil olmasa nāşī” *(Gazel 26, Mısra 9).*
27. “Ger ʿafv ḳılsa luṭf **ile** suç u günāhumız / Çoḳ yaşasun saʿādet ile pādişāhumız” *(Beyit 1, Mısra 1).*
28. “Ger ʿafv ḳılsa luṭf ile suç u günāhumız / Çoḳ yaşasun saʿādet **ile** pādişāhumız” *(Beyit 1, Mısra 2).*

ile3: *Ve, cümle içinde aynı görevde bulunan iki ögeyi birbirine bağlamaya yarayan bir söz.*

1. “Ay **ile** gün bilürler kim Ḥāmidī-i miskīn / Dāyim duʿālar eyler sen şāh-ı meh-liḳāya” *(Kaside 1, Mısra 27).*

2. “Ḫıżr **ile** İlyās ikisi saġ u soluñdan yürür / Çün semendüñe biniben idesin ʿazm-i sefer” *(Kaside 3, Mısra 11).*
3. “Eflākde medḥüñi oḳur şevḳ ile Zühre / Her ṣubḥ kim ala eline çeng **ile** ṭanbūr” *(Kaside 4, Mısra 26).*
4. “Ḳanlu yaşumdan şarāb-ı nāb u nālemden rebāb / Firḳatüñde her biri ʿıyş **ile** ʿişretdür baña” *(Gazel 2, Mısra 8).*
5. “Ol güzel yārı ki cān ile cihāndur bilürem / Çemen-i cānda boyı serv-i revāndur bilürem” *(Gazel 12, Mısra 1).*
6. “Ruḫları āyinedür ehl-i dile rūşen imiş / Anda ay **ile** günüñ nūrı ʿıyāndur bilürem” *(Gazel 12, Mısra 4).*
7. “Sünbül-i zülfüñ **ile** gül yüzüñi yād iderem / Gice gündüz ḳıluram āh u fiġān sen gideli” *(Gazel 20, Mısra 3).*

ilen: *İle, bazı soyut adlara getirildiğinde `... olarak, ... bir biçimde` anlamında durum zarfları oluşturan bir söz.*

1. “Ḥāmidī-i bī-nevā cāndan duʿācuñdur senüñ / Ṣıdḳ **ilen** ʿömrüñ uzunlıġı diler şām u seḥer” *(Kaside 3, Mısra 14).*

ilet-: *Götürmek, ulaştırmak.*

1. “Ol gül ki beñzedürler ḥüsn ile yüzin aya / Gün yüzi muṣḥafından ḳadr **iledür** bir āye” *(Kaside 1, Mısra 2).*
2. “Ol şeker-leb **iledür** Ḥāmidī’yi meykedeye / Gösteren yol baña mehdī-i zamāndur bilürem” *(Gazel 13, Mısra 9).*

İlyās: *Kur’ân-ı Kerîm’de adı geçen peygamberlerden biri.*

1. “Ḫıżr ile **İlyās** ikisi saġ u soluñdan yürür / Çün semendüñe biniben idesin ʿazm-i sefer” *(Kaside 3, Mısra 11).*

imdi: *Şimdi.*

1. “Bezm-i bāġuñ ṭarabı vaḳtidür **imdi** kim olur / Lāle envāʿ-ı çerāġ ile vü gül micmer ile” *(Gazel 17, Mısra 3).*

in-: *Yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek.*

1. "Tañrıdan aña raḥmet **inüpdür** bu cihānda / Kim işigi cennet durur u ḳullarıdur ḥūr" *(Kaside 4, Mısra 17).*

inan-: *Birini doğru sözlü olarak bilmek, güvenmek.*

1. "Dönmezem yār yolından ve ger **inanmaz** iseñ / Ḥancerüñ ile cigerüm yar elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 5).*

incin-: *Birinin herhangi bir davranışı yüzünden üzüntü duymak, gücenmek, kırılmak.*

1. "ʿĀşıḳam ʿāşıḳ u benden eger **incinür** ise / Şehrden ḳava beni yār elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 7).*

incü: *İstiridye cinsinden deniz hayvanlarının içinden çıkarılan ve süs eşyâsı olarak kullanılan küçük, yuvarlak, sert, sedefli tane.*

1. "Sāġarı ʿaḳs-i lebinden laʿl ü yāḳūt eyleyen / Ol şeker aġızlu **incü** dişlü hem kedüzidür" *(Gazel 6, Mısra 6).*

incü ḳıl: *İnci hâline getirmek.*

1. "Mihri yüregüm ḳanı **ḳıl**ur **incü** gözümde / Gün pertevi deñizde doluyı güher eyler" *(Kaside 2, Mısra 7).*

igen: *Çok, epey, fazla.*

1. "Kesdi cefāsı bizden ü ḳıldı raḳībe luṭf / İgen de n'ola ḳıymasa ol bī-vefā bize" *(Gazel 16, Mısra 6).*

inle-: *İnlemek.*

1. "Bu nücūm-ı felekī maḥmili ardınca gice / Her biri çeng gibi **inleyiben** zār gider" *(Gazel 8, Mısra 8).*

inṣāf: *Acımaya, vicdana veya mantığa dayanan adalet.*

1. "İnṣāfını gör bu felek-i sifle-nüvāzuñ / Kim ehl-i hüner ḥaḳḳına her dem neler eyler" *(Kaside 2, Mısra 39).*

insān: *İnsan, şahıs.*

1. "Gözümde māh-ruḫsāruñ ḫayāli / Çü nūr-ı Ḥaḳ durur **insān** içinde" *(Gazel 18, Mısra 8).*

ir-1: *Ulaşmak.*

1. "Ḳapuñdan aña ger bir avuc ṭopraḳ **irerse** / Ṭopraḳı alup şevḳ ile kühl-i başar eyler" *(Kaside 2, Mısra 47).*
2. "Tā gün yüzüñden ıraḳ itdi beni sitārem / Āhum ḫadengi **irdi** hicr-i ruḫuñdan aya" *(Gazel 15, Mısra 8).*
3. "Bī-çāre Ḥāmidī'nün āhı Sühāya **irdi** / Kim bildürür bu ḥāli ol şāh-ı meh-liḳāya" *(Gazel 15, Mısra 9).*

ir-2: *İstenen veya özlenen bir duruma, belli bir merhaleye ulaşmak, kavuşmak, nail olmak.*

1. "Ḳılsa naẓar irişür göñlüme tīr-i ġamze / Sulṭān naẓar ḳılursa devlet **irür** gedāya" *(Kaside 1, Mısra 8).*

iriş-: *Ulaşmak.*

1. "Ḳılsa naẓar **irişür** göñlüme tīr-i ġamze / Sulṭān naẓar ḳılursa devlet irür gedāya" *(Kaside 1, Mısra 7).*
2. "Ol ḫüsrev-i zamāne ol gevher-i yegāne / Kim Rūmdan **irişdi** āvāzesi Ḫıṭāya" *(Kaside 1, Mısra 16).*

iş: *Bir sonuç elde etmek, herhangi bir şey ortaya koymak için güç harcayarak yapılan etkinlik, çalışma.*

1. "ʿAks-i ruḫsāruñ çerāġı göñlümi rūşen tutar / Dāyimā şemʿuñ **işi** meclisde cān efrūzıdur" *(Gazel 6, Mısra 10).*

işbu: *İşte bu.*

1. "Ḥāmidī sevdi seni cevr ile öldürme anı / ʿAfv ḳıl luṭfuñ ile **işbu** ġarībüñ günehi" *(Gazel 23, Mısra 10).*

ʿĪsī: *Hz. İsa.*

1. "Öldük bu derd-i hicrde hān ey Mesīh- dem / ʿĪsī lebüñ durur niçün itmez devā bize" *(Gazel 16, Mısra 4).*

işigı: *Sevgilinin eşiği, kapısının önü.*

1. "Kerem it ḥüsn zekātı baña ey serv-i sehi / Ki **işigüñde** gedāyam men ü sen ḥüsn şehi" *(Gazel 23, Mısra 2).*

işig$_2$: *Eşik; makam, huzur.*

1. "Yol vir ki izüñe süreyin ṣaru yüzümi / Devletlü **işigüñden** olam men niçe mehcūr" *(Kaside 4, Mısra 12).*
2. "Tañrıdan aña raḥmet inüpdür bu cihānda / Kim **işigi** cennet durur u ḳullarıdur ḥūr" *(Kaside 4, Mısra 18).*

işigine yüz sür-: *Bir dilekte bulunmak için bir kişiye yalvarmaya gitmek.*

1. "Ol cefācıdan şikāyet ger idersin Ḥāmidī / Devletüñ işigine yüz sür ki sulṭān andadur" *(Gazel 7, Mısra 10).*

ʿişret: *İçki içme, içki.*

1. "Ḳanlu yaşumdan şarāb-ı nāb u nālemden rebāb / Firḳatüñde her biri ʿıyş ile ʿ**işretdür** baña" *(Gazel 2, Mısra 8).*

iste-: *İstek duymak, arzulamak.*

1. "İster iseñ ey göñül meydān-ı ʿışḳa girmege / Zülf ü ḫālin gözlegil kim gū vü çevgān andadur" *(Gazel 7, Mısra 3).*
2. "Ger **isteseñ** ki yine Ḥāmidī gibi göresin / Ḫaṭ u ruḫı dün ü gün Kirdgāra yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 13).*
3. "Āb-ı çeşmümde ḫayāl-i ḳad-i sīmīn-berüñi / **İste**rem dem-be-dem ey serv-i revān sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 8).*
4. "Āhumla sirişküm seni **ister** gice gündüz / Dāyim seni ʿışḳ ile sever tāʾir ü māşī" *(Gazel 26, Mısra 7).*

ʿişve: *Cilve, naz, eda.*

1. "ʿĀşıḳam serv-i gül-endāmuña kim ʿ**işve ile** / Her ṭaraf kim yürise ṭūbī olur ḫāk-i rehi" *(Gazel 23, Mısra 3).*

it: *Köpek.*

1. "Ḫāk-i kūyüñde göñül **itüñ** ile şöyle ṣanur / Ki meger ḥūr ile cennetdedür ārām-gehi" *(Gazel 24, Mısra 5).*

2. “Savaşdılar raḳīblerüñ benümle / Ġarībe n’ola ger **itler** savaşdı” *(Gazel 25, Mısra 6).*

i῾tibār ol-: *Kendisine güvenilmek.*

1. “Niçün ey meh cennet-i kūyuñda bār olmaz baña / Niçün evvelki gibi hīç i῾tibār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 2).*

iz: *Bir şeyin geçtiği veya önce bulunduğu yerde bıraktığı belirti, nişan, alamet, emare.*

1. “Yol vir ki **izüñe** süreyin ṣaru yüzümi / Devletlü işigüñden olam men niçe mehcūr” *(Kaside 4, Mısra 11).*

izi tozı: *Ayağının izi tozu.*

1. “῾Āşıḳuñ ῾ıydi ḳamer devrinde yāruñ yüzidür / Çeşm-i cānuñ sürmesi dil-dāruñ izi tozıdur” *(Gazel 6, Mısra 2).*

iz(ine/üñe) yüzümi sür-: *Bir dilekte bulunmak için bir kişiye yalvarmaya gitmek.*

1. “Yol vir ki **izüñe süreyin** ṣaru **yüzümi** / Devletlü işigüñden olam men niçe mehcūr” *(Kaside 4, Mısra 11).*
2. “Ol mehüñ ayaġın öpmek nāz u ni῾metdür baña / **Yüzümi izine sürmek** ῾izz ü devletdür baña” *(Gazel 2, Mısra 2).*

῾izz ü devlet: *Yücelik ve saadet, şeref.*

1. “Ol mehüñ ayaġın öpmek nāz u ni῾metdür baña / Yüzümi izine sürmek ῾**izz ü devletdür** baña” *(Gazel 2, Mısra 2).*

K-k

Ḳabluca: *Kaplıca.(Bursa)*

1. “Hicr ile Ḥāmidī ger **Ḳabluca’da** ḳonsa n’ola / Derd ile bülbül-i şūrīde gülistānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 13).*

ḳabūl ol-: *Bir öneriyi uygun bulma, onaylama.*

1. “Ḥāmidī’den ger **ḳabūl** olsa dehānuñ vaṣfını / Bundan özge bu cihānda hīç kār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 11).*

<u>kaç-:</u> *Birinden veya bir şeyden kurtulmak için hızlıca uzaklaşmak.*

1. "Ḳanda varur rāḥat olmaz yār cevrinden **ḳaçan**/ ʿIşḳuñuñ yolında bu daḫı naṣīḥatdur baña" *(Gazel 2, Mısra 5).*

<u>kaçan:</u> *Ne zaman ki.*

1. "Göñlümde **ḳaçan** ẕikr iderem ḳand-i lebini / Ney gibi ser-ā-pāy vücūdum şekker eyler" *(Kaside 2, Mısra 3).*
2. "Ben **ḳaçan** görsem seni kendümi aṣlā bilmezem / Baḫt yār olmadığıyçün iḫtiyār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 5).*
3. "**Ḳaçan** ol serv ḳamer yüzlü çıḳar ḫar-gāhdan / Luṭf ile alur ḫarāc-ı ḥüsn mihr ü māhdan" *(Gazel 14, Mısra 1).*
4. "Āh kim hicr-i ruḫuñdan her **ḳaçan** āh eylerem / Tutuşur gün ḫarmeni par par yanar ol āhdan" *(Gazel 14, Mısra 9).*

<u>kad:</u> *Boy, endam, kamet.*

1. "Serv ḫayrān ḳala şimşād **ḳadinüñ** luṭfına / Ger ḳılursa nāz ile gülşende seyrān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 3).*
2. "Sancaḳ-ı devlet gibidür **ḳaddi** ol meh-çihrenüñ Ol sebebden dirler aña şāh-ı ḫūbān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 5).*
3. "Dostuñ **ḳaddi** ḫayāli giceler cānda ḳonar Cānda ger ḳonmasa ol serv-i revān ḫanda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 1).*
4. "Kim **ḳadüñ** ʿışḳıyile bunda dirilürse bu gün / Ṭoġrı bundan çü gide ravża-i rıżvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 7).*

<u>kadr:</u> *Değer, itibar, haysiyet.*

1. "Ol gül ki beñzedürler ḥüsn ile yüzin aya / Gün yüzi muṣḥafından **ḳadr** iledür bir āye" *(Kaside 1, Mısra 2).*

<u>kal-1:</u> *Kalmak.*

1. "Żaʿf-ı ḥālümden eger ḫaste tenüm bunda **ḳalur** / Terk ider cān tenümi vü dil-efgār gider" *(Gazel 8, Mısra 3).*

<u>kal-2:</u> *Bulunduğu yerde durmak.*

1. "Ḥāmidī şāh-ı cihān-gīr ġazāya varıcaḳ / Nice **ḳalur** kişi bu şehrde pā-pesler ile" *(Gazel 17, Mısra 14).*

kalʿa: *Kale.*

1. "Pādişāhuñ himmetiyle ey şeh-i ṣāḥib-ḳırān / Sen alursın ḳanda kim vardur cihānda **ḳalʿalar**" *(Kaside 3, Mısra 6).*

ḳamer: *Ay.*

1. "ʿĀşıḳuñ ʿıydi **ḳamer** devrinde yāruñ yüzidür / Çeşm-i cānuñ sürmesi dil-dāruñ izi tozıdur" *(Gazel 6, Mısra 1).*
2. "Ol **ḳamer** yüzlü temāşāya gidince mensüzin / Her gice Keyvāna dek feryād u efġānum gider" *(Gazel 9, Mısra 3).*
3. "Ḳaçan ol serv **ḳamer** yüzlü çıḳar ḫar-gāhdan / Luṭf ile alur ḫarāc-ı ḥüsn mihr ü māhdan" *(Gazel 14, Mısra 1).*

ḳamer eyle-: *Ay gibi parlak hâle getirmek.*

1. "ʿĀlemde kime kim naẓar-ı mihr ile baḳsa / Yüzüni şeref mesnedi üzre **ḳamer eyle**r" *(Kaside 2, Mısra 24).*

ḳāmet: *Boy, endam.*

1. "Ol perīnüñ **ḳāmetini** ger elif dirsem n'ola / Çün ḫaṭıdur āyet-i ḫūbī vü muṣḥaf yüzidür" *(Gazel 6, Mısra 3).*

ḳan: *Vücuttaki hayati sıvı.*

1. "Mihri yüregüm **ḳanı** ḳılur incü gözümde / Gün pertevi deñizde doluyı güher eyler" *(Kaside 2, Mısra 7).*
2. "Ger nigār itsün alı **ḳanumdan** andan dönmezem / Dimesünler kim meger mihr-i nigār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 9).*
3. "**Ḳanlu** yaşumdan şarāb-ı nāb u nālemden rebāb / Firḳatüñde her biri ʿıyş ile ʿişretdür baña" *(Gazel 2, Mısra 7).*
4. "Kirpügüm yazdı ciger **ḳanı** ile ṣaru yüzüme / Mācerā-yı dil-i ḫūn-ḫār elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 3).*
5. "Niçe aḳa gözümden ḳanlu yaşlar / Niçe bir yüze göñlüm **ḳan** içinde" *(Gazel 19, Mısra 4).*

kan aḳıt-: *Büyük bir üzüntü içinde bulunmak, kan ağlamak.*

1. "Göreli laʿl gibi leblerüñi merdüm-i çeşm / **Aḳıdur** derd ile su yirine **ḳan** sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 6).*

kān: *Maden, kaynak, memba.*

1. "Ol luṭf u kerem **kānı** ki bu devr-i zamānda / Ḫurşīd felekde ġazabından ḥaẕer eyler" *(Kaside 2, Mısra 21).*

ḳanda1: *Nerede.*

1. "Pādişāhuñ himmetiyle ey şeh-i ṣāḥib-ḳırān / Sen alursın **ḳanda** kim vardur cihānda ḳalʿalar" *(Kaside 3, Mısra 6).*
2. "Ol perī-ruḫ **ḳandayise** bāġ u bustān andadur / Andadur cennet kim ol serv-i ḫırāmān andadur" *(Gazel 7, Mısra 1).*

ḳanda2: *Nereye.*

1. "Baḫt u ḫıred ü devlet ile **ḳanda** varursa Öñinde ḳılavuzluġı fetḥ u ẓafer eyler" *(Kaside 2, Mısra 27).*
2. "Çün leşker-i manṣūrı diler kesr-i eʿādī **Ḳanda** ki varur fetḥ ile bir mülki cer eyler" *(Kaside 2, Mısra 30).*
3. "Ey mülāzımlar saña fetḥ ile iḳbāl ü ẓafer **Ḳanda** kim varsañ saña Ḫıżr nebīdür rāh-ber" *(Kaside 3, Mısra 2).*
4. "**Ḳanda** varur rāḥat olmaz yār cevrinden ḳaçan / ʿIşḳuñuñ yolında bu daḫı naṣīḥatdur baña" *(Gazel 2, Mısra 5).*
5. "Nāz ile her **ḳanda** ki ol serv-i ḫırāmānum gider / Men eger gitmezsem anuñla bile cānum gider" *(Gazel 9, Mısra 1).*

kand-i leb: *Dudağının şekeri.*

1. "Göñlümde ḳaçan ẕikr iderem ḳand-i lebini / Ney gibi ser-ā-pāy vücūdum şekker eyler" *(Kaside 2, Mısra 3).*

ḳanı: *Hani.*

1. "Dut ki men ḫod güneh-i ʿışḳuñı fāş eylemişem / Ḳanı ehl-i keremüñ ʿādet-i settārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 12).*

kapu: *Makam, huzur.*

1. "**Ḳapuñdan** aña ger bir avuc ṭopraḳ irerse / Ṭopraḳı alup şevḳ ile kühl-i başar eyler" *(Kaside 2, Mısra 47).*
2. "Sen Āṣaf-ı s̱ānīsin ü devletlü **ḳapuñda** / Āṣaf gibi yüz var ola her gün saña müzdūr" *(Kaside 4, Mısra 31).*
3. "Bu maʿnī anuñ fikrine gelmezdi ki bir gün / Nā-gāh bu devlet **ḳapusından** ola mehcūr" *(Kaside 4, Mısra 36).*
4. "Çeşm-i bed-i eyyām u ḳażā ʿāḳıbetü'l-emr / **Ḳapudan** ıraḳ itdi beni ḫaste vü maḳhūr" *(Kaside 4, Mısra 38).*
5. "Niyāz u ḫasret ile **ḳapusına** yüz sürelim / Şefīʿ idüp seg-i kūyını yāra yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 3).*
6. "Şevḳ ile raḳībi daḫı ḫoş görse **ḳapuñda** / Ger Ḥāmidī-i sūḫte-dil olmasa nāşī" *(Gazel 26, Mısra 9).*
7. "Ger beni öldüresin **ḳapuñı** terk eyleyemem / Ançа āzār ola kim olmaya bī-zārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 9).*

kapuña yüzin sür-: *Bir dilekte bulunmak için bir kişiye yalvarmaya gitmek.*

1. "Bī-çāre niyāz ile **yüzin ḳapuña sürüp** / Ḥālini dir ey şāh u sözi muḫtaṣar eyler" *(Kaside 2, Mısra 43).*

kapuñdan kavasın bacadan gir-: *Yüzsüz, arsız kimseler için söylenen bir söz.*

1. "Ger **ḳapuñdan ḳavasın** şevḳ ile **girür bacadan** / Cān-ı maḥzūnum ki ʿışḳuñ murġ-ı dest-āmūzıdur" *(Gazel 6, Mısra 11).*

kār: *Kazanç.*

1. "Ḥāmidī'den ger ḳabūl olsa dehānuñ vaṣfını / Bundan özge bu cihānda hīç **kār** olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 12).*

karşu1: *-e karşı, -e doğru; karşısında, önünde.*

1. "Gül ḳulaḳ ṭutar u bülbül güle **ḳarşu** her ṣubḥ / Bu vefāsuz çemenüñ vaṣfın oḳur defter ile" *(Gazel 17, Mısra 9).*

karşu2: *Bir şeyin, bir yerin, bir kimsenin, esas tutulan yüzünün ilerisi.*

1. "Her tīr kim ol ġamze benüm göñlüme atar / Bī-çāre göñül **ḳarşuda** sīnem siper eyler" *(Kaside 2, Mısra 10).*

kaş: *Gözlerin üzerinde kemerli birer çizgi oluşturan kısa kıllar.*

1. "Tā hevāda vura cān-bāzlaruñ murġ-ı dilin / Ġamzesi **ḳaşıyile** tīr ü kemāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 8).*
2. "Ruḫlaruñ üstinde **ḳaşlaruñ** ḫayāli bağlayan / Lāle vü gül üstine bir tāḳ-ı müşgīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 3).*
3. "Merdümi ġarḳ eyledi çeşmümde ʿaḳsi **ḳaşlaruñ** / Ġarḳ olur deñizde merdüm çünki devrülse gemi" *(Gazel 22, Mısra 7).*
4. "Ger ġamzesi oḳıyla göre yā gibi **ḳaşı** / Sehminden ola māh-ı nevüñ gözleri şaşı" *(Gazel 26, Mısra 1).*

kaṣṣāb: *Kasap.*

1. "Her kim kemer-i kīnüñi bağlar ise Behrām / **Ḳaṣṣāb** gibi vurur anuñ biline sāṭūr" *(Kaside 4, Mısra 30).*

kat: *Huzur, yan, ön.*

1. "Bir mübārek yüzlü serversin ki devletlü olur / Pādişeh **ḳatında** her kim bulsa senden bir naẓar" *(Kaside 3, Mısra 10).*
2. "Gösteren Ḥāmidī-i sūḫteye cām-ı Cemi / Ehl-i ʿirfān **ḳatına** pīr-i muġandur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 10).*
3. "Ṭoġrılıḳ ile kişi kim sevdi ol şekker-lebi / Ḫidmet içün ney gibi **ḳatında** bilin baġladı" *(Gazel 21, Mısra 6).*

kātib-i sır: *Sır kâtibi.*

1. "Ḥāmidī gerçi günāhuñ çoḳ ise ġam yime kim / Yazımaz **kātib-i sır** ʿāşıḳ-ı mecnūn günehi" *(Gazel 24, Mısra 12).*

kazan çün doldı taşdı: *Kazan dolunca, dolduktan sonra taşar.*

1. "Çü ġamdan doldı göñlüm aġlaram zār / Meseldür kim **ḳazan çün doldı ṭaşdı**" *(Gazel 25, Mısra 8).*

każā: *Kaderin, Allah tarafından ezelde tayin ve tespit edilen biçimde ve zamanda gerçekleşmesi.*

1. "Çeşm-i bed-i eyyām u **ḳażā** ʿāḳıbetü'l-emr / Ḳapudan ıraḳ itdi beni ḫaste vü maḳhūr" *(Kaside 4, Mısra 37).*

kedüz: *Kendi.*

1. "Sāġarı ʿaḳs-i lebinden laʿl ü yāḳūt eyleyen / Ol şeker ağızlu incü dişlü hem **kedüz**idür" *(Gazel 6, Mısra 6).*

kemer-i kīn: *Kin kemeri.*

1. "Her kim **kemer-i kīn**üñi bağlar ise Behrām / Ḳaṣṣāb gibi vurur anuñ biline sāṭūr" *(Kaside 4, Mısra 29).*

kendü: *Kendi.*

1. "**Kendü** kūyinden eger Ḥāmidī-i suḫteyi / Göndere Bursa'ya Ḫānkār elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 9).*

kendümi bilme-: *Aklı ve muhakemesi yerinde olmamak.*

1. "Ben ḳaçan görsem seni **kendümi** aṣlā **bilmezem** / Baḫt yār olmadığıyçün iḫtiyār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 5).*

kendüz: *Kendi, kendisi.*

1. "Bu dār-ı ġurūr içre firāḳuñda dilerdüm / Kim dārā çekem **kendüzümi** nite ki Manṣūr" *(Kaside 4, Mısra 40).*
2. "Çün ʿāḳıbet bu resm ile bī-gānelik ḳılur / Niçün ḳılurdu **kendüzini** āşinā bize" *(Gazel 16, Mısra 8).*

kenz-i maḫfī: *Gizli hazine.*

1. "Āşikāra dimezüz kimseye sırr-ı dehenüñ / **Kenz-i maḫfī**dür anı biz daḫı pinhān severüz" *(Gazel 10, Mısra 8).*

kerem it-: *Bağışta, iyilikte bulunmak.*

1. "**Kerem it** ḥüsn zekātı baña ey serv-i sehi / Ki işigüñde gedāyam men ü sen ḥüsn şehi" *(Gazel 23, Mısra 1).*

kerem ü ʿadl: *Cömertlik ve adalet.*

1. "Paşa-yı felek-ḳadr Muḥammed Çelebi kim / Ḳıldı **kerem ü ʿadl** ile yir yüzini maʿmūr" *(Kaside 4, Mısra 16).*

kes-1: *Bir şeyden yoksun bırakmak, vermemek.*

1. "**Kesdi** cefāsı bizden ü ḳıldı raḳībe luṭf / İgen de n'ola ḳıymasa ol bī-vefā bize" *(Gazel 16, Mısra 5).*

kes-2: *(Kesici bir aletle) Öldürmek, katletmek.*

1. "Āh-ı dil ü sūz-ı cigeri terk idemez cān / Ger ḫod **kesesin** şemʿ gibi tīg ile başı" *(Gazel 26, Mısra 4).*

kesr-i eʿādī: *Düşmanın kırılması.*

1. "Çün leşker-i manṣūrı diler **kesr-i eʿādī** / Ḳanda ki varur fetḥ ile bir mülki cer eyler" *(Kaside 2, Mısra 29).*

kevkebe-i ḥażret-i ḫünkār: *Hazreti hünkârın, bilhassa Îran hükümdarlarının huzurunda sancak gibi tutulan çevgân şeklinde, ucu eğri, başında parlak mâdenî bir top bulunan değneği.*

1. "Şehrde Ḥāmidī-i müflis-i ser-geşte n'ider / Şimdi kim **kevkebe-i ḥażret-i ḫünkār** gider" *(Gazel 8, Mısra 10).*

keyvān: *Zuhal gezegeni, Satürn.*

1. "Ol ḳamer yüzlü temāşāya gidince mensüzin / Her gice **Keyvāna** dek feryād u efġānum gider" *(Gazel 9, Mısra 4).*

kez: *Defa, kere.*

1. "Hicrān eger ḳılursa cānuma ḳaṣd biñ **kez** / Bir ẕerre yimezem ġam şükr eylerem Ḫudāya" *(Kaside 1, Mısra 11).*

ḳılavuzluk: *Kılavuz olma durumu, rehberlik, delalet.*

1. "Baḫt u ḫıred ü devlet ile ḳanda varursa / Öñinde **ḳılavuzluġı** fetḥ u ẓafer eyler" *(Kaside 2, Mısra 28).*

ḳıy-: *Acımayarak büyük bir kötülük etmek, zulmetmek.*

1. "Kesdi cefāsı bizden ü ḳıldı raḳībe luṭf / İgen de n'ola **ḳıymasa** ol bī-vefā bize" *(Gazel 16, Mısra 6).*

ḳızdur-: *Yakmak.*

1. “Tā göñlümi büryān ide hicrüñde ġam içün / ʿIşḳun otı **ḳızdurdı** tenüm nite ki tendūr” *(Kaside 4, Mısra 10).*

ki: *Ki bağlacı.*

1. “Ol gül **ki** beñzedürler ḥüsn ile yüzin aya / Gün yüzi muṣḥafından ḳadr iledür bir āye” *(Kaside 1, Mısra 1).*
2. “Sulṭān Muḥammed ibni sulṭān Murād-ı Ġāzī / **Ki** elḳābını felek bir ḫurşīd-i çerḫ-pāye” *(Kaside 1, Mısra 18).*
3. “Her ṣubḥ **ki** gül yüzine göñlüm naẓar eyler / Cān bülbüline bāġ-ı cinandan ḫaber eyler” *(Kaside 2, Mısra 1).*
4. “Çün yaḳdı beni göñli sevindürdi raḳībüñ / Gör bu güneşüñ nūrı **ki** ṭaşa eser eyler” *(Kaside 2, Mısra 14).*
5. “Raḥm it baña ey şūḫ **ki** göñlüm gice gündüz / Vaṣf-ı ḫaṭ u ḫadd-i şeh-i Cemşīd-fer eyler” *(Kaside 2, Mısra 15).*
6. “Ḫurşīd-i zamān şāh-ı cihān ḫüsrev-i ġāzī / **Ki** elḳābını gerdūn şeh-i ʿālī-güher eyler” *(Kaside 2, Mısra 18).*
7. “Ol luṭf u kerem kānı **ki** bu devr-i zamānda / Ḫurşīd felekde ġazabından ḥaẕer eyler” *(Kaside 2, Mısra 21).*
8. “Çün leşker-i manṣūrı diler kesr-i eʿādī / Ḳanda **ki** varur fetḥ ile bir mülki cer eyler” *(Kaside 2, Mısra 30).*
9. “Yā Rab ebedī ḳıl bu şehüñ devlet ü ʿömri / Zīrā **ki** cihānda heme dem ḫayrlar eyler” *(Kaside 2, Mısra 52).*
10. “Bir mübārek yüzlü serversin **ki** devletlü olur / Pādişeh ḳatında her kim bulsa senden bir naẓar” *(Kaside 3, Mısra 9).*
11. “Yol vir **ki** izüñe süreyin ṣaru yüzümi / Devletlü işigüñden olam men niçe mehcūr” *(Kaside 4, Mısra 11).*
12. “Bu maʿnī anuñ fikrine gelmezdi **ki** bir gün / Nā-gāh bu devlet ḳapusından ola mehcūr” *(Kaside 4, Mısra 35).*
13. “Devlet virici destüñi öpmek diler ancaḳ / Ümmīd **ki** düstūr vire luṭf ile destūr” *(Kaside 4, Mısra 46).*
14. “Ger ḳapuñdan ḳavasın şevḳ ile girür bacadan / Cān-ı maḥzūnum **ki** ʿışḳuñ murġ-ı dest-āmūzıdur” *(Gazel 6, Mısra 12).*
15. “Ol **ki** çeşm-i ebrden her ṣubḥ bārān yaġdurur / Firḳatüñde Ḥāmidī’nüñ nāle-i dil-sūzıdur” *(Gazel 6, Mısra 13).*

16. “Ey **ki** dirsin hicrde derd-i dilüñ eksildi mi / Eksilür mi derd-i dil hergiz çü dermān andadur” *(Gazel 7, Mısra 7).*
17. “Ol cefācıdan şikāyet ger idersin Ḥāmidī / Devletüñ işigine yüz sür **ki** sulṭān andadur” *(Gazel 7, Mısra 10).*
18. “Nāz ile her ḳanda **ki** ol serv-i ḫırāmānum gider / Men eger gitmezsem anuñla bile cānum gider” *(Gazel 9, Mısra 1).*
19. “Ey **ki** dirsin şehrden gitme cefāya ṣabr ḳıl / Nicesin ṣabr eyleyem şimdi ki sulṭānum gider” *(Gazel 9, Mısra 5).*
20. “Ey ki dirsin şehrden gitme cefāya ṣabr ḳıl / Nicesin ṣabr eyleyem şimdi **ki** sulṭānum gider” *(Gazel 9, Mısra 6).*
21. “Yār gitdi dirler ü men aġlaram ṭañlar raḳīb / Aġladuġum derd ile budur **ki** dermānum gider” *(Gazel 9, Mısra 8).*
22. “Ḥüsn ü luṭfın severüz ol ṣanemüñ ʿālemde / Ey raḳīb ṣanma **ki** biz sen gibi oġlan severüz” *(Gazel 10, Mısra 10).*
23. “Bu derd-i hicre **ki** Ḥaḳ rūzī ḳıldı bize bugün / Egerçi idimezüz hīç çāre yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 9).*
24. “Ger isteseñ **ki** yine Ḥāmidī gibi göresin / Ḫaṭ u ruḫı dün ü gün Kirdgāra yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 13).*
25. “Ol güzel yārı **ki** cān ile cihāndur bilürem / Çemen-i cānda boyı serv-i revāndur bilürem” *(Gazel 12, Mısra 1).*
26. “Andan ötrü severem ẕevḳ ile şīrīn lebini / **Ki** lebi çāşnī-i şīre-i cāndur bilürem” *(Gazel 12, Mısra 6).*
27. “Ol ʿıyān nurı **ki** maṭlūbıdur ehl-i naẓaruñ / Dili her ẕerrenüñ içinde nihāndur bilürem” *(Gazel 13, Mısra 3).*
28. “Bu **ki** ārām idemez seyr ü sülūkinde felek / Ġarażı terbiyet-i ḥüsn-i bütāndur bilürem” *(Gazel 13, Mısra 5).*
29. “Ol gün **ki** yüz sürerem bir dem bu ḫāk-i pāya / Gün gibi ol şerefden başum irer semāya” *(Gazel 15, Mısra 1).*
30. “Derd ü ġamı **ki** Ḥāmidī’nüñ niʿmeti durur / Şükr eylerem ki anı virüpdür Ḫudā bize” *(Gazel 16, Mısra 11).*
31. “Derd ü ġamı **ki** Ḥāmidī’nüñ niʿmeti durur / Şükr eylerem ki anı virüpdür Ḫudā bize” *(Gazel 16, Mısra 12).*
32. “**Ki** ançа yaz ola bu dünyāda ki biz olmayalım / Ḥāliyā ʿıyş idelüm lāle gibi sāġar- ile” *(Gazel 17, Mısra 11).*

33. "Ki ança yaz ola bu dünyāda **ki** biz olmayalım / Ḥāliyā ʿıyş idelüm lāle gibi sāġar- ile" *(Gazel 17, Mısra 11).*
34. "Ne mutludur cihānda ḥāl-i ḫālüñ / **Ki** yatur lāle vü reyḥān içinde" *(Gazel 18, Mısra 4).*
35. "Daḫı vaḳt olmadı **ki** ol şāh-ı ḫūbān / Beni yād eyleye yārān içinde" *(Gazel 19, Mısra 9).*
36. "Gel ey meh Ḥāmidī göñlin sevindür / **Ki** besler derd-i ʿışḳuñ cān içinde" *(Gazel 19, Mısra 14).*
37. "Naḫl-i ḳaddüñ ol **ki** ser-tā-pāy şīrīn bağladı / Ṣūretüñ defterini gül gibi rengīn bağladı" *(Gazel 21, Mısra 1).*
38. "Kerem it ḥüsn zekātı baña ey serv-i sehi / **Ki** işigüñde gedāyam men ü sen ḥüsn şehi" *(Gazel 23, Mısra 2).*
39. "Men kiyem kim ḳul olam sencileyin māh-ruḫa / **Ki** ruḫuñ bende ḳılur ḥüsn ile ḫurşīd ü mehi" *(Gazel 23, Mısra 6).*
40. "Ne saʿādetlüyimiş hindū-yı ḫāl-i siyehüñ / **Ki** gül üstinde durur dāyim anuñ ḫāb-gehi" *(Gazel 23, Mısra 8).*
41. "Ol **ki** ḥüsn ile durur ḫūblaruñ pādişehi / Ḫāk-i pāyı şerefinden durur ayuñ külehi" *(Gazel 24, Mısra 1).*
42. "Ḫāk-i küyüñde göñül itüñ ile şöyle ṣanur / **Ki** meger ḥūr ile cennetdedür ārām-gehi" *(Gazel 24, Mısra 6).*
43. "Güzeller begi sensin **ki** cihānda / Getürür saña şehler ḥüsn bācı" *(Gazel 28, Mısra 5).*

kim$_1$: *Ki bağlacı.*

1. "Ġamdan penāh iderem ol şāh sāyesine / **Kim** sāyesi virüpdür fer sāye-i hümāya" *(Kaside 1, Mısra 14).*
2. "Ol ḫüsrev-i zamāne ol gevher-i yegāne / **Kim** Rūmdan irişdi āvāzesi Ḫıṭāya" *(Kaside 1, Mısra 16).*
3. "Şāhā seni güneşe nisbet şunuñ gibidür / **Kim** bir kişi güneşi nisbet ide Sühāya" *(Kaside 1, Mısra 24).*
4. "Ay ile gün bilürler **kim** Ḥāmidī-i miskīn / Dāyim duʿālar eyler sen şāh-ı meh-liḳāya" *(Kaside 1, Mısra 27).*
5. "Her tīr **kim** ol ġamze benüm göñlüme atar / Bī-çāre göñül ḳarşuda sīnem siper eyler" *(Kaside 2, Mısra 9).*

6. "Yağmaladı ṣabr u ḫıredüm yaḳdı beni zār / Pervāneye gör şemʿ-i ruḫuñ **kim** neler eyler" *(Kaside 2, Mısra 12).*
7. "Sulṭān-ı selāṭīn-i zamān Şāh Muḥammed / **Kim** salṭanat-ı memleket-i baḥr ü ber eyler" *(Kaside 2, Mısra 20).*
8. "ʿĀlemde kime **kim** naẓar-ı mihr ile baḳsa / Yüzüni şeref mesnedi üzre ḳamer eyler" *(Kaside 2, Mısra 23).*
9. "Şāhā bu vefā-dār ḳuluñ Ḥāmidī ol **kim** / Saña dil ü cān ile duʿā-yı seḥer eyler" *(Kaside 2, Mısra 35).*
10. "İnṣāfını gör bu felek-i sifle-nüvāzuñ / **Kim** ehl-i hüner ḥaḳḳına her dem neler eyler" *(Kaside 2, Mısra 40).*
11. "Ey mülāzımlar saña fetḥ ile iḳbāl ü ẓafer / Ḳanda **kim** varsañ saña Ḫıżr nebīdür rāh-ber" *(Kaside 3, Mısra 2).*
12. "Pādişāhuñ himmetiyle ey şeh-i ṣāḥib-ḳırān / Sen alursın ḳanda **kim** vardur cihānda ḳalʿalar" *(Kaside 3, Mısra 6).*
13. "Sancaḳ-ı sulṭān senüñle yaraşur **kim** dünyāda / Nireye varsañ cihānı fetḥ idersin ser-tā-ser" *(Kaside 3, Mısra 7).*
14. "Bu devr-i zamān içre güzeller begi sensin / **Kim** ay gibi şehrdesin ḥüsn ile meşhūr" *(Kaside 4, Mısra 4).*
15. "Ḫaṭṭuñla ḥadüñi göreli ḫalḳa direm **kim** / Gicede görünür gözüme bir ṭabaḳ-ı nūr" *(Kaside 4, Mısra 5).*
16. "Hicrān gelesi ḥażret-i Paşaya direm **kim** / Ehl-i naẓara ṭalʿatıdur luṭf ile manẓūr" *(Kaside 4, Mısra 13).*
17. "Paşa-yı felek-ḳadr Muḥammed Çelebi **kim**/ Ḳıldı kerem ü ʿadl ile yir yüzini maʿmūr *(Kaside 4, Mısra 15).*
18. "Tañrıdan aña raḥmet inüpdür bu cihānda / **Kim** işigi cennet durur u ḳullarıdur ḥūr" *(Kaside 4, Mısra 18).*
19. "Eflākde medḥüñi oḳur şevḳ ile Zühre / Her ṣubḥ **kim** ala eline çeng ile ṭanbūr" *(Kaside 4, Mısra 26).*
20. "Ẓulm ehlini şu resme zebūn eyledi ʿadlüñ / **Kim** masḫara tutar ṭoġanı yazıda ʿuṣfūr" *(Kaside 4, Mısra 28).*
21. "Āṣaf-ṣıfatā Ḥāmidī-i sūḫte-ḫāṭır / **Kim** ḫaylī zamāndan beri meddāḥ ḳuluñdur" *(Kaside 4, Mısra 34).*
22. "Bu dār-ı ġurūr içre firāḳuñda dilerdüm / **Kim** dārā çekem kendüzümi nite ki Manṣūr" *(Kaside 4, Mısra 40).*

23. "Ümmīd-i viṣālüñ ḳomadı **kim** ʿadem olsam / Tā bir daḫı görsem meger ol ṭalʿat-ı pür-nūr" *(Kaside 4, Mısra 41).*
24. "Saru yüzümi işigüñe sürmege geldüm / Ümmīd budur **kim** tutasın luṭf ile maʿẕūr" *(Kaside 4, Mısra 44).*
25. "ʿIşḳuñuñ yolında Manṣūram velī nā-pāydār / Ey dirīġā **kim** bu devlet pāydār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 8).*
26. "Ger nigār itsün alı ḳanumdan andan dönmezem / Dimesünler **kim** meger mihr-i nigār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 10).*
27. "Gözde ḳonsa ne ʿaceb ḫayl-i ḫayāli ḫaṭınuñ / Ḫanda **kim** āb-ı revān olsa çeri anda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 4).*
28. "Yā Rab ol ḫāl-i ruḫ u laʿl-i lebi Ḫıżr mı **kim** / Geh gül üstinde vü geh çeşme-i ḥayvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 5).*
29. "Zülfüñe girdi göñül ʿışḳ ile baş oynamaġa / **Kim** bahādır olan er gicede meydānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 10).*
30. "Ol perī-ruḫ ḳandayise bāġ u bustān andadur / Andadur cennet **kim** ol serv-i ḫırāmān andadur" *(Gazel 7, Mısra 2).*
31. "İster iseñ ey göñül meydān-ı ʿışḳa girmege / Zülf ü ḫālin gözlegil **kim** gū vü çevgān andadur" *(Gazel 7, Mısra 4).*
32. "Hicr elinden çün teni terk itdüñ ey cān vay aña / Ḫarmen-i cān andadur **kim** māh-ı tābān andadur" *(Gazel 7, Mısra 6).*
33. "Şehrde Ḥāmidī-i müflis-i ser-geşte n'ider / Şimdi **kim** kevkebe-i ḥażret-i ḫünkār gider" *(Gazel 8, Mısra 10).*
34. "Göñül bütün iken eyyām-ı ġamda ṣābir idük / Bu gün **kim** oldı göñül pāre pāre yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 8).*
35. "Ol **kim** alur dil ü ṣabr u ḫıredi ġāret ider / Maẓhar-ı ṣūret-i zibā-yı fülāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 7).*
36. "Yā Rab ol dilber ne gördi ʿāşıḳ-ı bī-çāreden / **Kim** cefā vü cevrini terk eyledi nā-gāhdan" *(Gazel 14, Mısra 4).*
37. "Āh **kim** hicr-i ruḫuñdan her ḳaçan āh eylerem / Tutuşur gün ḫarmeni par par yanar ol āhdan" *(Gazel 14, Mısra 9).*
38. "Bezm-i bāġuñ ṭarabı vaḳtidür imdi **kim** olur / Lāle envāʿ-ı çerāġ ile vü gül micmer ile" *(Gazel 17, Mısra 3).*
39. "Biz daḫı ṣaḥn-ı çemende ḳuralım ḫayme-i ʿıyş / Şimdi **kim** ḳondı şükūfe çemene çāder ile" *(Gazel 17, Mısra 8).*

40. “Dilüñ yāḳūt-gūn balıḳa beñzer / **Kim** oynar çeşme-i ḥayvān içinde” *(Gazel 18, Mısra 6).*
41. “Daḫı vaḳt olmadı **kim** ḫayme-i 'ıyş / Ḳuralım lāle vü reyḥān içinde” *(Gazel 19, Mısra 11).*
42. “Ṭoġrılıḳ ile kişi **kim** sevdi ol şekker-lebi / Ḫidmet içün ney gibi ḳatında bilin baġladı” *(Gazel 21, Mısra 5).*
43. “Āferīn ol naḫl-bendüñ destine **kim** luṭf ile / Ol bilūrīn servüñ üzre sīb-i sīmīn baġladı” *(Gazel 21, Mısra 7).*
44. “Ḥāmidī’nüñ göñli içi Bursa şehri gibidür / **Kim** şehinşāhuñ fütūh āyīni şīrīn baġladı” *(Gazel 21, Mısra 14).*
45. “Ol güzel **kim** dirler aña serv-ḳad oġlı Memi / Bursa ʿda yā Rab bizümle bir zaman yār ola mı” *(Gazel 22, Mısra 1).*
46. “Anuñ içün cān u dilden severüz ol māhı **kim** / Sünbüli dil mūnisidür lebleri cān hem-demi” *(Gazel 22, Mısra 3).*
47. “Āferīn serv-i ḫırāmānına **kim** yüz nāz ile / Her ṭaraf kim salınursa ʿāşıḳ eyler ʿālemi” *(Gazel 22, Mısra 5).*
48. “Āferīn serv-i ḫırāmānına kim yüz nāz ile / Her ṭaraf **kim** salınursa ʿāşıḳ eyler ʿālemi” *(Gazel 22, Mısra 6).*
49. “ʿĀşıḳam serv-i gül-endāmuña **kim** ʿişve ile / Her ṭaraf kim yürise ṭūbī olur ḫāk-i rehi” *(Gazel 23, Mısra 3).*
50. “ʿĀşıḳam serv-i gül-endāmuña kim ʿişve ile / Her ṭaraf **kim** yürise ṭūbī olur ḫāk-i rehi” *(Gazel 23, Mısra 4).*
51. “Men kiyem **kim** ḳul olam sencileyin māh-ruḫa / Ki ruḫuñ bende ḳılur ḥüsn ile ḫurşīd ü mehi” *(Gazel 23, Mısra 5).*
52. “Ḥāmidī gerçi günāhuñ çoḳ ise ġam yime **kim** / Yazımaz kātib-i sır ʿāşıḳ-ı mecnūn günehi” *(Gazel 24, Mısra 11).*
53. “Çü ġamdan doldı göñlüm aġlaram zār / Meseldür **kim** ḳazan çün doldı ṭaşdı” *(Gazel 25, Mısra 8).*
54. “Geh ṣıdı gāh dürüst eyledi zülfi dilümi / **Kim** görüpdür hele bu vech ile dil-dārlıġı” *(Gazel 27, Mısra 6).*
55. “Ger beni öldüresin ḳapuñı terk eyleyemem / Ança āzār ola **kim** olmaya bī-zārlıġı” *(Gazel 27, Mısra 10).*
56. “Hemīşe baş u cān oynar yoluñda / Kişi **kim** bildi dünyānuñ mīzācı” *(Gazel 28, Mısra 10).*

kim₂: *Hangi kişi.*

1. "ʿĀlemde **kime** kim naẓar-ı mihr ile baḳsa / Yüzüni şeref mesnedi üzre ḳamer eyler" *(Kaside 2, Mısra 23).*
2. "Maḳṣūdı anuñ yüzüñi görmek durur ancaḳ / Aza vü çoḳa dimeyesin **kim** naẓar eyler" *(Kaside 2, Mısra 46).*
3. "Sen taḫt-ı vezāretde saʿādetlü güneşsin / **Kim** görimeye devletüñi gözi ola kūr" *(Kaside 4, Mısra 22).*
4. "**Kim** ḳadüñ ʿışḳıyile bunda dirilürse bu gün / Ṭoġrı bundan çü gide ravża-i rıżvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 7).*
5. "Bī-çāre Ḥāmidī'nün āhı Sühāya irdi / **Kim** bildürür bu ḥāli ol şāh-ı meh-liḳāya" *(Gazel 15, Mısra 10).*
6. "Ḳılmazam cevr ü cefā vü sitem ayruḳ didi āh / **Kimden** ögrendi yine bunça cefā–kārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 4).*

kimse: *Herhangi bir kişi, kim olduğu bilinmeyen kişi.*

1. "Derd ü hicrüñde baña yār olmadı ṣabr u ḳarār / Sen baña yār olmayınca **kimse** yār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 4).*
2. "Şekve ḳılmaz Ḥāmidī ol bī-vefādan **kimseye** / Dostdan cevr ü cefā mihr ü muḥabbetdür baña" *(Gazel 2, Mısra 9).*
3. "Āşikāra dimezüz **kimseye** sırr-ı dehenüñ / Kenz-i maḫfīdür anı biz daḫı pinhān severüz" *(Gazel 10, Mısra 7).*

Kirdgār: *Allah, Tanrı.*

1. "Ger isteseñ ki yine Ḥāmidī gibi göresin / Ḫaṭ u ruḫı dün ü gün **Kirdgāra** yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 14).*

kirpüg: *Kirpik.*

1. "**Kirpüg**üm yazdı ciger ḳanı ile ṣaru yüzüme / Mācerā-yı dil-i ḫūn-ḫār elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 3).*

kişi: *İnsan, kimse, şahıs.*

1. "Şāhā seni güneşe nisbet şunuñ gibidür / Kim bir **kişi** güneşi nisbet ide Sühāya" *(Kaside 1, Mısra 24).*

2. “Ḥāmidī şāh-ı cihān-gīr ġazāya varıcaḳ / Nice ḳalur **kişi** bu şehrde pā-pesler ile” *(Gazel 17, Mısra 14).*
3. “Ṭoġrılıḳ ile **kişi** kim sevdi ol şekker-lebi / Ḫidmet içün ney gibi ḳatında bilin baġladı” *(Gazel 21, Mısra 5).*
4. “Zāhid mey-i gül-gūn u ḥab ile dirilimez / Ḥaḳ her **kişiye** virmedi bu ʿaḳl-ı maʿāşı” *(Gazel 26, Mısra 6).*
5. “Hemīşe baş u cān oynar yoluñda / **Kişi** kim bildi dünyānuñ mīzācı” *(Gazel 28, Mısra 10).*

kişver-küşā: *Memleket, ülke fetheden.*

1. “Devr-i Ādemden beri dünyāya ey **kişver-küşā**/ Bir uġurlu sencileyin gelmedi gelmeyiser” *(Kaside 3, Mısra 3).*

kiyem: *Farsça kim anlamında soru zamiri.*

1. “Men **kiyem** kim ḳul olam sencileyin māh-ruḫa / Ki ruḫuñ bende ḳılur ḥüsn ile ḫurşīd ü mehi” *(Gazel 23, Mısra 5).*

ḳo-1: *İzin vermek.*

1. “Ümmīd-i viṣālüñ **ḳomadı** kim ʿadem olsam / Tā bir daḫı görsem meger ol ṭalʿat-ı pür-nūr” *(Kaside 4, Mısra 41).*

ḳo-2: *Bırakmak.*

1. “Niçe bir ol perī-rū firḳatinde / Beni **ḳor** nāle vü efġān içinde” *(Gazel 19, Mısra 8).*

k’ol: *Ki o.*

1. “Yolına ger bilevüz **k’ol** ṣanem ne yolda geçer / Piyāde varuban ol şeh-suvārā yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 11).*

ḳon-: *Yerleşmek.*

1. “Dostuñ ḳaddi ḫayāli giceler cānda **ḳonar** / Cānda ger ḳonmasa ol serv-i revān ḫanda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 1).*
2. “Dostuñ ḳaddi ḫayāli giceler cānda ḳonar / Cānda ger **ḳonmasa** ol serv-i revān ḫanda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 2).*

3. "Dostuñ ḳaddi ḫayāli giceler cānda ḳonar / Cānda ger ḳonmasa ol serv-i revān ḫanda **ḳonar**" *(Gazel 4, Mısra 2).*
4. "Gözde **ḳonsa** ne ʿaceb ḫayl-i ḫayāli ḫaṭınuñ / Ḫanda kim āb-ı revān olsa çeri anda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 3).*
5. "Gözde ḳonsa ne ʿaceb ḫayl-i ḫayāli ḫaṭınuñ / Ḫanda kim āb-ı revān olsa çeri anda **ḳonar**" *(Gazel 4, Mısra 4).*
6. "Yā Rab ol ḫāl-i ruḫ u laʿl-i lebi Ḫıżr mı kim / Geh gül üstinde vü geh çeşme-i ḥayvānda **ḳonar**" *(Gazel 4, Mısra 6).*
7. "Kim ḳadüñ ʿışḳıyile bunda dirilürse bu gün / Ṭoğrı bundan çü gide ravża-i rıżvānda **ḳonar**" *(Gazel 4, Mısra 8).*
8. "Zülfüñe girdi göñül ʿışḳ ile baş oynamağa / Kim bahādır olan er gicede meydānda **ḳonar**" *(Gazel 4, Mısra 10).*
9. "Göñlüme **ḳondı** ġam-ı ʿışḳı pes ez-ḳatl-i raḳīb / Şeh seferden çü döne fetḥ ile eyvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 11).*
10. "Göñlüme ḳondı ġam-ı ʿışḳı pes ez-ḳatl-i raḳīb / Şeh seferden çü döne fetḥ ile eyvānda **ḳonar**" *(Gazel 4, Mısra 12).*
11. "Hicr ile Ḥāmidī ger Ḳabluca'da **ḳonsa** n'ola / Derd ile bülbül-i şūrīde gülistānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 13).*
12. "Hicr ile Ḥāmidī ger Ḳabluca'da ḳonsa n'ola / Derd ile bülbül-i şūrīde gülistānda **ḳonar**" *(Gazel 4, Mısra 14).*
13. "Biz daḫı ṣaḥn-ı çemende ḳuralım ḫayme-i ʿıyş / Şimdi kim **ḳondı** şükūfe çemene çāder ile" *(Gazel 17, Mısra 8).*

ḳav-: *Kovmak.*

1. "ʿĀşıḳam ʿāşıḳ u benden eger incinür ise / Şehrden **ḳava** beni yār elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 8).*

ḳubbe-i fīrūze-reng: *Mavi renkli gökyüzü.*

1. "Ḫaṭṭuñ üzre ḫālüñ içer cām-ı laʿlüñ ṣanasıñ / **Ḳubbe-i fīrūze-reng**üñ ḫüsrev-i fīrūzıdır" *(Gazel 6, Mısra 8).*

kühl-i başar eyle-: *Gözüne sürme etmek.*

1. "Ḳapuñdan aña ger bir avuc ṭopraḳ irerse / Ṭopraḳı alup şevḳ ile **kühl-i başar eyler**" *(Kaside 2, Mısra 48).*

kul: *Köle.*

1. "Şāhā bu vefā-dār **ḳuluñ** Ḥāmidī ol kim / Saña dil ü cān ile duʿā-yı seḥer eyler" *(Kaside 2, Mısra 35).*
2. "Tañrıdan aña raḥmet inüpdür bu cihānda / Kim işigi cennet durur u **ḳullarıdur** ḥūr" *(Kaside 4, Mısra 18).*
3. "Āṣaf-ṣıfatā Ḥāmidī-i sūḫte-ḫāṭır / Kim ḫaylī zamāndan beri meddāḥ **ḳuluñdur**" *(Kaside 4, Mısra 34).*

kul ol-: *Kul köle olmak.*

2. "Men kiyem kim ḳul olam sencileyin māh-ruḫa / Ki ruḫuñ bende ḳılur ḥüsn ile ḫurşīd ü mehi" *(Gazel 23, Mısra 5).*

külāhını semāya at-: *Çok sevinmek.*

1. "Tā aya nisbet itdüm ḫurşīd-i ṭalʿatını / **Atdı külāhını** ay bu şādīden semāya" *(Kaside 1, Mısra 4).*

kulak tut-: *Dinlemek, işitmek istemek.*

1. "Gül **ḳulaḳ ṭutar** u bülbül güle ḳarşu her ṣubḥ / Bu vefāsuz çemenüñ vaṣfın oḳur defter ile" *(Gazel 17, Mısra 9).*

küleh: *Erkeklerin giydiği genellikle keçeden, ucu sivri veya yüksek başlık, külah.*

1. "Ol ki ḥüsn ile durur ḫūblaruñ pādişehi / Ḫāk-i pāyı şerefinden durur ayuñ **külehi**" *(Gazel 24, Mısra 2).*

kūşe-i çeşm: *Göz ucu.*

1. "Tutam oḳ gibi beni ḫāk-i rehe atar iseñ / **Kūşe-i çeşmüñ** ile ḥālüme baḳ gāh gehī" *(Gazel 24, Mısra 10).*

kutb: *Kutup yıldızı.*

1. "Tā encümine nūr virür şāh-ı kevākib / Tā **ḳutb** mücāvir olur u meh sefer eyler" *(Kaside 2, Mısra 50).*

kūy: *Köy, mahalle, semt.*

1. "Kendü **kūyinden** eger Ḥāmidī-i suḫteyi / Göndere Bursa'ya Ḫānkār elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 9).*
2. "Eger **kūyüñde** öldürsem raḳībi / Bu maʿnīden olam ḥācī vü nācī" *(Gazel 28, Mısra 7).*

L-l

laʿl₁: *Şarap.*

1. "Lāle geldi çemene **laʿl** gibi sāġar ile / Gül içer bādeyi nergis gibi cām-ı zer ile" *(Gazel 17, Mısra 1).*

laʿl₂: *Parlak kırmızı renkte, billurlaşmış, saydam bir alüminyum oksidi olan değerli bir taş.*

1. "Ṭāliʿ çü rücūʿ itse hüner fāyide virmez / Baḫt olmasa gün daġda **laʿli** ḥacer eyler" *(Kaside 2, Mısra 42).*
2. "Göreli **laʿl** gibi leblerüñi merdüm-i çeşm / Aḳıdur derd ile su yirine ḳan sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 5).*

laʿl ü yāḳūt eyle-: *La'l(parlak kırmızı renkte, billurlaşmış, saydam bir alüminyum oksidi olan değerli bir taş) ve yakut(pembe veya erguvan tonları ile karışık koyu kırmızı renkte, saydam bir korindon türü olan değerli taş)a çevirmek. Burada kırmızılık anlamını pekiştirmek istemiştir.*

1. "Sāġarı ʿaḳs-i lebinden **laʿl ü yāḳūt eyleyen** / Ol şeker aġızlu incü dişlü hem kedüzidür" *(Gazel 6, Mısra 5).*

laʿl-i bedaḫşān: *Bedahşan yakutu.*

1. "Bāġ-ı cān naḫlisin ey serv-i ḫırāmān Muṣṭafā / Ruḫları gül lebleri **laʿl-i Bedaḫşān** Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 2).*

laʿl-i cān-baḫş: *Can bağışlayan dudak.*

1. "ʿIşḳ ile her kim Memi'nüñ laʿl-i cān-baḫşın sever / Ḥāmidī gibi cihānda unudur cām-ı Cemi" *(Gazel 22, Mısra 9).*

laʿl-i leb: *Kırmızı dudak.*

1. "Yā Rab ol ḫāl-i ruḫ u laʿl-i lebi Ḫıżr mı kim / Geh gül üstinde vü geh çeşme-i/ ḥayvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 5).*

lāle: *Zambakgillerden, yaprakları uzun ve sivri, çiçekleri kadeh biçiminde, türlü renkte*

bir süs bitkisi (Tulipa gesneriana).

1. "Lāle geldi çemene laʿl gibi sāġar ile / Gül içer bādeyi nergis gibi cām-ı zer ile" *(Gazel 17, Mısra 1).*
2. "Bezm-i bāġuñ ṭarabı vaḳtidür imdi kim olur / Lāle envāʿ-ı çerāġ ile vü gül micmer ile" *(Gazel 17, Mısra 4).*
3. "Ki ança yaz ola bu dünyāda ki biz olmayalım / Ḥāliyā ʿıyş idelüm **lāle** gibi sāġar- ile" *(Gazel 17, Mısra 12).*

lāle vü gül: *Lale ve gül.*

1. "Ruḫlaruñ üstinde ḳaşlaruñ ḫayāli bağlayan / Lāle vü gül üstine bir tāḳ-ı müşgīn bağladı" *(Gazel 21, Mısra 4).*

lāle vü reyḥān: *Lale ve reyhan.*

1. "Göreli ḫaṭṭ u ruḫuñı çemen-i ḥüsnüñde / Dün ü gün seyr iderüz **lāle vü reyḥān** severüz" *(Gazel 10, Mısra 4).*
2. "Ne mutludur cihānda ḥāl-i ḫālüñ / Ki yatur **lāle vü reyḥān** içinde" *(Gazel 18, Mısra 4).*
3. "Daḫı vaḳt olmadı kim ḫayme-i 'ıyş / Ḳuralım **lāle vü reyḥān** içinde" *(Gazel 19, Mısra 12).*

lāyıḳ-ı tīr ü teber eyle-: *Ok ve baltayla karşılık vermek.*

1. "Ger ḫasm ḫilāf ile uzun eylese dili / Naḫl-i ḳadini **lāyıḳ-ı tīr ü teber eyle**r" *(Kaside 2, Mısra 32).*

leb: *Dudak.*

1. "Bāġ-ı cān naḫlisin ey serv-i ḫırāmān Muṣṭafā / Ruḫları gül **lebleri** laʿl-i Bedaḫşān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 2).*
2. "Andan ötrü severem ẕevḳ ile şīrīn **lebini** / Ki lebi çāşnī-i şīre-i cāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 5).*
3. "Andan ötrü severem ẕevḳ ile şīrīn lebini / Ki **lebi** çāşnī-i şīre-i cāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 6).*
4. "Öldük bu derd-i hicrde hān ey Mesīh- dem / ʿİsī **lebüñ** durur niçün itmez devā bize" *(Gazel 16, Mısra 4).*
5. "Göreli laʿl gibi **leblerüñi** merdüm-i çeşm / Aḳıdur derd ile su yirine ḳan sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 5).*

6. "Anuñ içün cān u dilden severüz ol māhı kim / Sünbüli dil mūnisidür **lebleri** cān hem-demi" *(Gazel 22, Mısra 4).*

<u>leşker-i manṣūr:</u> *Allah'ın yardımıyla galip gelmiş ordu.*

1. "Çün **leşker-i manṣūr**ı diler kesr-i eʿādī / Ḳanda ki varur fetḥ ile bir mülki cer eyler" *(Kaside 2, Mısra 29).*

<u>luṭf1:</u> *Zarafet, incelik.*

1. "Serv ḫayrān ḳala şimşād ḳadinüñ **luṭfına** / Ger ḳılursa nāz ile gülşende seyrān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 3).*

<u>luṭf2:</u> *İyi muamele, iyilik, yumuşaklık, hoşluk.*

1. "Ḳaçan ol serv ḳamer yüzlü çıḳar ḫar-gāhdan / **Luṭf** ile alur ḫarāc-ı ḥüsn mihr ü māhdan" *(Gazel 14, Mısra 2).*

<u>luṭf3:</u> *Bağış, bağışlama, ihsan, kerem, cömertlik.*

1. "ʿUşşaḳı zinde ḳılduñ cūd ile her birini / **Luṭf** ile hem naẓar ḳıl bu rind-i bī-nevāya" *(Kaside 1, Mısra 30).*
2. "Hicrān gelesi ḥażret-i Paşaya direm kim / Ehl-i naẓara ṭalʿatıdur **luṭf** ile manẓūr" *(Kaside 4, Mısra 14).*
3. "Saru yüzümi işigüñe sürmege geldüm / Ümmīd budur kim tutasın **luṭf** ile maʿẕūr" *(Kaside 4, Mısra 44).*
4. "Devlet virici destüñi öpmek diler ancaḳ / Ümmīd ki düstūr vire **luṭf** ile destūr" *(Kaside 4, Mısra 46).*
5. "Āferīn ol naḫl-bendüñ destine kim **luṭf** ile / Ol bilūrīn servüñ üzre sīb-i sīmīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 7).*
6. "Ḥāmidī sevdi seni cevr ile öldürme anı / ʿAfv ḳıl **luṭfuñ** ile işbu ġarībüñ günehi" *(Gazel 23, Mısra 10).*
7. "Ger ʿafv ḳılsa **luṭf** ile suç u günāhumız / Çoḳ yaşasun saʿādet ile pādişāhumız" *(Beyit 1, Mısra 1).*

   <u>luṭf ḳıl-:</u> *Lutfetmek.*

   1. "Kesdi cefāsı bizden ü ḳıldı raḳībe luṭf / İgen de n'ola ḳıymasa ol bī-vefā bize" *(Gazel 16, Mısra 5).*

   <u>luṭf u iḥsān ḳıl-:</u> *Lütuf ve ihsanda bulunmak.*

1. “Ṣūret ü maʿnīde çün ol dil-rübā maḥbūbdur / ʿĀşıḳa n’ola ḳılursa luṭf u iḥsān Muṣṭafā” *(Gazel 3, Mısra 8).*

luṭf u kerem: *Ihsan ve cömertlik.*

1. “Ol **luṭf u kerem** kānı ki bu devr-i zamānda / Ḫurşīd felekde ġazabından ḥaẕer eyler” *(Kaside 2, Mısra 21).*

M-m

mācerā-yı dil-i ḫūn-ḫār: *Kan içen gönül macerası.*

1. “Kirpügüm yazdı ciger ḳanı ile ṣaru yüzüme / Mācerā-yı dil-i ḫūn-ḫār elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 4).*

mādām ki: *Başına getirildiği cümleyi “değil mi ki, –diği için, –diğine göre” gibi anlamlarla daha sonraki cümleye bağlar.*

1. “Tā gāh ḫazān olsa cihān içre vü geh yaz / Mādām ki tesbīḥ ide her dāne-i engūr” *(Kaside 4, Mısra 48).*

māh: *Ay, ay yüzlü sevgili.*

1. “Anuñ içün cān u dilden severüz ol **māhı** kim / Sünbüli dil mūnisidür lebleri cān hem-demi” *(Gazel 22, Mısra 3).*
2. “Murādı sensin ey **māh** Ḥāmidī’nüñ / Cihānda yoḳdur özge iḥtiyācı” *(Gazel 28, Mısra 11).*

māh-ı nev: *Hilâl, yeni ay.*

1. “Ger ġamzesi oḳıyla göre yā gibi ḳaşı / Sehminden ola māh-ı nevüñ gözleri şaşı” *(Gazel 26, Mısra 2).*

māh-ı tābān: *Parlak ay benzetmesi yapılan sevgili.*

1. “Ḥāmidī gibi yüzi görmeklik içün dururam / Neylerem burada çün ol **māh-ı tābānum** gider” *(Gazel 9, Mısra 10).*
2. “Hicr elinden çün teni terk itdüñ ey cān vay aña / Ḫarmen-i cān andadur kim **māh-ı tābān** andadur” *(Gazel 7, Mısra 6).*

māh-ı vefā-dār: *Ay yüzlü sadık sevgili.*

1. “Didiler şehrden ol **māh-ı vefā-dār** gider / Dostlar neyleyelim çāre nedür yār gider” *(Gazel 8, Mısra 1).*

māh-ruḫ: *Ay yüzlü.*

1. “Men kiyem kim ḳul olam sencileyin **māh-ruḫa** / Ki ruḫuñ bende ḳılur ḥüsn ile ḫurşīd ü mehi” *(Gazel 23, Mısra 5).*

māh-ruḫsār: *Yüzü ay gibi parlak ve güzel olan.*

1. “Gözümde **māh-ruḫsāruñ** ḫayāli / Çü nūr-ı Ḥaḳ durur insān içinde” *(Gazel 18, Mısra 7).*

maḥbūb: *Sevilen, sevgili.*

1. “Ṣūret ü maʿnīde çün ol dil-rübā **maḥbūbdur** / ʿĀşıḳa n’ola ḳılursa luṭf u iḥsān Muṣṭafā” *(Gazel 3, Mısra 7).*

maḥmil: *Deve, fil gibi hayvanların sırtına konan veya insanların omuzlarında taşınan, karşılıklı oturulacak şekilde yapılmış bir çeşit kapalı sepet, tahtırevan, mahfe.*

1. “Bu nücūm-ı felekī **maḥmili** ardınca gice / Her biri çeng gibi inleyiben zār gider” *(Gazel 8, Mısra 7).*

maḫmūr: *Süzgün, dalgın bakışlı (göz).*

1. “ʿUşşāḳı mey-i laʿl-i lebüñ serḫoş idüptür / Bu ortada men ayuḳam ey gözleri **maḫmūr**” *(Kaside 4, Mısra 8).*

maḳām: *Durulacak yer, durak, mekân, mahal.*

1. “Zihī mihrüñ dil-i vīrān içinde / Maḳāmı derd-i ʿışḳuñ cān içinde” *(Gazel 18, Mısra 2).*

maḳṣūd: *İstenilen şey, amaç, gaye, maksat.*

1. “Maḳṣūdı anuñ yüzüñi görmek durur ancaḳ / Aza vü çoḳa dimeyesin kim naẓar eyler” *(Kaside 2, Mısra 45).*

maʿmūr ḳıl-: *İmar etmek, bayındır durumuna getirmek, bayındırlaştırmak, geliştirmek.*

1. "Paşa-yı felek-ḳadr Muḥammed Çelebi kim / Ḳıldı kerem ü ʿadl ile yir yüzini maʿmūr" *(Kaside 4, Mısra 16).*

maʿnī1: *Mana, anlam.*

1. "Bu **maʿnī** anuñ fikrine gelmezdi ki bir gün / Nā-gāh bu devlet ḳapusından ola mehcūr" *(Kaside 4, Mısra 35).*
2. "Virür ṣūret nişān **maʿnī** yüzinden / Bu **maʿnī** baña ṣūretden ṣataşdı" *(Gazel 25, Mısra 3).*
3. "Virür ṣūret nişān **maʿnī** yüzinden / Bu **maʿnī** baña ṣūretden ṣataşdı" *(Gazel 25, Mısra 4).*

maʿnī2: *Sebep.*

1. "Eger kūyüñde öldürsem raḳībi / Bu **maʿnīden** olam ḥācī vü nācī" *(Gazel 28, Mısra 8).*

Manṣūr: *Hallâc-ı Mansûr.*

1. "Bu dār-ı ġurūr içre firāḳuñda dilerdüm / Kim dārā çekem kendüzümi nite ki **Manṣūr**" *(Kaside 4, Mısra 40).*
2. "ʿIşḳuñuñ yolında **Manṣūram** velī nā-pāydār / Ey dirīġā kim bu devlet pāydār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 7).*

manẓūr: *Beğenilerek nazar edilen yer, taraf, şey vb.*

1. "Hicrān gelesi ḥażret-i Paşaya direm kim / Ehl-i naẓara ṭalʿatıdur luṭf ile **manẓūr**" *(Kaside 4, Mısra 14).*

maʿrūf: *Herkesçe bilinen, tanınan, belli, sanlı.*

1. "Ey fażl ile vü ʿadl ile her mülkde **maʿrūf** / Vey cūd ile vü beẕl ile şehrde meşhūr" *(Kaside 4, Mısra 19).*

masḫara tut-: *Maskara etmek, bir kimseyi veya şeyi gülünç duruma düşürmek.*

1. "Ẓulm ehlini şu resme zebūn eyledi ʿadlüñ / Kim **masḫara tut**ar ṭoġanı yazıda ʿuṣfūr" *(Kaside 4, Mısra 28).*

<u>maṭlūb:</u> *İstenilen, aranılan, istek ve arzu duyulan, talep edilen şey.*

1. "Ol ʿıyān nurı ki **maṭlūbıdur** ehl-i naẓaruñ / Dili her ẕerrenüñ içinde nihāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 3).*

<u>maẓhar-ı ṣūret-i zibā-yı fülān:</u> *Bir güzelin yüzünün tecellisi..*

1. "Ol kim alur dil ü ṣabr u ḫıredi ġāret ider / **Maẓhar-ı ṣūret-i zibā-yı fülān**dur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 8).*

<u>maʿẕūr tut-:</u> *Mazur görmek; kusura bakmamak, hoş görmek, bağışlamak, affetmek.*

1. "Saru yüzümi işigüñe sürmege geldüm / Ümmīd budur kim tutasın luṭf ile maʿẕūr" *(Kaside 4, Mısra 44).*

<u>meclis:</u> *Toplantı yeri.*

1. "ʿAks-i ruḫsāruñ çerāġı göñlümi rūşen tutar / Dāyimā şemʿuñ işi **meclisde** cān efrūzıdur" *(Gazel 6, Mısra 10).*

<u>meddāḥ:</u> *Çok öven, metheden (kimse).*

1. "Āṣaf-ṣıfatā Ḥāmidī-i sūḫte-ḫāṭır / Kim ḫaylī zamāndan beri **meddāḥ** ḳuluñdur" *(Kaside 4, Mısra 34).*

<u>medḥ:</u> *Övgü.*

1. "Bülbül gibi **medḥüñ** dir iken bu felek anı / Hicrüñde niçün gül gibi ḫūnīn-ciger eyler" *(Kaside 2, Mısra 37).*
2. "Eflākde **medḥüñi** oḳur şevḳ ile Zühre / Her ṣubḥ kim ala eline çeng ile ṭanbūr" *(Kaside 4, Mısra 25).*

<u>meger1:</u> *"Aslında, işin aslı" anlamlarında bağlaç.*

1. "Ger nigār itsün alı ḳanumdan andan dönmezem / Dimesünler kim **meger** mihr-i nigār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 10).*

<u>meger2:</u> *Yalnız, sadece.*

1. "Ümmīd-i viṣālüñ ḳomadı kim ʿadem olsam / Tā bir daḫı görsem **meger** ol ṭalʿat-ı pür-nūr" *(Kaside 4, Mısra 42).*

meger3: *Sanki.*

1. "Ḫāk-i kūyüñde göñül itüñ ile şöyle ṣanur / Ki **meger** ḥūr ile cennetdedür ārām-gehi" *(Gazel 24, Mısra 6).*

meh1: *Ay, aya benzeyen sevgili.*

1. "Niçün ey **meh** cennet-i kūyuñda bār olmaz baña / Niçün evvelki gibi hīç iʿtibār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 1).*
2. "Ol **mehüñ** ayağın öpmek nāz u niʿmetdür baña / Yüzümi izine sürmek ʿizz ü devletdür baña" *(Gazel 2, Mısra 1).*
3. "Gel ey **meh** Ḥāmidī göñlin sevindür / Ki besler derd-i ʿışḳuñ cān içinde" *(Gazel 19, Mısra 13).*

meh2: *Gökteki ay, kamer.*

1. "Tā encümine nūr virür şāh-ı kevākib / Tā ḳutb mücāvir olur u **meh** sefer eyler" *(Kaside 2, Mısra 50).*
2. "Mehi gördüm gice yılduzlar içre / Benüm yārum gibi ḫūbān içinde" *(Gazel 18, Mısra 11).*

   meh-çihre: *Ay yüzlü.*

   1. "Sancaḳ-ı devlet gibidür ḳaddi ol **meh-çihrenüñ** / Ol sebebden dirler aña şāh-ı ḫūbān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 5).*

mehcūr ol-: *Uzaklaşmak, uzakta kalmak, ayrı düşmek.*

1. "Yol vir ki izüñe süreyin ṣaru yüzümi / Devletlü işigüñden olam men niçe mehcūr" *(Kaside 4, Mısra 12).*
2. "Bu maʿnī anuñ fikrine gelmezdi ki bir gün / Nā-gāh bu devlet ḳapusından ola mehcūr" *(Kaside 4, Mısra 36).*

mehdī-i zamān: *Devrin mehdisi.*

1. "Ol şeker-leb iledür Ḥāmidī'yi meykedeye / Gösteren yol baña **mehdī-i zamāndur** bilürem" *(Gazel 13, Mısra 10).*

Memi: *Özel isim.*

1. "ʿIşḳ ile her kim **Memi'nüñ** laʿl-i cān-baḫşın sever / Ḥāmidī gibi cihānda unudur cām-ı Cemi" *(Gazel 22, Mısra 9).*

men: *Ben, birinci teklik şahıs zamiri.*

1. "**Men** itmezem şikāyet hicr-i ruẖuñdan ammā / Her gice peyk-i āhum aḥvālümi dir aya" *(Kaside 1, Mısra 9).*
2. "ʿUşşāḳı mey-i laʿl-i lebüñ serẖoş idüptür / Bu ortada **men** ayuḳam ey gözleri maẖmūr" *(Kaside 4, Mısra 8).*
3. "Yol vir ki izüñe süreyin ṣaru yüzümi / Devletlü işigüñden olam **men** niçe mehcūr" *(Kaside 4, Mısra 12).*
4. "Nāz ile her ḳanda ki ol serv-i ẖırāmānum gider / **Men** eger gitmezsem anuñla bile cānum gider" *(Gazel 9, Mısra 2).*
5. "Yār gitdi dirler ü **men** aġlaram ṭañlar raḳīb / Aġladuġum derd ile budur ki dermānum gider" *(Gazel 9, Mısra 7).*
6. "Kerem it ḥüsn zekātı baña ey serv-i sehi / Ki işigüñde gedāyam **men** ü sen ḥüsn şehi" *(Gazel 23, Mısra 2).*
7. "**Men** kiyem kim ḳul olam sencileyin māh-ruẖa / Ki ruẖuñ bende ḳılur ḥüsn ile ẖurşīd ü mehi" *(Gazel 23, Mısra 5).*
8. "Dut ki **men** ẖod güneh-i ʿışḳuñı fāş eylemişem / Ḳanı ehl-i keremüñ ʿādet-i settārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 11).*

mensüzin: *Bensiz olarak, bensiz bir şekilde.*

1. "Ol ḳamer yüzlü temāşāya gidince **mensüzin**/ Her gice Keyvāna dek feryād u efġānum gider" *(Gazel 9, Mısra 3).*

merdüm$_1$: *Göz bebeği.*

1. "**Merdümi** ġarḳ eyledi çeşmümde ʿaḳsi ḳaşlaruñ / Ġarḳ olur deñizde merdüm çünki devrülse gemi" *(Gazel 22, Mısra 7).*

   merdüm-i çeşm: *Göz bebeği.*

   1. "Göreli laʿl gibi leblerüñi **merdüm-i çeşm** / Aḳıdur derd ile su yirine ḳan sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 5).*

merdüm$_2$: *Adam, insan.*

1. "Merdümi ġarḳ eyledi çeşmümde ʿaḳsi ḳaşlaruñ / Ġarḳ olur deñizde **merdüm** çünki devrülse gemi" *(Gazel 22, Mısra 8).*

merḥabā: Hoş geldiniz, buyurun anlamında selamlaşma sözü.

1. "Çün cānumuz ʿadem ṭarafından çıḳardı baş / ʿIşḳuñ senüñ o demde didi **merḥabā** bize" *(Gazel 16, Mısra 10).*

merḥamet: *Bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma.*

1. "Ger ser-i kūyinden umdum **merḥamet** ʿayb itmesün / Raḥmet umar dāyimā dervīş ṣāḥib-cāhdan" *(Gazel 14, Mısra 5).*

mesel: *Atasözü.*

1. "Çü ġamdan doldı göñlüm aġlaram zār / **Mesel**dür kim ḳazan çün doldı ṭaşdı" *(Gazel 25, Mısra 8).*

meşhūr: *Herkesçe bilinen, ünlü.*

1. "Bu devr-i zamān içre güzeller begi sensin / Kim ay gibi şehrdesin ḥüsn ile **meşhūr**" *(Kaside 4, Mısra 4).*
2. "Ey fażl ile vü ʿadl ile her mülkde maʿrūf / Vey cūd ile vü beẕl ile şehrde **meşhūr**" *(Kaside 4, Mısra 20).*

mesīh- dem: *Mûcize olarak ölüyü dirilten Hz. Îsâ'nın nefesi gibi güçlü, hayat ve şifâ verici bir nefese sâhip olan, Îsâ nefesli (kimse), Mesîhâ-dem.*

1. "Öldük bu derd-i hicrde hān ey **Mesīh- dem**/ ʿI̱sī lebüñ durur niçün itmez devā bize" *(Gazel 16, Mısra 3).*

mesned: *Mevki, makam.*

1. "ʿĀlemde kime kim naẓar-ı mihr ile baḳsa / Yüzüni şeref **mesnedi** üzre ḳamer eyler" *(Kaside 2, Mısra 24).*

   mesned-i iḳbāl: *İkbal makamı, yüksek mevki.*

   1. "Çün mesned-i iḳbālde ẕātuñ ola āmir / Çerḫ ü felek ü encüm ola emrüñe meʾmūr" *(Kaside 4, Mısra 23).*

mesrūr: *Sevinçli.*

1. "Ey nergis-i mestüñde ruḫuñ nūrun ʿalā nūr / ʿUşşāḳ ruḫuñ görmek ile gül gibi **mesrūr**" *(Kaside 4, Mısra 2).*

<u>**meydān:**</u> *Düz, açık ve geniş yer; açıklık, alan, saha.*

1. “Zülfüñe girdi göñül ʿışḳ ile baş oynamaġa / Kim bahādır olan er gicede **meydānda** ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 10).*

   <u>**meydān-ı ʿışḳ:**</u> *Aşk meydanı.*

   1. “İster iseñ ey göñül meydān-ı ʿışḳa girmege / Zülf ü ḫālin gözlegil kim gū vü çevgān andadur” *(Gazel 7, Mısra 3).*

<u>**mey-i gül-gūn u ḥab:**</u> *İlaç ve gül renkli şarap.*

1. “Zāhid **mey-i gül-gūn u ḥab** ile dirilimez / Ḥaḳ her kişiye virmedi bu ʿaḳl-ı maʿāşı” *(Gazel 26, Mısra 5).*

<u>**mey-i laʿl-i leb:**</u> *Dudağın kırmızı şarabı.*

1. “ʿUşşāḳı mey-i laʿl-i lebüñ serḫoş idüptür / Bu ortada men ayuḳam ey gözleri maḫmūr” *(Kaside 4, Mısra 7).*

<u>**meykede:**</u> *Meyhane.*

1. “Ol şeker-leb iledür Ḥāmidī’yi **meykedeye** / Gösteren yol baña mehdī-i zamāndur bilürem” *(Gazel 13, Mısra 9).*

<u>**mı:**</u> *Soru eki.*

1. “Yā Rab ol ḫāl-i ruḫ u laʿl-i lebi Ḫıżr **mı** kim / Geh gül üstinde vü geh çeşme-i ḥayvānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 5).*
2. “Ey ki dirsin hicrde derd-i dilüñ eksildi **mi** / Eksilür **mi** derd-i dil hergiz çü dermān andadur” *(Gazel 7, Mısra 7).*
3. “Ey ki dirsin hicrde derd-i dilüñ eksildi **mi** / Eksilür **mi** derd-i dil hergiz çü dermān andadur” *(Gazel 7, Mısra 8).*
4. “Ol güzel kim dirler aña serv-ḳad oğlı Memi / Bursa ʿda yā Rab bizümle bir zaman yār ola **mı**” *(Gazel 22, Mısra 2).*

<u>**mu:**</u> *Soru eki.*

1. “Hīç yād eylemedi Ḥāmidī-i sūḫteyi / Bu **mu** idi bizüm ile ol ṣanemüñ yārlıġı” *(Gazel 27, Mısra 14).*

Muḥammed Çelebi: *Veziriazam Mehmet Paşa.*

1. "Paşa-yı felek-ḳadr **Muḥammed Çelebi** kim / Ḳıldı kerem ü ʿadl ile yir yüzini maʿmūr" *(Kaside 4, Mısra 15).*

micmer: *Buhurdanlık.*

1. "Bezm-i bāġuñ ṭarabı vaḳtidür imdi kim olur / Lāle envāʿ-ı çerāġ ile vü gül **micmer** ile" *(Gazel 17, Mısra 4).*

mihmān: *Konuk, misafir.*

1. "Ḳıluruz ḫayl-i ḫayālüñ yolına cānı fedā / Zīrā biz ehl-i dilüz dünyāda **mihmān** severüz" *(Gazel 10, Mısra 6).*

mihr$_1$: *Sevgi, muhabbet, aşk.*

1. "Zihī **mihrüñ** dil-i vīrān içinde / Maḳāmı derd-i ʿışḳuñ cān içinde" *(Gazel 18, Mısra 1).*

   mihr ü muḥabbet: *Sevgi ve aşk.*

   1. "Şekve ḳılmaz Ḥāmidī ol bī-vefādan kimseye / Dostdan cevr ü cefā **mihr ü muḥabbetdür** baña" *(Gazel 2, Mısra 10).*

   mihr-i nigār: *Sevgilinin muhabbeti.*

   1. "Ger nigār itsün alı ḳanumdan andan dönmezem / Dimesünler kim meger **mihr-i nigār** olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 10).*

mihr$_2$: *Güneş.*

1. "**Mihr**i yüregüm ḳanı ḳılur incü gözümde / Gün pertevi deñizde doluyı güher eyler" *(Kaside 2, Mısra 7).*
2. "Senüñ **mihrüñledir** göñlüm münevver / Belī mişbāḥ ider rūşen zücācı" *(Gazel 28, Mısra 3).*

   mihr ü māh: *Güneş ve ay.*

   1. "Ḳaçan ol serv ḳamer yüzlü çıḳar ḫar-gāhdan / Luṭf ile alur ḫarāc-ı ḥüsn mihr ü māhdan" *(Gazel 14, Mısra 2).*

   mihr-i ruḫ: *Yanağın güneşi.*

   1. "Zihī **mihr-i ruḫ**uñ göñlüm sirācı / Ayaġuñ ṭopraḳı ḫurşīd tācı" *(Gazel 28, Mısra 1).*

mişbāḥ: *Kandilin içindeki mum, çıra.*

1. "Senüñ mihrüñledir göñlüm münevver / Belī **mişbāḥ** ider rūşen zücācı" *(Gazel 28, Mısra 4).*

mīzāc: *Huy, yaradılış, tabiat, karakter.*

1. "Hemīşe baş u cān oynar yoluñda / Kişi kim bildi dünyānuñ **mīzācı**" *(Gazel 28, Mısra 10).*

mizher: *Ut, kopuz cinsinden çalgı aleti.*

1. "Tā reyāhīn içilür ẕevḳ ile ṣaḥbā-yı müdām / Depredür gül def ü bülbül ḫoş oḳur **mizher** ile" *(Gazel 17, Mısra 6).*

muʿayyen: *Belli, belirli.*

1. "Şebehe ḫāl-i ʿıẕāruñ n ʿola beñzettüm ise / Çün **muʿayyendür** anuñ ḥüsnde vech-i şebehi" *(Gazel 24, Mısra 8).*

mübārek: *Hayırlı, uğurlu, kutlu, mukaddes.*

1. "Bir **mübārek** yüzlü serversin ki devletlü olur / Pādişeh ḳatında her kim bulsa senden bir naẓar" *(Kaside 3, Mısra 9).*

mücāvir ol-: *Komşu olmak.*

1. "Tā encümine nūr virür şāh-ı kevākib / Tā ḳutb **mücāvir ol**ur u meh sefer eyler" *(Kaside 2, Mısra 50).*

muḫtaṣar eyle-: *Kısa tutmak.*

1. "Bī-çāre niyāz ile yüzin ḳapuña sürüp / Ḥālini dir ey şāh u sözi **muḫtaṣar eyle**r" *(Kaside 2, Mısra 44).*

muḫterıḳ ol-: *Alevlenmek, tutuşmak.*

1. "Gün **muḫterıḳ ol**ur naẓar-ı ḳahrı dilerse / Gerdūnda evi ḫışm ile zīr ü zeber eyler" *(Kaside 2, Mısra 25).*

mülāzım: *Teğmenlik rütbesinde olan asker.*

1. "Ey **mülāzımlar** saña fetḥ ile iḳbāl ü ẓafer / Ḳanda kim varsañ saña Ḫıżr nebīdür rāh-ber" *(Kaside 3, Mısra 1).*

mülk: *Devletin egemenliği altında bulunan toprakların bütünü, ülke.*

1. "Çün leşker-i manṣūrı diler kesr-i eʿādī / Ḳanda ki varur fetḥ ile bir **mülki** cer eyler" *(Kaside 2, Mısra 30).*
2. "Ey fażl ile vü ʿadl ile her **mülkde** maʿrūf / Vey cūd ile vü be̠zl ile şehrde meşhūr" *(Kaside 4, Mısra 19).*
3. "Çünki cān **mülkine** girürdi ḫayālüñ şevḳ ile / Cān göñül şehrini dürlü dürlü āyīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 11).*

münevver: *Aydınlatılmış, aydınlık, ışıklı, nurlu.*

1. "Senüñ mihrüñledir göñlüm **münevver** / Belī miṣbāḥ ider rūşen zücācı" *(Gazel 28, Mısra 3).*

mūnis: *Cana yakın.*

1. "Anuñ içün cān u dilden severüz ol māhı kim / Sünbüli dil **mūnisidür** lebleri cān hem-demi" *(Gazel 22, Mısra 4).*

murād: *Erişilmek istenen, olması, gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç.*

1. "**Murād**ı sensin ey māh Ḥāmidī'nüñ / Cihānda yoḳdur özge iḥtiyācı" *(Gazel 28, Mısra 11).*

murġ-ı dest-āmūz: *Ele alıştırılmış kuş.*

1. "Ger ḳapuñdan ḳavasın şevḳ ile girür bacadan / Cān-ı maḥzūnum ki ʿışḳuñ **murġ-ı dest-āmūz**ıdur" *(Gazel 6, Mısra 12).*

murġ-ı dil: *Gönül kuşu.*

1. "Tā hevāda vura cān-bāzlaruñ **murġ-ı dil**in / Ġamzesi ḳaşıyile tīr ü kemāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 7).*

müsāʿid ol-: *Yardımcı olmak.*

1. "**Müsāʿid ol**sa eger rūzgār bizüm ile / Orada baş açuban rūzgāra yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 5).*

<u>müselsel:</u> *Zincir gibi halka halka.*

1. “**Müselsel** zülfüñe göñlüm dolaşdı / Delü zencīre bir daẖı ulaşdı” *(Gazel 25, Mısra 1).*

<u>muṣḥaf:</u> *Kur’ân-ı Kerim, sevgilinin güzel yüzü.*

1. “Ol gül ki beñzedürler ḥüsn ile yüzin aya / Gün yüzi **muṣḥafından** ḳadr iledür bir āye” *(Kaside 1, Mısra 2).*
2. “Ol perīnüñ ḳāmetini ger elif dirsem n’ola / Çün ẖaṭıdur āyet-i ẖūbī vü **muṣḥaf** yüzidür” *(Gazel 6, Mısra 4).*

<u>Muṣṭafā:</u> *Özel isim.*

1. “Bāġ-ı cān naẖlisin ey serv-i ẖırāmān **Muṣṭafā**/ Ruẖları gül lebleri laʿl-i Bedaẖşān **Muṣṭafā**” *(Gazel 3, Mısra 1).*
2. “Bāġ-ı cān naẖlisin ey serv-i ẖırāmān **Muṣṭafā** / Ruẖları gül lebleri laʿl-i Bedaẖşān **Muṣṭafā**” *(Gazel 3, Mısra 2).*
3. “Serv ẖayrān ḳala şimşād ḳadinüñ luṭfına / Ger ḳılursa nāz ile gülşende seyrān **Muṣṭafā**” *(Gazel 3, Mısra 4).*
4. “Sancaḳ-ı devlet gibidür ḳaddi ol meh-çihrenüñ / Ol sebebden dirler aña şāh-ı ẖūbān **Muṣṭafā**” *(Gazel 3, Mısra 6).*
5. “Ṣūret ü maʿnīde çün ol dil-rübā maḥbūbdur / ʿĀşıḳa n’ola ḳılursa luṭf u iḥsān **Muṣṭafā**” *(Gazel 3, Mısra 8).*
6. “Ehl-i ʿirfān içre gülzār-ı cemālüñ vaṣfına / Hāmidī gibi bulunmaz bir ẖoş-elḥān **Muṣṭafā**” *(Gazel 3, Mısra 10).*

<u>mutlu:</u> *Huzurlu, bahtiyar, mesut.*

1. “Ne **mutludur** cihānda ḥāl-i ẖālüñ / Ki yatur lāle vü reyḥān içinde” *(Gazel 18, Mısra 3).*

<u>müttekā:</u> *Koltuk değneği, asa.*

1. “Ḫurşīdi zīr-i destüñ eyledi çerẖ-i aṭlas / Tā devletüñ dayansun alṭunlu **müttekāya**” *(Kaside 1, Mısra 26).*

<u>müzdūr:</u> *Ücretle çalışan; işçi, ırgat.*

1. "Sen Āṣaf-ı s̱ānīsin ü devletlü ḳapuñda / Āṣaf gibi yüz var ola her gün saña **müzdūr**" *(Kaside 4, Mısra 32).*

N-n

__**nā-gāh:**__ *Ansızın, birdenbire.*

1. "Bu maʿnī anuñ fikrine gelmezdi ki bir gün / **Nā-gāh** bu devlet ḳapusından ola mehcūr" *(Kaside 4, Mısra 36).*
2. "Yā Rab ol dilber ne gördi ʿāşıḳ-ı bī-çāreden / Kim cefā vü cevrini terk eyledi **nā-gāhdan**" *(Gazel 14, Mısra 4).*

__**naẖl:**__ *Fidan gibi uzun ve ince vücutlu güzel.*

1. "Bāġ-ı cān **naẖlisin** ey serv-i ẖırāmān Muṣṭafā / Ruẖları gül lebleri laʿl-i Bedaẖşān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 1).*

__**naẖl-bend:**__ *Bal mumundan nahil denen süs ağacı yapan kimse.*

1. "Āferīn ol **naẖl-bendüñ** destine kim luṭf ile / Ol bilūrīn servüñ üzre sīb-i sīmīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 7).*

__**naẖl-i ḳad:**__ *Fidan boy.*

1. "Ger ẖasm ẖilāf ile uzun eylese dili / **Naẖl-i ḳadini** lāyıḳ-ı tīr ü teber eyler" *(Kaside 2, Mısra 32).*
2. "**Naẖl-i ḳaddüñ** ol ki ser-tā-pāy şīrīn baġladı / Ṣūretüñ defterini gül gibi rengīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 1).*

__**naḳş-ı ruẖ-ı dil-dār:**__ *Sevgilinin yanağının resmi.*

1. "Ay yüzüñ āyine-i ṣūret-i cāndur bilürem / Anda **naḳş-ı ruẖ-ı dil-dār** ʿıyāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 2).*

__**naḳş-ı süm-i semendi:**__ *Atın toynağının resmi.*

1. "Çün gördi yir yüzinde **naḳş-ı süm-i semendi** / Teşbīh ḳıldı ẖurşīd cām-ı cihān-nümāya" *(Kaside 1, Mısra 21).*

__**nāle:**__ *İnleme, inilti.*

1. “Ḳanlu yaşumdan şarāb-ı nāb u **nālemden** rebāb / Firḳatüñde her biri ʿıyş ile ʿişretdür baña” *(Gazel 2, Mısra 7).*

nāle vü efġān: *İnleme ve feryat.*

1. “Niçe bir ol perī-rū firḳatinde / Beni ḳor **nāle vü efġān** içinde” *(Gazel 19, Mısra 8).*

nāle-i dil-sūz: *Yürek yakan inilti.*

1. “Ol ki çeşm-i ebrden her ṣubḥ bārān yaġdurur / Firḳatüñde Ḥāmidī’nüñ **nāle-i dil-sūz**ıdur” *(Gazel 6, Mısra 14).*

nā-pāydār: *Gelip geçici.*

1. “ʿIşḳuñuñ yolında Manṣūram velī **nā-pāydār** / Ey dirīġā kim bu devlet pāydār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 7).*

nāşī ol-: *Ortaya çıkmak.*

1. “Şevḳ ile raḳībi daḫı ḫoş görse ḳapuñda / Ger Ḥāmidī-i sūḫte-dil **ol**masa **nāşī**” *(Gazel 26, Mısra 10).*

naṣīḥat: *Öğüt, tavsiye.*

1. “Ḳanda varur rāḥat olmaz yār cevrinden ḳaçan / ʿIşḳuñuñ yolında bu daḫı **naṣīḥatdur** baña” *(Gazel 2, Mısra 6).*

nāz: *İşve, cilve.*

1. “Serv ḥayrān ḳala şimşād ḳadinüñ luṭfına / Ger ḳılursa **nāz** ile gülşende seyrān Muṣṭafā” *(Gazel 3, Mısra 4).*
2. “**Nāz** ile her ḳanda ki ol serv-i ḫırāmānum gider / Men eger gitmezsem anuñla bile cānum gider” *(Gazel 9, Mısra 1).*
3. “Āferīn serv-i ḫırāmānına kim yüz **nāz** ile / Her ṭaraf kim salınursa ʿāşıḳ eyler ʿālemi” *(Gazel 22, Mısra 5).*

nāz u niʿmet: *Cilve, edalı tavır ve lütuf, ihsan.*

1. “Ol mehüñ ayaġın öpmek **nāz u niʿmet**dür baña / Yüzümi izine sürmek ʿizz ü devletdür baña” *(Gazel 2, Mısra 1).*

naẓar: *Bakış, bakma, göz atma.*

1. "Bir mübārek yüzlü serversin ki devletlü olur / Pādişeh ḳatında her kim bulsa senden bir **naẓar**" *(Kaside 3, Mısra 10).*

naẓar eyle-: *Bakmak.*

1. "Her ṣubḥ ki gül yüzine göñlüm **naẓar eyler** / Cān bülbüline bāġ-ı cinandan ḫaber eyler" *(Kaside 2, Mısra 1).*
2. "Maḳṣūdı anuñ yüzüñi görmek durur ancaḳ / Aza vü çoḳa dimeyesin kim **naẓar eyler**" *(Kaside 2, Mısra 46).*

naẓar ḳıl-: *Bakmak.*

1. "**Ḳılsa naẓar** irişür göñlüme tīr-i ġamze / Sulṭān naẓar ḳılursa devlet irür gedāya" *(Kaside 1, Mısra 7).*
2. "Ḳılsa naẓar irişür göñlüme tīr-i ġamze / Sulṭān **naẓar ḳılursa** devlet irür gedāya" *(Kaside 1, Mısra 8).*
3. "ʿUşşaḳı zinde ḳılduñ cūd ile her birini / Luṭf ile hem **naẓar ḳıl** bu rind-i bī-nevāya" *(Kaside 1, Mısra 30).*

naẓar-ı ḳahr: *Mahvetme bakışı.*

1. "Gün muḥterıḳ olur **naẓar-ı ḳahr**ı dilerse / Gerdūnda evi ḫışm ile zīr ü zeber eyler" *(Kaside 2, Mısra 25).*

naẓar-ı mihr: *Sevgi dolu bakış.*

1. "ʿĀlemde kime kim **naẓar-ı mihr** ile baḳsa / Yüzüni şeref mesnedi üzre ḳamer eyler" *(Kaside 2, Mısra 23).*

ne1: *Çok.*

1. "**Ne** mutludur cihānda ḥāl-i ḫālüñ / Ki yatur lāle vü reyḥān içinde" *(Gazel 18, Mısra 3).*
2. "**Ne** saʿādetlüyimiş hindū-yı ḫāl-i siyehüñ / Ki gül üstinde durur dāyim anuñ ḫāb-gehi" *(Gazel 23, Mısra 7).*

ne2: *Hangi şey?*

1. "Didiler şehrden ol māh-ı vefā-dār gider / Dostlar neyleyelim çāre **nedür** yār gider" *(Gazel 8, Mısra 2).*

2. "Yā Rab ol dilber **ne** gördi ʿāşıḳ-ı bī-çāreden / Kim cefā vü cevrini terk eyledi nā-gāhdan" *(Gazel 14, Mısra 3).*

ne3: *Hangi?*

1. "Yolına ger bilevüz k'ol ṣanem **ne** yolda geçer / Piyāde varuban ol şeh-suvārā yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 11).*

ne ʿaceb: *Garip mi, şaşılır mı?*

1. "Gözde ḳonsa **ne** ʿaceb ḫayl-i ḫayāli ḫaṭınuñ / Ḫanda kim āb-ı revān olsa çeri anda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 3).*

neler eyle-: *Neler yapmak, neler etmek.*

1. "Yaġmaladı ṣabr u ḫıredüm yaḳdı beni zār / Pervāneye gör şemʿ-i ruḫuñ kim **neler eyler**" *(Kaside 2, Mısra 12).*
2. "İnṣāfını gör bu felek-i sifle-nüvāzuñ / Kim ehl-i hüner ḥaḳḳına her dem **neler eyler**" *(Kaside 2, Mısra 40).*

nergis: *Nergis çiçeği.*

1. "Lāle geldi çemene laʿl gibi sāġar ile / Gül içer bādeyi **nergis** gibi cām-ı zer ile" *(Gazel 17, Mısra 2).*

nergis-i mest: *Baygın, mahmur göz.*

1. "Ey **nergis-i mestüñde** ruḫuñ nūrun ʿalā nūr / ʿUşşāḳ ruḫuñ görmek ile gül gibi mesrūr" *(Kaside 4, Mısra 1).*

ney1: *Klasik Türk müziğinde ve özellikle tekke müziğinde yer alan, kaval biçiminde, yanık sesli, kamıştan yapılmış, üflemeli bir çalgı.*

1. "Ṭoġrılıḳ ile kişi kim sevdi ol şekker-lebi / Ḫidmet içün **ney** gibi ḳatında bilin baġladı" *(Gazel 21, Mısra 6).*

ney2: *Kamış.*

1. "Göñlümde ḳaçan ẕikr iderem ḳand-i lebini / **Ney** gibi ser-ā-pāy vücūdum şekker eyler" *(Kaside 2, Mısra 4).*

neyle-: *Ne eylemek, ne yapmak, ne etmek.*

1. "Didiler şehrden ol māh-ı vefā-dār gider / Dostlar **neyle**yelim çāre nedür yār gider" *(Gazel 8, Mısra 2).*
2. "Ḥāmidī gibi yüzi görmeklik içün dururam / **Neyle**rem burada çün ol māh-ı tābānum gider" *(Gazel 9, Mısra 10).*
3. "Pīş-keş ḳıldı dehānına göñül ẕerrece cān / **Neyle**sün ʿāşıḳ-ı bī-çāre budur varlıġı" *(Gazel 27, Mısra 8).*

nice: *Nasıl?*

1. "İksīr-i ġamı derd ile zerd eyledi yüzüm / Gör kim ġam-ı ʿışḳı **nice** ṭopraḳı zer eyler" *(Kaside 2, Mısra 6).*
2. "Ṣabr ḳıl epsem otur yār gelince didiler / Dil **nice** ṣabr ide burada çü dil-dār gider" *(Gazel 8, Mısra 6).*
3. "Ḥāmidī şāh-ı cihān-gīr ġazāya varıcaḳ / **Nice** ḳalur kişi bu şehrde pā-pesler ile" *(Gazel 17, Mısra 14).*

nicesin: *Ne kadar?*

1. "Ey ki dirsin şehrden gitme cefāya ṣabr ḳıl / **Nicesin** ṣabr eyleyem şimdi ki sulṭānum gider" *(Gazel 9, Mısra 6).*

niçe: *Ne kadar?*

1. "Yol vir ki izüñe süreyin ṣaru yüzümi / Devletlü işigüñden olam men **niçe** mehcūr" *(Kaside 4, Mısra 11).*
2. "**Niçe** dil ṣabr ide hicrān içinde / Niçe cān ġam çeke devrān içinde" *(Gazel 19, Mısra 1).*
3. "Niçe dil ṣabr ide hicrān içinde / **Niçe** cān ġam çeke devrān içinde" *(Gazel 19, Mısra 2).*
4. **"Niçe** aḳa gözümden ḳanlu yaşlar / Niçe bir yüze göñlüm ḳan içinde" *(Gazel 19, Mısra 3).*

niçe bir: *Ne vakte kadar, daha ne kadar?*

1. "Fedā ḳıldı yoluñda Ḥāmidī cān / **Niçe bir** ṣabr ide hicran içinde" *(Gazel 18, Mısra 14).*

1. "Niçe aḳa gözümden ḳanlu yaşlar / **Niçe bir** yüze göñlüm ḳan içinde" *(Gazel 19, Mısra 4).*
2. "**Niçe bir** şuʿlelensün barḳ-ı āhum / Giceler günbed-i gerdān içinde" *(Gazel 19, Mısra 5).*
3. "**Niçe bir** ol perī-rū firḳatinde / Beni ḳor nāle vü efġān içinde" *(Gazel 19, Mısra 7).*

niçün: *Neden?*

1. "Bülbül gibi medḥüñ dir iken bu felek anı / Hicrüñde **niçün** gül gibi ḫūnīn-ciger eyler" *(Kaside 2, Mısra 38).*
2. "**Niçün** ey meh cennet-i kūyuñda bār olmaz baña / Niçün evvelki gibi hīç iʿtibār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 1).*
3. "Niçün ey meh cennet-i kūyuñda bār olmaz baña / **Niçün** evvelki gibi hīç iʿtibār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 2).*
4. "Öldük bu derd-i hicrde hān ey Mesīh- dem / ʿĪsī lebüñ durur **niçün** itmez devā bize" *(Gazel 16, Mısra 4).*
5. "Çün ʿāḳıbet bu resm ile bī-gānelik ḳılur / **Niçün** ḳılurdu kendüzini āşinā bize" *(Gazel 16, Mısra 8).*

nigār: *Resim gibi güzel sevgili.*

1. "Varalım ol ṣanem-i gül-ʿıẕāra yalvaralım / Belā-yı firḳat elinden **nigāra** yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 2).*

nigār it-: *Nakşetmek.*

1. "Ger **nigār** itsün alı ḳanumdan andan dönmezem / Dimesünler kim meger mihr-i nigār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 9).*

nigārīn: *Resim gibi güzel.*

1. "Elüñle Ḥāmidī'yi öldürürken / **Nigārīn** ellerüñ ḳana bulaşdı" *(Gazel 25, Mısra 10).*

nihān: *Saklı, gizli.*

1. "Ol ʿıyān nurı ki maṭlūbıdur ehl-i naẓaruñ / Dili her ẕerrenüñ içinde **nihāndur** bilürem" *(Gazel 13, Mısra 4).*

niḳāb-ı rūy-ı gül-gūn: *Gül renkli güzel yüzün örtüsü.*

1. "Sünbül-i zülfüñ **niḳāb-ı rūy-ı gül-gūn** eyleme / ʿĀşıkuñ göñlini her dem hicrden ḫūn eyleme" *(Beyit 2, Mısra 1).*

niʿmet: *İyilik, lütuf, ihsan.*

1. "Derd ü ġamı ki Ḥāmidī'nüñ **niʿmeti durur** / Şükr eylerem ki anı virüpdür Ḫudā bize" *(Gazel 16, Mısra 11).*

nireye: *Nereye, hangi yere.*

1. "Sancaḳ-ı sulṭān senüñle yaraşur kim dünyāda / **Nireye** varsañ cihānı fetḥ idersin ser-tā-ser" *(Kaside 3, Mısra 8).*

nişān vir-: *İşaret vermek, bir araç kullanarak bir şeyi belli etmek.*

1. "**Vir**ür ṣūret **nişān** maʿnī yüzinden / Bu maʿnī baña ṣūretden ṣataşdı" *(Gazel 25, Mısra 3).*

nisbet: *Kıyas edilirse, göre, nazaran, nispetle.*

1. "Şāhā seni güneşe **nisbet** şunuñ gibidür / Kim bir kişi güneşi nisbet ide Sühāya" *(Kaside 1, Mısra 23).*

nisbet it-: *Eşit tutmak, oranlamak.*

1. "Tā aya **nisbet itdüm** ḫurşīd-i ṭalʿatını / Atdı külāhını ay bu şādīden semāya" *(Kaside 1, Mısra 3).*
2. "Şāhā seni güneşe nisbet şunuñ gibidür / Kim bir kişi güneşi **nisbet ide** Sühāya" *(Kaside 1, Mısra 24).*

n'it-: *Ne etmek, ne yapmak.*

1. "Şehrde Ḥāmidī-i müflis-i ser-geşte **n'ider** / Şimdi kim kevkebe-i ḥażret-i ḫünkār gider" *(Gazel 8, Mısra 9).*
2. "Baña cevr itdi cefā yolın tutup gitti raḳīb / Baña **n'itdiyse** aña daḫı gele Allahdan" *(Gazel 14, Mısra 8).*

nite ki: *Nasıl ki, gibi.*

1. "Tā göñlümi büryān ide hicrüñde ġam içün / ʿIşḳun otı ḳızdurdı tenüm **nite ki** tendūr" *(Kaside 4, Mısra 10).*
2. "Bu dār-ı ġurūr içre firāḳuñda dilerdüm / Kim dārā çekem kendüzümi **nite ki** Manṣūr" *(Kaside 4, Mısra 40).*

niyāz: *Yalvarma, yakarma.*

1. "Bī-çāre **niyāz** ile yüzin ḳapuña sürüp / Ḥālini dir ey şāh u sözi muḫtaṣar eyler" *(Kaside 2, Mısra 43).*

niyāz u ḥasret: *Dua ve özlem.*

1. "**Niyāz u ḫasret** ile ḳapusına yüz sürelim / Şefīʿ idüp seg-i kūyını yāra yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 3).*

nʿola: *Ne olur, ne çıkar.*

1. "Ṣūret ü maʿnīde çün ol dil-rübā maḥbūbdur / ʿĀşıḳa **n'ola** ḳılursa luṭf u iḥsān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 8).*
2. "Hicr ile Ḥāmidī ger Ḳabluca'da ḳonsa **n'ola** / Derd ile bülbül-i şūrīde gülistānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 13).*
3. "Ol perīnüñ ḳāmetini ger elif dirsem **n'ola** / Çün ḫaṭıdur āyet-i ḫūbī vü muṣḥaf yüzidür" *(Gazel 6, Mısra 3).*
4. "Kesdi cefāsı bizden ü ḳıldı raḳībe luṭf / İgen de **n'ola** ḳıymasa ol bī-vefā bize" *(Gazel 16, Mısra 6).*
5. "Şebehe ḫāl-i ʿıẕāruñ **nʿola** beñzettüm ise / Çün muʿayyendür anuñ ḥüsnde vech-i şebehi" *(Gazel 24, Mısra 7).*
6. "Savaşdılar raḳīblerüñ benümle / Ġarībe **n'ola** ger itler savaşdı" *(Gazel 25, Mısra 6).*

nücūm-ı felekī: *Gökyüzündeki yıldızlar.*

1. "Bu **nücūm-ı felekī** maḥmili ardınca gice / Her biri çeng gibi inleyiben zār gider" *(Gazel 8, Mısra 7).*

nūr: *Aydınlık, ışık, parıltı, ziya.*

1. "Çün yaḳdı beni göñli sevindürdi raḳībüñ / Gör bu güneşüñ **nūrı** ki ṭaşa eser eyler" *(Kaside 2, Mısra 14).*

2. “Tā encümine **nūr** virür şāh-ı kevākib / Tā ḳutb mücāvir olur u meh sefer eyler” *(Kaside 2, Mısra 49).*
3. “Ruḫları āyinedür ehl-i dile rūşen imiş / Anda ay ile günüñ **nūrı** ʿıyāndur bilürem” *(Gazel 12, Mısra 4).*
4. “Ol ʿıyān **nurı** ki maṭlūbıdur ehl-i naẓaruñ / Dili her ẕerrenüñ içinde nihāndur bilürem” *(Gazel 13, Mısra 3).*

nūr-ı Ḥaḳ: *Allah'ın nuru.*

1. “Gözümde māh-ruḫsāruñ ḫayāli / Çü **nūr-ı Ḥaḳ** durur insān içinde” *(Gazel 18, Mısra 8).*

nūrun ʿalā nūr: *Nur üstüne nur.*

1. “Ey nergis-i mestüñde ruḫuñ **nūrun ʿalā nūr** / ʿUşşāḳ ruḥuñ görmek ile gül gibi mesrūr” *(Kaside 4, Mısra 1).*

O-o

o: *O, işaret sıfatı.*

1. “Çün cānumuz ʿadem ṭarafından çıḳardı baş / ʿIşḳuñ senüñ **o** demde didi merḥabā bize” *(Gazel 16, Mısra 10).*

oġlan: *Erkek çocuk.*

1. “Ḥüsn ü luṭfın severüz ol ṣanemüñ ʿālemde / Ey raḳīb ṣanma ki biz sen gibi **oġlan** severüz” *(Gazel 10, Mısra 10).*

oḳ1: *Yayla atılan, ucunda sivri bir demir bulunan ince ve kısa tahta çubuk.*

1. “Tutam **oḳ** gibi beni ḫāk-i rehe atar iseñ / Kūşe-i çeşmüñ ile ḥālüme baḳ gāh gehī” *(Gazel 24, Mısra 9).*

oḳ2: *Sevgilinin kirpiği.*

1. “Açılur göñlüm hevāsı ġamzesinden ṣansaña / Ġamzesinüñ **oḳları** bārān-ı raḥmetdür baña” *(Gazel 2, Mısra 4).*
2. “Ger ġamzesi **oḳıyla** göre yā gibi ḳaşı / Sehminden ola māh-ı nevüñ gözleri şaşı” *(Gazel 26, Mısra 1).*

oḳu-: *Sesli olarak söylemek.*

1. “Eflākde medḥüñi **oḳur** şevḳ ile Zühre / Her ṣubḥ kim ala eline çeng ile ṭanbūr” *(Kaside 4, Mısra 25).*
2. “Tā reyāḥīn içilür ẕevḳ ile ṣaḥbā-yı müdām / Depredür gül def ü bülbül ḫoş **oḳur** mizher ile” *(Gazel 17, Mısra 6).*
3. “Gül ḳulaḳ ṭutar u bülbül güle ḳarşu her ṣubḥ / Bu vefāsuz çemenüñ vaṣfın **oḳur** defter ile” *(Gazel 17, Mısra 10).*

<u>olı:</u> *O, işaret sıfatı.*

1. “**Ol** gül ki beñzedürler ḥüsn ile yüzin aya / Gün yüzi muṣḥafından ḳadr iledür bir āye” *(Kaside 1, Mısra 1).*
2. “Ġamdan penāh iderem **ol** şāh sāyesine / Kim sāyesi virüpdür fer sāye-i hümāya” *(Kaside 1, Mısra 13).*
3. “**Ol** ḫüsrev-i zamāne ol gevher-i yegāne / Kim Rūmdan irişdi āvāzesi Ḫıṭāya” *(Kaside 1, Mısra 15).*
4. “Ol ḫüsrev-i zamāne **ol** gevher-i yegāne / Kim Rūmdan irişdi āvāzesi Ḫıṭāya” *(Kaside 1, Mısra 15).*
5. “Her tīr kim **ol** ġamze benüm göñlüme atar / Bī-çāre göñül ḳarşuda sīnem siper eyler” *(Kaside 2, Mısra 9).*
6. “**Ol** luṭf u kerem kānı ki bu devr-i zamānda / Ḫurşīd felekde ġazabından ḥaẕer eyler” *(Kaside 2, Mısra 21).*
7. “Ümmīd-i viṣālüñ ḳomadı kim ʿadem olsam” / “Tā bir daḫı görsem meger **ol** ṭalʿat-ı pür-nūr” *(Kaside 4, Mısra 42).*
8. “**Ol** mehüñ ayaġın öpmek nāz u niʿmetdür baña / Yüzümi izine sürmek ʿizz ü devletdür baña” *(Gazel 2, Mısra 1).*
9. “Şekve ḳılmaz Ḥāmidī **ol** bī-vefādan kimseye / Dostdan cevr ü cefā mihr ü muḥabbetdür baña” *(Gazel 2, Mısra 9).*
10. “Sancaḳ-ı devlet gibidür ḳaddi **ol** meh-çihrenüñ / Ol sebebden dirler aña şāh-ı ḫūbān Muṣṭafā” *(Gazel 3, Mısra 5).*
11. “Sancaḳ-ı devlet gibidür ḳaddi ol meh-çihrenüñ / **Ol** sebebden dirler aña şāh-ı ḫūbān Muṣṭafā” *(Gazel 3, Mısra 6).*
12. “Ṣūret ü maʿnīde çün **ol** dil-rübā maḥbūbdur / ʿĀşıḳa n’ola ḳılursa luṭf u iḥsān Muṣṭafā” *(Gazel 3, Mısra 7).*
13. “Dostuñ ḳaddi ḫayāli giceler cānda ḳonar / Cānda ger ḳonmasa **ol** serv-i revān ḫanda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 2).*

14. "Yā Rab **ol** ḫāl-i ruḫ u laʿl-i lebi Ḫıżr mı kim / Geh gül üstinde vü geh çeşme-i ḥayvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 5).*
15. "**Ol** perīnüñ ḳāmetini ger elif dirsem n'ola / Çün ḫaṭıdur āyet-i ḫūbī vü muṣḥaf yüzidür" *(Gazel 6, Mısra 3).*
16. "Sāġarı ʿaḳs-i lebinden laʿl ü yāḳūt eyleyen / **Ol** şeker ağızlu incü dişlü hem kedüzidür" *(Gazel 6, Mısra 6).*
17. "**Ol** perī-ruḫ ḳandayise bāġ u bustān andadur / Andadur cennet kim ol serv-i ḫırāmān andadur" *(Gazel 7, Mısra 1).*
18. "Ol perī-ruḫ ḳandayise bāġ u bustān andadur / Andadur cennet kim **ol** serv-i ḫırāmān andadur" *(Gazel 7, Mısra 2).*
19. "**Ol** cefācıdan şikāyet ger idersin Ḥāmidī / Devletüñ işigine yüz sür ki sulṭān andadur" *(Gazel 7, Mısra 9).*
20. "Didiler şehrden **ol** māh-ı vefā-dār gider / Dostlar neyleyelim çāre nedür yār gider" *(Gazel 8, Mısra 1).*
21. "Nāz ile her ḳanda ki **ol** serv-i ḫırāmānum gider / Men eger gitmezsem anuñla bile cānum gider" *(Gazel 9, Mısra 1).*
22. "**Ol** ḳamer yüzlü temāşāya gidince mensüzin / Her gice Keyvāna dek feryād u efġānum gider" *(Gazel 9, Mısra 3).*
23. "Ḥāmidī gibi yüzi görmeklik içün dururam / Neylerem burada çün **ol** māh-ı tābānum gider" *(Gazel 9, Mısra 10).*
24. "Ḥüsn ü luṭfın severüz **ol** ṣanemüñ ʿālemde / Ey raḳīb ṣanma ki biz sen gibi oğlan severüz" *(Gazel 10, Mısra 9).*
25. "Varalım **ol** ṣanem-i gül-ʿıẕāra yalvaralım / Belā-yı firḳat elinden nigāra yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 1).*
26. "Yolına ger bilevüz k'ol ṣanem ne yolda geçer / Piyāde varuban **ol** şeh-suvārā yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 12).*
27. "**Ol** güzel yārı ki cān ile cihāndur bilürem / Çemen-i cānda boyı serv-i revāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 1).*
28. "**Ol** ʿıyān nurı ki maṭlūbıdur ehl-i naẓaruñ / Dili her ẕerrenüñ içinde nihāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 3).*
29. "**Ol** şeker-leb iledür Ḥāmidī'yi meykedeye / Gösteren yol baña mehdī-i zamāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 9).*
30. "Ḳaçan **ol** serv ḳamer yüzlü çıḳar ḫar-gāhdan / Luṭf ile alur ḫarāc-ı ḥüsn mihr ü māhdan" *(Gazel 14, Mısra 1).*

31. “Yā Rab **ol** dilber ne gördi ʿāşıḳ-ı bī-çāreden / Kim cefā vü cevrini terk eyledi nā-gāhdan” *(Gazel 14, Mısra 3).*
32. “Āh kim hicr-i ruḫuñdan her ḳaçan āh eylerem / Tutuşur gün ḫarmeni par par yanar **ol** āhdan” *(Gazel 14, Mısra 10).*
33. “**Ol** gün ki yüz sürerem bir dem bu ḫāk-i pāya / Gün gibi ol şerefden başum irer semāya” *(Gazel 15, Mısra 1).*
34. “Ol gün ki yüz sürerem bir dem bu ḫāk-i pāya / Gün gibi **ol** şerefden başum irer semāya” *(Gazel 15, Mısra 2).*
35. “Bī-çāre Ḥāmidī’nün āhı Sühāya irdi / Kim bildürür bu ḥāli **ol** şāh-ı meh-liḳāya” *(Gazel 15, Mısra 10).*
36. “Ger gösterür yüzin bu gün **ol** dil-rübā bize / Yüz gösterür viṣālde yüz biñ ṣafā bize” *(Gazel 16, Mısra 1).*
37. “Kesdi cefāsı bizden ü ḳıldı raḳībe luṭf / İgen de n’ola ḳıymasa **ol** bī-vefā bize” *(Gazel 16, Mısra 6).*
38. “Niçe bir **ol** perī-rū firḳatinde / Beni ḳor nāle vü efġān içinde” *(Gazel 19, Mısra 7).*
39. “Daḫı vaḳt olmadı ki **ol** şāh-ı ḫūbān / Beni yād eyleye yārān içinde” *(Gazel 19, Mısra 9).*
40. “Ṭoġrılıḳ ile kişi kim sevdi **ol** şekker-lebi / Ḫidmet içün ney gibi ḳatında bilin baġladı” *(Gazel 21, Mısra 5).*
41. “Āferīn **ol** naḫl-bendüñ destine kim luṭf ile / Ol bilūrīn servüñ üzre sīb-i sīmīn baġladı” *(Gazel 21, Mısra 7).*
42. “Āferīn ol naḫl-bendüñ destine kim luṭf ile / **Ol** bilūrīn servüñ üzre sīb-i sīmīn baġladı” *(Gazel 21, Mısra 8).*
43. “Gördi gül-zār-ı cemālin **ol** perī yüzlü yine / Ḫaṭṭ-ı ʿanber-bārdan ḥüsn ile pür-çīn baġladı” *(Gazel 21, Mısra 9).*
44. “**Ol** güzel kim dirler aña serv-ḳad oġlı Memi / Bursa ʿda yā Rab bizümle bir zaman yār ola mı” *(Gazel 22, Mısra 1).*
45. “Anuñ içün cān u dilden severüz **ol** māhı kim / Sünbüli dil mūnisidür lebleri cān hem-demi” *(Gazel 22, Mısra 3).*
46. “Hīç yād eylemedi Ḥāmidī-i sūḫteyi / Bu mu idi bizüm ile **ol** ṣanemüñ yārlıġı” *(Gazel 27, Mısra 14).*

ol$_2$: *O, kişi zamiri.*

1. "Şāhā bu vefā-dār ḳuluñ Ḥāmidī **ol** kim / Saña dil ü cān ile duʿā-yı seḥer eyler" *(Kaside 2, Mısra 35).*

ol3: *O, işaret zamiri.*

1. "**Ol** ki çeşm-i ebrden her ṣubḥ bārān yaġdurur / Firḳatüñde Ḥāmidī'nüñ nāle-i dil-sūzıdur" *(Gazel 6, Mısra 13).*
2. "**Ol** kim alur dil ü ṣabr u ḫıredi ġāret ider / Maẓhar-ı ṣūret-i zibā-yı fülāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 7).*
3. "Naḫl-i ḳaddüñ **ol** ki ser-tā-pāy şīrīn baġladı / Ṣūretüñ defterini gül gibi rengīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 1).*
4. "**Ol** ki ḥüsn ile durur ḫūblaruñ pādişehi / Ḫāk-i pāyı şerefinden durur ayuñ külehi" *(Gazel 24, Mısra 1).*

ol-1: *Olmak.*

1. "Ḥāmidī'den ger ḳabūl olsa dehānuñ vaṣfını / Bundan özge bu cihānda hīç kār **ol**maz baña" *(Gazel 1, Mısra 12).*
2. "Zülfüñe girdi göñül ʿışḳ ile baş oynamaġa / Kim bahādır **olan** er gicede meydānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 10).*
3. "Bezm-i bāġuñ ṭarabı vaḳtidür imdi kim **olur**/ Lāle envāʿ-ı çerāġ ile vü gül micmer ile" *(Gazel 17, Mısra 3).*
4. "Ki ança yaz **ola** bu dünyāda ki biz olmayalım / Ḥāliyā ʿıyş idelüm lāle gibi sāġar- ile" *(Gazel 17, Mısra 11).*
5. "ʿĀşıḳam serv-i gül-endāmuña kim ʿişve ile / Her ṭaraf kim yürise ṭūbī **olur** ḫāk-i rehi" *(Gazel 23, Mısra 4).*

ol-2: *Bulunmak, var olmak.*

1. "Ṭāliʿ çü rücūʿ itse hüner fāyide virmez / Baḫt **olmasa** gün daġda laʿli ḥacer eyler" *(Kaside 2, Mısra 42).*
2. "Ger nigār itsün alı ḳanumdan andan dönmezem / Dimesünler kim meger mihr-i nigār **olmaz** baña" *(Gazel 1, Mısra 10).*
3. "Gözde ḳonsa ne ʿaceb ḫayl-i ḫayāli ḫaṭınuñ / Ḫanda kim āb-ı revān **olsa** çeri anda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 4).*
4. "Ki ança yaz ola bu dünyāda ki biz **olmayalım** / Ḥāliyā ʿıyş idelüm lāle gibi sāġar- ile" *(Gazel 17, Mısra 11).*

5. “Ol güzel kim dirler aña serv-ḳad oğlı Memi / Bursa ʿda yā Rab bizümle bir zaman yār **ola** mı” *(Gazel 22, Mısra 2).*

ora: *O yer.*

1. “Müsāʿid olsa eger rūzgār bizüm ile / **Ora**da baş açuban rūzgāra yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 6).*

ot: *Aşk, ayrılık, hasret, azap, hırs vb. duyguların yakıcı etkisi.*

1. “Tā göñlümi büryān ide hicrüñde ġam içün / ʿIşḳun **otı** ḳızdurdı tenüm nite ki tendūr” *(Kaside 4, Mısra 10).*

otur-: *Oturmak.*

1. “Ṣabr ḳıl epsem **otur** yār gelince didiler / Dil nice ṣabr ide burada çü dil-dār gider” *(Gazel 8, Mısra 5).*

oyna-: *Kımıldamak, hareket etmek.*

1. “Dilüñ yāḳūt-gūn balıḳa beñzer / Kim **oynar** çeşme-i ḥayvān içinde” *(Gazel 18, Mısra 6).*

Ö-ö

ögren-: *Öğrenmek.*

1. “Ḳılmazam cevr ü cefā vü sitem ayruḳ didi āh / Kimden **ögrendi** yine bunça cefā–kārlıġı” *(Gazel 27, Mısra 4).*

öl-: *Ölmek.*

1. “**Öl**dük bu derd-i hicrde hān ey Mesīḥ- dem / ʿI̮sī lebüñ durur niçün itmez devā bize” *(Gazel 16, Mısra 3).*

öldür-: *Bir canlının hayatına son vermek.*

1. “Yār eger ḳılsa beni ḫār elümden ne gelür / Ve ger **öldür**se beni zār elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 2).*
2. “Didüñ **öldür**iserüz Ḥāmidī’yi güle güle / Bundan ötrü seni ey ġonçe-i ḫandān severüz” *(Gazel 10, Mısra 11).*

3. “Ḥāmidī sevdi seni cevr ile **öldür**me anı / ʿAfv ḳıl luṭfuñ ile işbu ġarībüñ günehi” *(Gazel 23, Mısra 9).*
4. “Elüñle Ḥāmidī’yi **öldür**ürken / Nigārīn ellerüñ ḳana bulaşdı” *(Gazel 25, Mısra 9).*
5. “Ger beni **öldür**esin ḳapuñı terk eyleyemem / Ançа āzār ola kim olmaya bī-zārlıġı” *(Gazel 27, Mısra 9).*
6. “Eger kūyüñde **öldür**sem raḳībi / Bu maʿnīden olam ḥācī vü nācī” *(Gazel 28, Mısra 7).*

ʿömr: *Yaşama veya var olma süresi, bir şeyin yaşadığı müddet, hayat.*

1. “Ḥāmidī-i bī-nevā cāndan duʿācuñdur senüñ / Ṣıdḳ ilen ʿ**ömr**üñ uzunlıġı diler şām u seḥer” *(Kaside 3, Mısra 14).*
2. “Cemşīd eger göreydi ʿālemde cām-ı la ʿlüñ / ʿ**Ömrinde** baḳmaz idi cām-ı cihān-nümāya” *(Gazel 15, Mısra 6).*

öñ: *Bir kimsenin ilerisi.*

1. “Baḫt u ḫıred ü devlet ile ḳanda varursa / **Öñ**inde ḳılavuzluġı fetḥ u ẓafer eyler” *(Kaside 2, Mısra 28).*

öpmek: *Öpmek.*

1. “Devlet virici destüñi **öpmek** diler ancaḳ / Ümmīd ki düstūr vire luṭf ile destūr” *(Kaside 4, Mısra 45).*

özge: *Başka.*

1. “Ḥāmidī’den ger ḳabūl olsa dehānuñ vaṣfını / Bundan **özge** bu cihānda hīç kār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 12).*
2. “Murādı sensin ey māh Ḥāmidī’nüñ / Cihānda yoḳdur **özge** iḥtiyācı” *(Gazel 28, Mısra 12).*

P-p

pādişāh: *Hükümdar, sultan.*

1. **“Pādişāh**uñ himmetiyle ey şeh-i ṣāḥib-ḳırān / Sen alursın ḳanda kim vardur cihānda ḳalʿalar” *(Kaside 3, Mısra 5).*

2. “Ger ʿafv ḳılsa luṭf ile suç u günāhumız / Çoḳ yaşasun saʿādet ile **pādişāh**umız” *(Beyit 1, Mısra 2).*

pādişeh: *Padişah, hükümdar.*

1. “Bir mübārek yüzlü serversin ki devletlü olur / **Pādişeh** ḳatında her kim bulsa senden bir naẓar” *(Kaside 3, Mısra 10).*
2. “Ol ki ḥüsn ile durur ḫūblaruñ **pādişeh**i/ Ḫāk-i pāyı şerefinden durur ayuñ külehi” *(Gazel 24, Mısra 1).*

pā-pes: *Pâ-best, ayağı bağlı, esir.*

1. “Ḥāmidī şāh-ı cihān-gīr ġazāya varıcaḳ / Nice ḳalur kişi **bu** şehrde pā-pesler ile” *(Gazel 17, Mısra 14).*

par par yan-: *`Bir yanıp bir sönmek, ışıl ışıl parlamak` anlamlarındaki par par yanmak deyiminde geçen bir söz.*

1. “Āh kim hicr-i ruḫuñdan her ḳaçan āh eylerem / Tutuşur gün ḫarmeni **par par yan**ar ol āhdan” *(Gazel 14, Mısra 10).*

paşa-yı felek-ḳadr: *Derecesi gök kadar yüce paşa.*

1. “**Paşa-yı felek-ḳadr** Muḥammed Çelebi kim / Ḳıldı kerem ü ʿadl ile yir yüzini maʿmūr” *(Kaside 4, Mısra 15).*

pāydār olma-: *Kalıcı olmamak, sürmemek..*

1. “ʿIşḳuñuñ yolında Manṣūram velī nā-pāydār / Ey dirīġā kim bu devlet **pāydār olma**z baña” *(Gazel 1, Mısra 8).*

penāh it-: *Sığınak edinmek, sığınmak.*

1. “Ġamdan **penāh id**erem ol şāh sāyesine / Kim sāyesi virüpdür fer sāye-i hümāya” *(Kaside 1, Mısra 13).*

perī: *Peri gibi güzel kadın.*

1. “Ol **perīnüñ** ḳāmetini ger elif dirsem n’ola / Çün ḫaṭıdur āyet-i ḫūbī vü muṣḥaf yüzidür” *(Gazel 6, Mısra 3).*

2. "Gördi gül-zār-ı cemālin ol **perī** yüzlü yine / Ḫaṭṭ-ı ʿanber-bārdan ḥüsn ile pür-çīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 9).*

perī-rū: *Peri yüzlü.*

1. "Niçe bir ol **perī-rū** firḳatinde / Beni ḳor nāle vü efġān içinde" *(Gazel 19, Mısra 7).*

perī-ruḫ: *Peri yüzlü, güzel yüzlü, çok güzel sevgili.*

1. "Ol **perī-ruḫ** ḳandayise bāġ u bustān andadur / Andadur cennet kim ol serv-i ḫırāmān andadur" *(Gazel 7, Mısra 1).*

pertev: *Işık.*

1. "Mihri yüregüm ḳanı ḳılur incü gözümde / Gün **pertevi** deñizde doluyı güher eyler" *(Kaside 2, Mısra 8).*

pervāne: *Geceleri ışık etrâfında dönerek uçan küçük kelebek.*

1. "Yaġmaladı ṣabr u ḫıredüm yaḳdı beni zār **Pervāne**ye gör şemʿ-i ruḫuñ kim neler eyler" *(Kaside 2, Mısra 12).*

pes: *Sonra.*

1. "Göñlüme ḳondı ġam-ı ʿışḳı **pes** ez-ḳatl-i raḳīb / Şeh seferden çü döne fetḥ ile eyvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 11).*

peyk-i āh: *Âhın, feryâdın habercisi.*

1. "Men itmezem şikāyet hicr-i ruḫuñdan ammā / Her gice **peyk-i āh**um aḥvālümi dir aya" *(Kaside 1, Mısra 10).*

pinhān: *Saklı, gizli.*

1. "Āşikāra dimezüz kimseye sırr-ı dehenüñ / Kenz-i maḫfīdür anı biz daḫı **pinhān** severüz" *(Gazel 10, Mısra 8).*

pīr-i muġan: *Vahdet feyzini veren, aşk şarabını sunan kâmil mürşit.*

1. "Gösteren Ḥāmidī-i sūḫteye cām-ı Cemi / Ehl-i ʿirfān ḳatına **pīr-i muġan**dur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 10).*

<u>pīş-keş ḳıl-:</u> *Hediye etmek.*

1. "**Pīş-keş ḳıl**dı dehānına göñül ẕerrece cān / Neylesün ʿāşıḳ-ı bī-çāre budur varlıġı" *(Gazel 27, Mısra 7).*

<u>piyāde:</u> *Yaya.*

1. "Yolına ger bilevüz k'ol ṣanem ne yolda geçer / **Piyāde** varuban ol şeh-suvārā yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 12).*

<u>pür-çīn:</u> *Kıvrım kıvrım.*

1. "Gördi gül-zār-ı cemālin ol perī yüzlü yine / Ḫaṭṭ-ı ʿanber-bārdan ḥüsn ile **pür-çīn** baġladı" *(Gazel 21, Mısra 10).*

R-r

<u>Rab:</u> *Cümle yaratılmışları besleyen, terbiye eden, Cenabıhak.*

1. "Yā **Rab** ebedī ḳıl bu şehüñ devlet ü ʿömri / Zīrā ki cihānda heme dem ḫayrlar eyler" *(Kaside 2, Mısra 51).*
2. "Yā **Rab** ol ḫāl-i ruḫ u laʿl-i lebi Ḫıżr mı kim / Geh gül üstinde vü geh çeşme-i ḥayvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 5).*
3. "Yā **Rab** ol dilber ne gördi ʿāşıḳ-ı bī-çāreden / Kim cefā vü cevrini terk eyledi nā-gāhdan" *(Gazel 14, Mısra 3).*
4. "Ol güzel kim dirler aña serv-ḳad oġlı Memi / Bursa ʿda yā **Rab** bizümle bir zaman yār ola mı" *(Gazel 22, Mısra 2).*

<u>rāḥat ol-:</u> *Üzüntülü, sıkıntılı veya tedirgin durumda olmamak.*

1. "Ḳanda varur **rāḥat olmaz** yār cevrinden ḳaçan / ʿIşḳuñuñ yolında bu daḫı naṣīḥatdur baña" *(Gazel 2, Mısra 5).*
2. **"Rāḥat olmadı** dil ey rāḥat-ı cān sen gideli / Ġonçe-veş göñlüme dar oldı cihān sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 1).*

<u>rāḥat-ı cān:</u> *Can rahatlığı, huzuru.*

1. “Rāḥat olmadı dil ey **rāḥat-ı cān** sen gideli / Ġonçe-veş göñlüme dar oldı cihān sen gideli” *(Gazel 20, Mısra 1).*

rāh-ber: *Rehber, yol gösteren.*

1. “Ey mülāzımlar saña fetḥ ile iḳbāl ü ẓafer / Ḳanda kim varsañ saña Ḫıżr nebīdür **rāh-ber**” *(Kaside 3, Mısra 2).*

rāh-ber ol-: *Yol göstermek, kılavuzluk etmek.*

1. “Görmesün ḫurşīd-i iḳbālüñ cihān içre zevāl / Devletüñ yıldızına **ol**sun saʿādet **rāh-ber**” *(Kaside 3, Mısra 16).*

raḥm it-: *Acımak.*

1. “**Raḥm it** baña ey şūḫ ki göñlüm gice gündüz / Vaṣf-ı ḫaṭ u ḫadd-i şeh-i Cemşīd-fer eyler” *(Kaside 2, Mısra 15).*

raḥmet: *Esirgeme, kollama, merhamet.*

1. “Tañrıdan aña **raḥmet** inüpdür bu cihānda / Kim işigi cennet durur u ḳullarıdur ḥūr” *(Kaside 4, Mısra 17).*
2. “Ger ser-i kūyinden umdum merḥamet ʿayb itmesün / **Raḥmet** umar dāyimā dervīş ṣāḥib-cāhdan” *(Gazel 14, Mısra 6).*

rakīb: *Aynı sevgiliye gönül verenlerden her biri.*

1. “Çün yaḳdı beni göñli sevindürdi **raḳībüñ** / Gör bu güneşüñ nūrı ki ṭaşa eser eyler” *(Kaside 2, Mısra 13).*
2. “Yār gitdi dirler ü men aġlaram ṭañlar **raḳīb** / Aġladuġum derd ile budur ki dermānum gider” *(Gazel 9, Mısra 7).*
3. “Ḥüsn ü luṭfın severüz ol ṣanemüñ ʿālemde / Ey **raḳīb** ṣanma ki biz sen gibi oġlan severüz” *(Gazel 10, Mısra 10).*
4. “Baña cevr itdi cefā yolın tutup gitti **raḳīb** / Baña n’itdiyse aña daḫı gele Allahdan” *(Gazel 14, Mısra 7).*
5. “Kesdi cefāsı bizden ü ḳıldı **raḳībe** luṭf / İgen de n’ola ḳıymasa ol bī-vefā bize” *(Gazel 16, Mısra 5).*
6. “Savaşdılar **raḳīblerüñ** benümle / Ġarībe n’ola ger itler savaşdı” *(Gazel 25, Mısra 5).*

7. “Şevḳ ile **raḳībi** daḫı ḫoş görse ḳapuñda / Ger Ḥāmidī-i sūḫte-dil olmasa nāşī” *(Gazel 26, Mısra 9).*
8. “Eger kūyüñde öldürsem **raḳībi** / Bu maʿnīden olam ḥācī vü nācī” *(Gazel 28, Mısra 7).*

ravża-i rıżvān: *Cennet.*

1. “Kim ḳadüñ ʿışḳıyile bunda dirilürse bu gün / Ṭoġrı bundan çü gide **ravża-i rıżvān**da ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 8).*

rāżī ol-: *Uygun bulmak, beğenmek, benimsemek, istemek, kabul etmek.*

1. “Ḫurşīd-i cihān-gīr seg-i kūy ile her gün / Hem-serlik ile **rāżī ol**up ser-be-ser eyler” *(Kaside 2, Mısra 34).*

rebāb: *Kemençeye benzer eski bir saz.*

1. “Ḳanlu yaşumdan şarāb-ı nāb u nālemden **rebāb** / Firḳatüñde her biri ʿıyş ile ʿişretdür baña” *(Gazel 2, Mısra 7).*

rengīn: *Parlak renkli.*

1. “Naḫl-i ḳaddüñ ol ki ser-tā-pāy şīrīn baġladı / Ṣūretüñ defterini gül gibi **rengīn** baġladı” *(Gazel 21, Mısra 2).*

resm: *Tarz, şekil, biçim, üslup.*

1. “Ẓulm ehlini şu **resme** zebūn eyledi ʿadlüñ / Kim masḫara tutar ṭoġanı yazıda ʿuṣfūr” *(Kaside 4, Mısra 27).*
2. “Çün ʿāḳıbet bu **resm** ile bī-gānelik ḳılur / Niçün ḳılurdu kendüzini āşinā bize” *(Gazel 16, Mısra 7).*

revān ol-: *Yola koyulma.*

1. “Dehenüñ şevḳıyile Ḥāmidī-i sūḫtenüñ / Gitdi ṣabr u dil ü cān **oldı revān** sen gideli” *(Gazel 20, Mısra 10).*

reyāhīn: *Reyhanlar.*

1. “Tā **reyāhīn** içilür ẕevḳ ile ṣaḫbā-yı müdām / Depredür gül def ü bülbül ḫoş oḳur mizher ile” *(Gazel 17, Mısra 5).*

<u>rind-i bī-nevā:</u> *Nasipsiz derbeder kimse.*

1. "ʿUşşaḳı zinde ḳılduñ cūd ile her birini / Luṭf ile hem naẓar ḳıl bu **rind-i bī-nevā**ya" *(Kaside 1, Mısra 30).*

<u>rücūʿ it-:</u> *Geri dönmek.*

1. "Ṭāliʿ çü **rücūʿ it**se hüner fāyide virmez / Baẖt olmasa gün daġda laʿli ḥacer eyler" *(Kaside 2, Mısra 41).*

<u>ruẖ:</u> *Yanak.*

1. "Ey nergis-i mestüñde **ruẖuñ** nūrun ʿalā nūr / ʿUşşāḳ ruḥuñ görmek ile gül gibi mesrūr" *(Kaside 4, Mısra 1).*
2. "Ey nergis-i mestüñde ruẖuñ nūrun ʿalā nūr / ʿUşşāḳ **ruẖuñ** görmek ile gül gibi mesrūr" *(Kaside 4, Mısra 2).*
3. "Bāġ-ı cān naẖlisin ey serv-i ẖırāmān Muṣṭafā / **Ruẖ**ları gül lebleri laʿl-i Bedaẖşān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 2).*
4. "**Ruẖ**ları āyinedür ehl-i dile rūşen imiş / Anda ay ile günüñ nūrı ʿıyāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 3).*
5. "**Ruẖ**laruñ üstinde ḳaşlaruñ ẖayāli baġlayan / Lāle vü gül üstine bir ṭāḳ-ı müşgīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 3).*
6. "Men kiyem kim ḳul olam sencileyin māh-ruẖa / Ki **ruẖuñ** bende ḳılur ḥüsn ile ẖurşīd ü mehi" *(Gazel 23, Mısra 6).*

<u>Rūm:</u> *Anadolu.*

1. "Ol ẖüsrev-i zamāne ol gevher-i yegāne / Kim **Rūmdan** irişdi āvāzesi Ḫıṭāya" *(Kaside 1, Mısra 16).*

<u>rūşen:</u> *Aydınlık, parlak.*

1. "ʿAks-i ruẖsāruñ çerāġı göñlümi **rūşen** tutar / Dāyimā şemʿuñ işi meclisde cān efrūzıdur" *(Gazel 6, Mısra 9).*
2. "Ruẖları āyinedür ehl-i dile **rūşen** imiş / Anda ay ile günüñ nūrı ʿıyāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 3).*

<u>rūşen it-:</u> *Aydınlatmak, parlatmak.*

1. "Senüñ mihrüñledir göñlüm münevver / Belī mişbāḥ **ider rūşen** zücācı" *(Gazel 28, Mısra 4).*

<u>**rūzgār:**</u> *Devir, zaman, vakit; esinti, yel.*

1. "Müsāʿid olsa eger **rūzgār** bizüm ile / Orada baş açuban rūzgāra yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 5).*
2. "Müsāʿid olsa eger rūzgār bizüm ile / Orada baş açuban **rūzgāra** yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 6).*

<u>**rūzī ḳıl-:**</u> *Nasip etmek.*

1. "Bu derd-i hicre ki Ḥaḳ **rūzī ḳıl**dı bize bugün / Egerçi idimezüz hīç çāre yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 9).*

S-s

<u>**saʿādet:**</u> *Mutluluk, baht.*

1. "Görmesün ḫurşīd-i iḳbālüñ cihān içre zevāl / Devletüñ yılduzına olsun **saʿādet** rāh-ber" *(Kaside 3, Mısra 16).*
2. "Ger ʿafv ḳılsa luṭf ile suç u günāhumız / Çoḳ yaşasun **saʿādet** ile pādişāhumız" *(Beyit 1, Mısra 2).*

<u>**saʿādetlü:**</u> *Bahtlı, talihli.*

1. "Sen taḫt-ı vezāretde **saʿādetlü** güneşsin / Kim görimeye devletüñi gözi ola kūr" *(Kaside 4, Mısra 21).*
2. "Ne **saʿādetlüyimiş** hindū-yı ḫāl-i siyehüñ / Ki gül üstinde durur dāyim anuñ ḫāb-gehi" *(Gazel 23, Mısra 7).*

<u>**ṣābir:**</u> *Sabreden.*

1. "Göñül bütün iken eyyām-ı ġamda **ṣābir** idük / Bu gün kim oldı göñül pāre pāre yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 7).*

<u>**ṣabr:**</u> *Katlanılması zor olan haksızlık, sıkıntı, acı, hastalık, yoksulluk, felâket vb. durumlar karşısında umutsuzluğa kapılmayıp şikâyet etmeden, sızlanmadan dayanma, tahammül gösterme.*

1. "Yağmaladı **ṣabr** u ḫıredüm yaḳdı beni zār / Pervāneye gör şemʿ-i ruḫuñ kim neler eyler" *(Kaside 2, Mısra 11).*
2. "Ol kim alur dil ü **ṣabr** u ḫıredi ġāret ider / Maẓhar-ı ṣūret-i zibā-yı fülāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 7).*
3. "Dehenüñ şevḳıyile Ḥāmidī-i sūḫtenüñ / Gitdi **ṣabr** u dil ü cān oldı revān sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 10).*

ṣabr eyle-: *Sabretmek.*

1. "Ey ki dirsin şehrden gitme cefāya ṣabr ḳıl / Nicesin **ṣabr eyleyem** şimdi ki sulṭānum gider" *(Gazel 9, Mısra 6).*

ṣabr it-: *Sabır göstermek, sabırlı davranmak.*

1. "**Ṣabr ḳıl** epsem otur yār gelince didiler / Dil nice ṣabr ide burada çü dil-dār gider" *(Gazel 8, Mısra 6).*
2. "Fedā ḳıldı yoluñda Ḥāmidī cān / Niçe bir **ṣabr ide** hicran içinde" *(Gazel 18, Mısra 14).*
3. "Niçe dil **ṣabr ide** hicrān içinde / Niçe cān ġam çeke devrān içinde" *(Gazel 19, Mısra 1).*

ṣabr kıl-: *Sabretmek.*

1. "**Ṣabr ḳıl** epsem otur yār gelince didiler / Dil nice ṣabr ide burada çü dil-dār gider" *(Gazel 8, Mısra 5).*
2. "Ey ki dirsin şehrden gitme cefāya **ṣabr ḳıl** / Nicesin ṣabr eyleyem şimdi ki sulṭānum gider" *(Gazel 9, Mısra 5).*

ṣabr u ḳarār: *Sabır ve tahammül.*

1. "Derd ü hicrüñde baña yār olmadı **ṣabr u ḳarār** / Sen baña yār olmayınca kimse yār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 3).*

ṣafā: *Kedersizlik, endişesizlik, gönül şenliği.*

1. "Ger gösterür yüzin bu gün ol dil-rübā bize / Yüz gösterür viṣālde yüz biñ **ṣafā** bize" *(Gazel 16, Mısra 2).*

saġ u sol: *Sağ ve sol.*

1. "Ḫıżr ile İlyās ikisi **saġ u sol**uñdan yürür / Çün semendüñe biniben idesin ʿazm-i sefer" *(Kaside 3, Mısra 11).*

sāġar: *Kadeh.*

1. “**Sāġarı** ʿaḳs-i lebinden laʿl ü yāḳūt eyleyen / Ol şeker aġızlu incü dişlü hem kedüzidür” *(Gazel 6, Mısra 5).*
2. “Lāle geldi çemene laʿl gibi **sāġar** ile / Gül içer bādeyi nergis gibi cām-ı zer ile” *(Gazel 17, Mısra 1).*
3. “Ki ança yaz ola bu dünyāda ki biz olmayalım” / “Ḥāliyā ʿıyş idelüm lāle gibi **sāġar-** ile” *(Gazel 17, Mısra 12).*

ṣaḥbā-yı müdām: *Şarabın devamlı olması, bol olması.*

1. “Tā reyāḥīn içilür ẕevḳ ile **ṣaḥbā-yı müdām** / Depredür gül def ü bülbül ḫoş oḳur mizher ile” *(Gazel 17, Mısra 5).*

ṣāḥib-cāh: *Makam mevki sahibi.*

1. “Ger ser-i kūyinden umdum merḥamet ʿayb itmesün / Raḥmet umar dāyimā dervīş **ṣāḥib-cāhdan**” *(Gazel 14, Mısra 6).*

ṣaḥn-ı çemen: *Çimenlik, bahçe ortası.*

1. “Biz daḫı **ṣaḥn-ı çemen**de ḳuralım ḫayme-i ʿıyş / Şimdi kim ḳondı şükūfe çemene çāder ile” *(Gazel 17, Mısra 7).*

salın-: *Naz ve eda ile yürümek.*

1. “Āferīn serv-i ḫırāmānına kim yüz nāz ile / Her ṭaraf kim **salınursa** ʿāşıḳ eyler ʿālemi” *(Gazel 22, Mısra 6).*

salṭanat-ı memleket-i baḥr ü ber eyle-: *Deniz ve kara ülkesinin hükümdarlığını yapmak.*

1. “Sulṭān-ı selāṭīn-i zamān Şāh Muḥammed / Kim **salṭanat-ı memleket-i baḥr ü ber eyler**” *(Kaside 2, Mısra 20).*

ṣan-: *Zannetmek.*

1. “Ḥüsn ü luṭfın severüz ol ṣanemüñ ʿālemde / Ey raḳīb **ṣanma** ki biz sen gibi oğlan severüz” *(Gazel 10, Mısra 10).*
2. “Ḫāk-i kūyüñde göñül itüñ ile şöyle **ṣanur** / Ki meger ḥūr ile cennetdedür ārām-gehi” *(Gazel 24, Mısra 5).*

<u>**şanasıñ:**</u> *Sanırsın ki, sanki.*

1. "Ḫaṭṭuñ üzre ḫālüñ içer cām-ı laʿlüñ **şanasıñ** / Ḳubbe-i fīrūze-rengüñ ḫüsrev-i fīrūzıdır" *(Gazel 6, Mısra 7).*

<u>**sancaḳ-ı devlet:**</u> *Devlet sancağı.*

1. "**Sancaḳ-ı devlet** gibidür ḳaddi ol meh-çihrenüñ / Ol sebebden dirler aña şāh-ı ḫūbān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 5).*

<u>**sancaḳ-ı sulṭān:**</u> *Sultanın sancağı.*

1. "**Sancaḳ-ı sulṭān** senüñle yaraşur kim dünyāda / Nireye varsañ cihānı fetḥ idersin ser-tā-ser" *(Kaside 3, Mısra 7).*

<u>**ṣanem:**</u> *Put, çok güzel sevgili.*

1. "Ḥüsn ü luṭfın severüz ol **ṣanemüñ** ʿālemde / Ey raḳīb ṣanma ki biz sen gibi oġlan severüz" *(Gazel 10, Mısra 9).*
2. "Yolına ger bilevüz k'ol **ṣanem** ne yolda geçer / Piyāde varuban ol şeh-suvārā yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 11).*
3. "Hīç yād eylemedi Ḥāmidī-i sūḫteyi / Bu mu idi bizüm ile ol **ṣanemüñ** yārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 14).*

   <u>**ṣanem-i gül-ʿıẕār:**</u> *Gül yanaklı, güzel sevgili.*

   1. "Varalım ol **ṣanem-i gül-ʿıẕāra** yalvaralım / Belā-yı firḳat elinden nigāra yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 1).*

<u>**ṣaru:**</u> *Sarı; soluk, solgun.*

5. "Yol vir ki izüñe süreyin **ṣaru** yüzümi / Devletlü işigüñden olam men niçe mehcūr" *(Kaside 4, Mısra 11).*
6. "**Saru** yüzümi işigüñe sürmege geldüm / Ümmīd budur kim tutasın luṭf ile maʿẕūr" *(Kaside 4, Mısra 43).*
7. "Kirpügüm yazdı ciger ḳanı ile **ṣaru** yüzüme / Mācerā-yı dil-i ḫūn-ḫār elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 3).*

<u>**ṣataş-:**</u> *Rastlamak, karşılaşmak.*

1. "Virür ṣūret nişān maʿnī yüzinden / Bu maʿnī baña ṣūretden **ṣataşdı**" *(Gazel 25, Mısra 4).*

<u>sāṭūr:</u> *Et kesmeye, kemik kırmaya yarayan ağır ve enli bir bıçak türü.*

1. "Her kim kemer-i kīnüñi bağlar ise Behrām / Ḳaṣṣāb gibi vurur anuñ biline **sāṭūr**" *(Kaside 4, Mısra 30).*

<u>savaş-:</u> *Savaşmak.*

1. "**Savaşdılar** raḳīblerüñ benümle / Ġarībe n'ola ger itler savaşdı" *(Gazel 25, Mısra 5).*
2. "Savaşdılar raḳīblerüñ benümle / Ġarībe n'ola ger itler **savaşdı**" *(Gazel 25, Mısra 6).*

<u>sāye:</u> *Gölge.*

1. "Yüzini görmeyince ġam ẓulmeti dükenmez / Ḫurşīd eger görünmez alur cihānı **sāye**" *(Kaside 1, Mısra 6).*
2. "Ġamdan penāh iderem ol şāh **sāyesine** / Kim sāyesi virüpdür fer sāye-i hümāya" *(Kaside 1, Mısra 13).*
3. "Ġamdan penāh iderem ol şāh sāyesine / Kim **sāyesi** virüpdür fer sāye-i hümāya" *(Kaside 1, Mısra 14).*
4. "Dünyāda Ḫıżrgibi buldum ḥayāt-ı cāvīd / Tā serv-ḳāmetüñden üstüme düşdi **sāye**" *(Gazel 15, Mısra 4).*

   <u>sāye-i hümā:</u> *Mutluluğun gölgesi.*

   1. "Ġamdan penāh iderem ol şāh sāyesine / Kim sāyesi virüpdür fer **sāye-i hümāya**" *(Kaside 1, Mısra 14).*

<u>sebeb:</u> *Neden, gerekçe.*

1. "Sancaḳ-ı devlet gibidür ḳaddi ol meh-çihrenüñ / Ol **sebebden** dirler aña şāh-ı ḫūbān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 6).*

<u>sefer:</u> *Genellikle ülke dışına yapılan askerî harekât, savaşa gitme, savaş.*

1. "Göñlüme ḳondı ġam-ı ʿışḳı pes ez-ḳatl-i raḳīb / Şeh **seferden** çü döne fetḥ ile eyvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 12).*

   <u>sefer eyle-:</u> *Yolculuk etmek, gitmek.*

   1. "Tā encümine nūr virür şāh-ı kevākib / Tā ḳutb mücāvir olur u meh **sefer eyler**" *(Kaside 2, Mısra 50).*

<u>**seg-i kūy:**</u> *Mahallenin köpeği.*

1. "Ḫurşīd-i cihān-gīr **seg-i kūy** ile her gün / Hem-serlik ile rāżī olup ser-be-ser eyler" *(Kaside 2, Mısra 33).*
2. "Niyāz u ḥasret ile ḳapusına yüz sürelim / Şefīʿ idüp **seg-i kūyını** yāra yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 4).*

<u>**sehm:**</u> *Korku, ürküntü, dehşet.*

1. "Ger ġamzesi oḳıyla göre yā gibi ḳaşı / **Sehm**inden ola māh-ı nevüñ gözleri şaşı" *(Gazel 26, Mısra 2).*

<u>**semend:**</u> *Güzel, süratli ve çevik at.*

1. "Ḫıżr ile İlyās ikisi saġ u soluñdan yürür / Çün **semend**üñe biniben idesin ʿazm-i sefer" *(Kaside 3, Mısra 12).*

<u>**sen:**</u> *İkinci teklik şahıs zamiri.*

1. "Şāhā **seni** güneşe nisbet şunuñ gibidür / Kim bir kişi güneşi nisbet ide Sühāya" *(Kaside 1, Mısra 23).*
2. "Ay ile gün bilürler kim Ḥāmidī-i miskīn / Dāyim duʿālar eyler **sen** şāh-ı meh-liḳāya" *(Kaside 1, Mısra 28).*
3. "Şāhā bu vefā-dār ḳuluñ Ḥāmidī ol kim / **Saña** dil ü cān ile duʿā-yı seḥer eyler" *(Kaside 2, Mısra 36).*
4. "Ey mülāzımlar **saña** fetḥ ile iḳbāl ü ẓafer / Ḳanda kim varsañ saña Ḫıżr nebīdür rāh-ber" *(Kaside 3, Mısra 1).*
5. "Ey mülāzımlar saña fetḥ ile iḳbāl ü ẓafer / Ḳanda kim varsañ **saña** Ḫıżr nebīdür rāh-ber" *(Kaside 3, Mısra 2).*
6. "Pādişāhuñ himmetiyle ey şeh-i ṣāḥib-ḳırān / **Sen** alursın ḳanda kim vardur cihānda ḳalʿalar" *(Kaside 3, Mısra 6).*
7. "Sancaḳ-ı sulṭān **senüñle** yaraşur kim dünyāda / Nireye varsañ cihānı fetḥ idersin ser-tā-ser" *(Kaside 3, Mısra 7).*
8. "Bir mübārek yüzlü serversin ki devletlü olur / Pādişeh ḳatında her kim bulsa **senden** bir naẓar" *(Kaside 3, Mısra 10).*
9. "Ḥāmidī-i bī-nevā cāndan duʿācuñdur **senüñ** / Ṣıdḳ ilen ʿömrüñ uzunlıġı diler şām u seḥer" *(Kaside 3, Mısra 13).*

10. “Bu devr-i zamān içre güzeller begi **sensin** / Kim ay gibi şehrdesin ḥüsn ile meşhūr” *(Kaside 4, Mısra 3).*
11. “**Sen** taḫt-ı vezāretde saʿādetlü güneşsin / Kim görimeye devletüñi gözi ola kūr” *(Kaside 4, Mısra 21).*
12. “**Sen** Āṣaf-ı s̠ānīsin ü devletlü ḳapuñda / Āṣaf gibi yüz var ola her gün saña müzdūr” *(Kaside 4, Mısra 31).*
13. “Sen Āṣaf-ı s̠ānīsin ü devletlü ḳapuñda / Āṣaf gibi yüz var ola her gün **saña** müzdūr” *(Kaside 4, Mısra 32).*
14. “Derd ü hicrüñde baña yār olmadı ṣabr u ḳarār / **Sen** baña yār olmayınca kimse yār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 4).*
15. “Ben ḳaçan görsem **seni** kendümi aṣlā bilmezem / Baḫt yār olmadıġıyçün iḫtiyār olmaz baña *(Gazel 1, Mısra 5).*
16. “**Seni** çoḳdan beri ey serv-i ḫırāmān severüz / Sen gülistānsın u biz tāze gülistān severüz” *(Gazel 10, Mısra 1).*
17. “Seni çoḳdan beri ey serv-i ḫırāmān severüz / **Sen** gülistānsın u biz tāze gülistān severüz” *(Gazel 10, Mısra 2).*
18. “Ḥüsn ü luṭfın severüz ol ṣanemüñ ʿālemde / Ey raḳīb ṣanma ki biz **sen** gibi oġlan severüz” *(Gazel 10, Mısra 10).*
19. “Didüñ öldüriserüz Ḥāmidī’yi güle güle / Bundan ötrü **seni** ey ġonçe-i ḫandān severüz” *(Gazel 10, Mısra 12).*
20. “Ḥāmidī **sensüz** ġamuñ deñizine düşmiş yüzer / El-ġıyās urur umar ʿavn u meded sen şāhdan” *(Gazel 14, Mısra 11).*
21. “Ḥāmidī sensüz ġamuñ deñizine düşmiş yüzer / El-ġıyās urur umar ʿavn u meded **sen** şāhdan” *(Gazel 14, Mısra 12).*
22. “Çün cānumuz ʿadem ṭarafından çıḳardı baş / ʿIşḳuñ **senüñ** o demde didi merḥabā bize” *(Gazel 16, Mısra 10).*
23. “Rāḥat olmadı dil ey rāḥat-ı cān **sen** gideli / Ġonçe-veş göñlüme dar oldı cihān **sen** gideli” *(Gazel 20, Mısra 1).*
24. “Rāḥat olmadı dil ey rāḥat-ı cān **sen** gideli / Ġonçe-veş göñlüme dar oldı cihān **sen** gideli” *(Gazel 20, Mısra 2).*
25. “Sünbül-i zülfüñ ile gül yüzüñi yād iderem / Gice gündüz ḳıluram āh u fiġān **sen** gideli” *(Gazel 20, Mısra 4).*
26. “Göreli laʿl gibi leblerüñi merdüm-i çeşm / Aḳıdur derd ile su yirine ḳan **sen** gideli” *(Gazel 20, Mısra 6).*

27. "Āb-ı çeşmümde ḫayāl-i ḳad-i sīmīn-berüñi / İsterem dem-be-dem ey serv-i revān **sen** gideli" *(Gazel 20, Mısra 8).*
28. "Dehenüñ şevḳıyile Ḥāmidī-i sūḫtenüñ / Gitdi ṣabr u dil ü cān oldı revān **sen** gideli" *(Gazel 20, Mısra 10).*
29. "Kerem it ḥüsn zekātı baña ey serv-i sehi / Ki işigüñde gedāyam men ü **sen** ḥüsn şehi" *(Gazel 23, Mısra 2).*
30. "Ḥāmidī sevdi **seni** cevr ile öldürme anı / ʿAfv ḳıl luṭfuñ ile işbu ġarībüñ günehi" *(Gazel 23, Mısra 9).*
31. "Āhumla sirişküm **seni** ister gice gündüz / Dāyim seni ʿışḳ ile sever tāʾir ü māşī" *(Gazel 26, Mısra 7).*
32. "Āhumla sirişküm seni ister gice gündüz / Dāyim **seni** ʿışḳ ile sever tāʾir ü māşī" *(Gazel 26, Mısra 8).*
33. "**Senüñ** mihrüñledir göñlüm münevver / Belī miṣbāḥ ider rūşen zücācı" *(Gazel 28, Mısra 3).*
34. "Güzeller begi **sensin** ki cihānda / Getürür saña şehler ḥüsn bācı" *(Gazel 28, Mısra 5).*
35. "Güzeller begi sensin ki cihānda / Getürür **saña** şehler ḥüsn bācı" *(Gazel 28, Mısra 6).*
36. "Murādı **sensin** ey māh Ḥāmidī'nüñ / Cihānda yoḳdur özge iḥtiyācı" *(Gazel 28, Mısra 11).*

sencileyin: *Senin gibi.*

1. "Devr-i Ādemden beri dünyāya ey kişver-küşā / Bir uğurlu **sencileyin** gelmedi gelmeyiser" *(Kaside 3, Mısra 4).*
2. "Men kiyem kim ḳul olam **sencileyin** māh-ruḫa / Ki ruḫuñ bende ḳılur ḥüsn ile ḫurşīd ü mehi" *(Gazel 23, Mısra 5).*

ser-ā-pāy: *Baştan ayağa kadar.*

1. "Göñlümde ḳaçan ẕikr iderem ḳand-i lebini / Ney gibi **ser-ā-pāy** vücūdum şekker eyler" *(Kaside 2, Mısra 4).*

ser-be-ser eyle-: *Baştan başa kaplamak, her yeri sarmak.*

1. "Ḫurşīd-i cihān-gīr seg-i kūy ile her gün / Hem-serlik ile rāżī olup **ser-be-ser eyler**" *(Kaside 2, Mısra 34).*

serḫoş it-: *Sarhoş olmasına yol açmak.*

1. "ʿUşşāḳı mey-i laʿl-i lebüñ **serḫoş id**üptür / Bu ortada men ayuḳam ey gözleri maḫmūr" *(Kaside 4, Mısra 7).*

ser-i kūy: *Sevgilinin bulunduğu yer.*

1. "Ger **ser-i kūyinden** umdum merḥamet ʿayb itmesün / Raḥmet umar dāyimā dervīş ṣāḥib-cāhdan" *(Gazel 14, Mısra 5).*

ser-tā-pāy: *Baştan ayağa kadar.*

1. "Naḫl-i ḳaddüñ ol ki **ser-tā-pāy** şīrīn baġladı / Ṣūretüñ defterini gül gibi rengīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 1).*

ser-tā-ser: *Baştan başa.*

1. "Sancaḳ-ı sulṭān senüñle yaraşur kim dünyāda / Nireye varsañ cihānı fetḥ idersin **ser-tā-ser**" *(Kaside 3, Mısra 8).*

serv$_1$: *Boyu, endâmı böyle bir serviyi andıran sevgili.*

1. "Ḳaçan ol **serv** ḳamer yüzlü çıḳar ḫar-gāhdan / Luṭf ile alur ḫarāc-ı ḥüsn mihr ü māhdan" *(Gazel 14, Mısra 1).*

serv$_2$: *Servigillerden, kışın koyu yeşil yapraklarını dökmeyen, daha çok mezarlıklara dikilen uzun ömürlü, güzel kokulu, kozalaklı, ince uzun ağaç.*

1. "**Serv** ḫayrān ḳala şimşād ḳadinüñ luṭfına / Ger ḳılursa nāz ile gülşende seyrān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 3).*
2. "Āferīn ol naḫl-bendüñ destine kim luṭf ile / Ol bilūrīn **servüñ** üzre sīb-i sīmīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 8).*

   serv-i gül-endām: *Servi boylu gül gibi güzel endamlı.*

   1. "ʿĀşıḳam **serv-i gül-endām**uña kim ʿişve ile / Her ṭaraf kim yürise ṭūbī olur ḫāk-i rehi" (Gazel 23, Mısra 3).

   serv-i ḫırāmān: *Servi gibi salınan, naz ve edâ ile salınarak yürüyen sevgili.*

   1. "Bāġ-ı cān naḫlisin ey **serv-i ḫırāmān** Muṣṭafā / Ruḫları gül lebleri laʿl-i Bedaḫşān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 1).*

2. "Ol perī-ruẖ ḳandayise bāġ u bustān andadur / Andadur cennet kim ol **serv-i ẖırāmān** andadur" *(Gazel 7, Mısra 2).*
3. "Nāz ile her ḳanda ki ol **serv-i ẖırāmān**um gider / Men eger gitmezsem anuñla bile cānum gider" *(Gazel 9, Mısra 1).*
4. "Seni çoḳdan beri ey **serv-i ẖırāmān** severüz / Sen gülistānsın u biz tāze gülistān severüz" *(Gazel 10, Mısra 1).*
5. "Āferīn **serv-i ẖırāmānına** kim yüz nāz ile / Her ṭaraf kim salınursa ʿāşıḳ eyler ʿālemi" *(Gazel 22, Mısra 5).*

serv-i revān: *Salına salına yürüyen uzun boylu, endamlı (sevgili).*

1. "Dostuñ ḳaddi ẖayāli giceler cānda ḳonar / Cānda ger ḳonmasa ol **serv-i revān** ẖanda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 2).*
2. "Ol güzel yārı ki cān ile cihāndur bilürem / Çemen-i cānda boyı **serv-i revāndur** bilürem" *(Gazel 12, Mısra 2).*
3. "Āb-ı çeşmümde ẖayāl-i ḳad-i sīmīn-berüñi / İsterem dem-be-dem ey **serv-i revān** sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 8).*

serv-i sehi: *Endamı düzgün, fidan gibi sevgili.*

1. "Kerem it ḥüsn zekātı baña ey **serv-i sehi** / Ki işigüñde gedāyam men ü sen ḥüsn şehi" *(Gazel 23, Mısra 1).*

serv-ḳāmet: *Servi boylu.*

1. "Dünyāda Ḫıżrgibi buldum ḥayāt-ı cāvīd / Tā **serv-ḳāmetüñden** üstüme düşdi sāye" *(Gazel 15, Mısra 4).*

serv-ḳad oġlı Memi : *Memi'nin servi boylu çocuğu.*

1. "Ol güzel kim dirler **aña** serv-ḳad oġlı Memi / Bursa ʿda yā Rab bizümle bir zaman yār ola mı" *(Gazel 22, Mısra 1).*

server: *Bir topluluğun en ileri geleni, başkan, reis.*

1. "Bir mübārek yüzlü **serversin** ki devletlü olur / Pādişeh ḳatında her kim bulsa senden bir naẓar" *(Kaside 3, Mısra 9).*

sev-: *Sevgi ve bağlılık duymak.*

1. "Seni çoḳdan beri ey serv-i ẖırāmān **severüz** / Sen gülistānsın u biz tāze gülistān severüz" *(Gazel 10, Mısra 1).*

2. “Seni çoḳdan beri ey serv-i ḫırāmān severüz / Sen gülistānsın u biz tāze gülistān **severüz**” *(Gazel 10, Mısra 2).*
3. “Göreli ḫaṭṭ u ruḫuñı çemen-i ḥüsnüñde / Dün ü gün seyr iderüz lāle vü reyhān **severüz**” *(Gazel 10, Mısra 4).*
4. “Ḳıluruz ḫayl-i ḫayālüñ yolına cānı fedā / Zīrā biz ehl-i dilüz dünyāda mihmān **severüz**” *(Gazel 10, Mısra 6).*
5. “Āşikāra dimezüz kimseye sırr-ı dehenüñ / Kenz-i maḫfīdür anı biz daḫı pinhān **severüz**” *(Gazel 10, Mısra 8).*
6. “Ḥüsn ü luṭfın **severüz** ol ṣanemüñ ʿālemde / Ey raḳīb ṣanma ki biz sen gibi oğlan **severüz**” *(Gazel 10, Mısra 9).*
7. “Ḥüsn ü luṭfın **severüz** ol ṣanemüñ ʿālemde / Ey raḳīb ṣanma ki biz sen gibi oğlan **severüz**” *(Gazel 10, Mısra 10).*
8. “Didüñ öldüriserüz Ḥamidī’yi güle güle / Bundan ötrü seni ey ġonçe-i ḫandān **severüz**” *(Gazel 10, Mısra 12).*
9. “Andan ötrü **severem** ẕevḳ ile şīrīn lebini / Ki lebi çāşnī-i şīre-i cāndur bilürem” *(Gazel 12, Mısra 5).*
10. “Ṭoğrılıḳ ile kişi kim **sevdi** ol şekker-lebi / Ḫidmet içün ney gibi ḳatında bilin bağladı” *(Gazel 21, Mısra 5).*
11. “Anuñ içün cān u dilden **severüz** ol māhı kim / Sünbüli dil mūnisidür lebleri cān hem-demi” *(Gazel 22, Mısra 3).*
12. “ʿIşḳ ile her kim Memi’nüñ laʿl-i cān-baḫşın **sever** / Ḥāmidī gibi cihānda unudur cām-ı Cemi” *(Gazel 22, Mısra 9).*
13. “Ḥāmidī **sevdi** seni cevr ile öldürme anı / ʿAfv ḳıl luṭfuñ ile işbu ġarībüñ günehi” *(Gazel 23, Mısra 9).*
14. “Āhumla sirişküm seni ister gice gündüz / Dāyim seni ʿışḳ ile **sever** tāʾir ü māşī” *(Gazel 26, Mısra 8).*

<u>sevindür-:</u> *Sevinmesini sağlamak.*

1. “Çün yaḳdı beni göñli **sevindürdi** raḳībüñ / Gör bu güneşüñ nūrı ki ṭaşa eser eyler” *(Kaside 2, Mısra 13).*
2. “Gel ey meh Ḥāmidī göñlin **sevindür** / Ki besler derd-i ʿışḳuñ cān içinde” *(Gazel 19, Mısra 13).*

<u>seyr it-:</u> *Gezip dolaşmak, gezmek.*

1. “Göreli ḫaṭṭ u ruḫuñı çemen-i ḥüsnüñde / Dün ü gün **seyr id**erüz lāle vü reyhān severüz” *(Gazel 10, Mısra 4).*

seyr ü sülūk: *Yola girme, bir yolu takip ederek yürüme, gitme.*

1. “Bu ki ārām idemez **seyr ü sülūkinde** felek / Ġarażı terbiyet-i ḥüsn-i bütāndur bilürem” *(Gazel 13, Mısra 5).*

seyrān ḳıl-: *Gezmek, gezinmek, dolaşmak.*

1. “Serv ḫayrān ḳala şimşād ḳadinüñ luṭfına / Ger **ḳılursa** nāz ile gülşende **seyrān** Muṣṭafā” *(Gazel 3, Mısra 4).*

ṣı-: *Kırmak.*

1. “Geh **ṣıdı** gāh dürüst eyledi zülfi dilümi / Kim görüpdür hele bu vech ile dil-dārlıġı” *(Gazel 27, Mısra 5).*

ṣıdḳ: *İçten, yürekten bağlanma, bağlılık, sadakat.*

1. “Ḥāmidī-i bī-nevā cāndan duʿācuñdur senüñ / **Ṣıdḳ** ilen ʿömrüñ uzunlıġı diler şām u seḥer” *(Kaside 3, Mısra 14).*

ṣılāye it-: *Döverek ezmek.*

1. “Çeşm-i kevākib içün ḫurşīd ḫāk-i rāhı / Bu hāven-i zer içre her gün **id**er **ṣılāye**” *(Kaside 1, Mısra 20).*

sırr-ı dehen: *Ağızdaki sır.*

1. “Āşikāra dimezüz kimseye **sırr-ı dehen**üñ / Kenz-i maḫfīdür anı biz daḫı pinhān severüz” *(Gazel 10, Mısra 7).*

sīb-i sīmīn: *Gümüş elma.*

1. “Āferīn ol naḫl-bendüñ destine kim luṭf ile / Ol bilūrīn servüñ üzre **sīb-i sīmīn** baġladı” *(Gazel 21, Mısra 8).*

sīne: *Göğüs.*

1. “Her tīr kim ol ġamze benüm göñlüme atar / Bī-çāre göñül ḳarşuda **sīnem** siper eyler” *(Kaside 2, Mısra 10).*

sipeh: *Asker, ordu.*

1. “**Sipeh**i ḥüsn-i ḫatıdur yeticek şāh-ı ruḫı / Yaraşıḳı biledür ḥüsnde şāh u sipehi” *(Gazel 24, Mısra 3).*

siper eyle-: *Kendini veya bir şeyi korumak amacıyla bir başka şeyi siper olarak kullanmak, siper etmek.*

1. “Her tīr kim ol ġamze benüm göñlüme atar / Bī-çāre göñül ḳarşuda sīnem **siper eyler**” *(Kaside 2, Mısra 10).*

sirāc: *Işık.*

1. “Zihī mihr-i ruḫuñ göñlüm **sirācı** / Ayaġuñ ṭopraḳı ḫurşīd tācı” *(Gazel 28, Mısra 1).*

sirişk: *Gözyaşı.*

1. “Āhumla **sirişküm** seni ister gice gündüz / Dāyim seni ʿışḳ ile sever tāʾir ü māşī” *(Gazel 26, Mısra 7).*

sitāre: *Yıldız.*

1. “Tā gün yüzüñden ıraḳ itdi beni **sitārem** / Āhum ḫadengi irdi hicr-i ruḫuñdan aya” *(Gazel 15, Mısra 7).*

söz: *Ağızdan çıkan, bir veya daha çok heceden meydana gelen kelime veya kelime dizisi.*

1. “Bī-çāre niyāz ile yüzin ḳapuña sürüp / Ḥālini dir ey şāh u **sözi** muḫtaṣar eyler” *(Kaside 2, Mısra 44).*

ṣubḥ: *Sabah.*

1. “Her **ṣubḥ** ki gül yüzine göñlüm naẓar eyler / Cān bülbüline bāġ-ı cinandan ḫaber eyler” *(Kaside 2, Mısra 1).*
2. “Eflākde medḥüñi oḳur şevḳ ile Zühre / Her **ṣubḥ** kim ala eline çeng ile ṭanbūr” *(Kaside 4, Mısra 26).*

3. “Ol ki çeşm-i ebrden her **ṣubḥ** bārān yaġdurur / Firḳatüñde Ḥāmidī’nüñ nāle-i dil-sūzıdur” *(Gazel 6, Mısra 13).*
4. “Gül ḳulaḳ ṭutar u bülbül güle ḳarşu her **ṣubḥ** / Bu vefāsuz çemenüñ vaṣfın oḳur defter ile” *(Gazel 17, Mısra 9).*

su: *Gözyaşı.*

1. “Göreli laʿl gibi leblerüñi merdüm-i çeşm / Aḳıdur derd ile **su** yirine ḳan sen gideli” *(Gazel 20, Mısra 6).*

suç u günāh: *Suç ve günah.*

1. “Ger ʿafv ḳılsa luṭf ile **suç u günāh**umız / Çoḳ yaşasun saʿādet ile pādişāhumız” *(Beyit 1, Mısra 1).*

sulṭān: *Hükümdar, padişah.*

1. “Ḳılsa naẓar irişür göñlüme tīr-i ġamze / **Sulṭān** naẓar ḳılursa devlet irür gedāya” *(Kaside 1, Mısra 8).*
2. “Ol cefācıdan şikāyet ger idersin Ḥāmidī / Devletüñ işigine yüz sür ki **sulṭān** andadur” *(Gazel 7, Mısra 10).*
3. “Ey ki dirsin şehrden gitme cefāya ṣabr ḳıl / Nicesin ṣabr eyleyem şimdi ki **sulṭānum** gider” *(Gazel 9, Mısra 6).*

   sulṭān-ı selāṭīn-i zamān: *Zamanın padişahlar padişahı.*

   1. “**Sulṭān-ı selāṭīn-i zamān** Şāh Muḥammed / Kim salṭanat-ı memleket-i baḥr ü ber eyler” *(Kaside 2, Mısra 19).*

Sulṭān Muḥammed ibni Sulṭān Murād-ı Ġāzī: *Gazi Sultan Murat'ın oğlu Sultan Muhammed.*

1. “**Sulṭān Muḥammed ibni Sulṭān Murād-ı Ġāzī** / Ki elḳābını felek bir ḫurşīd-i çerḫ-pāye” *(Kaside 1, Mısra 17).*

ṣūret1: *Yüz, çehre.*

1. “Naḫl-i ḳaddüñ ol ki ser-tā-pāy şīrīn bağladı / **Ṣūretüñ** defterini gül gibi rengīn bağladı” *(Gazel 21, Mısra 2).*

ṣūret2: *Gözün ilk bakışta gördüğü şey, dış görünüş, şekil, biçim.*

1. “Virür **ṣūret** nişān maʿnī yüzinden / Bu maʿnī baña ṣūretden ṣataşdı” *(Gazel 25, Mısra 3).*
2. “Virür ṣūret nişān maʿnī yüzinden / Bu maʿnī baña **ṣūretden** ṣataşdı” *(Gazel 25, Mısra 4).*

   <u>ṣūret ü maʿnī:</u> *Madde ve mana, beden ve ruh.*

   1. “**Ṣūret ü maʿnī**de çün ol dil-rübā maḥbūbdur / ʿĀşıḳa n’ola ḳılursa luṭf u iḥsān Muṣṭafā” *(Gazel 3, Mısra 7).*

<u>sūz-ı ciger:</u> *Ciğerin yanması.*

1. “Āh-ı dil ü **sūz-ı ciger**i terk idemez cān / Ger ḫod kesesin şemʿ gibi tīg ile başı” *(Gazel 26, Mısra 3).*

<u>Sühā:</u> *Büyükayı yıldız kümesindeki en küçük yıldız.*

1. “Şāhā seni güneşe nisbet şunuñ gibidür / Kim bir kişi güneşi nisbet ide **Sühāya**” *(Kaside 1, Mısra 24).*
2. “Bī-çāre Ḥāmidī’nün āhı **Sühāya** irdi / Kim bildürür bu ḥāli ol şāh-ı meh-liḳāya” *(Gazel 15, Mısra 9).*

<u>sünbül:</u> *Sevgilinin sümbül gibi saçı.*

1. “Anuñ içün cān u dilden severüz ol māhı kim / **Sünbüli** dil mūnisidür lebleri cān hem-demi” *(Gazel 22, Mısra 4).*

   <u>sünbül-i zülf:</u> *Sümbüle benzeyen kıvrımlı saç.*

   1. “**Sünbül-i zülfüñ** ile gül yüzüñi yād iderem / Gice gündüz ḳıluram āh u fiġān sen gideli” *(Gazel 20, Mısra 3).*
   2. “**Sünbül-i zülfüñ** niḳāb-ı rūy-ı gül-gūn eyleme / ʿĀşıkuñ göñlini her dem hicrden ḫūn eyleme” *(Beyit 2, Mısra 1).*

<u>sürme:</u> *Kirpik diplerine sürülen siyah boya, sürme, is.*

1. “ʿĀşıḳuñ ʿıydi ḳamer devrinde yāruñ yüzidür / Çeşm-i cānuñ **sürmesi** dil-dāruñ izi tozıdur” *(Gazel 6, Mısra 2).*

Ş-ş

<u>şādī:</u> *Sevinç, sevinçlilik, mutluluk.*

1. "Tā aya nisbet itdüm ḫurşīd-i ṭalʿatını / Atdı külāhını ay bu **şādīden** semāya" *(Kaside 1, Mısra 4).*

şāhı: *Padişah, hükümdar.*

1. "Ġamdan penāh iderem ol **şāh** sāyesine / Kim sāyesi virüpdür fer sāye-i hümāya" *(Kaside 1, Mısra 13).*
2. "Bī-çāre niyāz ile yüzin ḳapuña sürüp / Ḥālini dir ey **şāh** u sözi muḫtaṣar eyler" *(Kaside 2, Mısra 44).*

şāh u sipeh: *Hükümdar ve ordu.*

1. "Sipehi ḥüsn-i ḫatıdur yeticek şāh-ı ruḫı / Yaraşıḳı biledür ḥüsnde **şāh u sipeh**i" *(Gazel 24, Mısra 4).*

şāh-ı cihān: *Alemin, dünyanın padişahı.*

1. "Ḫurşīd-i zamān **şāh-ı cihān** ḫüsrev-i ġāzī / Ki elḳābını gerdūn şeh-i ʿālī-güher eyler" *(Kaside 2, Mısra 17).*

şāh-ı cihān-gīr: *Dünyayı zapt etmiş hükümdar.*

1. "Ḥāmidī **şāh-ı cihān-gīr** ġazāya varıcaḳ / Nice ḳalur kişi bu şehrde pā-pesler ile" *(Gazel 17, Mısra 13).*

şāh-ı ḫūbān: *Güzellerin sultanı.*

1. "Sancaḳ-ı devlet gibidür ḳaddi ol meh-çihrenüñ / Ol sebebden dirler aña **şāh-ı ḫūbān** Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 6).*
2. "Daḫı vaḳt olmadı ki ol **şāh-ı ḫūbān** / Beni yād eyleye yārān içinde" *(Gazel 19, Mısra 9).*

şāh-ı kevākib: *Yıldızların şahı.*

1. "Tā encümine nūr virür **şāh-ı kevākib** / Tā ḳutb mücāvir olur u meh sefer eyler" *(Kaside 2, Mısra 49).*

şāh-ı meh-liḳā: *Ay yüzlü güzellerin en güzeli.*

1. "Ay ile gün bilürler kim Ḥāmidī-i miskīn / Dāyim duʿālar eyler sen **şāh-ı meh-liḳāya**" *(Kaside 1, Mısra 28).*
2. "Bī-çāre Ḥāmidī'nün āhı Sühāya irdi / Kim bildürür bu ḥāli ol **şāh-ı meh-liḳāya**" *(Gazel 15, Mısra 10).*

şāh-ı ruḫ: *Yanağın şahı.*

1. "Sipehi ḥüsn-i ḫatıdur yeticek **şāh-ı ruḫı** / Yaraşıḳı biledür ḥüsnde şāh u sipehi" *(Gazel 24, Mısra 3).*

<u>şāh2:</u> *Padişah, hükümdar, sevgili.*

1. "Ḥāmidī sensüz ġamuñ deñizine düşmiş yüzer / El-ġıyās urur umar ʿavn u meded sen **şāhdan**" *(Gazel 14, Mısra 12).*

<u>Şāh Muḥammed:</u> *Padişah Fatih Sultan Mehmet.*

1. "Sulṭān-ı selāṭīn-i zamān **Şāh Muḥammed**/ Kim salṭanat-ı memleket-i baḥr ü ber eyler" *(Kaside 2, Mısra 19).*

<u>şāhā:</u> *Ey Şah.*

1. "**Şāhā** seni güneşe nisbet şunuñ gibidür / Kim bir kişi güneşi nisbet ide Sühāya" *(Kaside 1, Mısra 23).*
2. "**Şāhā** bu vefā-dār ḳuluñ Ḥāmidī ol kim / Saña dil ü cān ile duʿā-yı seḥer eyler" *(Kaside 2, Mısra 35).*

<u>şām u seḥer:</u> *Akşam ve sabah.*

1. "Ḥāmidī-i bī-nevā cāndan duʿācuñdur senüñ / Ṣıdḳ ilen ʿömrüñ uzunlıġı diler **şām u seḥer**" *(Kaside 3, Mısra 14).*

<u>şarāb-ı nāb:</u> *Katışıksız, saf şarap.*

1. "Ḳanlu yaşumdan **şarāb-ı nāb** u nālemden rebāb / Firḳatüñde her biri ʿıyş ile ʿişretdür baña" *(Gazel 2, Mısra 7).*

<u>şaşı ol-:</u> *Şaşılaşmak, şaşı duruma gelmek.*

1. "Ger ġamzesi oḳıyla göre yā gibi ḳaşı / Sehminden **ola** māh-ı nevüñ gözleri **şaşı**" *(Gazel 26, Mısra 2).*

<u>şebeh:</u> *Benzeme, benzeyiş, benzerlik.*

1. "**Şebehe** ẖāl-i ʿıẕāruñ n ʿola beñzettüm ise / Çün muʿayyendür anuñ ḥüsnde vech-i şebehi" *(Gazel 24, Mısra 7).*

<u>şefīʿ it-:</u> *Aracı olmasını istemek.*

1. "Niyāz u ḥasret ile ḳapusına yüz sürelim / **Şefīʿ idüp** seg-i kūyını yāra yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 4).*

<u>şeh:</u> *Sultan, padişah.*

1. "Yā Rab ebedī ḳıl bu **şehüñ** devlet ü ʿömri / Zīrā ki cihānda heme dem ḫayrlar eyler" *(Kaside 2, Mısra 51).*
2. "Göñlüme ḳondı ġam-ı ʿışḳı pes ez-ḳatl-i raḳīb / **Şeh** seferden çü döne fetḥ ile eyvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 12).*
3. "Kerem it ḥüsn zekātı baña ey serv-i sehi / Ki işigüñde gedāyam men ü sen ḥüsn **şehi**" *(Gazel 23, Mısra 2).*
4. "Güzeller begi sensin ki cihānda / Getürür saña **şehler** ḥüsn bācı" *(Gazel 28, Mısra 6).*

   <u>şeh-i ʿālī-güher eyle-:</u> *Yüce soylu hükümdar diye adlandırmak.*

   1. "Ḫurşīd-i zamān şāh-ı cihān ḫüsrev-i ġāzī / Ki elḳābını gerdūn **şeh-i ʿālī-güher eyle**r" *(Kaside 2, Mısra 18).*

   <u>şeh-i ṣāḥib-ḳırān:</u> *Muzaffer hükümdar.*

   1. "Pādişāhuñ himmetiyle ey **şeh-i ṣāḥib-ḳırān** / Sen alursın ḳanda kim vardur cihānda ḳalʿalar" *(Kaside 3, Mısra 5).*

<u>şehinşāh:</u> *Şahlar şahı, padişahlar padişahı.*

1. "Ḥāmidī'nüñ gönli içi Bursa şehri gibidür / Kim **şehinşāhuñ** fütūḥ āyīni şīrīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 14).*

<u>şehr1:</u> *Şehir.*

1. "Bu devr-i zamān içre güzeller begi sensin / Kim ay gibi **şehrdesin** ḥüsn ile meşhūr" *(Kaside 4, Mısra 4).*
2. "Ey fażl ile vü ʿadl ile her mülkde maʿrūf / Vey cūd ile vü beẕl ile **şehrde** meşhūr" *(Kaside 4, Mısra 20).*
3. "Didiler **şehrden** ol māh-ı vefā-dār gider / Dostlar neyleyelim çāre nedür yār gider" *(Gazel 8, Mısra 1).*
4. "**Şehr**de Ḥāmidī-i müflis-i ser-geşte n'ider / Şimdi kim kevkebe-i ḥażret-i ḫünkār gider" *(Gazel 8, Mısra 9).*
5. "Ey ki dirsin **şehrden** gitme cefāya ṣabr ḳıl / Nicesin ṣabr eyleyem şimdi ki sulṭānum gider" *(Gazel 9, Mısra 5).*
6. "Ḥāmidī şāh-ı cihān-gīr ġazāya varıcaḳ / Nice ḳalur kişi bu **şehrde** pā-pesler ile" *(Gazel 17, Mısra 14).*

7. "Çünki cān mülkine girürdi ḫayālüñ şevḳ ile / Cān göñül **şehrini** dürlü dürlü āyīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 12).*
8. "Ḥāmidī'nüñ göñli içi Bursa **şehri** gibidür / Kim şehinşāhuñ fütūh āyīni şīrīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 13).*

şehr$_2$: *Şehir. (Bağlama göre İstanbul.).*

1. "ʿĀşıḳam ʿāşıḳ u benden eger incinür ise / **Şehrden** ḳava beni yār elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 8).*

şeh-suvār: *Çok usta binici.*

1. "Yolına ger bilevüz k'ol ṣanem ne yolda geçer / Piyāde varuban ol **şeh-suvārā** yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 12).*

şeker: *Şeker, tatlı.*

1. "Sāġarı ʿaḳs-i lebinden laʿl ü yāḳūt eyleyen / Ol **şeker** aġızlu incü dişlü hem kedüzidür" *(Gazel 6, Mısra 6).*

şeker-leb: *Şeker dudaklı.*

1. "Ol **şeker-leb** iledür Ḥāmidī'yi meykedeye / Gösteren yol baña mehdī-i zamāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 9).*

şekker eyle-: *Şeker gibi yapmak.*

1. "Göñlümde ḳaçan ẕikr iderem ḳand-i lebini / Ney gibi ser-ā-pāy vücūdum **şekker eyle**r" *(Kaside 2, Mısra 4).*

şekker-leb: *Şeker gibi tatlı dudağı olan.*

1. "Ṭoġrılıḳ ile kişi kim sevdi ol **şekker-lebi** / Ḫidmet içün ney gibi ḳatında bilin baġladı" *(Gazel 21, Mısra 5).*

şekve ḳıl-: *Şikayet etmek, şikayetlenmek.*

1. "**Şekve ḳılmaz** Ḥāmidī ol bī-vefādan kimseye / Dostdan cevr ü cefā mihr ü muḥabbetdür baña" *(Gazel 2, Mısra 9).*

şemʿ: *Mum.*

1. "ʿAks-i ruḫsāruñ çerāġı göñlümi rūşen tutar / Dāyimā **şemʿuñ** işi meclisde cān efrūzıdur" *(Gazel 6, Mısra 10).*
2. "Āh-ı dil ü sūz-ı cigeri terk idemez cān / Ger ḫod kesesin **şemʿ** gibi tīg ile başı" *(Gazel 26, Mısra 4).*

şemʿ-i ruḫ: *Yanağın mumu.*

1. "Yaġmaladı ṣabr u ḫıredüm yaḳdı beni zār / Pervāneye gör **şemʿ-i ruḫ**uñ kim neler eyler" *(Kaside 2, Mısra 12).*

şeref: *Başkasının, birine gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, onur.*

1. "ʿĀlemde kime kim naẓar-ı mihr ile baḳsa / Yüzüni **şeref** mesnedi üzre ḳamer eyler" *(Kaside 2, Mısra 24).*
2. "Ol gün ki yüz sürerem bir dem bu ḫāk-i pāya / Gün gibi ol **şerefden** başum irer semāya" *(Gazel 15, Mısra 2).*
3. "Ol ki ḥüsn ile durur ḫūblaruñ pādişehi / Ḫāk-i pāyı **şerefinden** durur ayuñ külehi" *(Gazel 24, Mısra 2).*

şevḳ₁: *İstek, heves.*

1. "Ḳapuñdan aña ger bir avuc ṭopraḳ irerse / Ṭopraḳı alup **şevḳ** ile kühl-i baṣar eyler" *(Kaside 2, Mısra 48).*
2. "Ger ḳapuñdan ḳavasın **şevḳ** ile girür bacadan / Cān-ı maḥzūnum ki ʿışḳuñ murġ-ı dest-āmūzıdur" *(Gazel 6, Mısra 11).*
3. "Dehenüñ **şevḳıyile** Ḥāmidī-i sūḫtenüñ / Gitdi ṣabr u dil ü cān oldı revān sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 9).*
4. "Çünki cān mülkine girürdi ḫayālüñ **şevḳ** ile / Cān göñül şehrini dürlü dürlü āyīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 11).*
5. "**Şevḳ** ile raḳībi daḫı ḫoş görse ḳapuñda / Ger Ḥāmidī-i sūḫte-dil olmasa nāşī" *(Gazel 26, Mısra 9).*

şevḳ₂: *Sevinç, neşe, keyif.*

1. "Eflākde medḥüñi oḳur **şevḳ** ile Zühre / Her ṣubḥ kim ala eline çeng ile ṭanbūr" *(Kaside 4, Mısra 25).*

şikāyet it-: *Şikāyetlenmek, sızlanmak.*

1. "Men **itmezem şikāyet** hicr-i ruḫuñdan ammā / Her gice peyk-i āhum aḥvālümi dir aya" *(Kaside 1, Mısra 9).*
2. "Ol cefācıdan **şikāyet** ger **idersin** Ḥāmidī / Devletüñ işigine yüz sür ki sulṭān andadur" *(Gazel 7, Mısra 9).*

şimdi: *Şimdi, şu an.*

1. "Şehrde Ḥāmidī-i müflis-i ser-geşte n'ider / **Şimdi** kim kevkebe-i ḥażret-i ḫünkār gider" *(Gazel 8, Mısra 10).*
2. "Ey ki dirsin şehrden gitme cefāya ṣabr ḳıl / Nicesin ṣabr eyleyem **şimdi** ki sulṭānum gider" *(Gazel 9, Mısra 6).*
3. "Biz daḫı ṣaḥn-ı çemende ḳuralım ḫayme-i ʿıyş / **Şimdi** kim ḳondı şükūfe çemene çāder ile" *(Gazel 17, Mısra 8).*

şimşād: *Şimşir ağacı.*

1. "Serv ḫayrān ḳala **şimşād** ḳadinüñ luṭfına / Ger ḳılursa nāz ile gülşende seyrān Muṣṭafā" *(Gazel 3, Mısra 3).*

şīrīn1: *Tatlı.*

1. "Andan ötrü severem ẕevḳ ile **şīrīn** lebini / Ki lebi çāşnī-i şīre-i cāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 5).*

şīrīn2: *Güzellik, tatlılık.*

1. "Naḫl-i ḳaddüñ ol ki ser-tā-pāy **şīrīn** bağladı / Ṣūretüñ defterini gül gibi rengīn bağladı" *(Gazel 21, Mısra 1).*
2. "Ḥāmidī'nüñ göñli içi Bursa şehri gibidür / Kim şehinşāhuñ fütūh āyīni **şīrīn** bağladı" *(Gazel 21, Mısra 14).*

şöyle: *Şu yolda, şu biçimde.*

1. "Ḫāk-i küyüñde göñül itüñ ile **şöyle** ṣanur / Ki meger ḥūr ile cennetdedür ārām-gehi" *(Gazel 24, Mısra 5).*

şöyle ki: *Bir düşünceyi açıklamak için söylenecek sözlerin başına gelen bağlaç.*

1. "Ebr-i kefüñ hemīşe tā ḥaşr fāyıż olsun / **Şöyle ki** tāze tutsun āfāḳı aydan aya" *(Kaside 1, Mısra 34).*

şu: *Şu, işaret sıfatı.*

1. "Ẓulm ehlini **şu** resme zebūn eyledi ʿadlüñ / Kim masḫara tutar ṭoġanı yazıda ʿuṣfūr" *(Kaside 4, Mısra 27).*

şūḫ: *Serbest ve neşeli tavırlı, işveli, cilveli (kadın).*

1. "Raḥm it baña ey **şūḫ** ki göñlüm gice gündüz / Vaṣf-ı ḫaṭ u ḫadd-i şeh-i Cemşīd-fer eyler" *(Kaside 2, Mısra 15).*

şuʿlelen-: *Alevlenmek.*

1. "Niçe bir **şuʿlelensün** barḳ-ı āhum / Giceler günbed-i gerdān içinde" *(Gazel 19, Mısra 5).*

şunuñ gibi: *Şunun gibi, şöyle.*

1. "Şāhā seni güneşe nisbet **şunuñ gibidür** / Kim bir kişi güneşi nisbet ide Sühāya" *(Kaside 1, Mısra 23).*

şükr eyle-: *Şükretmek.*

1. "Hicrān eger ḳılursa cānuma ḳaṣd biñ kez / Bir ẕerre yimezem ġam **şükr eyle**rem Ḫudāya" *(Kaside 1, Mısra 12).*
2. "Derd ü ġamı ki Ḥāmidī'nüñ niʿmeti durur / **Şükr eyle**rem ki anı virüpdür Ḫudā bize" *(Gazel 16, Mısra 12).*

şükūfe: *Çiçek.*

1. "Biz daḫı ṣaḥn-ı çemende ḳuralım ḫayme-i ʿıyş / Şimdi kim ḳondı **şükūfe** çemene çāder ile" *(Gazel 17, Mısra 8).*

T-t

tā1: *Doğrulama, gerçekleme, kuvvetlendirme için kullanılır.*

1. "Ebr-i kefüñ hemīşe **tā** ḥaşr fāyıż olsun / Şöyle ki tāze tutsun āfāḳı aydan aya" *(Kaside 1, Mısra 33).*
2. "Ümmīd-i viṣālüñ ḳomadı kim ʿadem olsam / **Tā** bir daḫı görsem meger ol ṭalʿat-ı pür-nūr" *(Kaside 4, Mısra 42).*

3. "**Tā** gāh ḫazān olsa cihān içre vü geh yaz / Mādām ki tesbīḥ ide her dāne-i engūr" *(Kaside 4, Mısra 47).*
4. "Dünyāda Ḫıżrgibi buldum ḥayāt-ı cāvīd / **Tā** serv-ḳāmetüñden üstüme düşdi sāye" *(Gazel 15, Mısra 4).*

tā2: *Değin, dek, kadar.*

1. "**Tā** encümine nūr virür şāh-ı kevākib / Tā ḳutb mücāvir olur u meh sefer eyler" *(Kaside 2, Mısra 49).*
2. "Tā encümine nūr virür şāh-ı kevākib / **Tā** ḳutb mücāvir olur u meh sefer eyler" *(Kaside 2, Mısra 50).*

tā3: *Diye, için.*

1. "Ḫurşīdi zīr-i destüñ eyledi çerḫ-i aṭlas / **Tā** devletüñ dayansun alṭunlu müttekāya" *(Kaside 1, Mısra 26).*
2. "**Tā** yeñi ay gemisi yürür bu deñiz üzre / Baḥr-ı kefüñ cihānı tā ġarḳ ider ʿaṭāya" *(Kaside 1, Mısra 31).*
3. "**Tā** hevāda vura cān-bāzlaruñ murġ-ı dilin / Ġamzesi ḳaşıyile tīr ü kemāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 7).*
4. "**Tā** gün yüzüñden ıraḳ itdi beni sitārem / Āhum ḫadengi irdi hicr-i ruḫuñdan aya" *(Gazel 15, Mısra 7).*
5. "**Tā** reyāhīn içilür ẕevḳ ile ṣaḥbā-yı müdām / Depredür gül def ü bülbül ḫoş oḳur mizher ile" *(Gazel 17, Mısra 5).*

tā4: *Tıpkı.*

1. "**Tā** aya nisbet itdüm ḫurşīd-i ṭalʿatını / Atdı külāhını ay bu şādīden semāya" *(Kaside 1, Mısra 3).*
2. "**Tā** göñlümi büryān ide hicrüñde ġam içün / ʿIşḳun otı ḳızdurdı tenüm nite ki tendūr" *(Kaside 4, Mısra 9).*

tā5: *Bu sebeple.*

1. "Tā yeñi ay gemisi yürür bu deñiz üzre / Baḥr-ı kefüñ cihānı **tā** ġarḳ ider ʿaṭāya" *(Kaside 1, Mısra 32).*

<u>ṭabaḳ-ı nūr:</u> *Nur tabak, ay.*

1. "Ḫaṭṭuñla ḥadüñi göreli ḫalḳa direm kim / Gicede görünür gözüme bir **ṭabaḳ-ı nūr**" *(Kaside 4, Mısra 6).*

<u>tāc:</u> *Soyluluk, iktidar, güç veya hükümdarlık sembolü olarak başa giyilen, değerli taşlarla süslü başlık.*

1. "Zihī mihr-i ruḫuñ göñlüm sirācı / Ayaġuñ ṭopraḳı ḫurşīd **tācı**" *(Gazel 28, Mısra 2).*

<u>taḫt:</u> *Hükümdarlık makamı, hükümdarlık.*

1. "Envāʿ-ı saʿādet bile yaşuñ uzun olsun **Taḫt** üstine baḫtuñdan ola çeşm-i bedān dūr" *(Kaside 4, Mısra 50).*

<u>taḫt-ı vezāret:</u> *Vezirlik makamı.*

1. "Sen **taḫt-ı vezāret**de saʿādetlü güneşsin / Kim görimeye devletüñi gözi ola kūr" *(Kaside 4, Mısra 21).*

<u>tāʾir ü māşī:</u> *Uçan ve yürüyen.*

1. "Āhumla sirişküm seni ister gice gündüz / Dāyim seni ʿışḳ ile sever **tāʾir ü māşī**" *(Gazel 26, Mısra 8).*

<u>tāḳ-ı müşgīn:</u> *Siyah kemer.*

1. "Ruḫlaruñ üstinde ḳaşlaruñ ḫayāli baġlayan / Lāle vü gül üstine bir **tāḳ-ı müşgīn** baġladı" *(Gazel 21, Mısra 4).*

<u>ṭalʿat:</u> *Yüz, çehre, güzel yüz.*

1. "Hicrān gelesi ḥażret-i Paşaya direm kim / Ehl-i naẓara **ṭalʿatıdur** luṭf ile manẓūr" *(Kaside 4, Mısra 14).*

   <u>ṭalʿat-ı pür-nūr:</u> *Nurla dolu yüz.*

   1. "Ümmīd-i viṣālüñ ḳomadı kim ʿadem olsam / Tā bir daḫı görsem meger ol **ṭalʿat-ı pür-nūr**" *(Kaside 4, Mısra 42).*

<u>tāliʿ:</u> *Baht, talih.*

1. "**Ṭāliʿ** çü rücūʿ itse hüner fāyide virmez / Baẖt olmasa gün dağda laʿli ḥacer eyler" *(Kaside 2, Mısra 41).*

tanbūr: *Klasik Türk müziğinin başlıca çalgılarından biri olan, yay veya mızrapla çalınan, uzun saplı, telli çalgı.*

1. "Eflākde medḥüñi oḳur şevḳ ile Zühre / Her ṣubḥ kim ala eline çeng ile **ṭanbūr**" *(Kaside 4, Mısra 26).*

tañla-: *Şaşmak, garip bulmak..*

1. "Yār gitdi dirler ü men ağlaram **ṭañlar** raḳīb / Ağladuğum derd ile budur ki dermānum gider" *(Gazel 9, Mısra 7).*

Tañrı: *Kâinatta var olan her şeyi yaratan, koruyan, tek ve yüce varlık, Yaradan, Allah, Rab, İlah, Mevla, Halik, Hüda, Hu, Oğan.*

1. "**Tañrıdan** aña raḥmet inüpdür bu cihānda / Kim işigi cennet durur u ḳullarıdur ḥūr" *(Kaside 4, Mısra 17).*

tarab: *Şenlik, sevinçlilik, ferah.*

1. "Bezm-i bāġuñ **ṭarabı** vaḳtidür imdi kim olur / Lāle envāʿ-ı çerāġ ile vü gül micmer ile" *(Gazel 17, Mısra 3).*

taraf: *Yön, taraf.*

1. "Çün cānumuz ʿadem **ṭarafından** çıḳardı baş / ʿIşḳuñ senüñ o demde didi merḥabā bize" *(Gazel 16, Mısra 9).*
2. "Āferīn serv-i ẖırāmānına kim yüz nāz ile / Her **ṭaraf** kim salınursa ʿāşıḳ eyler ʿālemi" *(Gazel 22, Mısra 6).*
3. "ʿĀşıḳam serv-i gül-endāmuña kim ʿişve ile / Her **ṭaraf** kim yürise ṭūbī olur ẖāk-i rehi" *(Gazel 23, Mısra 4).*

taş: *Kimyasal veya fiziksel durumu değişiklikler gösteren, rengini içindeki maden, tuz ve oksitlerden alan sert ve katı madde.*

1. "Çün yaḳdı beni göñli sevindürdi raḳībüñ / Gör bu güneşüñ nūrı ki **ṭaşa** eser eyler" *(Kaside 2, Mısra 14).*

<u>tāze:</u> *Kuru olmayan, körpe, kuru karşıtı.*

1. "Seni çoḳdan beri ey serv-i ḫırāmān severüz / Sen gülistānsın u biz **tāze** gülistān severüz" *(Gazel 10, Mısra 2).*

<u>tāze tut-:</u> *Yeni, zamanı geçmemiş tutmak.*

1. "Ebr-i kefüñ hemīşe tā ḥaşr fāyıż olsun / Şöyle ki **tāze tutsun** āfāḳı aydan aya" *(Kaside 1, Mısra 34).*

<u>temāşā:</u> *Gezme, seyir.*

1. "Ol ḳamer yüzlü **temāşāya** gidince mensüzin / Her gice Keyvāna dek feryād u efġānum gider" *(Gazel 9, Mısra 3).*

<u>ten:</u> *Vücut, beden.*

1. "Tā göñlümi büryān ide hicrüñde ġam içün / ʿIşḳun otı ḳızdurdı **tenüm** nite ki tendūr" *(Kaside 4, Mısra 10).*
2. "Hicr elinden çün **teni** terk itdüñ ey cān vay aña / Ḫarmen-i cān andadur kim māh-ı tābān andadur" *(Gazel 7, Mısra 5).*
3. "Żaʿf-ı ḥālümden eger ḫaste **tenüm** bunda ḳalur / Terk ider cān tenümi vü dil-efgār gider" *(Gazel 8, Mısra 3).*
4. "Żaʿf-ı ḥālümden eger ḫaste tenüm bunda ḳalur / Terk ider cān **tenümi** vü dil-efgār gider" *(Gazel 8, Mısra 4).*
5. "**Tenümde** dil ḫayāl-i sünbülüñle / Yatur zencīr ile zindān içinde" *(Gazel 18, Mısra 9).*

<u>terbiyet-i ḥüsn-i bütān:</u> *Güzellerin güzelliğinin kemale ermesi.*

1. "Bu ki ārām idemez seyr ü sülūkinde felek / Ġarażı **terbiyet-i ḥüsn-i bütāndur** bilürem" *(Gazel 13, Mısra 6).*

<u>terk eyle-:</u> *Bırakmak, ayrılmak.*

1. "Yā Rab ol dilber ne gördi ʿāşıḳ-ı bī-çāreden / Kim cefā vü cevrini **terk eyledi** nā-gāhdan" *(Gazel 14, Mısra 4).*
2. "Ger beni öldüresin ḳapuñı **terk eyleyemem** / Ançа āzār ola kim olmaya bī-zārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 9).*

<u>terk it-:</u> *Bırakmak, ayrılmak.*

1. “Hicr elinden çün teni **terk itdüñ** ey cān vay aña / Ḫarmen-i cān andadur kim māh-ı tābān andadur” *(Gazel 7, Mısra 5).*
2. “Żaʿf-ı ḥālümden eger ḫaste tenüm bunda ḳalur / **Terk ider** cān tenümi vü dil-efgār gider” *(Gazel 8, Mısra 4).*
3. “Āh-ı dil ü sūz-ı cigeri **terk idemez** cān / Ger ḫod kesesin şemʿ gibi tīg ile başı” *(Gazel 26, Mısra 3).*

<u>tesbīḥ it-:</u> *Devamlı söylemek, vird haline getirmek.*

1. “Tā gāh ḫazān olsa cihān içre vü geh yaz / Mādām ki **tesbīḥ id**e her dāne-i engūr” *(Kaside 4, Mısra 48).*

<u>teşbīh ḳıl-:</u> *Benzetmek.*

1. “Çün gördi yir yüzinde naḳş-ı süm-i semendi **/ Teşbīh ḳıl**dı ḫurşīd cām-ı cihān-nümāya” *(Kaside 1, Mısra 22).*

<u>tīġ:</u> *Kılıç.*

1. “Āh-ı dil ü sūz-ı cigeri terk idemez cān / Ger ḫod kesesin şemʿ gibi **tīġ** ile başı” *(Gazel 26, Mısra 4).*

<u>tīr:</u> *Ok.*

1. “Her **tīr** kim ol ġamze benüm göñlüme atar / Bī-çāre göñül ḳarşuda sīnem siper eyler” *(Kaside 2, Mısra 9).*

   <u>tīr ü kemān:</u> *Ok ve yay.*

   1. “Tā hevāda vura cān-bāzlaruñ murġ-ı dilin / Ġamzesi ḳaşıyile **tīr ü kemān**dur bilürem” *(Gazel 12, Mısra 8).*

   <u>tīr-i ġamze:</u> *Sevgilinin yan bakışının oku.*

   1. “Ḳılsa naẓar irişür göñlüme **tīr-i ġamze** / Sulṭān naẓar ḳılursa devlet irür gedāya” *(Kaside 1, Mısra 7).*

<u>toġan:</u> *Kartalgiller familyasından, küçük kuşlarla, böceklerle beslenen ve dünyânın her yerinde birçok türü bulunan yırtıcı kuş sınıfı.*

1. “Ẓulm ehlini şu resme zebūn eyledi ʿadlüñ / Kim masḫara tutar **ṭoġanı** yazıda ʿuṣfūr” *(Kaside 4, Mısra 28).*

toġrı: *Hiçbir yöne sapmadan, dosdoğru, doğruca.*

1. "Kim ḳadüñ ʿışḳıyile bunda dirilürse bu gün / **Ṭoġrı** bundan çü gide ravża-i rıżvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 8).*

toġrılıḳ: *Doğru ve dürüst olmak.*

1. "**Ṭoġrılıḳ** ile kişi kim sevdi ol şekker-lebi / Ḫidmet içün ney gibi ḳatında bilin baġladı" *(Gazel 21, Mısra 5).*

topraḳ: *Toprak.*

1. "İksīr-i ġamı derd ile zerd eyledi yüzüm / Gör kim ġam-ı ʿışḳı nice **ṭopraḳı** zer eyler" *(Kaside 2, Mısra 6).*
2. "Ḳapuñdan aña ger bir avuc **ṭopraḳ** irerse / Ṭopraḳı alup şevḳ ile kühl-i başar eyler" *(Kaside 2, Mısra 47).*
3. "Ḳapuñdan aña ger bir avuc ṭopraḳ irerse / **Ṭopraḳ**ı alup şevḳ ile kühl-i başar eyler" *(Kaside 2, Mısra 48).*
4. "Zihī mihr-i ruḫuñ göñlüm sirācı / Ayaġuñ **ṭopraḳı** ḫurşīd tācı" *(Gazel 28, Mısra 2).*

ṭūbī: *Cennette bulunduğuna ve bütün cennete gölge saldığına inanılan, kökü yukarıda, dalları aşağıda büyük ağaç.*

1. "ʿĀşıḳam serv-i gül-endāmuña kim ʿişve ile / Her ṭaraf kim yürise **ṭūbī** olur ḫāk-i rehi" *(Gazel 23, Mısra 4).*

tut-: *Varsaymak, farz etmek.*

1. "**Tut**am oḳ gibi beni ḫāk-i rehe atar iseñ / Kūşe-i çeşmüñ ile ḥālüme baḳ gāh gehī" *(Gazel 24, Mısra 9).*

tutuş-: *Yanmaya başlamak, ateş almak.*

1. "Āh kim hicr-i ruḫuñdan her ḳaçan āh eylerem / Tutuşur gün ḫarmeni par par yanar ol āhdan" *(Gazel 14, Mısra 10).*

tendūr: *Tandır.*

1. "Tā göñlümi büryān ide hicrüñde ġam içün / ʿIşḳun otı ḳızdurdı tenüm nite ki **tendūr**" *(Kaside 4, Mısra 9).*

U-u

u: *Ve bağlacı.*

1. “Yaġmaladı ṣabr **u** ḫıredüm yaḳdı beni zār / Pervāneye gör şemʿ-i ruḫuñ kim neler eyler” *(Kaside 2, Mısra 11).*
2. “Baḫt **u** ḫıred ü devlet ile ḳanda varursa / Öñinde ḳılavuzluġı fetḥ u ẓafer eyler” *(Kaside 2, Mısra 27).*
3. “Bī-çāre niyāz ile yüzin ḳapuña sürüp / Ḥālini dir ey şāh **u** sözi muḫtaṣar eyler” *(Kaside 2, Mısra 44).*
4. “Tā encümine nūr virür şāh-ı kevākib / Tā ḳutb mücāvir olur **u** meh sefer eyler” *(Kaside 2, Mısra 50).*
5. “Tañrıdan aña raḥmet inüpdür bu cihānda / Kim işigi cennet durur **u** ḳullarıdur ḥūr” *(Kaside 4, Mısra 18).*
6. “Çeşm-i bed-i eyyām **u** ḳażā ʿāḳıbetü’l-emr / Ḳapudan ıraḳ itdi beni ḫaste vü maḳhūr” *(Kaside 4, Mısra 37).*
7. “Ḳanlu yaşumdan şarāb-ı nāb **u** nālemden rebāb / Firḳatüñde her biri ʿıyş ile ʿişretdür baña” *(Gazel 2, Mısra 7).*
8. “Yā Rab ol ḫāl-i ruḫ **u** laʿl-i lebi Ḫıżr mı kim / Geh gül üstinde vü geh çeşme-i ḥayvānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 5).*
9. “ʿĀşıḳam ʿāşıḳ **u** benden eger incinür ise / Şehrden ḳava beni yār elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 7).*
10. “Seni çoḳdan beri ey serv-i ḫırāmān severüz / Sen gülistānsın **u** biz tāze gülistān severüz” *(Gazel 10, Mısra 2).*
11. “Ol kim alur dil ü ṣabr **u** ḫıredi ġāret ider / Maẓhar-ı ṣūret-i zibā-yı fülāndur bilürem” *(Gazel 13, Mısra 7).*
12. “Gül ḳulaḳ ṭutar **u** bülbül güle ḳarşu her ṣubḥ / Bu vefāsuz çemenüñ vaṣfın oḳur defter ile” *(Gazel 17, Mısra 9).*
13. “Dehenüñ şevḳıyile Ḥāmidī-i sūḫtenüñ / Gitdi ṣabr **u** dil ü cān oldı revān sen gideli” *(Gazel 20, Mısra 10).*

uġurlu: *Kutlu, mübarek; yararlı.*

1. “Devr-i Ādemden beri dünyāya ey kişver-küşā / Bir **uġurlu** sencileyin gelmedi gelmeyiser” *(Kaside 3, Mısra 4).*

ulaş-: *Belli bir yere varmak, belli bir kimse veya şeye erişmek, vasıl olmak.*

1. "Müselsel zülfüñe göñlüm dolaşdı / Delü zencīre bir daḫı **ulaşdı**" *(Gazel 25, Mısra 2).*

um-: *Bir şeyin olmasını istemek, beklemek.*

1. "Ger ser-i kūyinden **umdum** merḥamet ʿayb itmesün / Raḥmet umar dāyimā dervīş ṣāḥib-cāhdan" *(Gazel 14, Mısra 5).*
2. "Ger ser-i kūyinden umdum merḥamet ʿayb itmesün / Raḥmet **umar** dāyimā dervīş ṣāḥib-cāhdan" *(Gazel 14, Mısra 6).*

unut-: *Aklında kalmamak, hatırlamamak.*

1. "ʿIşḳ ile her kim Memi'nüñ laʿl-i cān-baḫşın sever / Ḥāmidī gibi cihānda **unudur** cām-ı Cemi" *(Gazel 22, Mısra 10).*
2. "Ger bu resme **unuda** yār vefā-dārlıġı / Ġonçe-veş gitmeye hergiz bu göñül darlıġı" *(Gazel 27, Mısra 1).*

ʿuṣfūr: *Serçe kuşu.*

1. "Ẓulm ehlini şu resme zebūn eyledi ʿadlüñ / Kim masḫara tutar ṭoġanı yazıda ʿ**uṣfūr**" *(Kaside 4, Mısra 28).*

ʿuşşak: *Âşıklar.*

1. "ʿ**Uşşaḳı** zinde ḳılduñ cūd ile her birini / Luṭf ile hem naẓar ḳıl bu rind-i bī-nevāya" *(Kaside 1, Mısra 29).*
2. "Ey nergis-i mestüñde ruḫuñ nūrun ʿalā nūr / ʿ**Uşşāḳ** ruḫuñ görmek ile gül gibi mesrūr" *(Kaside 4, Mısra 2).*
3. "ʿ**Uşşāḳı** mey-i laʿl-i lebüñ serḫoş idüptür / Bu ortada men ayuḳam ey gözleri maḫmūr" *(Kaside 4, Mısra 7).*

uzunlıġ: *Süre yönünden uzun olma durumu.*

1. "Ḥāmidī-i bī-nevā cāndan duʿācuñdur senüñ / Ṣıdḳ ilen ʿömrüñ **uzunlıġı** diler şām u seḥer" *(Kaside 3, Mısra 14).*

Ü-ü

<u>**ü:**</u> *Ve bağlacı.*

1. "Baḫt u ḫıred **ü** devlet ile ḳanda varursa / Öñinde ḳılavuzluğı fetḥ u ẓafer eyler" *(Kaside 2, Mısra 27).*
2. "Sen Āṣaf-ı s̱ānīsin **ü** devletlü ḳapuñda / Āṣaf gibi yüz var ola her gün saña müzdūr" *(Kaside 4, Mısra 31).*
3. "Yār gitdi dirler **ü** men aġlaram ṭañlar raḳīb / Aġladuġum derd ile budur ki dermānum gider" *(Gazel 9, Mısra 7).*
4. "Ol kim alur dil **ü** ṣabr u ḫıredi ġāret ider / Maẓhar-ı ṣūret-i zibā-yı fülāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 7).*
5. "Kesdi cefāsı bizden **ü** ḳıldı raḳībe luṭf / İgen de n'ola ḳıymasa ol bī-vefā bize" *(Gazel 16, Mısra 5).*
6. "Tā reyāḥīn içilür ẕevḳ ile ṣaḥbā-yı müdām / Depredür gül def **ü** bülbül ḫoş oḳur mizher ile" *(Gazel 17, Mısra 6).*
7. "Kerem it ḥüsn zekātı baña ey serv-i sehi / Ki işigüñde gedāyam men **ü** sen ḥüsn şehi" *(Gazel 23, Mısra 2).*
8. "Āh-ı dil **ü** sūz-ı cigeri terk idemez cān / Ger ḫod kesesin şemʿ gibi tīg ile başı" *(Gazel 26, Mısra 3).*

<u>**ümmīd:**</u> *Arzu edilen, olması istenen bir şeyin gerçekleşebileceği ihtimalinin verdiği rahatlatıcı, ferahlatıcı duygu, olması istenen bir şeye duyulan beklenti, umut.*

1. "Saru yüzümi işigüñe sürmege geldüm / **Ümmīd** budur kim tutasın luṭf ile maʿẕūr" *(Kaside 4, Mısra 44).*
2. "Devlet virici destüñi öpmek diler ancaḳ / **Ümmīd** ki düstūr vire luṭf ile destūr" *(Kaside 4, Mısra 46).*

<u>**ümmīd-i viṣāl:**</u> *Kavuşma ümidi.*

1. "**Ümmīd**-i viṣālüñ ḳomadı kim ʿadem olsam / Tā bir daḫı görsem meger ol ṭalʿat-ı pür-nūr" *(Kaside 4, Mısra 41).*

<u>**üst1:**</u> *Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi.*

1. "Yā Rab ol ḫāl-i ruḫ u laʿl-i lebi Ḫıżr mı kim / Geh gül **üstinde** vü geh çeşme-i ḥayvānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 6).*

2. “Ne saʿādetlüyimiş hindū-yı ḫāl-i siyehüñ / Ki gül **üstinde** durur dāyim anuñ ḫāb-gehi” *(Gazel 23, Mısra 8).*

üst$_2$: *kendi.*

1. “Dünyāda Ḫıżrgibi buldum ḥayāt-ı cāvīd / Tā serv-ḳāmetüñden **üstüme** düşdi sāye” *(Gazel 15, Mısra 4).*

üst$_3$: *Birkaç şeyden birbirine göre yukarıda olan.*

1. “Ruḫlaruñ **üstinde** ḳaşlaruñ ḫayāli bağlayan / Lāle vü gül üstine bir tāḳ-ı müşgīn bağladı” *(Gazel 21, Mısra 3).*
2. “Ruḫlaruñ üstinde ḳaşlaruñ ḫayāli bağlayan / Lāle vü gül **üstine** bir tāḳ-ı müşgīn bağladı” *(Gazel 21, Mısra 4).*

üstine: Ve, ayrıca.

1. “Envāʿ-ı saʿādet bile yaşuñ uzun olsun Taḫt **üstine** baḫtuñdan ola çeşm-i bedān dūr” *(Kaside 4, Mısra 50).*

üzre$_1$: *Üzerinde.*

1. “Tā yeñi ay gemisi yürür bu deñiz **üzre** / Baḥr-ı kefüñ cihānı tā ġarḳ ider ʿaṭāya” *(Kaside 1, Mısra 31).*
2. “Ḫaṭṭuñ **üzre** ḫālüñ içer cām-ı laʿlüñ ṣanasıñ / Ḳubbe-i fīrūze-rengüñ ḫüsrev-i fīrūzıdır” *(Gazel 6, Mısra 7).*

üzre$_2$: *Üzerine.*

1. “Āferīn ol naḫl-bendüñ destine kim luṭf ile / Ol bilūrīn servüñ **üzre** sīb-i sīmīn bağladı” *(Gazel 21, Mısra 8).*

üzre$_3$: *Gibi.*

1. “ʿĀlemde kime kim naẓar-ı mihr ile baḳsa / Yüzüni şeref mesnedi **üzre** ḳamer eyler” *(Kaside 2, Mısra 24).*

V-v

vaḳt: *Çağ, zaman, devir.*

1. "Bezm-i bāġuñ ṭarabı **vaḳtidür** imdi kim olur / Lāle envāʿ-ı çerāġ ile vü gül micmer ile" *(Gazel 17, Mısra 3).*

vaḳt olma-: *Hiçbir zaman gerçekleşmemek.*

1. "Daḫı **vaḳt olmadı** ki ol şāh-ı ḫūbān / Beni yād eyleye yārān içinde" *(Gazel 19, Mısra 9).*
2. "Daḫı **vaḳt olmadı** kim ḫayme-i 'ıyş / Ḳuralım lāle vü reyḥān içinde" *(Gazel 19, Mısra 11).*

var-: *Gitmek, ulaşmak.*

1. "Baḫt u ḫıred ü devlet ile ḳanda **varursa**/ Öñinde ḳılavuzluġı fetḥ u ẓafer eyler" *(Kaside 2, Mısra 27).*
2. "Çün leşker-i manṣūrı diler kesr-i eʿādī / Ḳanda ki **varur** fetḥ ile bir mülki cer eyler" *(Kaside 2, Mısra 30).*
3. "Ey mülāzımlar saña fetḥ ile iḳbāl ü ẓafer / Ḳanda kim **varsañ** saña Ḫıżr nebīdür rāh-ber" *(Kaside 3, Mısra 2).*
4. "Sancaḳ-ı sulṭān senüñle yaraşur kim dünyāda / Nireye **varsañ** cihānı fetḥ idersin ser-tā-ser" *(Kaside 3, Mısra 8).*
5. "Ḳanda **varur** rāḥat olmaz yār cevrinden ḳaçan / ʿIşḳuñuñ yolında bu daḫı naṣīḥatdur baña" *(Gazel 2, Mısra 5).*
6. "**Var**alım ol ṣanem-i gül-ʿıẕāra yalvaralım / Belā-yı firḳat elinden nigāra yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 1).*
7. "Yolına ger bilevüz k'ol ṣanem ne yolda geçer / Piyāde **varuban** ol şeh-suvārā yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 12).*
8. "Ḥāmidī şāh-ı cihān-gīr ġazāya **varıcaḳ** / Nice ḳalur kişi bu şehrde pā-pesler ile" *(Gazel 17, Mısra 13).*

var: *Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı.*

1. "Pādişāhuñ himmetiyle ey şeh-i ṣāḥib-ḳırān / Sen alursın ḳanda kim **vardur** cihānda ḳalʿalar" *(Kaside 3, Mısra 6).*

var ol-: *Bulunmak, mevcut olmak.*

1. "Sen Āṣaf-ı s̱ānīsin ü devletlü ḳapuñda / Āṣaf gibi yüz var ola her gün saña müzdūr" *(Kaside 4, Mısra 32).*

varlık: *Para, mal, mülk, zenginlik, variyet.*

1. “Pīş-keş ḳıldı dehānına göñül ẕerrece cān / Neylesün ʿāşıḳ-ı bī-çāre budur **varlıġı**” *(Gazel 27, Mısra 8).*

vaṣf: *Methetme, övme.*

1. “Ḥāmidī’den ger ḳabūl olsa dehānuñ **vaṣfını** / Bundan özge bu cihānda hīç kār olmaz baña” *(Gazel 1, Mısra 11).*
2. “Ehl-i ʿirfān içre gülzār-ı cemālüñ **vaṣfına** / Hāmidī gibi bulunmaz bir ḫoş-elḥān Muṣṭafā” *(Gazel 3, Mısra 9).*
3. “Gül ḳulaḳ ṭutar u bülbül güle ḳarşu her ṣubḥ / Bu vefāsuz çemenüñ **vaṣfın** oḳur defter ile” *(Gazel 17, Mısra 10).*

vaṣf-ı ḫaṭ u ḫadd-i şeh-i cemşīd-fer eyle-: *Cemşid gibi kudretli şahın yüzünü övmek.*

1. “Raḥm it baña ey şūḫ ki göñlüm gice gündüz / Vaṣf-ı ḫaṭ u ḫadd-i şeh-i Cemşīd-fer eyler” *(Kaside 2, Mısra 16).*

vay: *Üzüntü ifade eder.*

1. “Hicr elinden çün teni terk itdüñ ey cān **vay** aña / Ḫarmen-i cān andadur kim māh-ı tābān andadur” *(Gazel 7, Mısra 5).*

ve: *Ve bağlacı.*

1. “Yār eger ḳılsa beni ḫār elümden ne gelür / **Ve** ger öldürse beni zār elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 2).*
2. “Dönmezem yār yolından **ve** ger inanmaz iseñ / Ḥancerüñ ile cigerüm yar elümden ne gelür” *(Gazel 5, Mısra 5).*

vech-i şebeh: *Benzerlik yönü, ortak nokta.*

1. “Şebehe ḫāl-i ʿıẕāruñ n ʿola beñzettüm ise / Çün muʿayyendür anuñ ḥüsnde **vech-i şebeh**i” *(Gazel 24, Mısra 8).*

vefā-dār: *Vefalı.*

1. “Şāhā bu **vefā-dār** ḳuluñ Ḥāmidī ol kim / Saña dil ü cān ile duʿā-yı seḥer eyler” *(Kaside 2, Mısra 35).*

vefā-dārlık: *Vefadar olma durumu, dostlukta süreklilik.*

1. "Ger bu resme unuda yār **vefā-dārlıġı** / Ġonçe-veş gitmeye hergiz bu göñül darlıġı" *(Gazel 27, Mısra 1).*

vefāsuz: *Vefası olmayan, sevgisi çabuk geçen, hakikatsiz, bivefa.*

1. "Gül ḳulaḳ ṭutar u bülbül güle ḳarşu her ṣubḥ / Bu **vefāsuz** çemenüñ vaṣfın oḳur defter ile" *(Gazel 17, Mısra 10).*

velī: *Ama, fakat, lakin.*

1. "ʿIşḳuñuñ yolında Manṣūram **velī** nā-pāydār / Ey dirīġā kim bu devlet pāydār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 7).*

vey: *Ve ey.*

1. "Ey fażl ile vü ʿadl ile her mülkde maʿrūf / **Vey** cūd ile vü be͟zl ile şehrde meşhūr" *(Kaside 4, Mısra 20).*

vir-1: *Işık kaynağının ışığı kendinden dışarıya doğru çeşitli yönlere göndermesi.*

1. "Tā encümine nūr **virür** şāh-ı kevākib / Tā ḳutb mücāvir olur u meh sefer eyler" *(Kaside 2, Mısra 49).*

vir-2: *Vermek, iletmek, ulaştırmak.*

1. "Ġamdan penāh iderem ol şāh sāyesine / Kim sāyesi **virüpdür** fer sāye-i hümāya" *(Kaside 1, Mısra 14).*

vir-3: *Bağışlamak, bahşetmek.*

1. "Derd ü ġamı ki Ḥāmidī'nüñ niʿmeti durur / Şükr eylerem ki anı **virüpdür** Ḫudā bize" *(Gazel 16, Mısra 12).*
2. "Zāhid mey-i gül-gūn u ḥab ile dirilimez / Ḥaḳ her kişiye **virmedi** bu ʿaḳl-ı maʿāşı" *(Gazel 26, Mısra 6).*

viṣāl: *Ulaşmak, kavuşmak.*

1. "Ger gösterür yüzin bu gün ol dil-rübā bize / Yüz gösterür **viṣālde** yüz biñ ṣafā bize" *(Gazel 16, Mısra 2).*

vü: *Ve bağlacı.*

1. “Maḳṣūdı anuñ yüzüñi görmek durur ancaḳ / Aza **vü** çoḳa dimeyesin kim naẓar eyler” *(Kaside 2, Mısra 46).*
2. “Ey fażl ile **vü** ʿadl ile her mülkde maʿrūf / Vey cūd ile vü beẕl ile şehrde meşhūr” *(Kaside 4, Mısra 19).*
3. “Ey fażl ile vü ʿadl ile her mülkde maʿrūf / Vey cūd ile **vü** beẕl ile şehrde meşhūr” *(Kaside 4, Mısra 20).*
4. “Tā gāh ḫazān olsa cihān içre **vü** geh yaz / Mādām ki tesbīḥ ide her dāne-i engūr” *(Kaside 4, Mısra 47).*
5. “Yā Rab ol ḫāl-i ruḫ u laʿl-i lebi Ḫıżr mı kim / Geh gül üstinde **vü** geh çeşme-i ḥayvānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 6).*
6. “Ol perīnüñ ḳāmetini ger elif dirsem n’ola / Çün ḫaṭıdur āyet-i ḫūbī **vü** muṣḥaf yüzidür” *(Gazel 6, Mısra 4).*
7. “Żaʿf-ı ḥālümden eger ḫaste tenüm bunda ḳalur / Terk ider cān tenümi **vü** dil-efgār gider” *(Gazel 8, Mısra 4).*
8. “Bezm-i bāġuñ ṭarabı vaḳtidür imdi kim olur / Lāle envāʿ-ı çerāġ ile **vü** gül micmer ile” *(Gazel 17, Mısra 4).*

vücūd: *Beden, cisim, varlık.*

1. “Göñlümde ḳaçan ẕikr iderem ḳand-i lebini / Ney gibi ser-ā-pāy **vücūdum** şekker eyler” *(Kaside 2, Mısra 4).*

vur-1: *Silahla yaralamak, öldürmek.*

1. “Tā hevāda **vura** cān-bāzlaruñ murġ-ı dilin / Ġamzesi ḳaşıyile tīr ü kemāndur bilürem” *(Gazel 12, Mısra 7).*

vur-2: *Batıcı veya kesici cisimleri saplamak, kakmak.*

1. “Her kim kemer-i kīnüñi baġlar ise Behrām / Ḳaṣṣāb gibi **vurur** anuñ biline sāṭūr” *(Kaside 4, Mısra 30).*

Y-y

yā(I): *Ey, seslenme sözü.*

1. “**Yā** Rab ebedī ḳıl bu şehüñ devlet ü ʿömri / Zīrā ki cihānda heme dem ḫayrlar eyler” *(Kaside 2, Mısra 51).*

2. **“Yā** Rab ol ḫāl-i ruḫ u laʿl-i lebi Ḫıżr mı kim / Geh gül üstinde vü geh çeşme-i ḥayvānda ḳonar” *(Gazel 4, Mısra 5).*
3. **“Yā** Rab ol dilber ne gördi ʿāşıḳ-ı bī-çāreden / Kim cefā vü cevrini terk eyledi nā-gāhdan” *(Gazel 14, Mısra 3).*
4. “Ol güzel kim dirler aña serv-ḳad oġlı Memi / Bursa ʿda **yā** Rab bizümle bir zaman yār ola mı” *(Gazel 22, Mısra 2).*

yā(II): *Yay. (Yay ile Arap alfabesinin yirmi sekizinci harfi olan* yā*'nın şekil benzerliğinden faydalanmıştır.)*

1. “Ger ġamzesi oḳıyla göre **yā** gibi ḳaşı / Sehminden ola māh-ı nevüñ gözleri şaşı” *(Gazel 26, Mısra 1).*

yād eyle-: *Anmak, hatırlamak.*

1. “Daḫı vaḳt olmadı ki ol şāh-ı ḫūbān / Beni **yād eyleye** yārān içinde” *(Gazel 19, Mısra 10).*
2. “Hīç **yād eylemedi** Ḥāmidī-i sūḫteyi / Bu mu idi bizüm ile ol ṣanemüñ yārlıġı” *(Gazel 27, Mısra 13).*

yād it-: *Anmak, hatırlamak.*

1. “Sünbül-i zülfüñ ile gül yüzüñi **yād iderem** / Gice gündüz ḳıluram āh u fiġān sen gideli” *(Gazel 20, Mısra 3).*

yaġdur-: *Yağmasını sağlamak.*

1. “Ol ki çeşm-i ebrden her ṣubḥ bārān **yaġdurur** / Firḳatüñde Ḥāmidī’nüñ nāle-i dil-sūzıdur” *(Gazel 6, Mısra 13).*

yaġmala-: *Yağma etmek; zor kullanarak ele geçirmek, alıp gitmek; tüketmek.*

1. “**Yaġmaladı** ṣabr u ḫıredüm yaḳdı beni zār / Pervāneye gör şemʿ-i ruḫuñ kim neler eyler” *(Kaside 2, Mısra 11).*

yaḳ-: *Yıkıma, zarara yol açmak, büyük bir zarara uğratmak, mahvetmek.*

1. “Yaġmaladı ṣabr u ḫıredüm **yaḳdı** beni zār / Pervāneye gör şemʿ-i ruḫuñ kim neler eyler” *(Kaside 2, Mısra 11).*

2. "Çün **yaḳdı** beni göñli sevindürdi raḳībüñ / Gör bu güneşüñ nūrı ki ṭaşa eser eyler" *(Kaside 2, Mısra 13).*

yāḳūt-gūn: *Yakut rengi.*

1. "Dilüñ **yāḳūt-gūn** balıḳa beñzer / Kim oynar çeşme-i ḥayvān içinde" *(Gazel 18, Mısra 5).*

yalvar-: *Birinden ısrarlı bir biçimde, kendine acındıracak sözlerle, saygılı bir biçimde bir şey istemek.*

1. "Varalım ol ṣanem-i gül-ʿıẕāra **yalvaralım** / Belā-yı firḳat elinden nigāra yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 1).*
2. "Varalım ol ṣanem-i gül-ʿıẕāra yalvaralım / Belā-yı firḳat elinden nigāra **yalvaralım**" *(Gazel 11, Mısra 2).*
3. "Niyāz u ḫasret ile ḳapusına yüz sürelim / Şefīʿ idüp seg-i kūyını yāra **yalvaralım**" *(Gazel 11, Mısra 4).*
4. "Müsāʿid olsa eger rūzgār bizüm ile / Orada baş açuban rūzgāra **yalvaralım**" *(Gazel 11, Mısra 6).*
5. "Göñül bütün iken eyyām-ı ġamda ṣābir idük / Bu gün kim oldı göñül pāre pāre **yalvaralım**" *(Gazel 11, Mısra 8).*
6. "Bu derd-i hicre ki Ḥaḳ rūzī ḳıldı bize bugün / Egerçi idimezüz hīç çāre **yalvaralım**" *(Gazel 11, Mısra 10).*
7. "Yolına ger bilevüz k'ol ṣanem ne yolda geçer / Piyāde varuban ol şeh-suvārā **yalvaralım**" *(Gazel 11, Mısra 12).*
8. "Ger isteseñ ki yine Ḥāmidī gibi göresin / Ḫaṭ u ruḫı dün ü gün Kirdgāra **yalvaralım**" *(Gazel 11, Mısra 14).*

yār: *Sevgili, dost.*

1. "Ḳanda varur rāḥat olmaz **yār** cevrinden ḳaçan / ʿIşḳuñuñ yolında bu daḫı naṣīḥatdur baña" *(Gazel 2, Mısra 5).*
2. "**Yār** eger ḳılsa beni ḫār elümden ne gelür / Ve ger öldürse beni zār elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 1).*
3. "Dönmezem **yār** yolından ve ger inanmaz iseñ / Ḫancerüñ ile cigerüm yar elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 5).*

4. "ʿĀşıḳam ʿāşıḳ u benden eger incinür ise / Şehrden ḳava beni **yār** elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 8).*
5. "ʿĀşıḳuñ ʿıydi ḳamer devrinde **yāruñ** yüzidür / Çeşm-i cānuñ sürmesi dil-dāruñ izi tozıdur" *(Gazel 6, Mısra 1).*
6. "Didiler şehrden ol māh-ı vefā-dār gider / Dostlar neyleyelim çāre nedür **yār** gider" *(Gazel 8, Mısra 2).*
7. "Ṣabr ḳıl epsem otur **yār** gelince didiler / Dil nice ṣabr ide burada çü dil-dār gider" *(Gazel 8, Mısra 5).*
8. "**Yār** gitdi dirler ü men aġlaram ṭañlar raḳīb / Aġladuġum derd ile budur ki dermānum gider" *(Gazel 9, Mısra 7).*
9. "Niyāz u ḫasret ile ḳapusına yüz sürelim / Şefīʿ idüp seg-i kūyını **yāra** yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 4).*
10. "Ol güzel **yārı** ki cān ile cihāndur bilürem / Çemen-i cānda boyı serv-i revāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 1).*
11. "Mehi gördüm gice yıldızlar içre / Benüm **yārum** gibi ḫūbān içinde" *(Gazel 18, Mısra 12).*
12. "Ol güzel kim dirler aña serv-ḳad oġlı Memi / Bursa ʿda yā Rab bizümle bir zaman **yār** ola mı" *(Gazel 22, Mısra 2).*
13. "Ger bu resme unuda **yār** vefā-dārlıġı / Ġonçe-veş gitmeye hergiz bu göñül darlıġı" *(Gazel 27, Mısra 1).*

yar-: *Derin yara açmak.*

1. "Dönmezem yār yolından ve ger inanmaz iseñ / Ḫancerüñ ile cigerüm **yar** elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 6).*

yār ol-: *Dost olmak.*

1. "Derd ü hicrüñde baña **yār olmadı** ṣabr u ḳarār / Sen baña yār olmayınca kimse yār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 3).*
2. "Derd ü hicrüñde baña yār olmadı ṣabr u ḳarār / Sen baña **yār olmayınca** kimse yār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 4).*
3. "Derd ü hicrüñde baña yār olmadı ṣabr u ḳarār / Sen baña yār olmayınca kimse **yār olmaz** baña" *(Gazel 1, Mısra 4).*
4. "Ben ḳaçan görsem seni kendümi aṣlā bilmezem / Baḫt **yār olmadıġıyçün** iḫtiyār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 6).*

<u>**yārān:**</u> *Arkadaşlar, dostlar.*

1. “Daḫı vaḳt olmadı ki ol şāh-ı ḫūbān / Beni yād eyleye **yārān** içinde” *(Gazel 19, Mısra 10).*

<u>**yaraş-:**</u> *Yakışmak, uymak.*

1. “Sancaḳ-ı sulṭān senüñle **yaraşur** kim dünyāda / Nireye varsañ cihānı fetḥ idersin ser-tā-ser” *(Kaside 3, Mısra 7).*

<u>**yaraşıḳ:**</u> *Uygun, münasip, layık.*

1. “Sipehi ḥüsn-i ḫatıdur yeticek şāh-ı ruḫı / **Yaraşıḳ**ı biledür ḥüsnde şāh u sipehi” *(Gazel 24, Mısra 4).*

<u>**yārlık:**</u> *Sevgililik.*

1. “Hīç yād eylemedi Ḥāmidī-i sūḫteyi / Bu mu idi bizüm ile ol ṣanemüñ **yārlıġı**” *(Gazel 27, Mısra 14).*

<u>**yaş:**</u> *Gözyaşı.*

1. “Ḳanlu **yaşumdan** şarāb-ı nāb u nālemden rebāb / Firḳatüñde her biri ʿıyş ile ʿişretdür baña” *(Gazel 2, Mısra 7).*

<u>**yaşuñ uzun olsun:**</u> *'ömrün uzun olsun, var ol, sağ ol' anlamında kullanılan bir söz.*

1. “Envāʿ-ı saʿādet bile **yaşuñ uzun olsun** / Taḫt üstine baḫtuñdan ola çeşm-i bedān dūr” *(Kaside 4, Mısra 49).*

<u>**yaşa-:**</u> *Yaşamak.*

1. “Ger ʿafv ḳılsa luṭf ile suç u günāhumız / Çoḳ **yaşasun** saʿādet ile pādişāhumız” *(Beyit 1, Mısra 2).*

<u>**yat-:**</u> *Boylu boyunca uzanmak.*

1. “Ne mutludur cihānda ḥāl-i ḫālüñ / Ki **yatur** lāle vü reyḥān içinde” *(Gazel 18, Mısra 4).*
2. “Tenümde dil ḫayāl-i sünbülüñle / **Yatur** zencīr ile zindān içinde” *(Gazel 18, Mısra 10).*

<u>**yaz:**</u> *İlkbahar mevsimi.*

1. "Tā gāh ḫazān olsa cihān içre vü geh **yaz** / Mādām ki tesbīḥ ide her dāne-i engūr" *(Kaside 4, Mısra 47).*
2. "Ki ança **yaz** ola bu dünyāda ki biz olmayalım / Ḥāliyā ʿıyş idelüm lāle gibi sāġar- ile" *(Gazel 17, Mısra 11).*

<u>**yaz-:**</u> *Yazmak, kaleme almak.*

1. "Kirpügüm **yazdı** ciger ḳanı ile ṣaru yüzüme / Mācerā-yı dil-i ḫūn-ḫār elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 3).*
2. "Ḥāmidī gerçi günāhuñ çoḳ ise ġam yime kim / **Yazımaz** kātib-i sır ʿāşıḳ-ı mecnūn günehi" *(Gazel 24, Mısra 12).*

<u>**yazı:**</u> *Ova, düzlük.*

1. "Ẓulm ehlini şu resme zebūn eyledi ʿadlüñ / Kim masḫara tutar ṭoġanı **yazıda** ʿuṣfūr" *(Kaside 4, Mısra 28).*

<u>**yeñi ay:**</u> *Hilal.*

1. "Tā **yeñi ay** gemisi yürür bu deñiz üzre / Baḥr-ı kefüñ cihānı tā ġarḳ ider ʿaṭāya" *(Kaside 1, Mısra 31).*

<u>**yet-:**</u> *Olgunlaşma.*

1. "Sipehi ḥüsn-i ḫatıdur **yeticek** şāh-ı ruḫı / Yaraşıḳı biledür ḥüsnde şāh u sipehi" *(Gazel 24, Mısra 3).*

<u>**yılduz:**</u> *Yıldız.*

1. "Görmesün ḫurşīd-i iḳbālüñ cihān içre zevāl / Devletüñ **yılduzına** olsun saʿādet rāh-ber" *(Kaside 3, Mısra 16).*
2. "Mehi gördüm gice **yılduzlar** içre / Benüm yārum gibi ḫūbān içinde" *(Gazel 18, Mısra 11).*

<u>**yine:**</u> *Tekrar.*

1. "Ger isteseñ ki **yine** Ḥāmidī gibi göresin / Ḫaṭ u ruḫı dün ü gün Kirdgāra yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 13).*

2. "Gördi gül-zār-ı cemālin ol perī yüzlü **yine** / Ḫaṭṭ-ı ʿanber-bārdan ḥüsn ile pür-çīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 9).*
3. "Ḳılmazam cevr ü cefā vü sitem ayruḳ didi āh / Kimden ögrendi **yine** bunça cefā–kārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 4).*

yir yüzi: *Yeryüzü.*

1. "Çün gördi **yir yüzi**nde naḳş-ı süm-i semendi / Teşbīh ḳıldı ḫurşīd cām-ı cihān-nümāya" *(Kaside 1, Mısra 21).*
2. "Paşa-yı felek-ḳadr Muḥammed Çelebi kim / Ḳıldı kerem ü ʿadl ile **yir yüzi**ni maʿmūr" *(Kaside 4, Mısra 16).*

yirine: *Bir şeyin veya bir kimsenin yerini almak üzere.*

1. "Göreli laʿl gibi leblerüñi merdüm-i çeşm / Aḳıdur derd ile su **yirine** ḳan sen gideli" *(Gazel 20, Mısra 6).*

yok: *Yok.*

1. "Murādı sensin ey māh Ḥāmidī'nüñ / Cihānda **yoḳdur** özge iḥtiyācı" *(Gazel 28, Mısra 12).*

yol1: *Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılan uzaklık, tarik.*

1. "Yolına ger bilevüz k'ol ṣanem ne **yolda** geçer / Piyāde varuban ol şeh-suvārā yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 11).*

   yol göster-: *Kılavuzluk etmek, yolu bilmeyene anlatmak, tarif etmek.*

   1. "Ol şeker-leb iledür Ḥāmidī'yi meykedeye / **Gösteren yol** baña mehdī-i zamāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 10).*

   yol vir-: *Birine bir iş yapması için müsaade etmek.*

   1. "**Yol vir** ki izüñe süreyin ṣaru yüzümi / Devletlü işigüñden olam men niçe mehcūr" *(Kaside 4, Mısra 11).*

yol2: *Gaye, uğur, maksat.*

1. "ʿIşḳuñuñ **yolında** Manṣūram velī nā-pāydār / Ey dirīġā kim bu devlet pāydār olmaz baña" *(Gazel 1, Mısra 7).*
2. "Ḳanda varur rāḥat olmaz yār cevrinden ḳaçan / ʿIşḳuñuñ **yolında** bu daḫı naṣīḥatdur baña" *(Gazel 2, Mısra 6).*

3. "Dönmezem yār **yolından** ve ger inanmaz iseñ / Ḥancerüñ ile cigerüm yar elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 5).*
4. "Ḳıluruz ḫayl-i ḫayālüñ **yolına** cānı fedā / Zīrā biz ehl-i dilüz dünyāda mihmān severüz" *(Gazel 10, Mısra 5).*
5. "Yolına ger bilevüz k'ol ṣanem ne yolda geçer / Piyāde varuban ol şeh-suvārā yalvaralım" *(Gazel 11, Mısra 11).*
6. "Fedā ḳıldı **yoluñda** Ḥāmidī cān / Niçe bir ṣabr ide hicran içinde" *(Gazel 18, Mısra 13).*
7. "Hemīşe baş u cān oynar **yoluñda** / Kişi kim bildi dünyānuñ mīzācı" *(Gazel 28, Mısra 9).*

yürek: *Kalp.*

1. "Mihri **yüregüm** ḳanı ḳılur incü gözümde / Gün pertevi deñizde doluyı güher eyler" *(Kaside 2, Mısra 7).*

yüri-: *Yürümek.*

1. "ʿĀşıḳam serv-i gül-endāmuña kim ʿişve ile / Her ṭaraf kim **yürise** ṭūbī olur ḫāk-i rehi" *(Gazel 23, Mısra 4).*

yürü-1: *Yol almak, yüzmek.*

1. "Tā yeñi ay gemisi **yürür** bu deñiz üzre / Baḥr-ı kefüñ cihānı tā ġarḳ ider ʿaṭāya" *(Kaside 1, Mısra 31).*

yürü-2: *Adım atarak ilerlemek, gitmek.*

1. "Ḫıżr ile İlyās ikisi saġ u soluñdan **yürür** / Çün semendüñe biniben idesin ʿazm-i sefer" *(Kaside 3, Mısra 11).*

yüz-1: *Kol, bacak, yüzgeç vb. organların özel hareketleriyle su yüzeyinde veya su içinde ilerlemek, durmak.*

1. "Ḥāmidī sensüz ġamuñ deñizine düşmiş **yüzer** / El-ġıyās urur umar ʿavn u meded sen şāhdan" *(Gazel 14, Mısra 11).*

yüz-2: *Herhangi bir durumun en aşırı derecesinde olmak.*

1. "Niçe aḳa gözümden ḳanlu yaşlar / Niçe bir **yüze** göñlüm ḳan içinde" *(Gazel 19, Mısra 4).*

yüz(I): *Yüz, suret, çehre.*

1. "Ol gül ki beñzedürler ḥüsn ile **yüzin** aya / Gün yüzi muṣḥafından ḳadr iledür bir āye" *(Kaside 1, Mısra 1).*
2. "Ol gül ki beñzedürler ḥüsn ile yüzin aya / Gün **yüzi** muṣḥafından ḳadr iledür bir āye" *(Kaside 1, Mısra 2).*
3. "Yüzini görmeyince ġam ẓulmeti dükenmez / Ḫurşīd eger görünmez alur cihānı sāye" *(Kaside 1, Mısra 5).*
4. "Her ṣubḥ ki gül **yüzine** göñlüm naẓar eyler Cān bülbüline bāġ-ı cinandan ḫaber eyler" *(Kaside 2, Mısra 1).*
5. "İksīr-i ġamı derd ile zerd eyledi **yüzüm** / Gör kim ġam-ı ʿışḳı nice ṭopraḳı zer eyler" *(Kaside 2, Mısra 5).*
6. "ʿĀlemde kime kim naẓar-ı mihr ile baḳsa / Yüzüni şeref mesnedi üzre ḳamer eyler" *(Kaside 2, Mısra 24).*
7. "Maḳṣūdı anuñ **yüzüñi** görmek durur ancaḳ / Aza vü çoḳa dimeyesin kim naẓar eyler" *(Kaside 2, Mısra 45).*
8. "Kirpügüm yazdı ciger ḳanı ile ṣaru **yüzüme**/ Mācerā-yı dil-i ḫūn-ḫār elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 3).*
9. "Āşıḳuñ ʿıydi ḳamer devrinde yāruñ **yüzidür** / Çeşm-i cānuñ sürmesi dil-dāruñ izi tozıdur" *(Gazel 6, Mısra 1).*
10. "Ol perīnüñ ḳāmetini ger elif dirsem n'ola / Çün ḫaṭıdur āyet-i ḫūbī vü muṣḥaf **yüzidür**" *(Gazel 6, Mısra 4).*
11. "ʿ Ḥāmidī gibi **yüzi** görmeklik içün dururam / Neylerem burada çün ol māh-ı tābānum gider" *(Gazel 9, Mısra 9).*
12. "Ol ḳamer **yüzlü** temāşāya gidince mensüzin / Her gice Keyvāna dek feryād u efġānum gider" *(Gazel 9, Mısra 3).*
13. "Ay **yüzüñ** āyine-i ṣūret-i cāndur bilürem / Anda naḳş-ı ruḫ-ı dil-dār ʿıyāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 1).*
14. "Tā gün **yüzüñden** ıraḳ itdi beni sitārem / Āhum ḫadengi irdi hicr-i ruḫuñdan aya" *(Gazel 15, Mısra 7).*
15. "Ger gösterür **yüzin** bu gün ol dil-rübā bize / Yüz gösterür viṣālde yüz biñ ṣafā bize" *(Gazel 16, Mısra 1).*

16. “Sünbül-i zülfüñ ile gül **yüzüñi** yād iderem / Gice gündüz ḳıluram āh u fiġān sen gideli” *(Gazel 20, Mısra 3).*

yüz göster-: *Ortaya çıkmak.*

1. “Ger gösterür yüzin bu gün ol dil-rübā bize / Yüz gösterür viṣālde yüz biñ ṣafā bize” *(Gazel 16, Mısra 2).*

yüz sür-: *Aşırı sevgi göstermek için yere eğilmek.*

1. “Niyāz u ḥasret ile ḳapusına **yüz sürelim** / Şefīʿ idüp seg-i kūyını yāra yalvaralım” *(Gazel 11, Mısra 3).*
2. “Ol gün ki **yüz sürerem** bir dem bu ḫāk-i pāya / Gün gibi ol şerefden başum irer semāya” *(Gazel 15, Mısra 1).*

yüzümi işigüñe sür-: *Bir dilekte bulunmak için bir kişiye yalvarmaya gitmek.*

1. “Saru **yüzümi işigüñe sürmege** geldüm / Ümmīd budur kim tutasın luṭf ile maʿẕūr” *(Kaside 4, Mısra 43).*

yüz(II): *Yüzlerce.*

1. “Sen Āṣaf-ı s̱ānīsin ü devletlü ḳapuñda / Āṣaf gibi **yüz** var ola her gün saña müzdūr” *(Kaside 4, Mısra 32).*
2. “Āferīn serv-i ḫırāmānına kim **yüz** nāz ile / Her ṭaraf kim salınursa ʿāşıḳ eyler ʿālemi” *(Gazel 22, Mısra 5).*

yüz biñ: *Yüz bin sayısı, çokluğu ifade etmek için kullanılmıştır.*

1. “Ger gösterür yüzin bu gün ol dil-rübā bize / Yüz gösterür viṣālde **yüz biñ** ṣafā bize” *(Gazel 16, Mısra 2).*

yüzinden: *Neden, sebep.*

1. “Virür ṣūret nişān maʿnī **yüzinden** / Bu maʿnī baña ṣūretden ṣataşdı” *(Gazel 25, Mısra 3).*

yüzlü: *...gibi yüzü olan.*

1. “Bir mübārek **yüzlü** serversin ki devletlü olur / Pādişeh ḳatında her kim bulsa senden bir naẓar” *(Kaside 3, Mısra 9).*
2. “Ḳaçan ol serv ḳamer **yüzlü** çıḳar ḫar-gāhdan / Luṭf ile alur ḫarāc-ı ḥüsn mihr ü māhdan” *(Gazel 14, Mısra 1).*

3. "Gördi gül-zār-ı cemālin ol perī **yüzlü** yine / Ḫaṭṭ-ı ʿanber-bārdan ḥüsn ile pür-çīn baġladı" *(Gazel 21, Mısra 9).*

Z-z

żaʿf-ı ḥāl: *Durumun zayıflığı, dermansız hâl.*

1. "**Żaʿf-ı ḥāl**ümden eger ḫaste tenüm bunda ḳalur / Terk ider cān tenümi vü dil-efgār gider" *(Gazel 8, Mısra 3).*

zāhid: *Çok dindar olup irfanı olmayan kimse, kaba sofu.*

1. "**Zāhid** mey-i gül-gūn u ḥab ile dirilimez / Ḥaḳ her kişiye virmedi bu ʿaḳl-ı maʿāşı" *(Gazel 26, Mısra 5).*

zaman: *Zaman, vakit.*

1. "Ol güzel kim dirler aña serv-ḳad oġlı Memi / Bursa ʿda yā Rab bizümle bir **zaman** yār ola mı" *(Gazel 22, Mısra 2).*

zār1: *Ağlamak, inlemek.*

1. "Yaġmaladı ṣabr u ḫıredüm yaḳdı beni **zār** / Pervāneye gör şemʿ-i ruḫuñ kim neler eyler" *(Kaside 2, Mısra 11).*
2. "Yār eger ḳılsa beni ḫār elümden ne gelür / Ve ger öldürse beni **zār** elümden ne gelür" *(Gazel 5, Mısra 2).*
3. "Çü ġamdan doldı göñlüm aġlaram **zār** / Meseldür kim ḳazan çün doldı ṭaşdı" *(Gazel 25, Mısra 7).*

zār2: *Zayıf, dermansız.*

1. "Bu nücūm-ı felekī maḥmili ardınca gice / Her biri çeng gibi inleyiben **zār** gider" *(Gazel 8, Mısra 8).*

ẕāt: *Kendi.*

1. "Çün mesned-i iḳbālde **ẕātuñ** ola āmir / Çerḫ ü felek ü encüm ola emrüñe meʾmūr" *(Kaside 4, Mısra 23).*

zebūn eyle-: *Aciz, karşı koyamaz duruma getirmek.*

1. "Ẓulm ehlini şu resme zebūn eyledi ʿadlüñ / Kim masḫara tutar ṭoġanı yazıda ʿuṣfūr" *(Kaside 4, Mısra 27).*

zekāt: *Zenginlerin sahip olduğu mal ve paranın kırkta birinin dağıtılmasını öngören, İslam'ın beş şartından biri.*

1. "Kerem it ḥüsn **zekātı** baña ey serv-i sehi / Ki işigüñde gedāyam men ü sen ḥüsn şehi" *(Gazel 23, Mısra 1).*

zencīr: *Zincir, sevgilinin saç bölüğü.*

1. "Tenümde dil ḫayāl-i sünbülüñle / Yatur **zencīr** ile zindān içinde" *(Gazel 18, Mısra 10).*
2. "Müselsel zülfüñe göñlüm dolaşdı / Delü **zencīre** bir daḫı ulaşdı" *(Gazel 25, Mısra 2).*

zer eyle-: *Altın etmek.*

1. "İksīr-i ġamı derd ile zerd eyledi yüzüm / Gör kim ġam-ı ʿışḳı nice ṭopraḳı **zer eyler**" *(Kaside 2, Mısra 6).*

zerd eyle-: *Sarartmak, soldurmak.*

1. "İksīr-i ġamı derd ile **zerd eyle**di yüzüm / Gör kim ġam-ı ʿışḳı nice ṭopraḳı zer eyler" *(Kaside 2, Mısra 5).*

zerre: *Çok küçük parçacık.*

1. "Hicrān eger ḳılursa cānuma ḳaṣd biñ kez / Bir **ẕerre** yimezem ġam şükr eylerem Ḫudāya" *(Kaside 1, Mısra 12).*
2. "Ol ʿıyān nurı ki maṭlūbıdur ehl-i naẓaruñ / Dili her **ẕerrenüñ** içinde nihāndur bilürem" *(Gazel 13, Mısra 4).*

zerrece: *Zerre kadar.*

1. "Pīş-keş ḳıldı dehānına göñül **ẕerrece** cān / Neylesün ʿāşıḳ-ı bī-çāre budur varlıġı" *(Gazel 27, Mısra 7).*

zevāl görme-: *Batmamak, sona ermemek.*

1. "**Görmesün** ḫurşīd-i iḳbālüñ cihān içre **zevāl** / Devletüñ yılduzına olsun saʿādet rāh-ber" *(Kaside 3, Mısra 15).*

zevḳ: *Hoşa giden veya çekici bir şeyin elde edilmesinden, düşünülmesinden doğan hoş duygu, haz .*

1. "Andan ötrü severem **ẕevḳ** ile şīrīn lebini / Ki lebi çāşnī-i şīre-i cāndur bilürem" *(Gazel 12, Mısra 5).*
2. "Tā reyāhīn içilür **ẕevḳ** ile ṣaḥbā-yı müdām / Depredür gül def ü bülbül ḫoş oḳur mizher ile" *(Gazel 17, Mısra 5).*

zihī: *Ne güzel, ne hoş, ne iyi.*

1. "**Zihī** mihrüñ dil-i vīrān içinde / Maḳāmı derd-i ʿışḳuñ cān içinde" *(Gazel 18, Mısra 1).*
2. "**Zihī** mihr-i ruḫuñ göñlüm sirācı / Ayaġuñ ṭopraḳı ḫurşīd tācı" *(Gazel 28, Mısra 1).*

ẕikr it-: *Anmak.*

1. "Göñlümde ḳaçan ẕikr iderem ḳand-i lebini / Ney gibi ser-ā-pāy vücūdum şekker eyler" *(Kaside 2, Mısra 3).*

zindān: *İçine tutukluların, hükümlülerin konulduğu kapalı yer.*

1. "Tenümde dil ḫayāl-i sünbülüñle / Yatur zencīr ile **zindān** içinde" *(Gazel 18, Mısra 10).*

zinde kıl-: *Canlandırmak; ihya etmek, sıkıntısını gidermek.*

1. "ʿUşşaḳı **zinde ḳılduñ** cūd ile her birini / Luṭf ile hem naẓar ḳıl bu rind-i bī-nevāya" *(Kaside 1, Mısra 29).*

zīr ü zeber eyle-: *Yıkmak, harap etmek.*

1. "Gün muḥterıḳ olur naẓar-ı ḳahrı dilerse / Gerdūnda evi ḫışm ile **zīr ü zeber eyler**" *(Kaside 2, Mısra 26).*

zīrā: *Çünkü, şundan dolayı, şu sebeple.*

1. "Yā Rab ebedī ḳıl bu şehüñ devlet ü ʿömri / **Zīrā** ki cihānda heme dem ḫayrlar eyler" *(Kaside 2, Mısra 52).*
2. "Ḳıluruz ḫayl-i ḫayālüñ yolına cānı fedā / **Zīrā** biz ehl-i dilüz dünyāda mihmān severüz" *(Gazel 10, Mısra 6).*

zīr-i destüñ eyle-: *Egemenliği altına almak, boyun eğdirmek, kendine uydurmak.*

1. "Ḫurşīdi **zīr-i destüñ eyledi** çerḫ-i aṭlas / Tā devletüñ dayansun alṭunlu müttekāya" *(Kaside 1, Mısra 25).*

zulm: *Güçlü bir kimsenin yasaya veya vicdana aykırı olarak başkasını uğrattığı kötü durum, kıygı, eziyet, cefa.*

1. "Ẓulm ehlini şu resme zebūn eyledi ʿadlüñ / Kim masḫara tutar ṭoġanı yazıda ʿuṣfūr" *(Kaside 4, Mısra 27).*

zulmet: *Karanlık.*

1. "Yüzini görmeyince ġam **ẓulmeti** dükenmez / Ḫurşīd eger görünmez alur cihānı sāye" *(Kaside 1, Mısra 5).*

zücāc: *Sırça, cam şişe.*

1. "Senüñ mihrüñledir göñlüm münevver / Belī miṣbāḥ ider rūşen **zücācı**" *(Gazel 28, Mısra 4).*

Zühre: *Çolpan, Venüs.*

1. "Eflākde medḥüñi oḳur şevḳ ile **Zühre**/ Her ṣubḥ kim ala eline çeng ile ṭanbūr" *(Kaside 4, Mısra 25).*

zülf: *Yüzün iki tarafından sarkan saç lülesi.*

1. "**Zülfüñe** girdi göñül ʿışḳ ile baş oynamaġa / Kim bahādır olan er gicede meydānda ḳonar" *(Gazel 4, Mısra 9).*
2. "Müselsel **zülfüñe** göñlüm dolaşdı / Delü zencīre bir daḫı ulaşdı" *(Gazel 25, Mısra 1).*
3. "Geh ṣıdı gāh dürüst eyledi **zülfi** dilümi / Kim görüpdür hele bu vech ile dil-dārlıġı" *(Gazel 27, Mısra 5).*

   zülf ü ḫāl: *Yüzün iki tarafından sarkan saç lülesi ve ben.*

1. “İster iseñ ey göñül meydān-ı ʿışḳa girmege / Zülf ü ẖālin gözlegil kim gū vü çevgān andadur” *(Gazel 7, Mısra 4)*.

4. BÖLÜM

SONUÇ

Bu çalışmada Mevlânâ Hâmidî'nin Farsça divanı içinde karışık bir biçimde bulunan Türkçe şiirlerin bağlamlı dizini oluşturulmuştur ve söz varlığı incelenmiştir. Çalışma sonucu elde edilen veriler şunlardır:

1. İncelenen şiirlerde *adlar, fiiller, sıfatlar, zamirler, zarflar, edatlar, bağlaçlar, ünlemler, ikilemeler, deyimler, atasözleri, ilişki sözleri (kalıp sözler), Arapça ve Farsça yapılı tamlamalar* olmak üzere toplam 1018 söz tespit edilmiştir. Metinlerin genel söz varlığını oluşturan bu ögelerden en yaygın kullanılan adlardır.

2. *Adlar* 23 başlık altında incelenmiştir. *Kişi adları 15, yer adları 4, hayvan adları 7, insan bedeni ile ilgili adlar ve organ adları 42, meslek adları 5, siyaset unvan ve hükümdarlık ile ilgili adlar 13, savaş ve askerlik ile ilgili adlar 7, dinî inanç ile ilgili adlar 15, eşya ve araç gereç adları 14, giyim kuşam adları 2, yiyecek içecek adları 2, renk adları 3, coğrafya ve yeryüzü şekilleri ile ilgili adlar 11, hava gökyüzü ve gök bilimi ile ilgili adlar 25, değerli taş ve madde adları 3, mimari ile ilgili adlar 4, bitki çiçek ve orman adları 13, insanlara ait vasıflar duygular ve davranış biçimleri ile ilgili adlar 141, zaman ve mevsim ile ilgili adlar 11, musiki ile ilgili adlar 6, karanlık ve aydınlık kavramları ile ilgili adlar 9, yer veya yön belirten adlar 14, benzetme ifade eden adlar 2* olmak üzere toplam 368 ad tespit edilmiştir. Bu başlıklardan *insanlara ait olan vasıflar duygular ve davranış biçimleri ile ilgili adlar* en fazla kullanılan gruptur.

3. Fiiller; *basit fiiller, türemiş fiiller ve birleşik fiiller* olmak üzere üç grupta incelenmiştir. Şiirlerde 47 basit fiil tespit edilmiş olup en sık kullanılan fiil *git-* fiilidir ve metinde 26 kez tekrar edilmektedir. Türemiş fiillerin ise 48 tane olduğu tespit edilmiştir. Bu fiillerden en çok kullanılan *kon-* şiirlerde 13 defa tekrar edilmiştir. Metinlerde 105 adet birleşik fiil tespit edilmiştir. Bunlardan en çok kullanılan *nazar kıl-, sabr it-, terk it-* birleşik fiilleri 3 kez tekrar etmektedir.

4. *Sıfatlar, Nitelik Sıfatları* ve *Belirtme Sıfatları* olarak iki ana başlık altında toplanmıştır. *Belirtme sıfatları* da kendi içinde dört başlığa ayrılmıştır. *İşaret(gösterme) sıfatları 6, sayı sıfatları 4, soru sıfatları 1, belirsizlik sıfatları 4* olmak üzere 15 belirtme sıfatı ile 17 nitelik sıfatı tespit edilmiştir. Bu grupta toplam 32 sıfat kullanılmıştır.

5. *Zamirler*; *kişi zamirleri 6, işaret zamirleri 3, soru zamirleri 3, belirsizlik zamirleri 5, dönüşlülük zamirleri 6* olmak üzere toplam 23 zamirden oluşmaktadır. Bu

zamirlerden en çok kullanılan *ben* kişi zamiri 37 kez tekrar etmektedir.

6. *Zarflar; durum zarfları 26, zaman zarfları 21, yer yön zarfları 9, azlık çokluk zarfi 1, soru zarfları 10* kez olmak üzere 67 tanedir ve zarflardan en çok kullanılan grup *durum zarfları*dır.

7. Metinde 11 farklı edat kullanılmıştır bu edatlar arasında en sık kullanılan *ile* edatı 72 kez tekrar etmektedir.

8. *Bağlaçlar* başlığı altında topladığımız 25 farklı bağlaç tespit edilmiştir. Bu bağlaçlardan en çok kullanılan *kim* bağlacı 55 kez tekrar etmektedir.

9. *Ünlemler* başlığı altında toplayabileceğimiz 11 farklı ünlem tespit edilmiştir. Bu ünlemler arasında en çok kullanılan ünlem 24 kez tekrar eden *ey* ünlemidir.

10. Çalışmada 42 farklı ikileme tespit edilmiştir. Bu ikilemeler kuruluş şekillerine göre dört ayrı grupta incelenmiştir. *Aynı sözcüğün tekrarıyla kurulan ikilemeler 2, zıt anlamlı sözcüklerle kurulan ikilemeler 1, yakın anlamlı sözcüklerle kurulan ikilemeler 1, Arapça ve Farsça bağlaçlarla kurulan ikilemeler 38* kez kullanılmıştır. En çok kullanıma sahip ikilemeler *Zıt Anlamlı Sözcüklerin Tekrarı ile Kurulan İkilemeler* başlığı altında geçen *gece gündüz* ikilemesi ve Arapça veya Farsça Bağlaçlarla Kurulan İkilemeler başlığı altında geçen Lale vü Reyhan ikilemesidir.

11. Metinde 68 deyim tespit edilmiştir en çok kullanılan 2 deyim *elimden ne gelür* deyimi ile "ne çıkar" anlamında kullanılan *n'ola* deyimidir ve altışar kez tekrar edilmiştir.

12. Metinde 1 atasözü tespit edilmiştir. Şekil ve anlam bakımından deyim görünümünde olan bu atasözü "meseldür kim" söz grubu ile ifade edildiği için atasözü başlığı altında değerlendirilmiştir.

13. *Kalıp Sözler* kısmında değerlendirdiğimiz 2 söz grubu bulunmaktadır.

14. *Arapça ve Farsça Yapılı Tamlamalar* başlığı altında toplam 168 Söz grubu tespit edilmiştir. Bunlardan bir tanesi Arapça yapılı tamlama, 167 tanesi Farsça yapılı tamlamadır. Farsça yapılı tamlamalar arasında kullanım sıklığı en fazla olan *serv-i hırâmân* tamlaması 5 kez tekrar etmektedir.

Yukarıdaki verilerden yararlanılarak şu çıkarımlar yapılabilir:

Çalışmada incelenen şiirlerin sözcük türlerinin kullanımı bakımından zengin olduğu görülmüştür.

Şiirlerde en çok kullanım alanına sahip olan adlardır. Kendi içinde de 23 başlığa ayrılan adlardan bazıları şiirlerde ilk anlamlarının dışındaki anlamıyla kullanılarak söz sanatlarında yer almıştır. Bu durum da adların yalnızca söz varlığında değil şairin edebî

dünyasında da büyük önemi olduğunu göstermektedir.

Şiirlerde basit, türemiş ve birleşik yapılı fiillerin olduğu görülmektedir. Özellikle birleşik fiiller oluşturulurken yabancı kökenli kelimelerden bolca yararlanılmış olması fiillerle ilgili söz varlığının dönemin edebî dilinden büyük ölçüde etkilendiğini göstermektedir. Bu etkilenme aynı zamanda Türkçenin fiillerdeki türetme gücünü de göstermektedir.

Şiirlerdeki nitelik sıfatlarından bazıları Türkçe ekler alsalar da nitelik sıfatları yabancı kökenlidir. Bunun aksine belirtme sıfatlarının birkaç yabancı kökenli sıfat dışında çoğunun Türkçe olduğu görülmüştür. Dört alt başlık altında incelenen belirtme sıfatlarından en çok kullanılan *ol* işaret sıfatı, bir yerde de *o* şekliyle kullanılmış ve her iki kullanımıyla metinlerde toplamda 47 kez tekrar edilmiştir.

Zamirler bakımından oldukça zengin olan metinlerde en çok kullanılan grup, şahıs zamirleri olmuştur. Şahıs zamirlerinden 1.teklik şahıs zamiri olan *ben* zamiri 37, aynı zamirin *men* şeklinde kullanımı da 9 kez tekrar edilmiştir. Bu ikili kullanım, şiirlerin Doğu Türkçesi özelliklerini de bünyesinde barındırdığını ve şairin daha önce de bulunduğu coğrafyaların dil özelliklerini şiirlerine yansıttığını göstermektedir. Dönüşlülük zamirlerinde görülen ve aynı anlamda kullanılan *ḫod, kedüz, kendü, ḳendüz* sözcükleri de şairin kelime hazinesinin hem Farsça hem de Türkçe etkisinde olduğunu düşündürmektedir.

Metinlerde en çok tekrar edilen *kim* bağlacı, ki'li şekliyle beraber toplamda 99 kez kullanılmıştır. Farsça kökenli bir bağlaç olmasına rağmen Türkçe şiirler içinde bu kadar kullanım alanına sahip olması, Türkçenin pek çok kelime gibi yabancı kökenli bağlaçlarla da uyum sağlayabilme zenginliğini göstermektedir.

Şiirlerden en çok kullanılan *ey* ünleminin yanı sıra eklendiği ada "ey" hitabı anlamı katan Farsça *-â* ekinin kullanıldığı görülmüştür. Bu durumun, diğer söz varlığı gruplarında da olduğu gibi dönemin etkili edebî dillerinden birinin Farsça olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

İkilemelerin kuruluş şekillerine bakıldığında, ikilemelerin büyük çoğunluğunu Arapça ve Farsça bağlaçlarla kurulan ikilemelerin oluşturduğu görülmektedir. Divan edebiyatında sıkça karşılaştığımız bu durum gerek beyitlerdeki anlamı pekiştirmek gerek vezin uyumu sağlamak için iki kelimenin Arapça veya Farsça bir bağlaçla birbirine bağlanarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu da şiirlerin yazıldığı dönemdeki etkili edebî dillerin Arapça ve Farsça olduğunu bir kez daha göstermektedir.

İncelenen şiirler deyimler bakımından zengindir. Tespit edilen deyimlere

bakıldığında bu deyimlerden bazılarının Arapça ve Farsça gibi yabancı kökenli sözcüklere *it-, eyle-, ol-, kıl-* gibi Türkçe fiiller getirilerek oluşturulduğunu görmekteyiz. Bu durum bize, dönemin Türkçesinin yabancı kökenli sözcüklerden etkilense de bunları bünyesine alarak kendi kalıplaşmış söz gruplarını oluşturabildiğini ve dönemin edebî eserlerinde bu tür deyimlerin geniş bir kullanım alanı olduğunu göstermektedir.

Şiirlerde 1 tane Arapça tamlama dışında hepsinin Farsça yapılı olması dikkat çekmektedir. Bunun yanında yapı bakımından Farsça olmalarına rağmen bu tamlamaların içinde pek çok Arapça kökenli kelime barındırdıkları görülmektedir. Bu durum şiirlerin yazıldığı dönemde diğer edebî dillerin Türkçeyi hangi yönlerden etkilediğini göstermektedir.

İncelenen şiirlerde içerik bakımından en çok ayrılık ve özlem temaları görülmektedir. Bu durum Hâmidî'nin saraydan uzaklaştırılıp geri dönmek için bu şiirleri yazmasından kaynaklanmaktadır. Şiirlerin yazılış amacının etkisi söz varlığına da yansımıştır. Hâmidî, pek çok farklı coğrafyada ve Fatih Sultan Mehmet'in çok yakınlarında bulunmuş bir şairdir. Bu sebeple onun Türkçe şiirleri hem sarayın hem de dönemin farklı coğrafyalarının edebiyatına bir bakış olanağı sunması bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu şiirler bize; Türkçenin anlatım gücünü, değişim ve gelişimini tekrar göstermektedir.

KAYNAKÇA

Aksan, D. (2008). *Türkçenin Gücü.* Ankara: Bilgi.

Aksan, D. (2015). *Türkçenin Sözvarlığı*. Ankara: Bilgi.

Aksoy, Ö. A. (2018). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1*. İstanbul: İnkılâp.

Aksoy, Ö. A. (2018). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2*. İstanbul: İnkılâp.

Akyalçın, N. (2007). *Türkçe İkilemeler Sözlüğü.* Ankara: Anı.

Albayrak, N. (2009). Türkiye Türkçesinde Atasözleri. İstanbul: Kapı.

Ayverdi, İ (2010). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük.* İstanbul: Kubbealtı.

Banguoğlu, T. (2019). *Türkçenin Grameri.* Ankara: Türk Dil Kurumu.

Çobanoğlu, Ö. (2004). Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.

Çotuksöken, Y. (1994). Deyimlerimiz. İstanbul: Özgül.

Devellioğlu, F. (2013). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat.* Ankara: Aydın.

Dilçin, C. (2018). *Yeni Tarama Sözlüğü.* Ankara: Türk Dil Kurumu.

Doğan, A. (2009). *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Akçağ

Ergin, M. (2013). Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Bayrak.

Ertaylan, İ.H. (1949). *Külliyyāt-ı Dīvān-ı Mevlānā Ḥāmidī*. İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yay.

Eyüboğlu, E. K. (1973). On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler. C. I-II, İstanbul: Doğan Kardeş Matbaacılık.

Gökdayı, H. (2011). *Türkçede Kalıp Sözler.* İstanbul: Kriter.

Gölpınarlı, A. (2017). Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri. İstanbul: İnkılâp.

Gönen, S. (2011). Batı Türklerinin Manzum Atasözleri. Konya: Kömen.

Hacıeminoğlu, N. (1991). *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller.* Ankara: Kültür Bakanlığı.

Hacıeminoğlu, N. (1992). *Türk Dilinde Edatlar.* İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı.

Hatiboğlu, V. (1981). *Türk Dilinde İkileme.* Ankara: Türk Dil Kurumu.

Hengirmen, M (1994). Deyimler Sözlüğü. Ankara: Engin.

İmer, K. ve Kocaman, A. ve Özsoy, A. S. (2011). *Dilbilim Sözlüğü.* İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

Kaçalin, M. S. (2019). Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler. Ankara: Türk Dil Kurumu

Kanar, M. (1998). *Farsça Türkçe Sözlük.* İstanbul: Say.

Kanar, M. (2018). *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü.* İstanbul: Say.

Korkmaz, Z. (1992). *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Korkmaz, Z. (2019). *Türkiye Türkçesi Grameri - Şekil Bilgisi.* Ankara: Türk Dil Kurumu.

Köprülü, Fuad. (1999). *Edebiyat Araştırmaları.* Ankara: Türk Dil Kurumu.

Mutçalı, S. (1995). Arapça - Türkçe Sözlük. İstanbul. Dağarcık.

Özön, M. N. (2012). Büyük Osmanlıca-Türkçe Sözlük.İstanbul: İnkılâp.

Pakalın, M. Z. (1993). Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü. C. I-II-III. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.

Pala, İ. (2015). *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü.* İsnanbul: Kapı.

Parlatır, İ. (2007). Atasözleri ve Deyimler - II Deyimler. Ankara: Yargı.

Parlatır, İ. (2010). Atasözleri ve Deyimler - I Atasözleri. Ankara: Yargı.

Parlatır, İ. (2012). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı.

Püsküllüoğlu, A. (2002). *Öz Türkçe Sözlük.* Ankara: Arkadaş.

Sami, Ş. (2015). Kamus-ı Türkî. İstanbul: Şifa.

Tiken, K. (2020). *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf-Fiiller.* Ankara: Türk Dil Kurumu

Tulum, M. (2011). *17. Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı.* Ankara: Türk Dil Kurumu

Türk Dil Kurumu, (2012). *Yazım Kılavuzu*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Türk Dil Kurumu. (2019). *XIII. Yüzyıldan Beri Türkiye Türkçesiyle Yazılmış Kitaplardan Toplanan Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü* (8 Cilt). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Türk Dil Kurumu. (2019). *Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü.* Ankara: Türk Dil Kurumu.

Türk Dil Kurumu. (2019). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü* (6 cilt). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Türk Dil Kurumu. (2019). *Türkçe Sözlük.* Ankara: Türk Dil Kurumu.

Ünlü, S. (2012). *Harezm Altınordu Türkçesi Sözlüğü*. Konya: Eğitim.

Ünlü, S. (2013). *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*. Konya: Eğitim.

Ünver, İ. (1997). "Hâmidî Maddesi". *TDV İslam Ansiklopedisi,* s. 461-462.

Ünver, İ. (1974). Hâmidî'nin Türkçe Şiirleri . Türkoloji Dergisi , 6 (1) , 0-0 . DOI: 10.1501/Trkol_0000000063

Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü.* İstanbul: Multilingual.

Yeğin, A. ve Badıllı, A. ve İsmail, H. ve Çalım, İ. (1990). Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Büyük Lūgat. İstanbul: Türdav.

Yurtbaşı, M. (1996). *Örnekleriyle Deyimler Sözlüğü*, Ankara.

İNTERNET KAYNAKLARI

http://www.lugatim.com/

ÇEVİRİ YAZILI METİNLER

KASİDELER

I

ḲAṢİDE'İ Be-ZEBĀN-I TÜRKİ, HEM Der-MEDḤ-İ PĀ-
DİŞĀH-I İSLAM ḪALLEDE ʿÖMREHU VE DEVLETEHU

Ol gül ki beñzedürler ḥüsn ile yüzin aya
Gün yüzi muṣḥafından ḳadr iledür bir āye

Tā aya nisbet itdüm ḫurşi̮d-i ṭalʿatını
Atdı külāhını ay bu şādi̮den semāya

Yüzini görmeyince ġam ẓulmeti dükenmez
Ḫurşi̮d eger görünmez alur cihānı sāye

Ḳılsa naẓar irişür göñlüme ti̮r-i ġamze
Sulṭān naẓar ḳılursa devlet irür gedāya

Men itmezem şikāyet hicr-i ruḫuñdan ammā
Her gice peyk-i āhum aḥvālümi dir aya

Hicrān eger ḳılursa cānuma ḳaṣd biñ kez
Bir ẕerre yimezem ġam şükr eylerem Ḫudāya

Ġamdan penāh iderem ol şāh sāyesine
Kim sāyesi virüpdür fer sāye-i hümāya

Ol ḫüsrev-i zamāne ol gevher-i yegāne
Kim Rūmdan irişdi āvāzesi Ḫıṭāya

Sulṭān Muḥammed ibni sulṭān Murād-ı Ġāzi̮
Ki elḳābını felek bir ḫurşi̮d-i çerḫ-pāye

Çeşm-i kevākib içün ḫurşi̮d ḫāk-i rāhı
Bu hāven-i zer içre her gün ider şılāye

Çün gördi yir yüzinde naḳş-ı süm-i semendi
Teşbi̮h ḳıldı ḫurşi̮d cām-ı cihān-nümāya

Şāhā seni güneşe nisbet şunuñ gibidür
Kim bir kişi güneşi nisbet ide Sühāya

Ḫurşi̮di zi̮r-i destüñ eyledi çerḫ-i aṭlas
Tā devletüñ dayansun alṭunlu müttekāya

Ay ile gün bilürler kim Ḥāmidi̮-i miski̮n
Dāyim duʿālar eyler sen şāh-ı meh-liḳāya

ʿUşşaḳı zinde ḳılduñ cūd ile her birini
Luṭf ile hem naẓar ḳıl bu rind-i bi̮-nevāya

Tā yeñi ay gemisi yürür bu deñiz üzre
Baḥr-ı kefüñ cihānı tā ġarḳ ider ʿaṭāya

Ebr-i kefüñ hemi̮şe tā ḥaşr fāyıż olsun
Şöyle ki tāze tutsun āfāḳı aydan aya

II

ḲAṢİDE-İ DİGER-İ TÜRKİ HEM DER-

MEDḤ-İ ḤAZRET-İ PADİŞAH-I İSLAM ḪALLEDE ʿÖMREHU ve DEVLETEHU

Her ṣubḥ ki gül yüzine göñlüm naẓar eyler
Cān bülbüline bāġ-ı cinandan ḫaber eyler

Göñlümde ḳaçan ẕikr iderem ḳand-i lebini
Ney gibi ser-ā-pāy vücūdum şekker eyler

İksi̇r-i ġamı derd ile zerd eyledi yüzüm
Gör kim ġam-ı ʿışḳı nice ṭopraḳı zer eyler

Mihri yüregüm ḳanı ḳılur incü gözümde
Gün pertevi deñizde doluyı güher eyler

Her ti̇r kim ol ġamze benüm göñlüme atar
Bi̇-çāre göñül ḳarşuda si̇nem siper eyler

Yaġmaladı ṣabr u ḫiredüm yaḳdı beni zār
Pervāneye gör şemʿ-i ruḫuñ kim neler eyler

Çün yaḳdı beni göñli sevindürdi raḳi̇büñ
Gör bu güneşüñ nūrı ki ṭaşa eser eyler

Raḥm it baña ey şūḫ ki göñlüm gice gündüz
Vaṣf-ı ḫaṭ u ḫadd-i şeh-i Cemşi̇d-fer eyler

Ḫurşi̇d-i zamān şāh-ı cihān ḫüsrev-i ġāzi̇
Ki elḳābını gerdūn şeh-i ʿāli̇-güher eyler

Sulṭān-ı selāṭi̇n-i zamān Şāh Muḥammed
Kim salṭanat-ı memleket-i baḥr ü ber eyler

Ol luṭf u kerem kānı ki bu devr-i zamānda
Ḫurşi̇d felekde ġazabından ḥaẕer eyler

ʿĀlemde kime kim naẓar-ı mihr ile baḳsa
Yüzüni şeref mesnedi üzre ḳamer eyler

Gün muḫterıḳ olur naẓar-ı ḳahrı dilerse
Gerdūnda evi ḫışm ile zi̇r ü zeber eyler

Baḫt u ḫıred ü devlet ile ḳanda varursa
Öñinde ḳılavuzluġı fetḥ u ẓafer eyler

Çün leşker-i manṣūrı diler kesr-i eʿādi̇
Ḳanda ki varur fetḥ ile bir mülki cer eyler

Ger ḫasm ḫilāf ile uzun eylese dili
Naḫl-i ḳadini lāyıḳ-ı ti̇r ü teber eyler

Ḫurşi̇d-i cihān-gi̇r seg-i kūy ile her gün
Hem-serlik ile rāżi̇ olup ser-be-ser eyler

Şāhā bu vefā-dār ḳuluñ Ḥāmidi̇ ol kim
Saña dil ü cān ile duʿā-yı seḥer eyler

Bülbül gibi medḥüñ dir iken bu felek anı
Hicrüñde niçün gül gibi ḫūni̇n-ciger eyler

İnṣāfını gör bu felek-i sifle-nüvāzuñ
Kim ehl-i hüner ḥaḳḳına her dem neler eyler

Ṭāliʿ çü rücūʿ itse hüner fāyide virmez
Baḫt olmasa gün daġda laʿli ḥacer eyler

Bi̇-çāre niyāz ile yüzin ḳapuña sürüp
Ḥālini dir ey şāh u sözi muḫtaṣar eyler

Maḳṣūdı anuñ yüzüñi görmek durur ancaḳ
Aza vü çoḳa dimeyesin kim naẓar eyler

Ḳapuñdan aña ger bir avuc ṭopraḳ irerse
Ṭopraḳı alup şevḳ ile kühl-i başar eyler

Tā encümine nūr virür şāh-ı kevākib
Tā ḳutb mücāvir olur u meh sefer eyler

Yā Rab ebedī ḳıl bu şehüñ devlet ü ʿömri
Zīrā ki cihānda heme dem ḫayrlar eyler

III
DER-MEDḤ-İ ḤAZRETİ BEGLERBEGİ AḤMED PAŞA BAʿD Ez-MÜRACAʿAT Ez-SEFER-İ ŞEHR-İ KEFFE

Ey mülāzımlar saña fetḥ ile iḳbāl ü ẓafer
Ḳanda kim varsañ saña Ḫıżr nebīdür rāh-ber

Devr-i Ādemden beri dünyāya ey kişver-küşā
Bir uġurlu sencileyin gelmedi gelmeyiser

Pādişāhuñ himmetiyle ey şeh-i ṣāḥib-ḳırān
Sen alursın ḳanda kim vardur cihānda ḳalʿalar

Sancaḳ-ı sulṭān senüñle yaraşur kim dünyāda
Nireye varsañ cihānı fetḥ idersin ser-tā-ser

Bir mübārek yüzlü serversin ki devletlü olur
Pādişeh ḳatında her kim bulsa senden bir naẓar

Ḫıżr ile İlyās ikisi saġ u soluñdan yürür
Çün semendüñe biniben idesin ʿazm-i sefer

Ḥāmidī-i bī-nevā cāndan duʿācuñdur senüñ
Ṣıdḳ ilen ʿömrüñ uzunlıġı diler şām u seḥer

Görmesün ḫurşīd-i iḳbālüñ cihān içre zevāl
Devletüñ yılduzına olsun saʿādet rāh-ber

IV
ḲAṢİDE-İ TÜRKİYYE HEM Der-MEDḤİ ṢAḤİB-İ AʿẒAM İFTİḪARÜ'L-VÜZERĀ MUḤAMMED PAŞA MEDDE ʿÖMREHU ve DEVLETEHU

Ey nergis-i mestüñde ruḫuñ nūrun ʿalā nūr
ʿUşşāḳ ruḥuñ görmek ile gül gibi mesrūr

Bu devr-i zamān içre güzeller begi sensin
Kim ay gibi şehrdesin ḥüsn ile meşhūr

Ḫaṭṭuñla ḫadüñi göreli ḫalḳa direm kim
Gicede görünür gözüme bir ṭabaḳ-ı nūr

ʿUşşāḳı mey-i laʿl-i lebüñ serḫoş idüptür
Bu ortada men ayuḳam ey gözleri maḫmūr

Tā göñlümi büryān ide hicrüñde ġam içün
ʿIşḳun otı ḳızdurdı tenüm nite ki tündūr

Yol vir ki izüñe süreyin ṣaru yüzümi
Devletlü işigüñden olam men nice mehcūr

Hicrān gelesi ḥażret-i Paşaya direm kim

Ehl-i naẓara ṭalʿatıdur luṭf ile manẓūr

Paşa-yı felek-ḳadr Muḥammed Çelebi kim
Ḳıldı kerem ü ʿadl ile yir yüzini maʿmūr

Tañrıdan aña raḥmet inüpdür bu cihānda
Kim işigi cennet durur u ḳullarıdur ḥūr

Ey fażl ile vü ʿadl ile her mülkde maʿrūf
Vey cūd ile vü bez̠l ile şehrde meşhūr

Sen taḫt-ı vezāretde saʿādetlü güneşsin
Kim görimeye devletüñi gözi ola kūr

Çün mesned-i iḳbālde ẕātuñ ola āmir
Çerḫ ü felek ü encüm ola emrüñe meʾmūr

Eflākde medḥüñi oḳur şevḳ ile Zühre
Her ṣubḥ kim ala eline çeng ile ṭanbūr

Ẓulm ehlini şu resme zebūn eyledi ʿadlüñ
Kim masḫara tutar ṭoġanı yazıda ʿuṣfūr

Her kim kemer-i ḳi̇nüñi baġlar ise Behrām
Ḳaṣṣāb gibi vurur anuñ biline sāṭūr

Sen Āṣaf-ı sāni̇sin ü devletlü ḳapuñda
Āṣaf gibi yüz var ola her gün saña müzdūr

Āṣaf-ṣıfatā Ḥāmidi̇-i sūḫte-ḫāṭır
Kim ḫayli̇ zamāndan beri meddāḥ ḳuluñdur

Bu maʿni̇ anuñ fikrine gelmezdi ki bir gün
Nā-gāh bu devlet ḳapusından ola mehcūr

Çeşm-i bed-i eyyām u ḳażā ʿāḳıbetü'l-emr
Ḳapudan ıraḳ itdi beni ḫaste vü maḳhūr

Bu dār-ı ġurūr içre firāḳuñda dilerdüm
Kim dārā çekem kendüzümi nite ki Manṣūr

Ümmi̇d-i viṣālüñ ḳomadı kim ʿadem olsam
Tā bir daḫı görsem meger ol ṭalʿat-ı pür-nūr

Saru yüzümi işigüñe sürmege geldüm
Ümmi̇d budur kim tutasın luṭf ile maʿẕūr

Devlet virici destüñi öpmek diler ancaḳ
Ümmi̇d ki düstūr vire luṭf ile destūr

Tā gāh ḫazān olsa cihān içre vü geh yaz
Mādām ki tesbi̇ḥ ide her dāne-i engūr

Envāʿ-ı saʿādet bile yaşuñ uzun olsun
Taḫt üstine baḫtuñdan ola çeşm-i bedān dūr

GAZELLER

I

Niçün ey meh cennet-i kūyuñda bār olmaz baña
Niçün evvelki gibi hi̇ç iʿtibār olmaz baña

Derd ü hicrüñde baña yār olmadı ṣabr u ḳarār
Sen baña yār olmayınca kimse yār olmaz baña

Ben ḳaçan görsem seni kendümi aṣlā bilmezem
Baḫt yār olmadıġıyçün iḫtiyār olmaz baña

ʿIşḳuñuñ yolında Manṣūram veli̤ nā-pāydār
Ey diri̤ġā kim bu devlet pāydār olmaz baña

Ger nigār itsün alı ḳanumdan andan dönmezem
Dimesünler kim meger mihr-i nigār olmaz baña

Ḥāmidi̤'den ger ḳabūl olsa dehānuñ vaṣfını
Bundan özge bu cihānda hi̤ç kār olmaz baña

II
Ol mehüñ ayaġın öpmek nāz u niʿmetdür baña
Yüzümi izine sürmek ʿizz ü devletdür baña

Açılur göñlüm hevāsı ġamzesinden ṣansaña
Ġamzesinüñ oḳları bārān-ı raḥmetdür baña

Ḳanda varur rāḥat olmaz yār cevrinden ḳaçan
ʿIşḳuñuñ yolında bu daḫı naṣi̤ḥatdur baña

Ḳanlu yaşumdan şarāb-ı nāb u nālemden rebāb
Firḳatüñde her biri ʿıyş ile ʿişretdür baña

Şekve ḳılmaz Ḥāmidi̤ ol bi̤-vefādan kimseye
Dostdan cevr ü cefā mihr ü muḥabbetdür bana

III
Bāġ-ı cān naḫlisin ey serv-i ḫırāmān Muṣṭafā
Ruḫları gül lebleri laʿl-i Bedaḫşān Muṣṭafā

Serv ḫayrān ḳala şimşād ḳadinüñ luṭfına
Ger ḳılursa nāz ile gülşende seyrān Muṣṭafā

Sancaḳ-ı devlet gibidür ḳaddi ol meh-çihrenüñ
Ol sebebden dirler aña şāh-ı ḫūbān Muṣṭafā

Ṣūret ü maʿni̤de çün ol dil-rübā maḥbūbdur
ʿĀşıḳa n'ola ḳılursa luṭf u iḥsān Muṣṭafā

Ehl-i ʿirfān içre gülzār-ı cemālüñ vaṣfına
Hāmidi̤ gibi bulunmaz bir ḫoş-elḥān Muṣṭafā

IV
Dostuñ ḳaddi ḫayāli giceler cānda ḳonar
Cānda ger ḳonmasa ol serv-i revān ḫanda ḳonar

Gözde ḳonsa ne ʿaceb ḫayl-i ḫayāli ḫaṭınuñ
Ḫanda kim āb-ı revān olsa çeri anda ḳonar

Yā Rab ol ḫāl-i ruḫ u laʿl-i lebi Ḫıżr mı kim
Geh gül üstinde vü geh çeşme-i ḥayvānda ḳonar

Kim ḳadüñ ʿışḳıyile bunda dirilürse bu gün
Ṭoġrı bundan çü gide ravża-i rıżvānda ḳonar

Zülfüñe girdi göñül ʿışḳ ile baş oynamaġa

Kim bahādır olan er gicede meydānda ḳonar

Göñlüme ḳondı ġam-ı ʿışḳı pes ez-ḳatl-i raḳīb
Şeh seferden çü döne fetḥ ile eyvānda ḳonar

Hicr ile Ḥāmidī ger Ḳabluca'da ḳonsa n'ola
Derd ile bülbül-i şūrīde gülistānda ḳonar

V
Yār eger ḳılsa beni ḫār elümden ne gelür
Ve ger öldürse beni zār elümden ne gelür

Kirpügüm yazdı ciger ḳanı ile saru yüzüme
Mācerā-yı dil-i ḫūn-ḫār elümden ne gelür

Dönmezem yār yolından ve ger inanmaz iseñ
Ḫancerüñ ile cigerüm yar elümden ne gelür

ʿĀşıḳam ʿāşıḳ u benden eger incinür ise
Şehrden ḳava beni yār elümden ne gelür

Kendü kūyinden eger Ḥāmidī-i suḫteyi
Göndere Bursa'ya Ḫānkār elümden ne gelür

VI
ʿĀşıḳuñ ʿıydi ḳamer devrinde yāruñ yüzidür
Çeşm-i cānuñ sürmesi dil-dāruñ izi tozıdur

Ol perīnüñ ḳāmetini ger elif dirsem n'ola
Çün ḫaṭıdur āyet-i ḫūbī vü muṣḥaf yüzidür

Sāġarı ʿaḳs-i lebinden laʿl ü yāḳūt eyleyen
Ol şeker ağızlu incü dişlü hem kedüzidür

Ḫaṭṭuñ üzre ḫālüñ içer cām-ı laʿlüñ ṣanasıñ
Ḳubbe-i fīrūze-rengüñ ḫüsrev-i fīrūzıdır

ʿAks-i ruḫsāruñ çerāġı göñlümi rūşen tutar
Dāyimā şemʿuñ işi meclisde cān efrūzıdur

Ger ḳapuñdan ḳavasın şevḳ ile girür bacadan
Cān-ı maḫzūnum ki ʿışḳuñ murġ-ı dest-āmūzıdur

Ol ki çeşm-i ebrden her ṣubḥ bārān yaġdurur
Firḳatüñde Ḥāmidī'nüñ nāle-i dil-sūzıdur

VII
Ol perī-ruḫ ḳandayise bāġ u bustān andadur
Andadur cennet kim ol serv-i ḫırāmān andadur

İster iseñ ey göñül meydān-ı ʿışḳa girmege
Zülf ü ḫālin gözlegil kim gū vü çevgān andadur

Hicr elinden çün teni terk itdüñ ey cān vay aña
Ḫarmen-i cān andadur kim māh-ı tābān andadur

Ey ki dirsin hicrde derd-i dilüñ eksildi mi
Eksilür mi derd-i dil hergiz çü dermān andadur

Ol cefācıdan şikāyet ger idersin Ḥāmidī
Devletüñ işigine yüz sür ki sulṭān andadur

VIII
Didiler şehrden ol māh-ı vefā-dār gider
Dostlar neyleyelim çāre nedür yār gider

Żaʿf-ı ḥālümden eger ḫaste tenüm bunda ḳalur
Terk ider cān tenümi vü dil-efgār gider

Ṣabr ḳıl epsem otur yār gelince didiler
Dil nice ṣabr ide burada çü dil-dār gider

Bu nücūm-ı felekī maḥmili ardınca gice
Her biri çeng gibi inleyiben zār gider

Şehrde Ḥāmidī-i müflis-i ser-geşte n'ider
Şimdi kim kevkebe-i ḥażret-i ḫünkār gider

IX
Nāz ile her ḳanda ki ol serv-i ḫırāmānum gider
Men eger gitmezsem anuñla bile cānum gider

Ol ḳamer yüzlü temāşāya gidince mensüzin
Her gice Keyvāna dek feryād u efġānum gider

Ey ki dirsin şehrden gitme cefāya ṣabr ḳıl
Nicesin ṣabr eyleyem şimdi ki sulṭānum gider

Yār gitdi dirler ü men aġlaram ṭañlar raḳīb
Aġladuġum derd ile budur ki dermānum gider

Ḥāmidī gibi yüzi görmeklik içün dururam
Neylerem burada çün ol māh-ı tābānum gider

X
Seni çoḳdan beri ey serv-i ḫırāmān severüz
Sen gülistānsın u biz tāze gülistān severüz

Göreli ḫaṭṭ u ruḫuñı çemen-i ḥüsnüñde
Dün ü gün seyr iderüz lāle vü reyhān severüz

Ḳıluruz ḫayl-i ḫayālüñ yolına cānı fedā
Zīrā biz ehl-i dilüz dünyāda mihmān severüz

Āşikāra dimezüz kimseye sırr-ı dehenüñ
Kenz-i maḫfīdür anı biz daḫı pinhān severüz

Ḥüsn ü luṭfın severüz ol ṣanemüñ ʿālemde
Ey raḳīb ṣanma ki biz sen gibi oġlan severüz

Didüñ öldüriserüz Ḥāmidī'yi güle güle
Bundan ötrü seni ey ġonçe-i ḫandān severüz

XI
Varalım ol ṣanem-i gül-ʿıẕāra yalvaralım

Belā-yı firḳat elinden nigāra yalvaralım

Niyāz u ḥasret ile ḳapusına yüz sürelim
Şefīʿ idüp seg-i kūyını yāra yalvaralım

Müsāʿid olsa eger rūzgār bizüm ile
Orada baş açuban rūzgāra yalvaralım

Göñül bütün iken eyyām-ı ġamda ṣābir idük
Bu gün kim oldı göñül pāre pāre yalvaralım

Bu derd-i hicre ki Ḥaḳ rūzī ḳıldı bize bugün
Egerçi idimezüz hīç çāre yalvaralım

Yolına ger bilevüz k'ol ṣanem ne yolda geçer
Piyāde varuban ol şeh-suvārā yalvaralım

Ger isteseñ ki yine Ḥāmidī gibi göresin
Ḫaṭ u ruḫı dün ü gün Kirdgāra yalvaralım

XII
Ol güzel yārı ki cān ile cihāndur bilürem
Çemen-i cānda boyı serv-i revāndur bilürem

Ruḫları āyinedür ehl-i dile rūşen imiş
Anda ay ile günüñ nūrı ʿıyāndur bilürem

Andan ötrü severem ẕevḳ ile şīrīn lebini
Ki lebi çāşnī-i şīre-i cāndur bilürem

Tā hevāda vura cān-bāzlaruñ murġ-ı dilin
Ġamzesi ḳaşıyile tīr ü kemāndur bilürem

Gösteren Ḥāmidī-i sūḫteye cām-ı Cemi
Ehl-i ʿirfān ḳatına pīr-i muġandur bilürem

XIII
Ay yüzüñ āyine-i ṣūret-i cāndur bilürem
Anda naḳş-ı ruḫ-ı dil-dār ʿıyāndur bilürem

Ol ʿıyān nurı ki maṭlūbıdur ehl-i naẓaruñ
Dili her ẕerrenüñ içinde nihāndur bilürem

Bu ki ārām idemez seyr ü sülūkinde felek
Ġarażı terbiyet-i ḥüsn-i bütāndur bilürem

Ol kim alur dil ü ṣabr u ḫıredi ġāret ider
Maẓhar-ı ṣūret-i zibā-yı fülāndur bilürem

Ol şeker-leb iledür Ḥāmidī'yi meykedeye
Gösteren yol baña mehdī-i zamāndur bilürem

XIV
Ḳaçan ol serv ḳamer yüzlü çıḳar ḫar-gāhdan
Luṭf ile alur ḫarāc-ı ḥüsn mihr ü māhdan

Yā Rab ol dilber ne gördi ʿāşıḳ-ı bī-çāreden
Kim cefā vü cevrini terk eyledi nā-gāhdan

Ger ser-i kūyinden umdum merḥamet ʿayb itmesün
Raḥmet umar dāyimā dervīş ṣāḥib-cāhdan

Baña cevr itdi cefā yolın tutup gitti raḳīb
Baña n'itdiyse aña daḫı gele Allahdan

Āh kim hicr-i ruḫuñdan her ḳaçan āh eylerem
Tutuşur gün ḫarmeni par par yanar ol āhdan

Ḥāmidi̱ sensüz ġamuñ deñizine düşmiş yüzer
El-ġıyās urur umar ʿavn u meded sen şāhdan

XV
Ol gün ki yüz sürerem bir dem bu ḫāk-i pāya
Gün gibi ol şerefden başum irer semāya

Dünyāda Ḫıżrgibi buldum ḥayāt-ı cāvi̱d
Tā serv-ḳāmetüñden üstüme düşdi sāye

Cemşi̱d eger göreydi ʿālemde cām-ı la ʿlüñ
ʿÖmrinde baḳmaz idi cām-ı cihān-nümāya

Tā gün yüzüñden ıraḳ itdi beni sitārem
Āhum ḫadengi irdi hicr-i ruḫuñdan aya

Bi̱-çāre Ḥāmidi̱'nün āhı Sühāya irdi
Kim bildürür bu ḥāli ol şāh-ı meh-liḳāya

XVI
Ger gösterür yüzin bu gün ol dil-rübā bize
Yüz gösterür viṣālde yüz biñ ṣafā bize

Öldük bu derd-i hicrde hān ey Mesi̱h- dem
ʿI̱si̱ lebüñ durur niçün itmez devā bize

Kesdi cefāsı bizden ü ḳıldı raḳi̱be luṭf
İgen de n'ola ḳıymasa ol bi̱-vefā bize

Çün ʿāḳıbet bu resm ile bi̱-gānelik ḳılur
Niçün ḳılurdu kendüzini āşinā bize

Çün cānumuz ʿadem ṭarafından çıḳardı baş
ʿIşḳuñ senüñ o demde didi merḥabā bize

Derd ü ġamı ki Ḥāmidi̱'nüñ niʿmeti durur
Şükr eylerem ki anı virüpdür Ḫudā bize

XVII
Lāle geldi çemene laʿl gibi sāġar ile
Gül içer bādeyi nergis gibi cām-ı zer ile

Bezm-i bāġuñ ṭarabı vaḳtidür imdi kim olur
Lāle envāʿ-ı çerāġ ile vü gül micmer ile

Tā reyāḥi̱n içilür ẕevḳ ile ṣaḫbā-yı müdām
Depredür gül def ü bülbül ḫoş oḳur mizher ile

Biz daḫı ṣaḥn-ı çemende ḳuralım ḫayme-i ʿıyş
Şimdi kim ḳondı şükūfe çemene çāder ile

Gül ḳulaḳ ṭutar u bülbül güle ḳarşu her ṣubḥ
Bu vefāsuz çemenüñ vaṣfın oḳur defter ile

Ki ança yaz ola bu dünyāda ki biz olmayalım
Ḥāliyā ʿıyş idelüm lāle gibi sāġar- ile

Ḥāmidi̱ şāh-ı cihān-gi̱r ġazāya varıcaḳ
Nice ḳalur kişi bu şehrde pā-pesler ile

XVIII
Zihį mihrüñ dil-i vįrān içinde
Maḳāmı derd-i ʿışḳuñ cān içinde

Ne mutludur cihānda ḫāl-i ḫālüñ
Ki yatur lāle vü reyḥān içinde

Dilüñ yāḳūt-gūn balıḳa beñzer
Kim oynar çeşme-i ḥayvān içinde

Gözümde māh-ruḫsāruñ ḫayāli
Çü nūr-ı Ḥaḳ durur insān içinde

Tenümde dil ḫayāl-i sünbülüñle
Yatur zencįr ile zindān içinde

Mehi gördüm gice yılduzlar içre
Benüm yārum gibi ḫūbān içinde

Fedā ḳıldı yoluñda Ḥāmidį cān
Nice bir ṣabr ide hicran içinde

XIX
Niçe dil ṣabr ide hicrān içinde
Niçe cān ġam çeke devrān içinde

Niçe aḳa gözümden ḳanlu yaşlar
Niçe bir yüze göñlüm ḳan içinde

Niçe bir şuʿlelensün barḳ-ı āhum
Giceler günbed-i gerdān içinde

Niçe bir ol perį-rū firḳatinde
Beni ḳor nāle vü efġān içinde

Daḫı vaḳt olmadı ki ol şāh-ı ḫūbān
Beni yād eyleye yārān içinde

Daḫı vaḳt olmadı kim ḫayme-i 'ıyş
Ḳuralım lāle vü reyḥān içinde

Gel ey meh Ḥāmidį göñlin sevindür
Ki besler derd-i ʿışḳuñ cān içinde

XX
Rāḥat olmadı dil el rāḥat-ı cān sen gideli
Ġonçe-veş göñlüme dar oldı cihān sen gideli

Sünbül-i zülfüñ ile gül yüzüñi yād iderem
Gice gündüz ḳıluram āh u fiġān sen gideli

Göreli laʿl gibi leblerüñi merdüm-i çeşm
Aḳıdur derd ile su yirine ḳan sen gideli

Āb-ı çeşmümde ḫayāl-i ḳad-i sįmįn-berüñi
İsterem dem-be-dem ey serv-i revān sen gideli

Dehenüñ şevḳıyile Ḥāmidį-i sūḫtenüñ
Gitdi ṣabr u dil ü cān oldı revān sen gideli

XXI
Naḫl-i ḳaddüñ ol ki ser-tā-pāy şįrįn bağladı
Ṣūretüñ defterini gül gibi rengįn bağladı

Ruḫlaruñ üstinde ḳaşlaruñ ḫayāli bağlayan

Lāle vü gül üstine bir tāḳ-ı müşgi̱n bağladı

Ṭoġrılıḳ ile kişi kim sevdi ol şekker-lebi
Ḫidmet içün ney gibi ḳatında bilin bağladı

Āferi̱n ol naḫl-bendüñ destine kim luṭf ile
Ol bilūri̱n servüñ üzre si̱b-i si̱mi̱n bağladı

Gördi gül-zār-ı cemālin ol peri̱ yüzlü yine
Ḫaṭṭ-ı ʿanber-bārdan ḥüsn ile pür-çi̱n bağladı

Çünki cān mülkine girürdi ḫayālüñ şevḳ ile
Cān göñül şehrini dürlü dürlü āyi̱n bağladı

Ḥāmidi̱'nüñ göñli içi Bursa şehri gibidür
Kim şehinşāhuñ fütūh āyi̱ni şi̱ri̱n bağladı

XXII
Ol güzel kim dirler aña serv-ḳad oğlı Memi
Bursa ʿda yā Rab bizümle bir zaman yār ola mı

Anuñ içün cān u dilden severüz ol māhı kim
Sünbüli dil mūnisidür lebleri cān hem-demi

Āferi̱n serv-i ḫırāmānına kim yüz nāz ile
Her ṭaraf kim salınursa ʿāşıḳ eyler ʿālemi

Merdümi ġarḳ eyledi çeşmümde ʿaḳsi ḳaşlaruñ
Ġarḳ olur deñizde merdüm çünki devrülse gemi

ʿIşḳ ile her kim Memi'nüñ laʿl-i cān-baḫşın sever
Ḥāmidi̱ gibi cihānda unudur cām-ı Cemi

XXIII
Kerem it ḥüsn zekātı baña ey serv-i sehi
Ki işigüñde gedāyam men ü sen ḥüsn şehi

ʿĀşıḳam serv-i gül-endāmuña kim ʿişveile
Her ṭaraf kim yürise ṭūbi̱ olur ḫāk-i rehi

Men kiyem kim ḳul olam sencileyin māh-ruḫa
Ki ruḫuñ bende ḳılur ḥüsn ile ḫurşi̱d ü mehi

Ne saʿādetlüyimiş hindū-yı ḫāl-i siyehüñ
Ki gül üstinde durur dāyim anuñ ḫāb-gehi

Ḥāmidi̱ sevdi seni cevr ile öldürme anı
ʿAfv ḳıl luṭfuñ ile işbu ġari̱büñ günehi

XXIV
Ol ki ḥüsn ile durur ḫūblaruñ pādişehi
Ḫāk-i pāyı şerefinden durur ayuñ külehi

Sipehi ḥüsn-i ḫatıdur yeticek şāh-ı ruḫı
Yaraşıḳı biledür ḥüsnde şāh u sipehi

Ḫāk-i kūyüñde göñül itüñ ile şöyle ṣanur
Ki meger ḥūr ile cennetdedür ārām-gehi

Şebehe ḫāl-i ʿıẕāruñ n ʿola beñzettüm ise
Çün muʿayyendür anuñ ḥüsnde vech-i şebehi

Tutam oḳ gibi beni ḫāk-i rehe atar iseñ
Kūşe-i çeşmüñ ile ḥālüme baḳ gāh gehi̮

Ḥāmidi̮ gerçi günāhuñ çoḳ ise ġam yime kim
Yazımaz kātib-i sır ʿāşıḳ-ı mecnūn günehi

XXV
Müselsel zülfüñe göñlüm dolaşdı
Delü zenci̮re bir daḫı ulaşdı

Virür ṣūret nişān maʿni̮ yüzinden
Bu maʿni̮ baña ṣūretden ṣataşdı

Savaşdılar raḳi̮blerüñ benümle
Ġari̮be n'ola ger itler savaşdı

Çü ġamdan doldı göñlüm ağlaram zār
Meseldür kim ḳazan çün doldı ṭaşdı

Elüñle Ḥāmidi̮'yi öldürürken
Nigāri̮n ellerüñ ḳana bulaşdı

XXVI
Ger ġamzesi oḳıyla göre yā gibi ḳaşı
Sehminden ola māh-ı nevüñ gözleri şaşı

Āh-ı dil ü sūz-ı cigeri terk idemez cān
Ger ḫod kesesin şemʿ gibi ti̮g ile başı

Zāhid mey-i gül-gūn u ḥab ile dirilimez
Ḥaḳ her kişiye virmedi bu ʿaḳl-ı maʿāşı

Āhumla sirişküm seni ister gice gündüz
Dāyim seni ʿışḳ ile sever tāʾir ü māşi̮

Şevḳ ile raḳi̮bi daḫı ḫoş görse ḳapuñda
Ger Ḥāmidi̮-i sūḫte-dil olmasa nāşi̮

XXVII
Ger bu resme unuda yār vefā-dārlığı
Ġonçe-veş gitmeye hergiz bu göñül darlığı

Ḳılmazam cevr ü cefā vü sitem ayruḳ didi āh
Kimden ögrendi yine bunça cefā–kārlığı

Geh ṣıdı gāh dürüst eyledi zülfi dilümi
Kim görüpdür hele bu vech ile dil-dārlığı

Pi̮ş-keş ḳıldı dehānına göñül ẕerrece cān
Neylesün ʿāşıḳ-ı bi̮-çāre budur varlığı

Ger beni öldüresin ḳapuñı terk eyleyemem
Ançа āzār ola kim olmaya bi̮-zārlığı

Dut ki men ḫod güneh-i ʿışḳuñı fāş eylemişem
Ḳanı ehl-i keremüñ ʿādet-i settārlığı

Hi̮ç yād eylemedi Ḥāmidi̮-i sūḫteyi
Bu mu idi bizüm ile ol ṣanemüñ yārlığı

XXVIII
Zihi̮ mihr-i ruḫuñ göñlüm sirācı
Ayaġuñ ṭopraḳı ḫurşi̮d tācı

Senüñ mihrüñledir göñlüm münevver

Beli̇ mişbāḥ ider rūşen zücācı

Güzeller begi sensin ki cihānda
Getürür saña şehler ḥüsn bācı

Eger kūyüñde öldürsem raḳi̇bi
Bu maʿni̇den olam ḥāci̇ vü nāci̇

Hemi̇şe baş u cān oynar yoluñda
Kişi kim bildi dünyānuñ mi̇zācı

Murādı sensin ey māh Ḥāmidi̇'nüñ
Cihānda yoḳdur özge iḥtiyācı

BEYİTLER

I
Ger ʿafv ḳılsa luṭf ile suç u günāhumız
Çoḳ yaşasun saʿādet ile pādişāhumız

II
Sünbül-i zülfüñ niḳāb-ı rūy-ı gül-gūn eyleme
ʿĀşıkuñ göñlini her dem hicrden ḫūn eyleme

Kaside 1

قصیدهٔ بزبان ترکی هم در مدح پادشاه اسلام خلد عمره و دولته

اول گل که بکز دورلر حسنله یوزین آیه   گون یوزی مصحفدن قدرله در برآیه
تا آیه نسبت ایتدم خورشید طلعتینی   آتی کلاهنی آی بوشادیدن سمایه
یوزینی گورمیجه غم ظلمتی دوکنمز   خورشید اگر گروغمزا آلور جهانی سایه
قلسه نظار دیشور گوکلمه تیز غمزه   سلطان نظر قلورسه دولت ادر گدایه
من اتمزم شکایت هجرنکدن اما   هر گیجه پیک آهم احوالمی در آیه
هجران اگر قلورسه جانوه قصد نیک کز   بر ذره بیزم غم شکر ایلرم خدایه
غمدن پناه ادرم اول شاه سایه سینه   کیم سایه سی ورپدور فر سایه همایه
اول خسرو زمانه اول گو هر یگانه   کیم رومدن ارشدی آوازه سی خطایه

سلطان محمد بن سلطان مراد غازی

کالقابنی فلک در خورشید چرخ پایه

چشم کواکبی چون خورشید خاک راهی   بو ماهون زرا پچره هر گون ادر صلایه
چون گوردی یر یوزنده نقش سم سمندی   تشبیه قلدی خورشید جام جهان نمایه

شاها سنی کنشه نسبت شنوگ کبیدور

کیم بر کشی کنشی نسبت اده سهایه

خورشیدی زیردستوک ایلدی چرخ اطلس   تا دولتوک دایانسون آلطونلو متکایه
آیله گون بلورلر کیم جامهٔ پسکین   دایم دعالر ایلرسن شاه مه لقایه

عشاقی زنده قلدک جود له هر بریني   لطفله سم نظر قل بورندي نوا به
تا بیلکی آی کیسی یورر بود نکیز ازره   بحر کفک جهانی تا غرق ادر عطا یه

ابر کفوک همیشه تا حشر فایض اولسون
شو یله که تازه توتسون آفاقی آیدن آبه

م

وهفته
قصیدهٔ دیگر ترکی هم در مدح حضرت پادشاه اسلام خلد عمره   Kaside 2

هر صبح که گل یوزینه کوکلم نظر ایلر   جان بلبلینه باغ جناندن خبر ایلر
کوکلمده نچین ذکر ادرم قند لبینی   نی کبی سراپای وجودم شکر ایلر
اکسیر غمی درد له زرد ایلدی یوزم   کور کیم غم عشقی نجه طپراقی زر ایلر
مهری یوزکم قانی قلور ایچو کوزمده   کون پرتوی دنکیزده دلویی کهر ایلر
بر تیر کیم اول غمزه سم کوکلمه آتار   بیچاره کوکل قار شوده سینم سپر ایلر
زار
یغمالدی صبر و خردم یاقدی بنی   پروانه کور شمع رنکک کیم نظر ایلر
رقیبک
چون یاقدی بنی کوکلی سوندوردی کندوز   کور بو کنشک نوری که طاشه اثر ایلر
رحمات بکا ای شوخ که کوکلم کبی   وصف خط و خد شه جمشید فر ایلر
غازی
خورشید زمان شاه جهان خسرو   که القابنی کردون شه عالی کهر ایلر

سلطان سلاطین زمان شاه محمد
کم سلطنت مملکت بحر و بر ایلر

اول لطف و کرم کانی که بو دور زمانده — خورشید فلکده غضبندن حذر ایلر
عالمده که کیم نظر مهر له باقسه — یوزینی شرف مسندی ازره قمر ایلر
گون محترق اولور نظر قهری دلرسه — گردونده اوی خشمله زیر و زبر ایلر
بخت و خرد و دولتله فتنه دارر — اوگنده قلاوزلغی فتح و ظفر ایلر
چون لشکر منصوری دلر کسر اعادی — فتنه که وارور فتحله بر ملکی جر ایلر
گر خصم خلافیله ازون ایلمسه دیلی — نخل قدنی لایق تیر و تبر ایلر
خورشید جهانگیر سنک گوبیله هر گون — همسر لیکله راضی اولوپ سر بسر ایلر

شاها بو وفادار قلوک حامدی اولکم
سکا دل و جانله دعای سحر ایلر

بلبل کبی مدحک درکن بو فلک آنی — سحرگده نیجون گل کبی خونین جگر ایلر
انصافنی گور بو فلک سفله نوازک — کیم اهل هنر حقنه هر دم ضرر ایلر
طالع چو رجوع ایتسه هنر فایده ورمز — بخت اولمسه گون داغده لعلی حجر ایلر
بیچاره نیاز بله یوزن قاپوگا سورپ — حالینی درای شاه و سوزی مختصر ایلر
مقصودی آنوک یوزگی گورمکدر آنجق — آزه وچوقه دمبه سن کیم نظر ایلر

قاپوگدن اگر بر آووج طپرق ارزسه
طپراقی آلپ شوقله کحل بصر ایلر

تا انجمنه نور ورور شاه کواکب — تا قطب مجاور اولور و مه سفر ایلر

یارب ابدی قل بو شهنشک دولت و عمری   زیرا که جهانده همه دم خیرلو ایلر

آمین

Kaside 3

در مدح حضرت بکلربکی احمد پاشا بعد از مراجعت از سفر شهر کفه

راهبر

ای ملاذ ملکک فتحله اقبال و ظفر   قنده کیم وارسنک سکا خضر نبی در

دور آدمدن بری دنیایه ای کشور کشا   براغورلو سنجلبین کلمدی کلمیسر

پادشاهوک سمتیله ای شه صاحب قران   سن الورسن قنده کیم وار در جهانده قلعه لر

سنجق سلطان سنوکله براشور کیم دنیاده

نزایه وارسنک جهانی فتح ادرسن سراسر

برمبارک یوزلو سرورسن که دولتلو الور   پادشه قتنده هرکیم بولسه سندن بر نظر M. 5

خضر الیاس اکبسی ساغ و سولوکدن یورر   چون سمندوکا بنین ادهسن عزم سفر

حامدی بینوا جاندن دعاجکلدر سنک

صد قلن عمرک ازونلغی دلرشام و سحر

کورمسون خورشید اقبالک جهان بحره زوال   دولتوک یلدوزینه اولسون سعادت راهبر

آمین

قصیدۀ نرگسیه هم در مدح صاحب اعظم افتخار الوزرا محمد پاشا مد عمره و دولته

ای نرگس مستی که رخک نور علی نور
عشاق رخک کورمکله گل گبی پیروتر

بو دور زمان ایچره کزللر بکی سن سن
کیم آی گبی شهرده سن چینله مشهور

خطوکله خدکی کورانی خلقه درم کیم
گیجه ده گر و نور گزه بر طبق نور

عشاقی می لعل لبوک سرخوش ادیتور
بو ارتده من آیو قم ای گوزلری مخمور

تا گوکلمی بربان اده هجرکده غم ایچون
عشقوک اوتی قزدردی تنم ننه که تندور

یول ورکه ایزکا سورین صار و یوزمی
دوتیلوا شیکوکدن اولم من نچه مهجور

هجران کلهسی حضرت پاشایه درم کیم
اهل نظره طلعتیدر لطفله منظور

پاشای فلک قدر محمد چلبی کیم
قلدی کرم و عدلله یر یوزنی معمور

تنکریدن اکا رحمت انیدور بو جهانده
کیم اشکی جنت دررو قللری در حور

ای فضلله و عدلله هر ملکده معروف
دی جودله و بذلله هر شهرده مشهور

سن تخت وزارتده سعادتلو گنشسن
کیم گورمیه دولتکی گوزی اولا کور

چون پسند اقبالده ذاتک اولا آمر
چرخ و فلک و انجم اولا امرکا مأمور

فلاکده مدحکی اقورشو قله زهره
هر صبح کیم آله الینه چنکله طنبور

ظلم اهلنی شورسمه زبون ایلدی عدلک
کیم مسخره تو تر طوغانی یازیده عصفور

هر کیم کمر کینوکی بغلر سپه بهرام
قصاب گبی دوروره آنوک بلنه ساطور

سن آصف ثانی سن ودولتلو قاپوکده   آصف کبی یوز وار اولا هر کون سکا نزدور

آصف صفتا حامدئ سوخته خاطر

کیم خیلی زماندن بری مدّاح قولکدور

بو معنی آنوک فکرینه کلمزدی که برکون   ناکاه بو دولت قاپوسندن اولا مهجور

چشم بد ایّام وقضا عاقبة الامر   قاپودن اراق ایتدی بنی خسته و مقهور

بو دار غزورا یجره فراقکده دلردم   کیم داره چکم کندوزمی تنه که منصور

امید وصالک قومدی کیم عدم اولسم   تا برزخی کورسم مکر اول طلعت پرنور

صاروبوزمی اشیکوکا سورمکا کلدم

امیّد بو در کیم نوته سن لطفله معذور

دولت وریجی دستوکی اوپمک دلر اکنق   امید که دستور وره لطفله دستور

تا کاه خزان اولسه جهان ایجره وکه یاز

مادام که تسبیح اده بر دانهٔ انکور

انواع سعادت بله یاشوک اوزون اولسون   تخت استنه بختوکدن اولا چشم بد اوزاو دور

م

Gazel 1

[illegible]

نیچون اول ای مه محبت گوکلنده یار اولمز بکا
نیچون اوزکه سی بی هیچ اعتبار اولمز بکا

ایشکنده بکا یار اولدی صبر و قرار
درد و محبت بی کیمسه یار اولمز بکا

سن بکا یار اولمیجه کیمسه یی اصلا بلمزم
بن محبت گوردم بر کیمسه گیدوب اصلا بکا

چونکه یار اولدی عجب چون اختیار اولمز بکا
بخت یار اولینده منصورم دل یار اولمز بکا

عشقوکک بولنده بو دولت پایدار اولمز بکا
ای وفا کیمز بو دولت اندن اولمزم

کیم نکار الشیون ال قاندن اولمز بکا
حامدی دن ... بو جهانده هیچ کار اولمز بکا

بوندن اوزکه ...

فرد

Beyit 1

سکر عضو قلسه لطفله سوج و کسنی بیمیز
وفا یاشیچون صدا و بله یاد شاه میمیز
آمین

Gazel 2

[illegible]

اول مهک لطف ایله یغما اومید نازدر بکا
یوزدی ایشیده سورک عز و دولتدر بکا

آچلبورسه کوکلم هواسی عزیز سندن صبا
آرزوسی قدرکم اولتی یاراندن حقیدر بکا

غم سنیوکلا اوقلری یاراندن نچین
قند وار در راحت بو داغی نصیحتدر بکا

عشقوکک بولنده شراب ناب و نالدن رباب
تیلو یا ... شدن شراب عیشله عشرتدر بکا

بر نیکده بار بری عیشله شکر لب ... اول بیم
شکوه ... حامدی اول ... عزیزدر بکا

دلبر پسندن جور و جفا ...
م

Beyit 2

سنبل زلفک نقاب روی گلگون ایلیه
عاشقک کوکلنی مردم جگردن خون ایلیه
م

Gazel 3

[illegible]

نخل جان تحفه سن ای سرو خرامان مصطفی
منظری گل لبلری لعل بدخشان مصطفی

سرو بستان و ز شمشاد قدینک لطفنه
کم طورر نازله گلشنده بستان مصطفی

مرتبه دولت گبی در قدی اول مه چهره نک
اول سبیدن در اگا شاه خوبان مصطفی

صورت و معنیده چون اول دلربا محبوبدر
عاشقه نوله طاغتورسه لطف و احسان مصطفی

اهل عرفان ایچره گلزار جمالک وصفنه
حامدی گبی بولونمز پرخروش الحان مصطفی
م

Gazel 4

وله

بالترکیب

دوستنوڭ قدی خیالی گیجه‌لر جانده قیز ‏ جانده گر قونسه اول سرو روان جانده قیز

گوزده قونسه نه عجب خیل خیالی خطینوڭ ‏ خانه‌کیم آب روان اولسه چری آنده قیز

یارب اول خال رخ و لعل لبی خضری کیم ‏ که گل استنده وکه چشمهٔ حیوانده قیز

کیم قدڭ عشقیله بونده دربلورسه بو گون ‏ طغری بوندن چوکده روضهٔ رضوانده قیز

زلفوڭا گردی گوڭل عشقله باش اوینغه ‏ کیم بهادر اولن ارگجه دمیدانده قیز

گوکلمه قندی غم عشق پس از قتل رقیب ‏ شه سفردن چودونه فتحله ایوانده قیز

هجرله حامدی گر قابلوجه‌ده قونسه نولا ‏ دردله بلبل شوریده گلستانده قیز

Gazel 5

٤٢٦

بالترکیب

یار اگر قلسه بنی خار المدن نه کلور
وگر الدورسه بنی زار المدن نه کلور

کریکوم یازدی جکر قانیله سازو بوزره
ماجرای دل خونخوار المدن نه کلور

دلمزم یاربیولندن وگر اینانمز سنگ
خنجر وکلّه جکرم یار المدن نه کلور

عاشقم عاشق وبندن اگر اینجینور سه
شهردن قاوه بنی یار المدن نه کلور

کندوکوبندن اگر حامدی سوخته
کندره برسبه خونکار المدن نه کلور

Gazel 6

ایضاً بالترکیب

عاشقک عیدی قمردور نده یارک یوزی در
چشم جانوک سرمسی دلدارک ایزی توزی در

اول پربیوک قامتینی کرالف درسم نولا
چون خطی درآیت خوبی ومصحف یوزی در

ساغری عکس لبندن لعل ویاقوت اولسن
اول شکرآغزلوا پنجود شلوبم کندوزی در

خطوک ازره خالک اچر جام لعلک صانه سنکه
قبه فیروزه زنگ خسرو فیروزی در

عکس رخسارک چراغی کوکلمی روشن توتر
دایما شمعوک ایشی مجلسده جان افروزی در

کرقاپوکدن قاوه سن شوقله کروز باجه دن
جان مخزونم که عشقوک مرغ دست آموزی در

اول که چشم ابردن هرصبح باران یا غدرور
ز فتوکده حامد بنوک ناله دلسوزی در

Gazel 7

ولـــه

اول پری رخ قندیسه باغ و بستان آنده در
آنده در جنت کیم اول سرو خرامان آنده در

استریسنک ای کوکل میدان عشقه کر مکا
زلف و خالن کوزلکل کیم کو و چوکان آنده در

هجرالندن چون تنی ترک ایتدک ای جان وار آکا
خرمن جان آنده در کیم مهر تابان آنده در

ای که درسن هجرده درد دلک اکسلدی می
اکسلورمی درد دل هرکز چو درمان آنده در

اول جفاجیدن شکایت کرا درسن حامدی
دولتوک ایشکینه یوز سورکه سلطان آنده در

Gazel 8

ولـــه

د دیلر شهردن اول ماه وفادار کدر
دوستلر نیلیالیم چاره ندور یار کدر

ضعف حالمدن اکر خسته تنم بونده قالور
ترک ادر جان تنمی و دل افکار کدر

صبر قیل ایسم اطور یار کلنجه د دیلر
دل بجه صبر اده بو راده چو دلدار کدر

بو نجوم فلکی محملی آرد بجه کیجه
هر بری چنک کبی اکلیبن زار کدر

شهرده حامدی مفلس سرکشته ندر
شمدی کیم کوکبه حضرت خونکار کدر

Gazel 9

ولـــه

نازله هر تنده که اول سرو خرامانم کدر
من اکر کیتمز سم آنونکله بله جانم کدر

اول قمر یوزلو تماشایه کد بجه من سزین
مهر کیجه کیوانه دک فریاد و افغانم کدر

ای که درسن شهردن کتمه جفا به صبر قیل
بجه سن صبر ایلیم شمدی که سلطانم کدر

یار کیتدی درلرومن آغلرم طکلر رقیب
آغلدو غم دردله بودر که درمانم کدر

٤٣٠

بالتركية

Gazel 10

سنی چوقدن بری ای سرو خرامان سوروز | سن گلستانسن و بن تازه گلستان سوروز
گوزلی خط و رخوگی چمن چشمگده | دون و گون سیر ادروز لاله و ریحان سوروز
قلوروز جیل حیالک یولینه جانی فدی | زیرا بز اهل دلوز دنیاده بهمان سوروز
آشکارا دمروز کمسیه سر دسنوگی | گتز مخفی در آنی بزدخی پنهان سوروز
حسن و لطفن سوروز اول صنمگ عالمده | ای رقیب صنمه که بز سن گبی اعلان سوروز

ددگ الدور بیسروز حامدیی گوله گوله
بندن اتزو سنی ای غنچهٔ خندان سوروز

Gazel 11

وله بالتركية

وارالم اول صنم گلعذاره بلوارالم — بلای فرقت الندن نگاره بلوارالم

نیاز وچیر تله قاپوسینه یوز سورالیم — شفیع ادب سک کوینی یاره بلوارالم

مساعد اولسه اگر روزگار زبله — اورا ده باش آچوبن روزگاره بلوارالم

گوکل بتونکن ایام غمده صابردک — بوگون گلم اولدی گوکل پاره پاره بلوارالم

بودرد هجره که حق روزی قلدی بن بوگون — اگرچه ادمز هیچ چاره بالوارالیم

٤٦٨

بو لیله کر بله روزکا اول صنم نه بولدی گچر — پیاده وارین اول شهسواره بلوارلیم

گر استسنك كه بنه حامدی گبی گوره سن

خط ورخی دون وگون گردگاره بلوارالیم

Gazel 12

بالتركية

اول گزل یاری که جانلە جهاندر بلورم   چمن جانده بوییٔ سرور واندر بلورم

رخلری آینه در اهل دلە روشنمش   آنده آیلە گوٓنگ نوری عیاندر بلورم

آندن اترو سورم ذوقلە شیرین لبنی   که لبی چاشنیٔ شیرهٔ جاندر بلورم

تاموادهٔ دوره جانبازلرگ مرغ دلینی   غمزه‌سی قاشیبلە تیر وکماندر بلورم

کسترن حامدیٔ سوختنیه جام جمی

اهل عرفان قاتنە پیر مغاندر بلورم

Gazel 13

ایضا بالتركية

ای یوزگ آینهٔ صورت جاندر بلورم   آنده نقش رخ دلدار عیاندر بلورم

٤٧٠

اول عبابان نوری که مطلوبی در اهل نظرک   دل مهر ذره تک اچنده نهان در بلورم

بو که آرام ادمز سیر و سلوکنده فلک   غرضی تربیت حسن نهاندر بلورم

اولکیم آلور دل و صبر و خردی غارت ادر   مظهر صورت زیبای فلاندر بلورم

اول شکرلب الدور حامدیی میکده یه

کستزن یول بکا مهدی زماندر بلورم

ولـه

Gazel 14

ولـه بالترکیة

چمن اول سرو قمر یوزلو چقر خرکاهدن   لطفله آلور خراج حسن مهر و ماهدن

یا رب اول دلبر نه کوردی عاشق بیچاره دن   کیم جفا و جورنی ترک ایلدی ناکاهدن

کرسک کوبیدن ادمز مرحمت عیب اتمسون   رحمت امر دایما دردیش صاحب جاهدن

بکا جور اتدی جفا بولن توتب کیتدی رقیب   بکا نتدیسه اکا داخی کله اللهدن

آه کیم هجر رخکدن هر چمن آه ایلرم   توتشر کون خرمنی پرپر نیار اول آهدن

حامدی سنسز غمک دنکیز بنیه دوشمش یوزرر

الغیاث اورور امر عون و مدد سن شاهدن

Gazel 15

دلسه بالکز کبی

اول کون که یوز سوررم بردم بو خاک پایه
کون کبی اول شرفدن باشم اردی سمایه

دنیاده خضر کبی بولدم حیات جاوید
تا سرو قامتوکدن استومه دوشدی سایه

جمشید اگر کوردی عالمده جام لعلک
عمرنده باقمزدی جام جهان نمایه

تا کون یوزکدن اراق اتدی بنی ستارم
آتم خدنکی اردی هجرکدن آیه

بیچاره حامد بنوک آهی سمایه اردی
کیم بلدرور بو حالی اول شاه مه لقایه

ولـه بالتركيبه

Gazel 16

گرگسترور یوزن بوکون اول دلربا بزه — یوز گسترور وصالده یوزنگ صفا بزه

اولدوق بو درد هجرده هان ای مسیح دم — عیسی لبوك دردنچون ایتمز دوا بزه

کسدی جفاسی بزدن وقلدی رقیبه لطف — ایکن دانوله قیمت اول بیوفا بزه

چون عاقبت بور سمله بیگانه لك قلور — نچون قلوردی کندوزینی آشنا بزه

چون جان بیز عدم طرفندن چقاردی باش — عشقوك سنوك اودمده ددی مرحبا بزه

دردوغمی که حامد بنوك نعمتی درر
شکر ایلدم که آنی ویردور خدا بزه

ولـه ایضا

Gazel 17

لاله کلدی چمنه لعل کبی ساغرله — گل ایچر باده نرگس کبی جام زرله

بزم باغك طرزی وقتیدور امدی کیم الور — لاله انواع چراغله وگل مجمرله

تا ریاحین اچیلر ذوقله صهبایی مدام — دپردور گل دف وبلبل خوش اقور مزهرله

بزداخی صحن چمنده قورالم خیمه عیش — شمدی کیم قوندی شکوفه چمنه چادرله

Gazel 18

زهی مهرک دل ویران اچنده
مقامی درد عشقک جان اچنده

نه مونلو درجهانده حالی خالک
که یاتور لاله وریحان اچنده

دبلنک یاقوت کون بالیقه بنکزر
کیم اوبنز چشمهٔ حیوان اچنده

کوزنمده ماه رخسارک خیالی
چو نور حق درر انسان اچنده

تمناده دل خیال سنبلو کله
یاتور زنجیرله زندان اچنده

مهی کوردم کیجه یلدوزلر اچره
بنم یارم کبی خوبان اچنده

فدا قلدی یولکده حامدی جان
نجه بر صبراده هجران اچنده

وله

Gazel 19

نجه دل صبراده هجران اچنده
نجه جان غم چکه دوران اچنده

نجه آقته کوزمدن قنلو یاشلر
نجه بر یوزه کوکلم قان اچنده

نجه بر شعله لنسون برق آهم
کیجلر کنبد گردان اچنده

٥٤٠

Gazel 20

وله بالتركية

كدلى

راحت اولمدی دل ای راحت جان سن کدلی
غنچه وش کوکلمه دارا ولدی جهان سن کدلی

سنبل زلفو کله کل یوزکی یاد ادرم
کیجه کندوز فلورم آه و فغان سن کدلی

کوزلی لعل کبی بللروکی مردم چشم
آقدور درد له سو یرینه قان سن کدلی

آب چشمده خیال قد سیمین بروکی
استرم دم بدم ای سرو روان سن کدلی

دهنک شوقیله حامدی سوخته نوک
سن کدلی
کتدی صبر و دل و جان اولدی روان

Gazel 21

وله

نخل قدک اول که سرتاپای شیرین بغلدی
صورتک دفترنی کل کبی رنکین بغلدی

رخلروک استنده قاشلرک خیالی بغلین
لاله و کل استنه برطاق مشکین بغلدی

طغری لیقله کشی کم سودی اول شکرلبی
خدمت ایچون نی کبی قسنده بیلین بغلدی

آذرن اول نخل بندک دستنده کیم لطفله
اول بلورین سروک ازر سیب سیمین بغلدی

کردکلزار جمالن اول پری یوزلو ینه
خط عنبر باردن سنبله پرچین بغلدی

چونکه جان ملکینه کردردی خیالک شوقله
جان کوکل شهرنی درلو درلو آیین بغلدی

حامدینوک کوکلی ایچی بوسه شهری کبی در
کیم شهنشاهک فتوح آیینی شیرین بغلدی

١٧٥

Gazel 22

ولـــه

اول کزل کیم دلبرانکا سرو قد اغلامی / برسه ده یارب بزلمه برزمان یار اولامی

آنوک ایچون جان ودلدن سوزز اول ماهی کیم / سنبلی دل مونسی در لبلری جان همدمی

آفرین سرو خرامانینه کیم یوز نازله / هر طرف کیم سالنورسه عاشق ایلر عالمی

مردمی غرق ایلدی چشمده عکسی قاشلرنک / غرق الور دنکیزده مردم چونکه دورلسه کمی

عشقله هر کیم می نوک لعل جانبخشن سور

حامدی کبی جهانده انو دور جام جمی

Gazel 23

ولـــه

کرم ات حسن زکاتی نکا ای سرو سهی / که ایشکو کده کدایم من وسن حسن شهی

عاشقم سرو کل اندامکا کیم عشوه بله / هر طرف کیم یورسه طوبی الور خاک رهی

من کیم کم قل اولم چنجلین ماه رخه / که رخنک بنده قلور چسنله خورشید ومهی

نه سعادتلو بیمش هندوی خال سیهک / که کل استنده دورر دایم آنوک خوابکهی

حامدی سودی سنی جورله الدورمه آنی

عفو قل لطفکله اشبو غریبوک کنهی

Gazel 24

ولـــه

اول که چسنله در رخوبلرک پادشهی / خاک پایی شرفندن دررآیک کلهی

سپه حسن خطی در بینک شاه رخی / یار اشیقی بله در چنده شاه وسپهی

کویکده کوکل ایتوکله شویله صانور — کیمکه حور و جنتده در آرا کمی

شبهه خال عذارک بوله بنکز تپه — چون معنی در آنوک حسنده وجه شبهی

توتم اوق کبی بنی خاک رهه آتار سنک — گوشهٔ چشموکله حالومه بق کاه کهی

حامدی گرچه گناهک چوقسه غم یه کیم

یازمز کاتب سر عاشق مجنون گنهی

ولـه

Gazel 25

چیلچیل زلفوکا کوکلم دولاشدی — دلوز بچیره بر داغی اولاشدی

درور صورت نشان معنی یوزندن — بو معنی بکا صورتدن صاطشدی

سواشدیلر رقیب لرک بنمله — عربه بوله گرایت لر سواشدی

چو غمدن دولدی کوکلم آغلرم زار — مثل در کیم قزان جون دولدی طاشدی

الوکله حامدینی الدرورکن

نکارین اللروک قانه بولاشدی

ولـه

Gazel 26

کرغمزه‌سی اوتیله گوره یا کبی قاشی — سهمندن اولا ماه نوک گوزلری یاشی

آه دل و سوز جکری ترک ایدمز جان — گر خود کسه سن شمع کبی تیغله باشی

زاهد می گلگون و چیبله دریلمز — حق هرکشیه وردی بو عقل معاشی

آیمله سرشکم سنی استر گیجه گندوز — دایم پسنی عشقله سور طائر و ماشی

شو قدر رقیبی دخی خوش گوره قاپوکڭ   گر حامدئ سوخته دل اولمیه ناشی

Gazel 27

ولە

گر بورسمه انوده یار وفادارلغی   غنچه وش گتمه هرگز بو گوکل دارلغی

قلمزم جور و جفا و ستم ایرتق دذی آه   گمدن اگرندی بنه بو نچه جفاکارلغی

که صدی گاه درست ایلدی زلفی دلی   کم گرو پدورهله بو دجهله دلدارلغی

پیشکش قلدی دها بینه گوگل ذرجه جان   نیلسون عاشق بیچاره بو دروارلغی

گر بنی الدوره سن قاپوکی ترك ایلیم   آنجه آزار اولاکیم اولمیه بیزارلغی

دوست که من خود کنه عشقکی فاش ایلیشم   قانی اهل کرمك عادت ستارلغی

هیچ یاد ایلمدی حامدئ سوخته
بومدی بزمله اول صنمك یارلغی

Gazel 28

ولە

زهی مهر خك کوکلم سراجی   ایاغك طپراغی خورشید تاجی

سنوك مهر کله در کوکلم منور   بلی مصباح اودر روشن زجاجی

گزللر بکی سن سن کیم جهانده   گتوررسکا شه‌لر حسن باجی

اگر گو بکده الدورسم رقیبی   بو معنیدن اولم حاجی و ناجی

همیشه بکش و جان اوینرلو گکده   کشی کیم بلدی دنیانوك مزاجی

مرادی سن سن ای مه حامدی نك   جهانده یوقدر اوزکا احتیاجی

م

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Hatice DURAN ÇETİN

EĞİTİM BİLGİLERİ

Tezli Yüksek Lisans : Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2018-2022

Lisans : Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü 2008- 2015

T.C.
OSMANİYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI BENZERLİK RAPORU FORMU

FORM TEZLİ YL-16

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı ve Soyadı	Hatice DURAN ÇETİN
Öğrenci Numarası	1821107109
Ana Bilim/ Ana Sanat Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim / Sanat Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
Danışman Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Abdullah DEMİRAL
Tez Başlığı (Türkçe)	Hâmidî'nin Türkçe Şiirlerinin Söz Varlığı ve Bağlamlı Dizini

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜNE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 308 sayfalık kısmına ilişkin, 28/12/2022 tarihinde Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 5 ' tir.

Filtreleme Tip 1 (maksimum %30)

1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,

2- Kaynakça dâhil,

3- Alıntılar dâhil.

Filtreleme Tip 2 (maksimum %10)

1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,

2- Kaynakça hariç,

3- Alıntılar dâhil,

4- 5 Kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

30.12.2022
Hatice DURAN ÇETİN

Danışman Onayı
UYGUNDUR

Dr. Öğr. Üyesi
Abdullah DEMİRAL

Enstitü Onayı
UYGUNDUR

Arş. Gör.
Derya ULUTAŞ ÇOKGÜNGÖR

AÇIKLAMALAR

1. Lisansüstü tezler, savunma öncesinde intihal program raporu ile birlikte Enstitüye teslim edilir.
2. İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda "benzerlik oranı"nın, "alıntılar dahil" en fazla %10, "alıntılar dahil" % 30'u geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).